

పురాణవైర గ్రంథమాల

6
33

విశ్వనాథ సత్యనారాయణ

భూమిరేఖ

శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము

స్థాపితం 1988

రిజిష్టర్డ్ 1936

తే ల పో లు (కృష్ణాజిల్లా)

గ్రంథ నామము ~~శ్రీ వేమన గ్రంథాలయము~~ ^{దేవులపల్లి} ~~గ్రంథాలయము~~

గ్రంథము సంఖ్య ౪౬

తెలుగు

విభజన సంఖ్య 33

గ్రంథ దాత గ్రంథాలయము

గ్రామము

A TPWD101B251

పురాణపైఠ గ్రంథమాల

శూదమరేఖ

గ్రంథకర్త

కవిసమ్రాట్

విశ్వనాథ సత్యనారాయణాచార్యులు

ప్రచురించుచున్నది :

డా. మా పబ్లిషర్స్

విజయవాడ-1.

౬

ప్రథమ ముద్రణ

జూన్ 1960

ప్రతులు 2000

సాదా ప్రతి రు. 4-0-0

లైబ్రరీ ప్రతి రు. 5-0-0

ముద్రణ .

ఉమా ప్రింటర్స్,

విజయవాడ-1.

పురాణ వైర గ్రంథమాలా పీఠిక.

ఇహ పురాణవైరమును శీర్షికతో వ్రాయఁబడుచున్న సదునాఱు నవలలు. ఏనవల కానవలే. పదునాఱింటను కలిపి ఒకే కథ యుండదు. ఒకదానితో నొకదానికి సంబంధ ముండదు. కొన్నింటియందు సంబంధమున్నను, అది ప్రధానము కాదు. కాని ఈనవల లన్నింటికి కలిపి పురాణవైర మన్న శీర్షిక యెందులకు? పురాణ వైరమన్న పేరెందులకు?

ఈ విషయము ఈనవలలో నచ్చటచ్చట పరామర్శింపఁబడును. మనకు వేదశాస్త్రపురాణాదిహాసములు గలవు. వానిలో పురాణ మున్నది. పురాణ మనఁగా నేమి? “పురాణం పంచలక్షణం” అని మనవా రన్నారు. పురాణ మైదు లక్షణములు కలది. సర్గము, ప్రతిసర్గము, మన్వంతరములు, రాజవంశములు, అనువంశములు, అని ఈ అయిదు లక్షణములు పురాణములయందుండను. సర్గమనఁగా మొదట జరిగిన సృష్టి లక్షణము, మహాప్రళయము జరిగిన తరువాత తొలిసారి సృష్టియొక్క స్వరూప ముట్లుండునో అది సర్గము. తరువాత కొన్ని కొన్ని ప్రళయములు జరుగును. అప్పుడు మఱి సృష్టి జరుగును. దానిపేరు ప్రతిసర్గము. మన పురాణములలో ఒక మనువు చెఱువునకు స్నానమునకు పోయినట్లు, ఒక చేప తన్ను రక్షించుమని అడుగఁగా, దానిని తన చెంబులో తీసికొనివచ్చెను. అది చెంబునకు పెద్దదై నాకు ఈచెంబు చాలుట లేదనఁగా పెద్దపాత్రలో వేసెను. అట్లు పెరిగి పెరిగి సముద్రములోఁ బడవేయఁదగినంత దయ్యెను. ఆచేప ఆ మనువుతో కొలఁది దినములలో సముద్రములు పొంగి భూమి పరిణగి పోవును. లోకములో నున్న జీవరాశులలో ఒక్కొక్క జీవ

రాశి కొక్కొక్క స్వక్తిగా తీసికొనివచ్చి నాపైన నెక్కుము.
 ప్రళయ. తమున మఱల సృష్టిని నిలుపుచువుగాని. అని
 చెప్పగా సత్యుడట్లు చేసెను. ఇది ప్రతిసర్గము. అనగా మహాత్ము
 లుహ, కారము మొదలగు వాటినుండి మఱల సృష్టి జరుగ
 లేదు. మహాదహంకారాదులనుండి జరిగెను సృష్టి సర్గము.
 తత్సర్గమందున్న జీవరాసులయొక్క ప్రతులు మిగిల్చి
 వాటినుండి మఱల సృష్టి నాగుట ప్రతిసర్గము. బైబిలులో
 'నోవాన్ ఆర్క్' అని యున్నది. నోవా అనువాడు ఒక
 యోధుడో జీవరాసులయొక్క ప్రతులను తీసికొనివచ్చినట్లు దాని
 వలన మఱల సృష్టి ప్రారంభమైనట్లు చెప్పబడినది. అది ప్రతి
 సర్గము. సర్వ విద్యలు సర్వజ్ఞానము ఇతర దేశములకు భారత
 దేశమునుండియే వచ్చినవి. అట్లు వచ్చిన జ్ఞానములో బైబిలు
 యొక్క కథ యొకభాగము. మూడవది మన్వంతరిములు. కృత
 శ్రీతాద్వాపార కలియుగములు నాల్గు కలిసినచో నొక
 మహాయుగము. ఇట్టి మహాయుగములు 71 జరిగినచో నొక
 మన్వంతరిము. అట్టి పదునాల్గు మన్వంతరిములు జరిగినచో
 సప్తమ మహా ప్రళయము వచ్చును. ఈ లెక్క ఎక్కడ?
 పాశ్చాత్యులు మనకు నేర్పెడి చరిత్రలోని లెక్క ఎక్కడ?
 అప్పుడైన యూహగల వారి మార్గమును మన మనుసరించు
 చున్నాము. నాల్గవది రాజవంశము. సృష్ట్యాదియందుఁ గల
 సూర్య చంద్రవంశ రాజుల చరిత్రములు మన పురాణము
 లులో నున్నవి. అనువంశములనఁగా వారినుండి కలియుగములో
 వచ్చిన బహు రాజవంశముల చరిత్రము. ఇది నేడు చరిత్ర
 యను పేరున కళాశాలలలో పాఠశాలలలో చదివింపబడు

విషయము. దానిని పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు పలువిధములుగా మార్చి పాడుచేసి వారి యిష్టమువచ్చినవి చదివించుచున్నారు. మన పెద్దలు వాని ననుసరించుచున్నారు. మనకు చరిత్ర జ్ఞానములేదని పాశ్చాత్య పండితులు నేర్పిరి. వారి చెడువు చదివిన మన ఇంగ్లీషు పండితులు దానిని ప్రతినిధము చేస్తుచుందురు. కొందఱు నిజమే యనుకొనుచుండిరి. ఏ గూటిచిలుక ఆగూటిపలుకే పలుకునని యా ఇంగ్లీషు చెడువే చదివి పాశ్చాత్య సంప్రదాయమునందే శగుల్గొన్న బుద్ధులు వారి మాటలే విశ్వసించుటలోఁ దప్పేమియులేదు.

ఇంతకు చెప్పవచ్చిన దేమనఁగా మన పురాణములు చరిత్రయే. మన ఋషులకు చరిత్ర జ్ఞానములేదనుట, మన పూర్వ నాగరికతను ఎంత తక్కువ పఱచినచో వారి ఏలుబడి అంత గొప్పగా సాగునని పాశ్చాత్యులు వన్నిన సన్నుతడ.

ఇంగ్లీషువారు క్రైస్తవులు. బైబిలునందు విశ్వాసము కలవారు. పాశ్చాత్య దేశములన్నియు నింతే. వారి బైబిలులో సృష్టిక్రీస్తుపూర్వము రెండువేలఏండ్లక్రింద జరిగినది. నూట తొంబదియైదుకోట్ల సంవత్సరములపూర్వము మన సృష్టి జరిగినదని మనవారు చెప్పుచున్నారు. ప్రతి సంవత్సరములోఁ గంచాంగమును తీసి చూడుడు సృష్ట్యాది గతాబ్దాశ్చి మొదలు పెట్టిన తరువాత గడచిన సంవత్సరములు. అవి ఎన్ని? నూట తొంబదియైదుకోట్ల పై చిల్లర. కలెగతాబ్దాశ్చిలో గడచిన సంవత్సరములు. అవి ఎన్ని? అయిదువేల అరువది. ఇట్లు మన జ్యోతిషులు సంవత్సరము సంవత్సరము లెక్కపెట్టుకొని వచ్చుచున్నారు. దానిని కాదనుట యెట్లు? పాశ్చాత్యుల

బుద్ధి ప్రమాణ మెట్లు? క్రీస్తుశకము 1960. మఱి పదిలక్షల సంవత్సరములు జరిగిన తరువాత క్రీస్తుశకము నెట్లు లెక్కపెట్టదురు? వేలమీఁదనున్నప్పుడు లెక్కపెట్టనచ్చును. లక్షలు, కోట్లనప్పుడెట్లు? క్రీస్తు పూర్వమున లెక్కవేసినను, కోట్లమీఁదనున్న సంఖ్య వారి నెమరునకురాదు.

మన కలియుగము ప్రవేశించినప్పటికే వారికి లెక్కకుమరలేదాయె. వారి సృష్టి అప్పుడు జరిగినట్లాయెను. ఇది ఏమి లెక్క! అయిదువేల అరువది సంవత్సరముల క్రింద కలి ప్రవేశించెనని పంచాంగములు చెప్పుచున్నవి. భారతయుద్ధమప్పుడు జరిగినదని భారతములో దాఖలా లున్నవి. ఆర్యభట్టు మొదలైన మహాపూర్వ ఖగోళ శాస్త్రజ్ఞులు వ్రాసిపెట్టినారు. వాని నన్నింటిని వాశ్చాత్యులు కాదన్నారు. ఇంగ్లీషు నేర్చిన మన పెద్దలు వారినే విశ్వసించుచున్నారు. మనవాండ్రకు పురాణములయందు చెప్పబడిన సర్గ ప్రతిసర్గములయందు విశ్వాసములేదు. దార్విను సిద్ధాంతమునందు విశ్వాసము.

మన దేశములో కొందఱు పెద్ద లీవిషయమును చాల సరిశ్రమచేసి వాశ్చాత్యుల సిద్ధాంతములు తప్పులని మజువు పరచినారు టి. యస్. నారాయణశాస్త్రిగారు శంకరుని కాలము నిర్ణయించుచు ఈ విషయములను సమగ్రముగా చర్చించి మహాభారతయుద్ధము సుమారు అయిదువేలవందల క్రింద జరిగినట్లు నిరూపించిరి. తరువాత నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు నిరూపించిరి. తరువాత కోట వెంకటాచలముగారు మన సర్వసరిత్రము విస్పష్టముగా విలిఖించినారు.

గ్రీకుల రచనలలో సాండ్రకోటస్ అన్న మాట యున్నది. దానిని పాశ్చాత్యులు మూర్ఖచంద్రగుప్తుడని యర్థము చెప్పినారు. దానిలో పురాణములలోని కలిరాజవంశ మంతయు తాఱుమాఱినది. ఈయన గుప్తచంద్రగుప్తుడు గాని మూర్ఖచంద్రగుప్తుడు గాఁడు. మనకు మగధరాజవంశ చరిత్ర యున్నది. కల్హణసండితుడు తన రాజతరంగిణిలో కాశ్మీర రాజ చరిత్రము పూర్తిగా వ్రాసినాఁడు. నేపాలరాజవంశ చరిత్రము సమగ్రముగ గలదు. గుప్తచంద్రగుప్తుని వదలి పెట్టి మూర్ఖచంద్రగుప్తుడనుటతో సర్వము నాశనమై పోయినది. పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు. ఈ సిద్ధాంతము అకాండ తాండవము చేసినారు మనచరిత్రను వారియిష్టము వచ్చినట్లు మలచిరి. మన సండితు లదియే చదువుచున్నారు. విద్యాగ్ధులచేత అదియే చదివించుచున్నారు.

ఈ విషయము సమగ్రముగ నెఱుంగఁ గోరువారు భారతచరిత్రభాస్కర బిరుదాంకితులైన పండిత కోట నంకటాచలముగారి గ్రంథములను చదువ వలయును. భారత యుద్ధము అయిదు వేల ఏండ్లక్రితము జరిగినదని తెలిసికొనఁగోరువారు, నడింపల్లి జగన్నాథరావుగారు వ్రాసిన మహాభారత యుద్ధకాలనిర్ణయమును టి. యస్. నారాయణశాస్త్రిగారు వ్రాసిన శంకరాచార్యకాల నిర్ణయములను చదువవలయును. ఈ రెండు గ్రంథములు ఇంగ్లీషు భాషలో వ్రాయఁబడి యున్నవి. ఆ గ్రంథములు గ్రహములయొక్క చారము, వాని లెక్కలు మొదలైన వానితో నిండియుండును.

ఈ చరిత్రను పలుమంది పాశ్చాత్యులుదిద్ది పాడు చేసిరి. పంక్తులు తప్పచదివి దుర్వ్యాఖ్యానములుచేసి హిందువుల యొక్కయు, బౌద్ధులయొక్కయు వ్రాతలను పరిహసించి దుర్మార్గములు చేసిరి. ఈ దుర్మార్గమును ప్రాగంభించిన వాడు సర్ విలియమ్ జోన్సు. తరువాత చాలమంది పాశ్చాత్యచరిత్రకారులు వారి ననుసరించిరి. మన వేదాంతముల యందు దభిమానముగల మాకుముల్లకుకూడ చరిత్ర విషయములో ధుష్టముగానే వ్రాసెను. ఇంగ్లీషులో నొక సామెత యున్నది. Blood is thicker than Water.

ఇంతకు సప్తర్షి మండలముయొక్క గమనముమీఁద హాహాభారత యుద్ధకాల నిర్ణయము చేయఁబడవలయును. ఇది పెద్ద కథ. పోనిగడు. పురాణముల ప్రకారము చూచినచో సప్తర్షి మండల చారమునుబట్టి లెక్కకట్టినచో సాండ్రకోటస్ గుప్తచంద్రగుప్తుడని అంగీకరించినచో, నన్నియు సరిపోవును. సరిపోయెను నీ లెక్కయుండఁగా, సరిపోని లెక్కకట్టి పురాణములు తప్పనుటలోని తెలివి ఏమి? అందులోని న్యాయమేమి? దానియందలి విశ్వాస మిట్టిది.

ఆ లెక్క ప్రకారము కలి ప్రవేశము మొదలు సంయుక్త పృథ్వీరాజుల కథ దనుక పాశ్చాత్యులు తాముమాటు చేసిరి. ఆ కాలము అనఁగా సుమారు మూడువేలయేండ్ల కాలము. మహమ్మదు గోరీ వచ్చునఱకు మన చరిత్రలో పాశ్చాత్యులు చేసిన యవక తవకలు కాదని నవలల రూపమున నిరూపించుటకు చేసెడి ప్రయత్న మిది.

అందుచేత దీనికి 'పురాణనైర'మని శీర్షిక యేర్పఱుపఁబడినది.

పీఠిక.

ఇది పురాణవైర గ్రంథమాలలో మూడవ నవల. మన సర్వపురాణములయందు భారతయుద్ధానంతరమున మగధ రాజ్యముయొక్క శాస్త్రము క్రమణికగా సం||రముల నిర్ణయములతో జెప్పబడినది. అది మనదేశములోని పండితుల వ్రాతలవలన నార్కములు మొదలైన ఖగోళశాస్త్రవేత్తల వలన యథార్థగుణనను చేసి నిర్ణయింపబడినది. జరాసంధుని మనుమడైన మార్జాని శివుజపురమున మగధరాజ్యమేలుచుండెను. అతనివంశము 1614 సం||లు పాలించెను. తరువాత ప్రద్యోతవంశము రాజ్యమునకు వచ్చెను. ఆ వంశము 1634 ఏండ్లు పాలించెను. మొదటివంశపు కథ భగనాథుని మీదికి గాలో చెప్పబడెను. ఈ ప్రద్యోతవంశపుకథ సునీక ఘోషముతో జెప్పబడెను. ఇది మూడవ నవల. ప్రద్యోతవంశమైన యిది వాతి గిరివంశము రాజధానిగా మగధరాజ్యము శిశునాగవంశము క్రీస్తు పూర్వము 1794 మొదలు 1634 వఱకు రాజ్యము చేసెను. శిశునాగవంశము 1634 ఏండ్లు రాజ్యము చేసెను. ఈ రాజులు పదిమంది. చివరివాడు నుహుండి. మొదటివాడు శిశునాగుడు, ఈ శిశునాగవంశములో 6 నవాడు బిందుసారుడు, 6 నవాడు జాతశత్రువు. పాశ్చాత్యుల వ్రాసిన చరిత్రలో మహావంశములోనున్న యజాతశత్రువునకు నీ యజాతశత్రువునకు భేదిములేనట్లు వ్రాయబడినది. ఆ పాశ్చాత్యులు వ్రాసిన చరిత్ర అది యొక తలయు తోకియు లేని వ్యవహారము. గౌతమబుద్ధుడు శిశునాగవంశములోని యజాతశత్రువు రాజ్యము చేయుచుండగా అతని రాజ్యము యొక్క 8 నవాలు బుద్ధుని కలిగిన 6 నవాలు నిర్వాణము పొందెను.

బౌద్ధగ్రంథములయందు వ్రాయబడియున్నది. ఈ బిందు సారుడు క్రీ. పూ. 1852 మొదలు 1814 వఱకు రాజ్యము చేసెను. అజాతశత్రుడు, క్రీ. పూ. 1814 మొదలు 1757 వఱకు రాజ్యము చేసెను. బౌద్ధ కథలయందు బౌద్ధ నారస్వ తమునందు మగధరాజ్యము బౌద్ధుల కాటకట్టుగా చెప్పబడుచు వచ్చెను. ఈ నవలలో మొదటి అధ్యాయమునకు, తరువాత నవలకు సంబంధములేదు. మొదటి అధ్యాయమునందు నిర్దణు యువతుల యొక్క మనఃప్రవృత్తి వర్ణింపబడి యున్నది. మాయా యన్న స్త్రీ బుద్ధుని తల్లి.

ఇట్టి ప్రవృత్తికి హేతువుగా తొలుతటి 2 నవలలలోని యొక భగవద్విరోధభావ లక్షణమును చెప్పటకుఁ గల్పింప బడిన యొకే స్త్రీ వేశమును తీగగాలాగి దానియందు నిరూ పింపబడినది. ఈ నవలలో బుద్ధునికథ లేదు. కాని సూచన యున్నది. దానికిపునాదిగా ఈ నవలలోని కథ వ్రాయబడినది.

ఈ పురాణనారమన్న పేరుతో వ్రాయబడుచున్న 16 నవలలలో మొదటి ఈ 3 నవలలు ప్రత్యేకమైన లక్షణములు గలవి. దీనియందు వాఘునికసాహిత్య విమర్శకులు చెప్పిడి అభామకత (Supernatural) విషయము వర్ణింపబడినది. తక్కిన నవలలో ఈ ప్రసక్తిరాదు. వచ్చిన నిట్లు ననుసారముగారాదు. సృష్టియం దేభావమునదైవతముగా దైవ్యముగా తొలుతనే విధక్తమై యున్నది. అవి రెండర్థగోళములు. సృష్టి లక్షణమే యది. దానినే ఈ 3 నవలలయందు విస్తరింపచేయుట యయినది. ధర్మము సమృద్ధముగా నున్న పృథ్వీధర్మమునుగూర్చి

చెప్పవలయును. అధర్మము ప్రబలముగా నున్నపుడు ధర్మము ప్రత్యేకముగా చెప్పబడును. అందుచేత ఈ శి నవలలయందు భగవద్విరోధ భావమునకు ప్రాధాన్య మీయబడినది. భారత యుద్ధము జరిగిన తరువాత 36 ఏండ్లకు కలిగాలము ప్రవేశించినది. ఆ తరువాత సుమారు 2000 ఏండ్లవఱకు ధర్మము చెడిపోలేదు. కనుక నానాటి చరిత్రనుగూర్చి వ్రాయుచున్నపుడు ధర్మమునకు భగవంతునకు నవినాభావ సంబంధ మగుటవలన భగవద్విరోధభావము ఏయే త్రోవల విజృంభించినదో చెప్పటయే ప్రధానము. అందుకని ఈ శి నవలలు తద్విషయమును పురస్కరించుకొని వ్రాయబడినవి.

నవల వ్రాసెడివాడు గారడివాని వంటివాడు. ఒక టెంకెను చూపించి, మామిడిచెట్టును నిర్మించునట్లు శిశునాగ శబ్దములోనుండి యొక అర్థము తీసికొని మగధరాజ్యము పెద్దది, కాశీ రాజ్యము చిన్నది యగుటచేత నొక చిన్న రాజ్యపురాజు పెద్ద రాజ్యమును గెలుచుటకు కృత్రిమోపాయములో లేక యారాజ్యము నీరాజ్యమునందుగల వ్యక్తులకుగల పరిస్పర్శమైన కొన్ని సంబంధములో యాధారము తీసికొని కథాకల్పనము చేయును. అట్లే చేయబడినది. నవలయు నొక కావ్యమే. కావ్యముయొక్క యాత్మపాఠకునియొక్క మనస్సును సృష్టిలో జరుగు సంశయములయందు వ్యక్తమగుచున్న మానవ హృదయమునందలి భావములయొక్క సంఘర్షణల వలన ననుభూతమౌ నొక హృదయానుభూతియో, చిత్తవృత్తియో అగును. అట్టి హృదయానుభూతియో చిత్త

వృత్తియో కలుగుటకు కథయాలంబము. కథాంశములు దానికి రూపము. ఆ రూపమున కాధారము మన పురాణములయందున్న యల్పములైన విషయములు. ఈ కథయందు మొదటి యధ్యాయమున బుద్ధుని యవతారము సూచింపఁబడినది. ఆ సూచన పరిపుష్టము కాలేదనికూడ రచయితకు తెలియును. అంత పరిపుష్టముగా నా సూచన చేయఁబడక పోవుటకు హేతువులు గలవు. ఈ రచయితకు మన పురాణములయందున్న యధార్థమైన చరిత్రమునందలి భిన్నరాజవంశములయొక్క రాజ్య పరిమితి చెప్పటయు, నానినిసూచించుటయు తగిన మనసులలో పాశ్చాత్య చరిత్రకారులు చేసిన యబద్ధపు కాలనిర్ణయమును తొలఁగించుటయు ప్రధానముగాని మన విషయములైన యభిప్రాయములు వెల్లడించుట ప్రధానముగాదు. ఇంకొక నవలలో మతివిషయమునకు ప్రాధాన్యము చెప్పవలసి వచ్చుచో జెప్పఁబడ వచ్చును. ఈ 16 నవలల పదకములోఁ బ్రధాన విషయ మది కాదు.

ధూ మ రే ఖ

౧

అమావాస్య. సూర్యాస్తమయమై రెండు గడియలు కావచ్చును. అంధకారము క్రమ్మినది. పశ్చిమదిశయందు చిక్కని నల్లనిమబ్బులు వ్యాపించినవి. ఆ మబ్బులలోఁ గొంత యెత్తున చారగా నొక యెడ మున్నది. ఆ ప్రదేశము మిక్కిలి తెల్లగా నున్నది. వెనుక తెల్లమబ్బులుండి యా తెలుపు కనిపించవచ్చును. తెల్లమబ్బులకు తెల్లఁదనము సహజముకాదు గదా? అస్తమించి భూపరిధికి చాల దిగువపోయిన సూర్య దేవుని దూరకిరణములు మింటిలో నంతదూరము వ్యాపించి యా తెల్లమబ్బును తెల్లమబ్బును చేసినవి. ఆ నల్లమబ్బులు లేనిచో నీ తెల్లమబ్బు తెల్లమబ్బుగా కనిపించునా? ఈ నల్లమబ్బులచేత నా తెల్లమబ్బులయొక్క తెల్లఁదనము దూరగుఁడైన సూర్యదేవుని కాంతి ప్రసారమని తెలియఁజేయుచున్నది. నల్లమబ్బులు లేవు. అది తెల్లమబ్బుని తెలియదు. దానిపైన సూర్యకాంతి ప్రసారము జరిగినదని తెలియదు. ఒకానొక వెలుగు తానొక ప్రదేశమునం దభివ్యాప్తమై యుండును. ఆ వెలుగుభివ్యాప్తమై యున్నదన్న యాహుతిగనే కలుగదు. ఆ వెలుగుయొక్క పలుచని తనముచేత నా వెలుగు లేదనియే యనుకొనుచుండుము. కాని యా వెలుగుయొక్క యునికి యొక చీకటిరేక వచ్చి దానిని తొలగించి మనకు

విస్పష్టపఱచును. సర్వశృష్టియు నిట్టి పరిస్థితుల మీఁదనే నడచుచున్నది. అచ్చముగా నెలుఁగులేదు. అచ్చముగా చీకటిలేదు. ఒకదాని యపేక్షచేత రెండవదాని స్థితి భాసించుచుండును. చిక్కన - పలుచనలు స్థితికి స్థితికి హేతువు లని పించును. మరియును నెలుఁగు - చీకట్లలో నెలుఁగభిమతమైనది; చీకటి యభిమతమైనది. ఒకానొక చీకటియొక్క యొత్తిడిచేత నొకానొక నెలుఁగు కూడ సస్వీకార్యమన్నట్లుండును. ఆయాకాశములో నా రెండు స్థితిమబ్బుల నడిమి తెల్లచార దృష్టికి సుఖాపాదకమా? సంతోష హేతువా? నేత్రోన్మీలన హేతువా? ఒక దృష్టితో చూచినచో నా తెల్లని చార మింటిలో నెగ టనిపించును. కాని దానియందొకానొక సౌందర్యము భాసించుచుండును. ఒక శిల్పి తన వర్ణసామరస్యరచనా సామర్థ్య నిరూపణము కొఱకు తదాకాశమును స్వీకరించవచ్చును. ఎవఁడా యాకాశమును చూచి యా తెల్లని మబ్బురేక బాగుగా లేదనుకొనునో వాఁడే శిల్పి. చిత్రమును చూచి పరమ రమణీయముగా నున్న దనుకొనవచ్చును. ఆ రమణీయత వస్తుగతము కాక శిల్పిచాతుర్య జనిత మనవలసివచ్చును. లేదా యథార్థవస్తువునకును; తత్ప్రతిబింబమునకును చాలభేద ముండును. ప్రతిబింబమునందుఁ గల రామణీయకము బింబమునందు భాసింపక పోవచ్చును. భాసించదు. బింబమునందలి రామణీయకము చూచుటకు నొక విలక్షణమైన జీవగత యాథార్థ్యముండవలయును. ప్రతిబింబగత రామణీయకము చూచుటకు జీవుఁడు ప్రతిబింబించిన మనోవీధులయందు గల యొక సౌకుమార్యము చాలును.

జీవలక్షణము వేరు. మనోలక్షణము వేరు. జీవునకుఁ గల శక్తి తానైన యచ్చమైన సర్వ భూతాంతర్యాప్తమైన సర్వసృష్టికి మూలహేతుకమైన ఈ సర్వము యదుద్భూతమో తల్లక్షణమైన యొక మూలభూత జ్ఞానమునకు సంబంధించినది; మనస్సునకు గలశక్తి తచ్చైతన్యముయొక్క యల్పాంశ సంక్రమించిన మనస్సు, లోకమునందలి భిన్న విషయములు పరిశీలించి, బహు విషయములయొక్క కించి త్కించి త్పరిజ్ఞానమువలన నొక జ్ఞానముగా నేర్పడి, ఆ జ్ఞానమనుముద్ద ప్రతిబింబశీలమై పలువిషయములను తెలిసికొని, మరల వానియందు రమించునట్టి లక్షణము కలది. ఇందుకనియే మనస్సునకు రెండు భాగములు కలవని చెప్పవచ్చును. ఒకటి యూర్ధ్వభాగము, రెండవది అధోభాగము, ఊర్ధ్వభాగము మూలచైతన్యస్పృక్కుగా నుండును. అధోభాగము ప్రసించక గత బహువిషయస్పృశముగా నుండును. మానవుఁడు మనస్సుయొక్క యీ అధోభాగమునం దుండును. ఆ యూర్ధ్వభాగము పొంతఁబోఁడు. ఇవి రెండు నొకదాని రెండు సగములైనను రెండును కలిసియే యున్నను నొకదాని కొకఁడు సంబంధము లేనట్లుండును. ఈ రెండవ రకమైన మనస్సు సృష్టియొక్క విలాసము; సృష్టియొక్క వికాసము! దానియందది రమించుచుండును. దీనిలో బహ్వాంశలు కలవు. ఒక యంశయందు రెండవయంశ రమించుచుండును. దాని రమణముయొక్క స్వరూపము దానికే తెలియును. ఈ రెండవ రకమైన మనస్సులో బహువిధములైన భేదములు కలవు. ఈ భేదములు దేనికది యన్నట్లు భాసించుచుండును. ఒక

యంశలో సర్వము తాకికమై రేఖామాత్రముగా నొక పార
తాకికత్వము భాసింపఁ జేసికొనుచు తానొక విలక్షణత్వము
కలిగినయొక వ్యక్తివలె నుండుచుండును. పారతాకిక లక్ష
ణము కొంచెముగా దానియందు సంక్రమించుటచేత దానికొక
విశిష్టత్వ మున్నట్లు ప్రకాశించును. అది నూరుపాళ్ళ మనోం
కము. అందులో తొంబదిపాళ్ళు తాకికము. పదిపాళ్ళే పార
తాకికము. అయినను సంపూర్ణముగా పారతాకిక మన్నట్లు
మెరపించుచుండును. నిజమునకు దానిపోషణ యంతయు
తాకికమైన దానిచేతనే జరుగుచుండును. ఇదియొక విలక్షణ
మైన సృష్టిరేఖ. దీనివలన పరలోకములు పోషింపఁబడునా?

ఆనాఁ డాకాశ మట్లున్నది. మింటిలో నాతెల్లరేక గని
పించుచున్నది. ఆ రాజ్యమునకు రాజధానీనగరమున నదీ
తీరముననున్న యుత్తాలమైన రాజభవనశేఖరమున నిద్ద అక్కా
సెల్లెండ్రు తదంధకారతరంగ సముపలాలిత హేమతనూ
యష్టులై విహరించుచుండిరి. వారిదద్దరు రాజకూతుండ్రు. ఇద్దరు
యావనవతులు. ఇద్దరు హేమశలాకలు. ఇద్దరు సంధకార
ప్రియలు. చెల్లెలుమాత్ర మాతెల్లని మబ్బు బాగుగానున్న
దనెను. అక్క బాగుగా లేదనెను. చెల్లెలుపేరు మాయాదేవి.
అక్కపేరు నీలాంబరి. వారొకరితో నొకరు పోరాడుకొనరు.
వారియందు రాచపట్టింపులులేవు. ఇద్దరు మధుర ప్రకృతులు.
ఒక రన్నమాట మరొకరు కాదన్నచో రెండవవారు వివదిం
చరు. ఆమె యిష్టమామె దని యూరకుందురు. కాని యెస్స
డైన సుంత వివాదాభిముఖముగా ప్రసంగము నడచినచో
మూఁగవమాటలోననే నెవ్వతెయో యొక్కతె రెండవయామె

ననుసరించును. మాయ ఆతెల్లనిమబ్బు చాల రమ్యముగా నున్నదనెను. నీలాంబరి కాదనలేదు. కాదన్నచో శతవిధముల మాయ యూరికుండును. మాయ యూరికుండక 'కాదు, నిస్సంశయముగా రమణీయముగా నున్నదన్న'దనుకొందము. ఎంటనే నీలాంబరి నిజమే యనును. ఊరికుండి నంతమాత్రమునగాని, నిజమే యన్నంత మాత్రమునగాని యామె యభిప్రాయము నీమి యంగీకరించినట్లుగాని, యామె యభిప్రాయము నామి యంగీకరించినట్లుగాని కానేకాదు. ఆ యక్కాసెల్లెం డ్రట్టివారు. తమ యభిప్రాయములతో సంబంధము లేకుండ వారొకరి నొక రనుసరింతురు. ఇంతకును వారి యభిప్రాయములలో దాత్కాలికముగ నుపాధ్యాశ్రయమై భేదములు భాషించుచున్నట్లు కనిపించినను వారి జీవలక్షణములు రెండు నొక్కటియే కావలయును. వారి యందున్న జీవులుకూడ తల్లక్షణ పరిజ్ఞాతలు కావలయును. జీవలక్షణ పరిజ్ఞానము విచిత్రముగా నుండును. ఆ పరిజ్ఞానము కలవారు యోగులు కానక్కఱలేదు. ఆ పరిజ్ఞానము తమకు కలదని వారికి వారికే తెలియదు. వారి మాటలచేత వారి క్రియలచేత వారి కాపరిజ్ఞానము కలిగినట్లు తెలియును. మానవులలో నెట్టిపరిస్థితులలోనైన నొకా నొకఁడు సర్దుకొని పోవును. ఒకఁడు ప్రతి చిన్నవిషయమునందు వివాదము పెంచుకొనును. అసర్దుకొనిపోయెడివాని సత్పురుషుఁడందును. సత్పురుషుఁడనగా జీవలక్షణ పరిజ్ఞానము కలవాఁడని యర్థము. జీవలక్షణమనగా నిష్కమైన వస్తువుయొక్క వస్తుత్వము. ఇట్టి జీవలక్షణ పరిజ్ఞానములో నీ యక్కా సెల్లెండ్ర జీవలక్షణ

పరిజ్ఞానము భిన్నమైనది. వారి జీవలక్షణ పరిజ్ఞానము సత్పదార్థాభిజ్ఞానము కలదియో కాదో తమ యిద్దరియొక్క జీవలక్షణములందున్న సామాన్యధర్మము నెఱిగియున్నది. అది వారి విశిష్టత.

ఆ యిద్దఱు ఐక్యాసెల్లెండ్రయందు మరియొక సామ్యమున్నది. నీలాంబరి కిరువదియేండ్లు. మాయాదేవికి పదునెనిమిదేండ్లు. వారిద్దరకు చిన్నప్పటినుండియు నెప్పుడును స్వప్నములు వచ్చుచుండును. వారిద్దరి సౌహార్దమునకు పరస్పర స్వప్నకథన మొక పునాదివంటిది. ఆ కలలు చిత్ర చిత్రములుగా నుండును. వారొకరికల లొకరికి చెప్పుకొనుటయే కాని వానిలోని యర్థములను వారెప్పుడును విచారించరు. మాయాదేవికి తిరిగి తిరిగి యొకవిధమైన స్వప్నము వచ్చుచుండును. పరిస్థితులు మారినను చివరికు పరివనాన మొక రీతిగానే యుండును. మాయ యొక తోటలో తిరుగుచున్నది. ఆ మెతో కొందరు చెలికత్తెలుకలరు. అదియొక పర్వతము. దానిచుట్టును పెద్దయడవి. ఆ యడవిలో వారందరును విహరించుచుండిరి. ఇంతలో నొక మహాధయంకరధ్వని వినిపించెను. అందరును బెదరిపోయిరి. ఏమిచేయవలయునో తోచలేదు. గుబ్బిసలాడిపోయిరి. ఇంతలో నొక సింహము దంష్ట్రాకరాళవదన గహ్వరముతో విదారిత గజకుంభరక్తసంలగ్న సవాచుణ నఖరసంతానముతో చీకిరి - బీకిరిగానున్న జూలతో వారికి కొంచెము దవ్వున నిలుచుండి వారివంక నిరీక్షింప నారంభించెను. వారందరు నిలుచున్నవారు నిలుచున్నట్లు నీతైపోయిరి. పారిపోవుదమన్న యూహకూడ వారికి పుట్టలేదు. ఇంతలో

నా పంచాశ్యము మరల గర్జించి వారిమీఁదికి దూకఁబోయెను. వారప్పుడు పారిపో నారంభించిరి. ఆ కంతీరవము తక్కిన చెలి కత్తె లందరను వదలిపెట్టి మాయ వెంటఁబడెను. మాయ పరు గెత్త నారంభించెను. సింహము తరుముచుండెను సింహమున కందకుండ మాయ కొంతదప్పు పరుగెత్తఁగా ఇంతలో సింహము సమీపించినట్లు తోఁచెను. ఆమె సింహ మాకాశమునందు సంచరించలేదుగదా నేనెగిరిపోదమనుకొన్నది. ఆమె యా పాటున మింటలేచి గాలిలో పారిపో నారంభించెను. కొంత నేపటికి సింహము కనిపించలేదు. తా నాకాశములో చాల దప్పు ప్రయాణించి మరల దిగివచ్చెను - ఇదియొక స్వప్నము. మరియుకస్వప్న మిట్లేయుండును. ఒకప్పుడు మహావాయువు వీన నారంభించెను. నృక్షములు కదలిపో నారంభించెను. ఏనృక్షముక్రింద నిలుచుండ నేశాఖవిరిగిపడి తల పగిలిపోవునో యన్న ట్లుండెను. ఈ మహాసళయమునకు భయపడి పట్టణము లోని ప్రజలందరు నొకచోట గుమికూడిరి. ఒక స్థలము భద్రము మఱియొకఁ డభద్రమన్న యూహ కలుగుటకు వీలులేని పరిస్థితిగా నుండెను. నదీజలములు పొంగివచ్చి నేల నాక్రమించు చుండెను. జలములు జలములుగా లేవు. ఒక్కొక్క బిందువు దానిలోపల గాలి యెట్లు ప్రవేశించెనో బుడగయై యట్టి బుడ గలు శంఖములు, న్యర్భువములు రోదసీకటాహము సంభయ నావరించెను. కనుచూ పాగుటలేదు. కాని యాకాశము కని పించుచునేయున్నది వా రున్నప్రదేశ ముయ్యాలవలె నూగ నారంభించెను. పట్టరాంతముంది జనమెక్కిన పడన వరదల మీఁదనున్న నదిలో ప్రయాణముచేయుచుండఁగా కెరటముల

తాకిడికి పడవ యొక దెర కొడ్డిగిలగా జనము భయపడి మరి
యొక దెరకుచేరి పడవ నుమ్యాలూపి మునిగించుకొన్న
ప్పటివలె తత్పురీధారుణి యంతయు నెడ్డగెడవుగా లేచి నదిలో
మునిగిపోవునో యన్నట్లుండెను. ఇంతలో పటపటాత్కార
ముతో నొక మహాధ్వని భూగర్భముమండి వినవచ్చెను.
ఇంకేమున్నది? భూమి పగిలిపోవుచున్నది. ఆ సగులుటలో
జనమందరు పడి యిరుకుకొనిపోయి యడకత్తెరలోని పోకలవలె
నలిగిపోదుమని భయపడజొచ్చిరి. అనుకున్నట్లే భూమి తూర్పు
దెరనుండిఁ బీటీయ నారంభించెను. ఆబీయ మాయ నిలుచున్న
స్థలమువరకు వచ్చెను. మాయ వెంటనే యాకాశమున కెగి
రెను. ఆ రోదనీకహారమునందు నభివ్యాప్తమైయున్న నదీ
మహాప్రవాహం జలబుచ్చిన సహస్రములలోని కెగిరిపోయెను.
ఆమె యొకలు చల్లబడెను. చెమ్మగిల్లెను. శరీరము సుఖ
ముగా నుండెను. మనసులోనున్న భయముమాత్ర మట్లే
యుండెను. ఆ బుచ్చిన ప్రతిశీకరిమున తా నెచ్చటనుండెనో
మాయకు తెలియలేదు. భూగర్భమున మృతాన్నిగువుల
యందు తగులొకనులకు బదులు రోదనీగర్భమున పాథో
మయాగువులయందు తగులొన్నట్లుండెను. కొంతసేపటికి
భూమి కనిపించెను. పట్టణము పట్టణముగానే యుండెను.
నది పొంగలేదు. భూమి బీటీయ లేదు. ఆమె నెమ్మదిగా
దిగివచ్చెను.

మరి యొక స్వప్నము. ఒక సెళావేళ. అది ప్రళయ
కాలము. సముద్రములు పొంగి వచ్చెను. సర్వధాత్రియు
జలమయ మైపోయెను. తా నొక చిన్న ద్వీపముమీఁద

నిలుచుండెను. ఆ ద్వీపముమాత్రము మునగలేదు. ఆకాశ
మంతయు చిత్ర చిత్రములైన వర్ణములతో వర్ణ రమ్యమైన
చిత్రములతో బహుపురాణ కథా సంతాన గత చతుర్థా
గన్నివేళ రచనా మనోహర దృశ్యములతో నలంకరింపబడి
యుండెను. ఇంత యాకాశము చిత్రములు. దానిలోని
చిత్రములు అసరిమేయ ప్రమాణములు. ఆ బొమ్మ యింత
యెక్కున్నదని చెప్పటకు వీలులేదు. అది రచించినవాడు
గగన ప్రమాణ దేహుడై యుండవలెను. ఆ చిత్రము పై భాగ
మున వర్ణ నామరస్యము కలిగించుటకు పైకి శోభియునన్న
నిచ్చెన కావలయునుగదా? ఆ నిచ్చెన వంద తార్క యెత్తున
నుండవలయును. నిచ్చెనకు రెండు కట్ట లుండును. అట్టి
రెండు తాళ్లు కావలయును. అట్టి తాళనృక్షములు గహ
ప్రములైన గాని యా యెత్తు కుదరదు. ఇంతకు నా నిచ్చెన
దేని కానించవలయును? వట్టి నిచ్చెన యాకాశమున నట్టి
నిలబడి యుండునా? ఈ బొమ్మలు గీసిందెవరు? ఎట్లు గీసిరి?
దేనిమీద గీసిరి? ఆ బొమ్మలన్నియు నేనో కథలను చెప్ప
చున్న ట్లుండెను. ఆ కథ లివేయని స్ఫురించుటలేదు. పురాణ
కథలనలె నున్నవి. కాదన్న ట్లున్నవి. తానొక్కర్తుకయు
నా ద్వీపమునందు నిలుచున్నది. ఇంతలో నెవడో యొక
పసిపాప కేకలు పెట్టిన ట్లుండెను. ఆ పసిపాప కనుపించలేదు.
వాడు తన బిడ్డయెమో యనిపించెను. తా సవివాహు.
తాను గర్భము ధరించలేదు. తనకు బిడ్డ యెట్లు పుట్టును?
తన బిడ్డ యెవచో తనకు కనిపించడా? ఈ మహా ప్రశ్న
సముద్రమునందు నొక పసిపాప యున్నట్లు పురాణములలో

వినికిడి. వాఁ దేచ్చుచున్నాఁడా? వాఁ డెవఁడు? ఏ తల్లి కొడుకు? తానే ఆ తల్లియూ? తాను తల్లియేమిటి? ఇట్లుండఁగా నాకాశము పెళ పెళలాడి సముద్రములు కళపెడలాడి తాను నిలుచున్న ద్వీపముకూడ మునిగిపో నారంభించెను. ఇంతలో నాకాశమంతయు స్వచ్ఛమయ్యెను. ఏ బొమ్మలును లేవు. సముద్రముమీఁద తా నెగిరిపోవుచుండెను. ఆ మెగిరిపోవుట యెంతవరకు రమణీయముగా నుండెను? సముద్రపు కెరటము తాడి యెత్తున నున్నచో నా కెరటముపైన తాను పది గజముల యెత్తున పోవుచుండును. అంత యెత్తు కెరటము లేనిచో వట్టి సముద్రము మీఁదనే పది గజముల యెత్తుననే మెగిరిపోవు చుండును. ఆమెకు వచ్చిన వందల స్వప్నములలో నామె యెప్పు డెగిరిపోవుచునే యుండును. ఆ మెగిరిపోవుట యెప్పుడును భూమికి పది పదేను గజముల పైననే యుండును. ఆకాశముయొక్క డొక్కలోనికి చొచ్చుకొని పోవుట యెప్పుడును లేదు. పర్వత మడ్డము వచ్చినది. ఆ పర్వతముపైన పదేనుగజము లెగురుచుండును. పులి తరుముకొని వచ్చినది. ఆ పులికి పైన పదేనుగజము లెగురుచుండును. ఏనుగ వెంటపడి తరుముచున్నది. ఆ యేనుగపైన పదేను గజముల యెత్తు గగనమునందు తా నెగురుచుండును. ఇట్టి వామె స్వప్నములు.

నీలాంబరికి స్వప్నములు వచ్చుచుండును. ఆమె స్వప్నములు వీనికంటె భిన్నములుగా నుండును. ఒక స్వప్నమిది. ఆమె యొకనాఁడు తన తండ్రి యిల్లు వదలి నేను తపస్సు చేయుదునని లేచిపోయెను. ఒక యడవిలో కూర్చుం

డెను. తేల్లని చీర గట్టెను. ఆ చీరకు నల్లని యం చుండెను. ఒడల నగ లేమియు లేవు. ఆ కూర్చున్న స్థలము పెద్ద బండ. ఆ బండ యచ్చటి కెట్లు వచ్చినది? అట్టి బండలు మహా సర్వములయం దుండునుగాని వట్టిచోట నుండవే. ఆ బండ నానుకొని యొక నది ప్రవహించుచుండెను. ఆ నది పొంగి యీ బండను ముంచవలయునని చెప్పరాని ప్రయత్నములు చేయు చుండెను. నదియు జలములను కెట్లములవలె పొంగి వచ్చుటయుఁగాఁ గనిపించునేగాని యథార్థమునకు భయంకర దంష్ట్రా! నిఖర జటామైనయొకమూర్తి పైకివచ్చి యీ బండను జలములలోనికి లాగికోనఁ బోవుచున్నట్లుగా నామెకుఁ గనిపించెను. ఈ మహాశిలమీఁద నా మహానది కెందుకో అంత విరోధము? ఈ మహాశిలయొక్క ప్రతిఘటన గూడ చాల విచిత్రముగా నుండెను. ఈ బండకుఁగూడ చేతులు వచ్చినట్లు కోరలు మొలిచినట్లు అవి యన్నియు ఖడ్గములవలె యీ నదీ దంష్ట్రా! సఖములను చీల్చి చెండాడుచున్నట్లు తనకు కనిపించెను. నిరాభరణ తనూసితచ్చవి తా సచ్చట తచ్చిలాకృతిగా నున్నట్లు తనకు నా శిలకు నభేద ప్రతిపత్తి యైనట్లు తా నానదితో పోరాడుచున్నట్లు కెట్లైనగాని యీ నదీ సర్వ ప్రవాహ జలమును శిలామూర్తియైన తనతో నింకించుకొనుటకు తానొక ప్రయత్నము చేయుచున్నట్లు నామె యనుకొనుచుండెను. తా నెవరు? ఆ శిలయేమి? ఈ నదియేమి? ఆ నదితో తనకు విరోధమెందుకు? ఆమె కేమియు తెలియలేదు.— ఈ స్వస్థ మె యామెకు పలుసార్లు వచ్చుచుండును. వచ్చిన ప్రతిసారియు మాయతో చెప్పు

చుండును. మాంచు నవ్వుచుండును. అదే అదే స్వప్నము నచ్చుచున్నట్లు కనిపించును గాని యా స్వప్నములో భేదములు లేకపోలేదు. ఒకప్పు డాశిల బహుత్తాల భూజ సంతాన పరివేష్టితమై భాసించును. ఒకప్పుడా శిల యేకాకిగా కనిపించును. ఒకసారి మాత్రము తన్మహాప్రస్తరము నదీ జలమును త్రాగివేసివట్లు కనిపించెను. నీలాంబరికి భయము వేసెను. అయ్యో! ఈ నదిని త్రాగివేసితినే? నే నెంత దుర్మార్గమైన శిలను. నాకీ నదితో విరోధమెందుకు? పాపమీ నది నన్నేమి చేసినది? వర్షాకాలమునందు వానలు కురిసి వరదలు వచ్చుట సహజముకదా? ఆ వరదలు వచ్చినప్పుడు నదులు పొంగును. రాళ్ళను ముంచును. ఆ నదికొక రాతి మీఁద విరోధము కలదా? ఒకరాయి తన్ను ముంచెనని నదితో విరోధము పెట్టుకొనవచ్చునా? ఇది సృష్టి సహజమైన లక్షణము కాదే? అది వట్టి రాయి. నది పొంగినప్పుడు మునిగిపోవును. పొంగనపుడు కనిపించును. ఆ రాతి డాక నెందులకు? ఈ మహానదియే లోకాతీత ప్రభావనంతముగా కనిపించుచున్నదిగదా! వానకాలములో పొంగును. వేసవిలో క్రుంగును. ఏ నదియైనను స్వీయోత్తాల తరంగ సంతాన శిఖర డిండిరవళక్ష ప్రభా కబళితాకాశమని చెప్పినచో నది వర్షాకాలపుమాట. వేసంగినాటి మాట కాదు. ఆ నదికూడ తన ధర్మమునే తా నవలంబించుచున్నది. అది యవలంబించిన ధర్మము మహోచ్చస్థితిని ప్రాపించి నప్పుడు దానిని వర్ణించి ఆ ధర్మము దానికి నిత్యమన్నట్లు లోకము చెప్పును. దోషము లోకమునందలిది. ఆ నదిది కాదు. ఆ నదితో విరోధించిన

శిలయందు దోష మున్న దేమో కాని యా నదియందు కని పించుట లేదు. అయ్యో! ఈ నదినంతయు నేను త్రాగివేసి తినే. ఇక నీ నది ప్రవహించదుకాబోలు, అని నీలాంబరి యనుకొనుచుండగా దూరాన నా నది శారదీకహంసీ గరు దంతాష్టాసద సుషమా మనోహరమైన యొక నీటి పాయగాఁ గనిపించెను. నీలాంబరి యెడఁదలో నొక్క యానందరేఖ పొడ సూపెను. నది యింకిపోలేదు. అదుగో! దూరమునుండి ఇంకఁలో మరల మహానది మహాన్నత తరంగ వాశ్చుంచిత వియత్కటాహయై తపమిఁదికి వచ్చినది. నీలాంబరి యెడఁద లోని జాలి నిమిరముగో మాత్సర్యముగా మారినది. ఈ నది నెంత చంపఁదలచుకొన్నను చచ్చుటలేదు. ఎంత యింకింప దలచుకొన్న నింకుటలేదు. తాను వట్టి శిలయైవది. తానొక సీమసుద్ధ పర్వత మైనచో సులభముగా నీ నదీజలమును పీల్చి యుంచును. కాని సీమసుద్ధ యైనచో తెడిసిపోయి విడిలిపోవును. తాను శిలగానే యుండవలయును. ఈ స్వర్థ స్వర్థగానే యుండ వలయును. కాని దానికి మంచిరోజులు వచ్చినపు డది విజృంభించును. నాకు మంచిరోజులు వచ్చినపుడు నేను విజృంభింతును. చిట్టి చివరి కెవరు గెలుతురో చూతును - అను కొను చుండగా నీలాంబరికి మెలకువ వచ్చెను. ఆ మెలకువ వచ్చినవేళ నీలాంబరికి మెలకువ వచ్చెనో రా లేదో యన్న ట్లుండెను. అట్లుండుటకు కారణము మెలకువ వచ్చినదని నీలాంబరికి తెలియును; కాని శిలా తాదాత్మ్యము తెన్ని మే షము నందు నీలాంబరికి పోలేదు. ఆమె యిట్లుఁహింప నారింభించెను. చిట్టిచివరి కెవరు గెలుతురో చూచెదను.

చిట్టచివరికనగా నెప్పుడు, దేనికి చిట్టచివర? దానికి మొట్టమొదట లేని? దేనికైనా మొట్టమొదట చిట్టచివర యుండును గదా? ఈ నేలయం దీ శిలయున్నది. దానిపైక్క నీ నది ప్రవహించుచున్నది. ఈ రెండును తద్ధిరాశ్రయములు. ఈ ధరా ఖండమునకు చిట్టచివరయన్నమాట. ధరాఖండమునకు చిట్టచివరయేమి? ఈ ధరాఖండముయొక్క - స్థితికి నస్థితి కలుగుట. ఇది చమత్కారముగా నున్నది. ఒక శిల అచ్చట నున్న సదితో విరోధము పెట్టుకొనుటయేమి? ఆ విరోధము కొరకు ధరాఖండమే నశించిపోవుటయేమి? ఏమి స్వార్థము? స్వార్థము కానిచో శిల యెందుకున్నది? నది యెందుకున్నది? ఎందు కుండనలయును? ఉండుటతోడనే స్వార్థమున్నది. - నీలాంబరికి జాగ్రదవస్థ సంపూర్ణముగా వచ్చినది. కనులు తెరిచినది. ఒత్తిగిలి పండుకొన్నది. కాలుసేతు లాడించినది. తాను శిలకాదే. స్వస్థములో తాను శిలయగుటయేమి? నీ! నీ! మాయతో చెప్పిన మరల నవ్వును. ఈసారి చెప్పనలను - కాని చెప్పును.

ఆ యిద్ద రొకరిస్వప్నము లొకరికి చెప్పుకొనుచుందురు. లోకములో జనులకు స్వప్నములు వచ్చుట పరులతో చెప్పుటయు నున్నవే. కాని అన్ని స్వప్నములను చెప్పుదురా యని ప్రశ్న. స్వప్నములలో రహస్యము లుండవా. మనుజులు జీవితములోనున్న కొన్ని రహస్యము లెట్లు దాచికొందురో స్వప్నములలోని రహస్యములు నట్లే దాచికొందురు. తానొక యబద్ధ మాడెను. తా నెవరినో యన్యాయము చేసెను. తనకొక పరాధనము జరిగెను. తానొక యధర్మమైన కార్య

మును చేసెను. లోకము వీనిని పరులతో చెప్పెను. తన ప్రతీతి యొకచోట ప్రకాశించును. తానొక ధర్మమును చేసెను. తన కొక గౌరవము జరిగెను. తనవలన నెనరికొ యుపకారము జరిగెను. వీనిని లోకము పరులతో చెప్పెను. స్వస్థములో నొక పరాభవము జరిగెను. తానొక యధర్మ కార్యమును జేసెను. వీనినికూడ లోకము పరులతో చెప్పెనా? పురుషుఁడు స్వస్థములోఁ దనకొక సరస్త్రి సంగమము కలిగి నట్లు భావించెను. దానిని మరునాఁడు పరులతో చెప్పెనా? ఆపులైన మిత్రులతో చెప్పవచ్చును. సరస్త్రి సంగమము తన జీవితములో నొక మహాభాగ్యమైన విషయముగా భావించువాఁడు మరల నట్లే భావించు చెలికానితోఁ జెప్ప వచ్చును. స్త్రీ స్వస్థమునందు నిట్టిది కలుగును. తన చెలికత్తియతోఁ జెప్పెనా? ఇద్దఱు చెలికత్తెలు జారిణులైనచో, జారిణులు కానక్కఱలేదు తాదృశమైన భాష పరంపర యందు రమించెడి వారైనచో వారట్లు చెప్పికొనవచ్చును. ఇది సకృత్తైన విషయము. వీనిమాట యట్లుంచి స్వస్థము లలో జరిగిన కొన్ని విషయములు తామట్లు జరిగెనని పరు లతో చెప్పుటకు నెవ్వరైన లజ్జపడుదురా? తనకు పరాభవ హేతువులైనచో లజ్జపడవచ్చును. కలలో జరిగిన పరాభవము నైనను పరులు వెక్కిరింతురుగదా! ఆ యధార్థమైన విష యము కూడ నీకు సంబంధించిన యొక యగౌరవమునకు హేతువుగానో సంబంధిగానో కనిపించుటకూడ కొందరు మైత్రీ విరహిత భావనా బుద్ధులకు పరిహాసాస్పదము కావచ్చును. అదియుఁగాక ఒక్కఁడేవిధమైనస్వస్థము మంచియో చెడ్డయో

తిరిగి తిరిగి నీకు వచ్చుచుండును. దానిని చెప్పుకుండ నుండ లేవు. వినెడివారికి విసుగు నీయందున్న ప్రేమచేతనో గౌరవము చేతనో నీవు దాని నెన్నిసార్లు చెప్పినను వారు వినుచుందురు. వారికి విసుగుగా నున్నదని నీకు తెలియును. దానిని నీవు చెప్పుకుండ నుండలేవు. అప్పుడు నీవు లజ్జింతువా? లజ్జింపవా? లజ్జికాని యొకానొక లజ్జి నీయెడఁదయం దది పాదుకొని యుండును. తాదృశమైన లజ్జాభావము మాయా నీలాంబకుల హృదయములయందు కలదు. అదేకల. అదేకల. వారియం దీలజ్జాభావ ముదయించియు గుస్తమైయున్నది. ఆ లజ్జనుమీరి యొక ధైర్యము వాని హృదయములయందు సమాక్రమించి యుండును. ఏలయనగా ఇద్దరికిని వచ్చెడు స్వప్నములట్టివే. ఆమె స్వప్నములామె చెప్పుచున్నది. ఈమె స్వప్నములీమె చెప్పుచున్నది. అందుచేత లజ్జపడనక్కర లేదు. బెరుకు పొందనక్కరలేదు. కాని యిందులో నొకఁడున్నది. ఆస్వప్నములు చేప్పినచో చెప్పినచ్చును. మరల నట్టిదే స్వప్నము వచ్చినదియని నవ్వి తేల్చివేయవచ్చును. కాని వారు తమస్వప్నములనుగూర్చి తేల్చివేయు సభిప్రాయములులేనివారు. ఇద్దరును వచ్చిన స్వప్నములే వచ్చుచున్నను చెప్పినవే చెప్పుచున్నను వానినిగూర్చి తేలికగా భావించుట లేదు. తేలికగా భావించక వానియందెవో యర్థమును కల్పించుకొని వానియందొక మమకారము కలిగి యీ మమకారము యొక్కహేతు విదియనికూడ నిర్ణయించుకొనలేక వారి యెదలొక బరువును మోయుచుండెను. ఆబరువు మోయుటలో నొక సుఖనునుభవించుచుండిరి. ఆబరువు యొక స్వనూప

మిదియని వారికి తెలియదు. ఒక చెరుకుగడలమోపు మోసి కొనిపోవుచున్నావు. బరువుగానే యున్నది. మెడసరాలు నొప్పి వట్టుచున్నవి. ఇంకెక్కిపోయిన తరువాత పిల్లలు వానిని తిందుచునియో నీవుకూడ వాని నాన్వేషితువనియో లేదా వానినమ్మి కొంతడబ్బు చేయుదువనియో యెవ్వరైన భావముతో లోకమునందు బరువు మోయుటకలదు. బరువును సహించుటకలదు. ఆ భారసహనమునకు తత్ఫలితము పోయెను. ఆ చెరుకుగడలు నీననుభవించునవి కావు. కూలికి మోయుచున్నావు. దానివలన కూలివచ్చుట యనునది యాబరువు యొక్క స్వభావపరిజ్ఞానము. ఊరికే బరువుమోయుదువు. ఎవ్వరును మోయరందుమా? లోకమున నందరును మోయుదురు. ఎవడో యొక నస్తువును తెచ్చిపెట్టుచును. దానివలన నీకేమియు ప్రయోజనములేదు. కాని వానియందలి మొగమోటమిచేతనో అతనియందలి గౌరవము చేతనో ఉపకారబుద్ధిచేతనో దానిని చేయుదువు. ఆ మనోభావమే యాభారమును నీవు ఎహించినప్పుడు తద్భారస్వభావ పరిజ్ఞానముక్రింద జమకట్టబడును. ఈయిద్ద రక్కాసెల్లెండ్రు మోయుచున్న ఈస్వస్థవృత్తాంత మహాభారము వీనిదేని క్రిందికిని రాదు. ఇది చాల విలక్షణముగానున్నది. నది ప్రవహించుచున్నది. దానినెవ్వరును త్రవ్వలేదు. ఇరువైపుల నెత్తుగానున్నది. పైనుంచి వచ్చిన జలము లీపల్లమును తమ ప్రవాహమున కుపయోగించుకొన్నవి. అదియంతయు కలిసి యొక సదిగా భాసించుచున్నది. ఆ రెండుమిట్టల నడిమి ఈపల్లము పైనుంచివచ్చు నా మహాప్రవాహమును నహించుచున్నది.

ఆనీకు నర్సాకాలమున బోలెడంత బురదను తీసికొనివచ్చి
 ఇంతపొడుగు పల్లపుమేర చేర్చుచున్నది. నత్తగుల్లలు మొద
 లైనవి ప్రవాహ మచటనుండుటచేత పుట్టుచున్నవి. నీ రెండి
 పోయినపుడు ప్రవాహపతితములైన సర్పమత్స్యాదులు పేరి
 కొని యున్నబురదలో బొరియలలో నుండుచున్నవి. ఆ వట్టి
 నేలకు నీబరువు సహేతుకమైన భారవహనగుణమును సంక్ర
 మింపజేయునా? ప్రవాహ విరిహితమైన యొక భావము
 తత్ప్రదేశమునకుఁగలదా? ఆ ప్రదేశమే తాను చైతన్యవంత
 మైనచో నట్లుఁపించునేమో! అది నదియని అది నదియొక్క
 కడుపని పరజినేరితమైన విషయముగాని తత్ప్రదేశకృత స్వయం
 భావనా విషయముకాదు. ఆయఁక్కాసెల్లెండ్రు తా మట్టి నది
 కడుపుల మనుకొనుచుండిరా? అనుకొనినచో నదీవేణికల
 కంటె భిన్నమైన ప్రకృతికలవారగుదురు. ఏలయన 'నదీవేణి
 కల కాయూహ లుండవు. వీరికున్నవి. కనుక వీరి మనస్సులు
 వీరియాత్మలు వీరి జీవితములు నదీవేణికా సదృశములై వీరు
 చైతన్య లక్షణములు కలవారగుటచేత తద్భిన్నత భాసించు
 చున్నది; గాని లేనిచో భిన్నత్వములేదు. అహో! స్త్రీయొక్క
 లక్షణమేయిది నదీప్రవాహమును సాగించు పల్లపునేలవలె
 నా నదికంటె భిన్నతలేని యాప్రదేశమునలె నా ప్రవాహము
 ప్రవహించుటచేతనే యా రెండొడ్డు లనిపించుకొన్న మెట్ట
 ప్రదేశముల నడిమి దీర్ఘమైన యీపల్లపు ప్రదేశము వాహినీ
 నామక నస్త్యైకదేశముగా నుండిపోయినట్లు, అట్లుండుట
 తత్ప్రదేశ చరితార్థతాహేతువై నట్లు, దానికొక పావిత్ర్యము
 వచ్చినట్లు, లోకమునందు స్త్రీ ఈసర్వజగత్సంసార భావనా

మహావాహినీ వేణికాభూతమై ప్రకాశించుచున్నది. ఆ ప్రవాహములందు భిన్నత్వములు కలవు. గంగ యొకచోట ప్రవహించుచున్నది. యమున యొకచోట ప్రవహించుచున్నది. లోకమునందలి సర్వనదులును ప్రవహించుచునే యున్నవి. ఒకనేమీఁదనే ప్రవహించును. ఆ ప్రవాహమునకు నా వేణికాభూతమైన నేలకును నవినాభాన సంబంధము. మింట మందాకిని ప్రవహించుచున్నది. దాని కొద్దుకలవా? వేణిక కలదా? ఆ ప్రవాహమునకు హద్దు లేన రేర్పరచిరి? ఇది చమత్కారమైన విషయము. వట్టియాకాశమునందు మందాకిని ప్రవహించుచుండగా నామె కొద్దులులేక వేణిక లేక ప్రవాహము ప్రవాహముగా సాగుచున్నదే. అందుచేత లోకమునందలి నదులుకూడ వేణికయని యొడ్డులని పెట్టికొని ప్రవహించుచున్న వేకాని వాని ప్రవాహమునకు నీనికిని సంబంధములేదన్నమాట. లేదన్నమాట యెంతయో నిజము. ఈ నిజమును లోకము గ్రహించలేదు. ఒక్కొక్కప్పుడా ప్రవాహములే దాని నిజమును ఋజువుచేయును. ఒకకొండ సెలయే రున్నది. ఒక వాగున్నది. ఒక యేరున్నది. సామాన్యముగా నవి కొన్ని హద్దులలో ప్రవహించుచుండును. పరదలు వచ్చును. ఆ యొడ్డులేవు. ఆ హద్దులులేవు. అవి యెంతమేర యాక్రమించునో యెవరికిని తెలియదు. పరదలు వచ్చినపుడా దేవుల పొంగిన మేరయంతయు వాని కడుపులు కావుగదా? కాని అది ప్రవాహమే. ఆ ప్రవాహమునకు హద్దులుకలవు. ఈ దృష్టితో చూచినచో మందాకినీ స్వరూపము బోధపడగలదు. అది రాత్రికనుక దానియందు ప్రవాహము ప్రవహించినదే

కాని ధాత్రికి సంబంధములేని ప్రవాహము తనయంతట తా
 నొకఁ డున్నదని యర్థము. తాదృశమైన యెనో రెండు ప్రవాహ
 ములు మాయా నీలాంబరీ జీవలక్షణములయందు ప్రవహించు
 చుండెను. వా రాబకువును మోయుచుండిరి. మోయుచున్నా
 మనుకొను చుండిరి. అనుకొనుచుండుటయులేదు. లజ్జాభార
 మనుభవించుచుండిరి. అనుభవించుచుండుటయులేదు. తాదృ
 గ్విశిష్టమైన స్థితిలో నాయక్కా సెల్లెండ్రు స్వచ్ఛభావలు, పర
 మేశ్వర నిర్మితలు, సంజనిష్యమాణ వికారానభిజ్ఞాత చిత్తవృ
 త్తులు, కన్యాశ్వరమణీయభావనా ప్రవిష్టకలుషితైతాదృకన్వీకృ
 పరంపరాపరిస్పృష్టా పరిస్పృష్టహృదయలు, వారిద్దరు రెండు
 నదులవలె ప్రవహించుచుండిరి. మాయ మందాకినివలె నున్నది.
 నీలాంబరి భాగీరథివలె నున్న దందమా? యమునవలె నున్న
 దందమా? కాళియసర్పము నివాసముగా నేర్పరచుకొన్న
 పెద్దమడుగుగా నున్న దందమా? నీలాంబరి ప్రవాహముకాదా?
 తన జలములను మాయయందు నిక్షేపించి తానొడ్డిగిలునా?
 ఒక మహాప్రవాహము వరదలెత్తి నెనుకకు తీసినపుడు తానొక
 యగాధమైన స్థలమునందునిలిచి యొకపెద్ద మడువుకట్టును.
 కొన్ని మహాసరస్సులలోని నీళ్లు పొంగి వాగులుకట్టి మహా
 నదులలో ప్రవేశించును. పుష్కలానర్తకాభ మహాపయోధ
 రములు వర్షమును కురియును. కురిసినవాన సూటిగా వాగు
 లుగా మహానదులలోనికి ప్రవహించుట కలదు. కొన్నివర్ష
 ములు మహాసరస్సులలో నిండియుండి యా చెరువులు పొంగి
 నపుడు వానిజలములు వాగులుకట్టి నదీజలములను ప్రాపించుట
 కలదు. నీలాంబరి అట్టి మహాసరస్సు కానచ్చును. మాయ

మాత్రము నిస్సందేహముగా మహాప్రవాహమే యగును. వారి స్వస్థముల లక్షణము లట్టివి.

ఆనాఁడు షిశ్చిమమునం దావరించిన నల్లమబ్బుల నడిమి తెల్లచార రమణీయముగా నున్నదని యీమె లేదని యీమెయు ననుకొన్న యారాత్రి నీలాంబరి యొక బహుశైవ గుండెలో నిదురపోయెను. ఆమెకొక స్వస్థము వచ్చెను. ఆ స్వస్థము తోల్లింకి స్వస్థములతో నేమియు సంబంధము లేనిది. ఆ స్వస్థములో మేలుకొన్నప్పుడువలెనే తానును మాయయు మేడమీఁద నిలుచుండిరి. ఆ నల్లమబ్బుల నడిమి తెల్లచారను చూచుచుండిరి. తా నా తెల్లచారను భావించు చుండెను. అది తెల్లచారకాదు, అస్తమించిన సూర్యదేవుని భూషరిధి రేఖాదూరాధో దేశమునుండి విదిలించబడిన సూర్య కిరణ ప్రసారిముకాదు. ఆమెకొక యూహతోచెను. ఆ వెనుక నేదో యొక వహాశ్మశాన మున్నది. అశ్మశానములో నొక శనము దహింసఁ బడుచున్నది. ఆశవదహన కార్య కృచ్ఛితా సముద్గతిమై యొక మహాధూమము చెలరేగుచున్నది. ఆధూ మము రేఖగా ప్రయాణించుచున్నది. అది వచ్చి యా రెండు మబ్బుల నడుమ దూరినది. ఈ భావమామెకు కలిగెను. ఈ భావమామె యంతట నామెకు కలిగెనా? కాదు, ఎవరో కలిగించినట్లున్నది. ఆ ఎవరో తన గుండెలోనికెట్లు చొచ్చిరి? ఆమెకు తెలియలేదు. మరల నాలోచించెను. తన చిన్ననాటి నుండియు నచ్చుచున్న యా స్వస్థములు తనలో నున్నట్లు ఆ స్వస్థములయొక్క మూలహేతువు తనలోనే యొక పురుషుఁడుగా నున్నట్లు, వాడే యీ స్వస్థములు కలిగించు

చున్నట్లు, వాడే యీ యూహ కలిగించినట్లు నామెకు తోచెను. ఇన్నాళ్లును వాడు తనలో నుండెనా? లేదా? యీ స్వప్నముల నాధారము చేసికొని వాడు తనలో ప్రవేశించెనా? వాడొక భావనా మూర్తియూ? ఆమె గుండెలో నొక భయ మంకురించెను. ఇంతలో నా ధూమరేఖ మింటి నుండి సన్నసన్నగా లేత రెబ్బలు గాలిలోనికి చొప్పించుచున్న యొక తీగవలె తన వైపునకు ప్రయాణించుచుండెను. ఆ తీగ యొక్క సన్నని చివర మెలికలు తిరిగికొనుచు వట్టి యాకాశ మున యాశ్రయమునకు వెదకుచుండును. అట్లు వెదకి కొంచు నీ ధూమరేఖ మొగము కనిపించని యొకానొక స్త్రీ యొక్క ముంగురులవలె చివళ్లు వంకరలు తిరిగి లతా శేఖర పరమ సుకుమార తంతురూప రజ్జువువలె వచ్చుచుండెను. ఆ స్త్రీ ముఖము కనిపించుట లేదు. ఆమె దేవతయో? పిశాచమో? ముంగురులచేత నామె స్వరూపము నిర్ణయించుటకు వీలు లేకుండ నున్నది. ఆ ముంగురులు తైల సంస్కృతములై పరిమళ భరితములై యున్నట్లుండెను. పిశాచకేశములు మాత్రము తైల సంస్కృతము లేల కాకూడదు? సహజ సౌందర్యవంతము లేల కాకూడదు? ఆ ధూమరేఖ నచ్చి నచ్చి తన మనస్సులో చొచ్చెను. తన గుండెలో చొచ్చెను. అది తనలో ప్రవేశించినంతనే నీలాంబరికి భయము పోయెను. ఒకానొక సుఖభావము కలిగెను. సుఖభావమని చెప్పటకు వీలులేదు. భయము పోవుటచేత సుఖ మనిపించెను. భయ రాహిత్యము సుఖమా? సుఖమచు వస్తువు ప్రవాహమువలె నిరుపాధికమై యుండునా?

మహాభారతయుద్ధమైన తరువాత ధర్మరాజు ముప్పది
 యారేండ్లు రాజ్యము చేసెను. అప్పుడు కలియుగము ప్రారం
 భించెను. గిరివ్రజపురమున సహదేవుని కుమారుడైన
 సోమాధి మహాభారతయుద్ధమైన తరువాత రాజయ్యెను.
 అతఁడు బదియేనిమిదేండ్లు రాజ్యము చేసెను. అనఁగా కలి
 ప్రవేశించిన తరువాత నిరునది రెండేండ్లు రాజ్యము చేసెనని
 యర్థము. జరాసంధుఁడు, వాని కుమారుఁడు సహదేవుఁడు,
 వాని కుమారుఁడు సోమాధి, వీరివంశమునకు భార్గవద్రథ
 వంశమని పేరు. ఈ భార్గవద్రథ వంశమువాకు యుధిష్ఠిరుని
 తరువాత వేయిపైన నారేండ్లవరకు రాజ్యము చేసిరి. అప్పుడు
 ప్రద్యోతవంశము మగధసింహాసనముపై ప్రతిష్ఠింపఁ బడెను.
 ఆ వంశము కలియుగమున పదునొకండు వందల నలుబది
 నాలుగేండ్లవరకు గిరివ్రజపురమున రాజ్యము చేసెను. అప్పటి
 నుండి పదునేను వందల నాలుగవరకు శిశునాగవంశము రాజ్యము
 చేసెను. ప్రద్యోతులలో చివరివాఁడు నందివర్ధనుఁడు. శిశు
 నాగులలో మొదటివాఁడు శిశునాగుఁడు. ప్రద్యోతు
 లెదుగురు. శిశునాగవంశము కలిలో పదునొకఁడు వందల నలు
 బదినాల్గు మొదలు పదునేను వందల నాలుగవరకు రాజ్యము
 చేసెను. అనఁగా క్రీ. పూ. పందొమ్మిదవందల తొంబది
 నాల్గు మొదలు పదునారువందల ముప్పది నాలుగువరకు
 ఈ శిశునాగవంశమున పదిమంది రాజులు కలరు. వారిలో

మూడవరాజు పేరు క్షేమవర్మ. నాల్గవవాడు క్షేమజిత్తు. ఐదవవాడు బింబిసారుడు. ఆరవవాడు జాతశత్రువు. బింబిసా రాజాత శత్రువుల నామములు నేటి చరిత్రయందు ప్రసిద్ధములే. బింబిసారుడు గౌతమబుద్ధునికంటె నైదేండ్లు చిన్నవాడు. అనగా సిద్ధార్థుడును బింబిసారుడును సమకాలికులగుటయే కాదు; కొంచెము వ్యత్యాసముగా సవయస్కులు. ఈ బింబిసారుడు కలియుగము పండ్రెండు వందల యెనుబది యారు మొదలు పదమూడు వందల యిరువది నాల్గువరకు రాజ్యము చేసెను. అనగా క్రీ. పూ. పదునామిది వందల యేబది రెండు మొదలు పదునామిది వందల పదునాల్గువరకు. పాశ్చాత్యులు వ్రాసిన చరిత్ర ప్రకారము గౌతమబుద్ధుడు క్రీ. పూ. ఆరువందల యేండ్లకింద నున్నట్లు నేటి చరిత్రలలో వ్రాయబడుచున్నది. మన పురాణములలోనున్న లెక్కలకును పాశ్చాత్య చరిత్రకారుల లెక్కలకును పండ్రెండు వందలయేండ్ల వారడి కనిపించుచున్నది. పాశ్చాత్యుల లెక్క న్యాయమైనదికాదు. వారు బుద్ధిపూర్వకముగ మన పూర్వకాల చరిత్రమునందలి సంవత్సరముల లెక్కను తారుమారు చేసిరి. వారి ప్రయోజనము వారిది. తదనుయాయుల వివేకము తదనుయాయులది.

శిశునాగవంశము మగధరాజ్యము నాక్రమించుకొనుటకు పెద్ద కారణమున్నది. శిశునాగుడు కాశీరాజు. ప్రద్యోతవంశములోని చివరిరాజు నందివర్ధనుడు. నందివర్ధనుడును శిశునాగుడును పినతల్లి పెదతల్లి బిడ్డలు. నందివర్ధనునకు పురుషసంతానము లేదు. ఆతని కొక్కతె

యే కుమార్తె. ఆమెపేరు వేదమరీచి. వేదమరీచి
 చిన్ననాటినుండి విచిత్రమైన మనస్కృత్యవృత్తికలది. ఆమె
 యెక్కు-వభాగము గిరివ్రజపురమున పెరిగెను. వేద
 మరీచి జన్మించినంతనే యామెతల్లి చనిపోయెను. ఆమెను
 కాశీరాజు తల్లిదుఃఖమును మఱచిపోవుటకు తీసికొనిపోయెను.
 అప్పటికి శిశునాగుఁడు కొంతచిన్నవాఁడు. శిశునాగుఁడును
 వేదమరీచియుఁగలసి యాడుకొనిరి. వయస్సారతమ్యమున్నను
 క్రీడాసాహచర్యముచేత వారొకరి నొకరు మిక్కిలిగాప్రేమించి
 కొనిరి. తొలుత నాప్రేమ పినతండ్రికి నన్నగారి కూతునకు
 నడుమగలిగిన తండ్రికూతుఁడ ప్రేమయే. శిశునాగుఁడు
 నామముచేతనేకాక ప్రకృతిచేతఁగూడ శిశునాగుఁడు. కాశీ
 రాజ్యము చిన్నది. మగధరాజ్యము పెద్దది. మగధరాజ్యము
 భారతయుద్ధమునాటినుండి ప్రసిద్ధమైనది. అప్పటికి సుమారు
 రెండువేల యేండ్లు గడచినప్పటికి భార్వాద్రధవంశ మంతరించి
 నప్పటికి జరాసంధుని మర్యాద గిరివ్రజపురమున మరచిపోబడ
 లేదు. ఈ భారతదేశము విలక్షణమైనదేశము. వేలయేండ్లు
 గడచును; లక్షలు గడచును. తత్పూర్వమందున్న మహాపురు
 షుని కథలు నిన్న మొన్నటివానివలె చెప్పికొనుచుందును.
 మాంధాత యేనాటివాఁడు. రాముఁడేనాటివాఁడు. ధర్మ
 రాజాదు లేనాటివారు. మహాభారతయుద్ధముజరిగి యైదువేల
 యేండ్లు గడచినవి. నేటికిని భారతదేశములో నాకథలు
 దైనందినముగా గృహకృత్యములయందు సామాన్యవ్యవహార
 ములయందు వాడుకొనుచునేయుందును. పురాణకథలలోని
 బహువిషయములు నిత్యవ్యవహారములయందు ప్రాంగిక

ముగా వ్యవహారానుకూలముగా ఉదాహరణ ప్రాయముగా సామ్యముకొరకుగా చెప్పికొంచునే యుందురు. పరదేశములకు నీ దేశమునకు నిదియే భేదము. పరదేశములలో వర్తమానమున కున్న ప్రాధాన్యము భూతమునకు లేదు. ఈ దేశములో భూతమునకున్న ప్రాధాన్యము వర్తమానమునకు లేదు. ఎంత అసన్నిహిత భూతమైనను సన్నిహిత భూతమువలెగాదు, వర్తమానమువలెనే భారతీయులు వ్యవహరింతురు. దీనిలోని రహస్యమేమనగా భారతీయులకు జీవితమునందలి సారభూతమైన విషయము ప్రధానముకాని కాలము ప్రధానముకా దన్నమాట. లక్షయేండ్లపూర్వము జరిగినదైనను వాడును మనుష్యులే. వారికిని కోపతాపములు కలవు. వారికి నాలుబిడ్డలు కలను. ఆలుబిడ్డలు కోపతాపములు కలిగియుండుట సార్వకాలికముగా మాననజాతి లక్షణము. వ్యక్తులు భిన్నులగుట మానవుల యాయుస్సులయొక్క యల్పతమిఁద నాధారపడి యున్నది. జనన మరణము లెంతనిత్యములో ధర్మాధర్మము లెంతనిత్యములు. జనన మరణములు జీవులయొక్క తత్త్వాధమత్వమునకు సంబంధించినవి. జనన మరణములకు ప్రాధాన్యమిచ్చినచో నెప్పటికప్పుటికి వర్తమానమునకు ప్రాధాన్యము వచ్చును. ధర్మాధర్మములకు ప్రాధాన్యమిచ్చినచో భగవంతునకు ప్రాధాన్యము వచ్చును. జీవునియొక్క నిత్యత్వమునకు ప్రాధాన్యము వచ్చును. అనంత శరీరములయం దనుస్యాతమై ప్రయాణించుచున్న జీవునియొక్క జీవత్వమునకు ప్రాధాన్యమా? కాలకర్మవశమున తత్కాల సమాసన్న శరీరమునకు ప్రాధాన్యమా? శరీరప్రాధాన్య వివక్ష భారతదేశమునందు లేదు.

లేదనగా సధికమైన ధర్మబుద్ధిచేతనే లేదని యర్థము. అన్నాది సంగ్రహణమునందు తత్తతాత్కలానుకూల సుఖసాధన సామగ్రీ సంయోజనమునందు లేదన్నయర్థమే లేదు. కృతక బుద్ధులు దుర్వ్యాఖ్యాజుష్టమఁకులు తద్వ్యాఖ్యాసరిణతబుద్ధులై ప్రతారణపరులై చెప్పవచ్చును. ప్రాధాన్యా ప్రాధాన్యములు రెండు నొకటి. అదియొక కక్ష. అప్రాధాన్యమును స్వీకరించి నప్పుడు దానియందే కొంతభాగము ప్రధానమైనది. తక్కిన భాగ మప్రధానమైనది. దానియంతటనది పరిశీలింపఁబడినపుడు తద్గతప్రధాన విషయములయందు శ్రద్ధచూపింపఁబడకపోవుట మానవుని స్వభావముతో లేదు. మానవస్వభావగత తత్కాల గాఢత్వము పరామర్శించని బుద్ధిదుర్వ్యాఖ్యాపేశలముగా నుండును. కనుక సర్వపురాణములు భారతీయుని బుద్ధికి దైనందిన వ్యవహార సముపేశములై నిన్న మొన్నటివానివలె భాసించుచు తద్గతధర్మబోధక సామగ్రీభారముగా నుండు చున్నవి. ఇతరదేశస్థుల చారిత్రక బుద్ధికి భారతీయుల చారిత్రక బుద్ధికిగల వ్యత్యాసము దీనియందున్నది. అనఁగా భారతదేశమునందు జీవించుచున్న మానవులయొక్క జీవగతమైన విశిష్టతమీఁది నాధారపడియున్నది. జీవుఁడు నిత్యుఁడన్న భావము భారతదేశ నివసత్సర్వమానవ హృదయ పరినిష్ఠా రమణీయమైన విషయము.

అందుచేత నాఁటి భారతదేశము నందలి యల్పరాజ్యములకు మగధ రాజ్యముమీఁద కన్ను. ఎవఁడు మగధరాజ్యమును పాలించునో వాఁడధికుఁడు. మహాభారత యుద్ధాంతరమున పాండవులయొక్క ప్రశస్తి వందయేండ్లకు దాటి

లేదు. పరీక్షిత్తు జనమేజయుఁడు వారితో నించుమించుగా
 నంతరించెను. జనమేజయుని కొడుకు శతానీకుఁడు. యుధి
 స్థిరుని తరువాత శతానీకుఁడు నాల్గవరాజు. ఇరువదియైదవ
 రాజుదయనుఁడు. అతని కొడుకు కిన్నరుఁడు. శతానీకుడే
 హస్తినాపురమును వదిలిపోయెను. నాటినుండి పాండవుల
 ప్రశస్తి తగ్గిపోయెను. సృష్టిలో నిదియొక రహస్యము. సృష్టి
 ఒక మహానది నంటిది. ఈ యేడాది వరదలు నచ్చును.
 వరదలు పూర్వమున్న లంకను ముంచివేసి, యా యిసుక
 నెత్తిపోసి మరియొకచోట పేర్చును. రాజ్యముల లక్షణమిట్టిది.
 రాజ్యపాలనము రాజ్యముల స్థితియు లంకలోని వ్యవసాయము
 వంటివి. ఏటి కడుపులో పొలముదున్ని నాటుదురు. ఏరు
 పొంగి రాలేను. పంట కోసికొని యనుభవింతురు. ఏరు
 పొంగి వచ్చి యూడ్చిన యూడుపంతయుఁ గుడ్దాలించి
 యెక్కడిదాని నక్కడ నేల వట్టము చేయును. ఈ స్థితి కృత
 యుగాదుల నాటికంటె కలియుగ రాజవంశ చరిత్రలయందు
 మరియు సువ్యక్తమైన విషయము. ఒక దేశము మరియొక
 దేశమును జయించి యాచంద్ర తారముగ తా నచటఁ బీట
 నెట్టికొని కూర్చుందునని మేరోపర్వతములవంటి సౌధములను
 నిర్మించును. తాను రాజ్యము చేయుచున్న వందయో రెండు
 వందలో యేండ్లలో తన రాజ్య మస్థిరమని యెవనినో వచ్చి
 నను వాని నోట కరకకాయ కొట్టును. భగవంతుఁడా
 రాజ్యము నోటనే తుదకు దానిని కొట్టును ఈ రీతిగా ఏటి
 కడుపులోని వ్యవసాయమువంటి రాజ్యములు బెరుగుచుండును.
 కాని మగధరాజ్యము భారతయుద్ధమునాటినుండి మూడువేల

యేండ్లవరికు స్థిరముగానున్న రాజ్యము. తక్కినవాని కింత
స్థిరత్వము లేదు. అందుచేత పురాణములలో కలియుగము
నందలి భారతదేశ చరిత్ర చెప్పబడునపుడు మగధరాజ్య
చరిత్ర యను సూత్రముగా చెప్పబడినది. కలి ప్రవేశించిన
తరువాత మూడువేల యేండ్లు మగధరాజ్య మవ్యవచ్ఛిన్న
ముగా సాగినది. ఇతరరాజులందరు మగధరాజ్యము నాక్ర
మించిన నే భారతదేశమున చక్రవర్తుల మగును మనుకొను
చుండిరి. బార్హద్రథవంశ మంతరించిన తరువాత ప్రద్యోత
వంశము వచ్చెను. ప్రద్యోతుని తండ్రి బార్హద్రథవంశపు
తుదిరాజైన రిపుంజయునికి సేనాధిపతియునై యుండెను. అతని
పేరు మునీకుడు. ఆ మునీకుడు తన కుమారుడైన
ప్రద్యోతునకు మగధరాజ్యమును సంక్రమింపఁ జేసెను.
వంశము భేదమైనను రాజ్య స్యవస్థ మారలేదు. రాజ్యాధి
పత్యము మారలేదు. బార్హద్రథవంశ మర్యాద చెడలేదు.
ప్రద్యోతవంశము బార్హద్రథవంశము కాదన్నమాట లేదు.
కలి యారంభించి యప్పటికి వేయియేండ్లు గడచెను. ప్రద్యోత
వంశము నూటముప్పదియేనిమిదేండ్లు రాజ్యము చేసెను.
శిశునాగుని నాటికి మగధరాజ్యము పరహస్తగత మైనదని
చెప్పవలయును. శిశునాగుడు తా నాక్రమించి నప్పుడుగూడ
మగధరాజ్య సింహాసనము పరహస్తగతము కాలేదని యాశ
పడెను. కలియుగములో పదమూడుయేండ్లు గడచునప్పటికి
కలిపురుషుడు కొంత కొంత శక్తి సంపాదించికొన నారం
భించెను. అతఁడు తన విలాసమును చూపింప నారంభించెను.
నాల్గు యుగము లున్నవిగదా! యుగపురుషు లున్నారు.

వారు ధర్మాధర్మ స్వరూపులు. వారు నిత్యులు.
 వారు కాలాకృతులు ఎవనికి వీలైనప్పుడు వాడు విజృంభించును. కాలాకృతులు తేజోరూపధకులైన దేవతాత్మలు పాంచభౌతిక శరీరములుగా మానవుల నాశ్రయించి తమ లక్షణములను లోకమునందు వెలయింతురు. కలిపురుషుడు జయద్రథునియందు తాను తొలుత సంక్రమించెను. తాను విస్తరించుటకు నాడు కాల మనుకూలముగా లేడు. పదు మూడు వందల యేండ్లు తాను నిష్క్రియుడుగా నుండిపోవలసి వచ్చెను. శిశునాగుని నాటికి వానికిఁ గొంతబలము సమకూరెను. వింధ్యగిరిస్వామి తన శరీరమును వింధ్యగిరి పర్వత గుహ సమీపమున దగ్ధముచేసి వెలార్చిన ధూమ సంతానమునందు కలి విడంబించెను. ఆ ధూమరేఖలతో కలి తాదాత్మ్యమును పొందెను. మేఘములు ధూమజ్యోతి స్సలిల మరుత్తుల సన్నిపాతములుగదా! భారతదేశమునందు గగనమునందుఁ గ్రమ్ముకొనిన వర్షామేఘములయందీ ధూమా కృతియైన కలి ప్రవేశించెను. ఆ మేఘములు వర్షించును. అవి సస్యములగును, అవి యన్నమగును. ఆ యన్నమును భుజించి మానవు లగుదురు. ఆ మానవులయందు నీ ధూమరేఖా లక్షణము నిస్సందేహముగా భాసించునుగదా! వింధ్యగిరిస్వామి శరీర నిర్గత మహాధూమ సంతానమున ప్రవేశించిన కలి వర్షారూపమున మేఘద్వారమున భారతదేశ జంతువుల యందుఁ బ్రవేశింప నారంభించెను, ఇట్లు ప్రయాణము చేయుచున్న ధూమమువంటి వస్తువు సహజముగా నొక చోట గుమ్ముగా నుండను. ఒకచోట పలుచగా నుండును.

ఎక్కడ నెందు కెట్లుండునో మనకు తెలియదు. పొలములో నెరువు తోలుదురు. తోలిన యెరువు పారలతో రైతు పొలములో సమముగానే విరజిమ్మును. దున్ని యూడ్చిన తరువాత సస్యమొకచోట పెద్ద దుబ్బు కట్టును. మరియొకచోట సస్యపు మొక్క బలముగా నుండదు. అట్లే యీ ధూమమును కొన్నిచోట్ల సధికముగా ఫలించి కొన్నిచోట్ల ఫలించదు. శిశునాగునియందు సధికముగా ఫలించెను. శిశునాగుడును వేదమరీచియును పితృత్రాడియు కుమార్తెయును. తండ్రికి కుమార్తెకు వయస్థారతమ్యముండును. పితృత్రాడికిని కుమార్తెయైన యొక స్త్రీకిని వయస్థారతమ్యముండక పోవచ్చును. లేకపోయినను వయస్సు ముదిరిన కొలది లోకమునందు వారు వారు తమయొక్క యీ రక్తసంబంధమైన మర్యాదలు పాటించుకొందురు. జీవుడు జన్మించినపుడు వానికిమీయుఁ దెలియదు. గర్భమునందున్న జీవునకు తెలియునందుకు. అయ్యో! నేనీ గర్భనరకము సనుభవించుచుంటి నని వాడనుకొను చుండునట. తల్లి గర్భమునుండి వెలికి వచ్చినంతనే - భూపతినము జరిగినంతనే వానికి పూర్వస్మృతి పోవునని చెప్పుదురు. వాఁ డీభూలోకయాత్ర తత్క్షణము ప్రారంభించును. అప్పుడు వానికున్న తెలివి యెట్టిది? వానికి లోకమేమియుఁ దెలియదు. పూర్వస్మృతిలేదు. ఉన్నదేమి? దేనికిని సంబంధించని వట్టి తెలివి. నిర్విషయకమైన యీ తెలివి తెలివిగా మాత్రమే యుండును. లోకమునం దొకఁడు వివేకి యందుము. అనఁగా భిన్న పరిస్థితులయందు భిన్న సంవిధానములయందు భిన్న విషయములందు సంయోజింపఁజేసి పరా

మర్శించి తాను చేయు నొక కార్యమునకు నధికాభిముఖ్యము,
 నధికాను కూలతయు నా పరిస్థితులయందు కలుగునట్లుగా
 వాడు వ్యవహరించును. వానిని వివేకియందుము. అనగా
 లోకమునందలి యొక పురుషుని వివేకము బహిష్కర్చి వేశముల
 బహిర్విషయముల నాశ్రయించి యుండును. తల్పిన్ని వేశ
 తద్విషయ విరహితమైన వాని బుద్ధిలో నీ వివేకమున్నది
 గదా ! కనుక వివేకమునకు దానిస్థితి దాని కున్నది. అది
 బహిర్విషయ సంపర్కము చేత లోకమునకు భాసించుచున్నది.
 అట్లే మానవుడు జన్మించుటచేతనే వానికి స్ఫురణ యన్న
 వస్తువున్నది. దీనిని స్ఫురత్తయందము. ఈ స్ఫురత్త పరమేశ్వ
 రుని చైతన్యము. ఈ స్ఫురత్తకు మూలభూతమైన చైతన్యము
 జన్మించకముందు బహు పూర్వజన్మగత విషయ సంబంధకమై
 యుండి జన్మించుటతోడనే నది యంతయు విస్మృతి పథమున
 బడి యప్పటినుండి యీ లోకమునకు సంబంధించిన విషయ
 ములను సంగ్రహించికొనుచు క్రమ క్రమముగా పెద్దవాడగు
 వరకు నీ సంగ్రహణము పరిణతిబొంది యప్పటికి వివేకవంతుఁ
 డని చెప్పబడుటకు తగిన స్థితికి వచ్చును. ఇది మానవుని
 చరిత్రము. కాని జీవుని లక్షణమెట్టిదనగా వివేకము నచ్చియు
 రాకముందటి సమయమునం దుండియు తానైన చైతన్యము
 నందుగల యొక సంస్కారమును భద్రపరచికొని వచ్చుచునే
 యుండును. లోకపరిజ్ఞానము సరగా లేని చిన్నపిల్లలయందు
 కూడ బాలురయందుకూడ ధర్మశ్శక్తి మనకుఁ గనిపించు
 చుండును. ఆ పిల్లవానికది యనుభూతిలోనున్న విషయము
 కాదు. వాడు దానిని చెప్పును. తలిదండ్రులును బంధువు

లును వీనికిది యెట్లు తెలిసినదని యాశ్చర్యపడుదురు. వాఁడు తెలివిగలవాఁడని సంతోషింతురు. అట్టి ప్రకాశ మాపిల్లవాని కెచ్చటనుంచి వచ్చినది? అది వాని జీవసంపుటి యందలి యొక విశేషలక్షణము. ఒక ధర్మము బాలుఁడైనవాఁడు తగిన వయస్సు లేక యనుభూతి లేక భాసింపఁ జేసికొని చెప్పఁగలిగినచో నది వాని జీవసంపుటిగత పురాసంస్కృతి కలితమని వ్యాఖ్యానించినచో మరి యొక జీవునియందు నధర్మము కూడ నిట్లు భాసింపవచ్చును. అట్టి యధర్మము శిశునాగుని జీవసంపుటి యందు కలదు. దానికి హేతువు వింధ్యగిరిస్వామియొక్క దగ్ధశరీర సంగత ధూమసంతానవాహినీ సమాక్రాంత కలి పురుష లక్షణోపహితమైన యొక గుమ్మువాని తత్త్వార్వ జన్మకృతాభ్యవహార భూతాన్నాదిక ద్రవ్యసంపన్నమైన యా ధూమరేఖ. లేదా వాఁతల్లి వానిని గర్భమునందు వహించినపు డభ్యవహరించిన యన్నాదికములకు హేతువులైన సస్యమునందు సంక్రమించిన మేఘజలాంతర్గత తత్కలిపురుష మహస్సంతానము. ఈ శిశునాగుఁడు చిన్నప్పటినుండియు పెడతలవాఁడు. ఈ మాటకు వాఁచ్యార్థముకాదు.

వేదమరీచి యొక్క తండ్రియైన సందినర్థనునకు తల్లి లేని బిడ్డను తన కూతును వదలియుండుట యిష్టమైన పని కాదు. కాని యాని వదినగార్తెన కాశీరాజు భార్య పిల్ల మగ పెంపకములో నెదిగినచో చెడిపోవునని దుఃఖవేళ వచ్చినపుడు పరామర్శ చేసినట్లుగాఁ గూడ నుండునని బాలికను తన నెంటఁ గొనిపోయెను. ఆమెను ఎంపించుట సందినర్థనున కేమియు నిష్టములేదు. అతనికి పురుష సంతానము లేదు. రాజ్యమున

కొక యధికారియని యున్నచో వేదమరీచియే కావలెను.
 వేదమరీచి నాటికి పసిపిల్ల యనియే చెప్పవలెను. సర్వజను
 లును వేదమరీచిని నందివర్ధనుఁడు పంపించుటలో నందివర్ధ
 నుఁడు మరల పెండ్లిచేసికొనునని భావించిరి. సహజమే కదా!
 నందివర్ధనుఁడు వయసుమీరినవాఁడు కాఁడు. అతఁడు తన
 భార్యను మొగలులోని మెరపుతీగనువలె, గంగానదియొడ్డున
 విరియపూచిన తమ్మిమొగ్గనువలె, రసాలతరుశాఖాకిసాల
 యాగ్రమున పొడుచుకొని వచ్చిన చిరుపూతవలె, వర్షా
 సాయంసంధ్యా ప్రాచీదిశా సమావృతారుణ జలద రేఖాం
 తర్గిన సితకాంతి రేఖనువలె, తానము పొడుచున్న గాయకుని
 కంఠమునుండి సముద్గతమైన తీవ్ర పంచమస్వరమువలె ప్రేమిం
 చెను. భార్య బ్రతికియుండఁగా నతఁడు రాజకార్యములే
 చూడలేదు. ప్రద్యోతనంశము నందివర్ధనునితో మగధరాజ్య
 సింహాసనమునం దుండుట పూర్తియగునని కార్తాంతికుల
 మాట. భార్యయందు లగ్నమనస్కుడైన నందివర్ధనుఁడు
 జ్యోతిషము నిలబెట్టునన్న ట్లుండెను. రాజు భార్యమనస్కుడై
 రాజ్యమునందు విమనస్కుడై యిల్లుండఁగా నెవరో పర
 రాజులు వచ్చి రాజ్యము నాక్రమింతురని ప్రకృతులు తలఁ
 చిరి. ప్రజలు నట్లే యూహించిరి. కాని వేయి యేండ్లనుండి
 మగధరాజ్య సైన్యము భారతదేశమున తన పరాక్రమమునకు
 ప్రసిద్ధికెక్కినది. మంత్రులు సర్వదా నీతిశాస్త్ర నిపుణులు.
 రాజు స్త్రీలంపటుఁడైనంతమాత్రమున రాజ్యమునకు సేగి
 లేదు. ఆ జ్యోతిషము ఫలించు మార్గ మిల్లుండునని యెవ్వరికిని
 తెలియదు. మంత్రులుమాత్రము రాజ్యము పరహస్తగతము

కాదనియే యనుకొనుచుండిరి. అంతియేకాదు; పరహస్త గతము కానీయ మనియే యనుకొనుచుండిరి. భార్యావిముక్తుడై న నందివర్ధనుని దుఃఖమునకు బడబాగి యెండుకలదో, ఆ సముద్రము చాలలేదు. దనుజగ్రస్తమైన ఇంద్రపరాక్రమ రేఖ చాలలేదు. అతఁడు బ్రతుకునని యెవ్వరు ననుకొనలేదు. అతఁడా సముద్రమును నిస్తరించెను. అతఁడు మరల పెండ్లి యాడు ననుకొనిరి. పెండ్లియాడలేదు. రాజ్యమునకు వేద మరీచియే యధికారిణి కావలసిన స్థితి కలిగెను. స్త్రీ రాజ్యాధికారము పొందనలయునా? వలదా? యన్న ఇట్టి సంకర్భము లలో ప్రజ లెట్టి యూహలు కలిగియుందురో యట్టియూహలే మగధరాజ్య ప్రజలును పొందిరి. సులభముగా మేము స్త్రీ పాలితులము కాజాలమని చెప్పవచ్చును. కాని మానవ ప్రకృతియందు దొక విలక్షణమైన రేఖ యున్నది. రాజును రాజభార్యయు నొకరి నొక రంతగా ప్రేమించి యొకరిలో నొకరు చొచ్చికొని పోయిననాటి లంపటత్వ మెంత ప్రజల కనంగీకారముగా నుండెనో వారియొక్క పరస్పర ప్రేమ భావము నూహించిన ప్రజలకు దాని యందలి యనురాగము సభిమానము నంత మిక్కుటముగా నుండెను. అట్టి ప్రేమగల దంపతులకు సముద్భవించిన సంతాన మెంతటి యుదాత్తమో, యెంతటి దివ్యభావనా సమన్వితమో, యెంతటి మధుర లక్షణమో యన్న భావము ప్రజలయందును ప్రకృతులయందును నిగూఢముగా నున్నది. పై మాటకు వేదమరీచి యాడుది. ఆమె రాజ్యమున కధికారిణి యెట్లుగను? అని యంద రనుచుండిరి. అనుచునే చిరునవ్వులు నవ్వుదురు. అన్నవాఁడును

విన్నవాఁడును దానిని నమ్మినవాఁడు కాఁడు. వేదమరీచి
 కాశీ పట్టణమున పెరుగుచున్నది. వారణాసీనగరము ప్రళ
 యము నందైనను మునిగిపోయింది. శివ జటాజూటికా నర్తకి
 యైన భాగీరథి తన్నగరసౌధ పార్శ్వముల నొరసికొని పావి
 త్ర్యము విరిసికొని సద్గుణములు మెరిసికొని దేవతాలోకము
 లొరసికొని ప్రవహించుచున్నదికదా! అచట పెరిగిన వేద
 మరీచి యెంత పరమోదాత్త ప్రకృతి కావలయును? తల్లి
 గర్భమున నెన్నాళ్లుండురో అన్నాళ్లు వారణాసీ నివాసము
 చేసినచో మరణవేళ నెడమకు తిరిగి పండుకొనియున్న
 మానవుని చెవిలో పరమేశ్వరుఁడు వచ్చి తారకోపదేశము
 చేయునట. తొమ్మిది నెలలు కాదు. తొమ్మిదేండ్లున్నచో?
 పందొమ్మిదేండ్లున్నచో? ఆ జీవి చరితార్థమైనది. వేదమరీచి
 పందొమ్మిదేండ్లు వచ్చువరకు కాశీ నగరముననే యున్నది.
 నడుమ నడుమ గిరివ్రజపురమునకు వచ్చుచుండును; పోవు
 చుండును. ఒకసారి యేడాదికి వచ్చును. మరియొకసారి
 రెండుమూఁడేండ్లకి వచ్చును. ఆమె వచ్చుట యాలస్య
 మైనచో గిరివ్రజ పౌరసంతానము తన్నుఁదాఁ బట్టుకొనలేక
 పోయెడిది. మా రాణి మము వచ్చి చూచి పోవలయును.
 ఆమెను దర్శించకుండ మేము మనఁజాలము. ఇంకెన్నాళ్ళు
 మా రాణి వారణాసీనగరమునం దుండును. ఆమెకు పందొమ్మి
 దేండ్లు వచ్చినవి. ఆమె వచ్చి తన రాజ్యమును తాను
 పాలించుకొనవలయును మొదలుగా శిశునాగునివద్దకు తత్పుర
 ప్రజానాయకులు పోయి చెప్పికొన నారంభించిరి. ఈ ప్రజల
 యొత్తిడి పడలేక వేదమరీచి యప్పుడప్పుడు గిరివ్రజపురము

నకుఁ బోవును. ఆ పోయినప్పుడు గిరివజము సుమస్రజము. పటవాస సముదయ బాలాకుణ ప్రభామిళిత ప్రాతస్సూర్యా తప రమణీయచ్ఛవి సంతాన దంతురిత వాయువీచీ సమీచీన పరిమళ సంభార రంభాద్యస్సరోనాట్య ప్రాకట్య విముగ్ధ మనస్కుమై, తత్పురీప్రజ నూతనవస్త్రాద్యాభరణాలంకృతులై, సెలవులను మీరిపోయిన నవ్వులతోడి మొగములు చేటలంత చేసికొనినవారై రథముమీఁద వచ్చుచున్న రాణిని బలవంత ముగా దింపి పల్లకీ లెక్కించి బుజాలు మాత్పి మోసికొంచు పండిముగ్ధి మధుసూవముగల పండ్లతో నిండిన మాకంద వనమునందు క్రొత్తగా ప్రవేశించిన వానర సమూహము చేసిన కిలకిలా రవముల యార్భాటము కలుగునట్లు విడం బించు చుండిరి. ఈదృశోత్సవముల దర్శనముచే నందివర్ధనుని మనస్సు శాంతి పొందెను. తనకు పురుష సంతానము లేక పోయినను తన కుమార్తెయే రాజ్యమున కుత్తరాధికారిణి యగును. ఆమె పెండ్లియాడును. తానే పెండ్లిచేయును. ఆమె కడుపున నొక కాయ కాచును. అతఁడు రాజ్యమునకు వచ్చును. ఇదియే కార్తాంతికుల వాక్యములకు ఫలము. తన దౌహిత్రుఁడు రాజ్యమునకు వచ్చినచో వానిది ప్రద్యోత వంశము కానక్కఱలేదు. అతనిది మరియొక వంశము. జ్యోతిష మిట్లు ఫలించును. అని నందివర్ధనుఁడు మనసులో నూహించు కొను చుండెను.

ఇట్లుండగా నెప్పటికప్పుడు వేదమరీచి తన రాజ్యము నకుఁ దా వచ్చి తన యధికారము తాను స్వీకరించవలయునని మగధరాజ్య మంత్రులయు ప్రకృతులయు ప్రజలయు విన్నప

ములు స్రవణమయ్యెను. ఆమెకును తన రాజ్యమునకు తాను పోవలయుచనియే యనిపించెను. కాని శిశునాగుని వదలి పోలే కున్నది. స్రజల యొత్తిడి యెక్కువైన కొలది వేదమరీచి శిశునాగులు పరస్పరము వేయి యాలోచనలు చేయ నారంభించిరి. వేదమరీచి యాలోచనకంటె శిశునాగుని యాలోచనయే యధికమయ్యెను.

ఒకనాఁడు మగధరాజ్య మంత్రులలో వృద్ధులైన యిద్దరు వారణాసీపురమునకు వచ్చి మేము వృద్ధులమై పోయితిమి. మహారాజైన నందివర్ధనుఁడు భార్యా విరహముచేత కుమారికా విరహముచేత చిక్కి శల్యమైనాఁడు. కూతురు వచ్చి రాజ్యము నాక్రమించి సంశటనే యాయన నైరాగ్యమును పొంది సన్న్యసింప నెంచినాఁడు. మహారాణీ! నీవు రాక తప్పదని బతిమాలి బలనంతము చేసి నేను వత్తునని యామెచేత ననిపించుకొని నెళ్ళిరి. వారు వేదమరీచితో మాటాడినంతసేపు శిశునాగుఁ డచ్చటనే యుండెను. ఇట్టి సమావేశములు జరిగినప్పుడెల్ల శిశునాగుఁడు కూడ నుండును. అతఁడెప్పుడును మాటాడఁడు. ఇది న్యాయమా? కాదా? మీరే చెప్పుడని శిశునాగుని వారడుగుదురు. అతఁడు శిరము పంకించి యూకుండును గాని నోటితో నవునని యనఁడు. ఆ మగధరాజ్య మంత్రుల ప్రజల వెడలిపోయిన తరువాత శిశునాగుఁడును వేదమరీచియు కాశీరాజ సౌధాంతర్భాగమున నున్న యొక ప్రత్యేకపు గదిలో వేదమరీచి గిరివ్రజపురము నకు పోవుటను గూర్చి విచారించుటకు కలసికొందురు. వారిద్దరు నొక రెండు గడియలో మూఁడు గడియలో యొకరితో

నొకరు మాటాడకుండు గూర్చుందురు. చివర కామెదారి నామిబోవును. ఇతనిదారి నితఁడు బోవును. అది వారి చర్చా సారాంశము. ఇట్లు పూర్వమెన్నియో సాకులు జరిగినది. ఈసారి మరలఁ గలిసికొనిరి. సామాన్యముగా శిశునాఁడేదియో చెప్పనని యామె యూరకుండును. ఆమె చెప్పనని యతఁ డూరకుండును. 'వేదమరీచీ! వ్యవహార మిట్లున్నదిగదా నీ వెందుకుపోరాదు?' అని యతఁ డనునని యామె ప్రతీక్షించు చుండును. అతఁ డననే యనఁడు. ఎందుకనఁడు? ఎందుకనఁడో తనకు తెలియదా? తనకు తెలియును. అందుచేత తాను బలవంతము చేయదు. తా నేమాటయన్నచో సతఁడేమాటయనునో? తుదకది విరసముగాఁ బరిణమించునేమో. ఈ సందర్భము కాని పెరసందర్భములయందు వారిద్దరొకరి నొకమాటాడు కొనుట యుండనే యున్నది. ఒకరి నొక రాక్షేపించుకొనుట యున్నది. ఒకరి నొకరు నిందించుకొనుట యున్నది. తన జీవితము సతఁడు పాడుసేసెనని యామె యాతని నుపాలంభించి ఏడ్చి తుద కతనిచేత నొకవిధమైన లాలసముపొంది తృప్తి యని చెప్పుటకు వీలులేని యొక తూష్ణీంభావము నవలంబించి వెడలిపోవుట కలదు. అట్టి పరిస్థితి గిరివ్రజపురమునకు పోవుటకు సంబంధించిన సమయములం దెప్పుడును జరుగలేదు. ఇపు డామెకు పందొమ్మిదేండ్లు వచ్చినవి. ఆమెకుఁగూడ నెదలోఁ దానుపోయి తన రాజ్యమును దాను సంబాళించు కొనవలయునని యున్నది పోవలదని యున్నది. పోయి లాభము లేదని యున్నది. అచ్చటికిఁ బోవుటకంటె తా నాత్మ

హత్య యేల చేసికొనరాదు? ఆత్మహత్య చేసికొన్నచో జను లేమనుకొందురు? దానికి హేతు వేమని చెప్పికొందురు? దీనికి శిశునాగుఁడు హేతు వనుకొందు రేమో! మగధరాజ్యము పెద్దది. కాశీరాజ్యము చిన్నది. మగధసైన్యమునచ్చి కాశీ రాజ్యము నాక్రమించుకొనునేమో! శిశునాగుని సంహరింతు రేమో! సంహరించినచో సంహరింపనిమ్ము. అతఁడు నిజ ముగా సంహరింపఁబడఁ దగినవాఁడే. అచ్చముగా దోషమత నిదా? తనది మాత్రముకాదా! ఆ మహాపాపముచో తాను తక్కువచేసినదా? తక్కువే చేసినది. యథార్థముగాఁ దనచేత నా పాపమిఁడు చేయించెను. తాను చేసెనా? లేదా? తన యంగీకారమున్నదా లేదా? తత్కాలమున సుఖాశ తన్నుఁ బట్టుకొన్నదా? లేదా? అతఁడెంతపాపియో తాను సంతపాపిని. అందుచేత మగధసేనలువచ్చి కాశీరాజ్యము నాక్రమించరాదు. ఈ మహాపాపము బహిర్గతముకాకుండుటకు తాను గిరి వ్రజ మునకుఁ బోవలయును. రాజ్యాధికారమును స్వీకరించ వల యును. తాను వెళ్ళినచో శిశునాగుఁడు బ్రతుకఁగలఁడా? శిశునాగుని యూహలెట్టివో తనకు తెలియవు. అతఁడు చెప్పఁడు. ఇందులో మరియొక యాపద గలదు. తాను గిరి వ్రజపురమునకుఁ బోవును. తన తండ్రియు, తన మంత్రులును తన కిదివరకే యెన్నో సంబంధములు మాటాడి యుంచిరి. వారిలో నెవరినో యొకరిని తాను పెండ్లియాడక తప్పదు. తాను పెండ్లియాడుట శిశునాగుఁ డంగీకరించఁడు. తాను పెండ్లి యాడినచో శిశునాగుఁడు విసముత్రావి చచ్చును, లేదా కత్తితో పొడిచికొని చచ్చును. లేదా యేదో నాకుపెట్టి

తాను గిరి ప్రజపురమునకువచ్చి తన్ను కత్తితోపొడిచి చంపి
తాను పొడిచికొని చచ్చును. ఇంతకును దానే పెండ్లియా
డుట కిష్టపడుటలేదు? తా నెందుకు పెండ్లియాడవలయును?
ఇది రెండవ పాపము. తాను పెండ్లియాడదు. పెండ్లియాడక
యేమిచేయును? తండ్రికేమి సమాధానము చెప్పును? ప్రజల
కేమి సమాధానము చెప్పును? తన యంతరాత్మలో, దనకుఁ
దానేమి సమాధానముఁ జెప్పికొనుచున్నది? ఏమైననుసరే.
ఈనారి శమరిద్దరు నా సౌధాంతర్భాగమున నీశంగతినిగూర్చి
చర్చించుటకు సమావేశమై యుందురు. పూర్వమువలెకాదు.
తానే మాటాడును. ఏదో తేల్చికొకపోయినచో మరల మగధ
రాజ్యమంత్రులు పూర్వమువలెకాదు. నాల్గైదు దినములలో
మరల వత్తుమని చెప్పిపోయిరి. వారు రాకముందే నిర్ణయ మేదో
జరిగితిరవలెను. కనుక తానే మాటాడును అనుకొన్నది. కాని
గుండె దిటవు చాలలేదు. ఇద్దరును చాలసేపు నిర్వా
క్కులై కూరుచుండిరి. అది యలవాటే. కొంతసేపటికి
శిశునాగుండె ముందు లేచిపోవును. అతఁడు లేచిపోవుననగా
నొక యరగడియకు మున్ను వాని శరీర చలనము వాఁడులేచి
పోవుట కుత్సహించుచున్నాఁడన్న విషయమును చెప్పును.
అట్లు జరిగినది. వేదమరీచి మేల్కొన్నది. మాటాడినది. 'శిశు
నాగా! నేను మగధరాజ్యమునకు పోవలయును.' అన్నది.
శిశునాగుండు "నీ యిష్టము" అని వెడలిపోవుటకు లేచి నిలు
చుండెను. నిలుచుండుటయు బయలుదేరుటయు రెండు కార్య
ములు కాకుండ నిలుచుండుటయే బయలుదేరుటగాఁ జూచి

యామె యతిని చేయిపట్టుకొని నిలబెట్టెను. “ఇది న్యాయము
 కాదుకదా! నేను పోకపోయినచో మరల నాల్గు దినములలో
 వారు వత్తురు. ఇది యప్రతిష్ఠకు హేతు వగును. నాకు పం
 దొమ్మిదేండ్లు వచ్చినవి. నా తండ్రికి ముద్దు మునిపెములు
 దీర్చిన దాననుగాను. రాజ్యమున కుత్తరాధికారిని సమ
 కూర్చిన దాననుగాను. ప్రజలను సంతోషపెట్టిన దానను
 గాను. జరాసంధుఁడు పాలించిన ధరాఖండమునకు నప్రతిష్ఠను
 తెచ్చిన దాననుగాని ప్రతిష్ఠను తెచ్చిన దాననుగాను. నీ
 వేమందుచో నాకు తెలియును? నీవు జరాసంధుని సంతాన
 మవుకావు. ప్రద్యోతుని సంతానమవు: ప్రద్యోతుఁడు
 భార్వాద్రథ వంశస్థుఁడు కాఁడు. వాఁడు మునీకుని కొడుకు.
 మునీకుఁడు సామాన్యుఁడు. ప్రద్యోతుఁడు రిపుంజయుని
 కూతును బెండ్లియాడెనే కాని వాని కొడుకైన పాలకుఁడు
 రిపుంజయుని దౌహిత్రుఁడు గాఁడు. భార్వాద్రథ వంశము
 నకును నీకును సంబంధములేదు. మఱల నట్లే కానిమ్ము?
 నీవిట్లు వాదింతువు. నాకుఁ దెలియును. మరల నట్లే యీ
 మగధరాజ్యమున నేల సంభవింపవలయును? ఎట్లు జరుగునో!
 ఎట్లు జరుగదో మనకెందుకు? నీదొక వేదాంతము. మన
 యిద్దరి బ్రతుకులకుఁ దోడు మనకు వేదాంత మెందులకు?
 మనము చెడిపోయితిమి. నీవు నన్ను బాగుచేసితివని నేనన్నచో
 నీకు గిరివజ్రపురమునకు చుట్టిన నెన్ని పర్వతములున్నవో
 యంత కోపము వచ్చును. నే నామాట యనబోవుటలేదు.
 అని ప్రయోజనము లేదు. నీవు నన్నాక్షేపింతువు. నాది
 కూడ దోషమందువు. దోషము నాయందు లేనేలేదని

నేనను. ఓయీ! ఒక నది ప్రవహించుచున్నది. దారిలో నొక పర్వతమున్నది. ఆనది వచ్చి పర్వతమును కొట్టుకొన్నది. అచట పర్వతముండుట దోషమా! ఆ పర్వత మచ్చట నుండ వలయునని తాను గూర్చున్నదా? ఈ పర్వతమున కెదురుగా నేను పోదునని యానది సంకల్పించినదా? ఇది మన యిద్దరి పాప బుద్ధ్యనుకూల స్వభావ చర్చ. వాని నన్నింటి నట్లు బెట్టుము. నేను మగధరాజ్యమునకుఁ బోదును. నెళ్ళిన తరువాత నక్కడి వ్యవహారము లెట్లుండునో నాకుఁ దెలియును. నీకును దెలియును. మన యిద్దరి రహస్యమునకు నెప్పుడో నెక్కడో యొక చివరయని యుండవలయును. ఆ చివర దాని యంతట నది సంభవించదు. దానికి మనమే తుది నేర్పరచ వలయును. అది యెట్లు పరిణమించునో మనకు దెలియదు. పరిణామ ఫలమేదైనఁ గానిమ్ము. నే నిప్పుడు పోక తప్పదు. నీవు వల దనరాదు. ఏదియైనచో నది గానిమ్ము. నేను దానికి సిద్ధము. నీవును సిద్ధము కమ్ము.”

3

“ఆరాజ్యముమీఁద నంత ప్రేమయెందులకు? శరీరమున్నది. మనస్సున్నది. శరీరముతో నొక భోగమనుభవించ వచ్చును. మనస్సుతో వేయి భోగము లనుభవించవచ్చును. ఈ శరీరము లేనిచో మనస్సు లేదు. శరీరముతో వచ్చిన మనస్సునకు శరీరమునకంటె నెక్కువ ప్రాముఖ్యమెందులకు? నిజ

ముగా సుఖమన్నచో శరీరమునకు సంబంధించినదే సుఖమగును. మనస్సులేనిచో శరీరముతోడి సుఖము మాత్రమెట్లనుభవించగలడని కొంద రందురు. శరీరమునంటికొని మనస్సున్నది. శరీరమును మనస్సును రెండుకావు. ఒక్కొక్కపుడు మనస్సులేకుండకూడ శరీర ముండవచ్చును. ఉన్నట్టులున్నారు. వ్యాధిగ్రస్తులున్నారు. వారిశరీరములు మనస్సునకు సంబంధములేకుండ పనిచేయవచ్చును. అందుచేత నవి రెండును విడి విడివని చెప్పటలో తర్కపుగడుసుఁదనముండవచ్చునుగాని యథార్థ ముండనక్కరలేదు. ఈ శరీరములో నెవఁడో యొకఁడున్నాఁడందము. వానికే శరీరముకలదు గాన వానిని 'శరీరి' యందము. వాని తొలుతటిపేరు శరీరి. శరీరము కలిగియుండుట వానికి ప్రధానలక్షణము. ఉన్న యీశరీరముతో వాఁడు సౌఖ్యమును సంపాదించును. ఈ శరీరముతోడనే వాని మనుగడ. అట్టిశరీరమునుండి ఏసుఖము ననుభవించుచున్నాఁడో ఆ సుఖముకంటె మనోజన్యమైన సుఖమధికమనుట శరీరి యన్నశబ్దముయొక్క యర్థమును సరిగా భావించకపోవుట. వేదమరీచి నాకంటె తనరాజ్యమెక్కువదనుకొన్నది. మంత్రులువచ్చి నీవే మారాణీవి. నీవులేకుండ మగధరాజ్యములేదు. ప్రజలు నీకోస మట్టెత్తి చూచుచున్నారు మొదలైన మాటలుచెప్పిరి. ఆరాజ్యము, ఆభోగము, ఆమాటలలోని వ్యామోహము తన శరీర సుఖముకంటె నెక్కువని యనిపించినది. ఇది శరీరికి శరీరముయొక్క ప్రాధాన్యమెఱుంగనితనము. ఆరాజ్యమంత తీపియా? ఆ రాజ్యముపోయినచో నేమిచేయును ? ఎన్ని రాజ్యములు పోవుటలేదు ? రాజ్య

ములు స్థిరములా ? మరియు మగధరాజ్యము నందివర్ధనునితో ప్రద్యోత వంశాంతమగునని పెరరాజుల గొడుగుక్రిందికి పోవునని కార్తాంతికులు చెప్పుచునేయుండిరి. ఇది పండ్రెండు వందల యేండ్లనాటినుండి వచ్చుచున్న ప్రథ. దానియం దవిశ్వాసము నెరపుదమన్నను నూట యిరువదియేండ్లక్రింద బార్హదధ వంశముపోయి ప్రద్యోతవంశము మగధరాజ్య సింహాసనము నాక్రమించుకొనెనని చెప్పబడినమాట యథార్థమైనది. దాని బలము దీనికిని గలదు. ఈ వేదమరీచి తా నాడుది. క్రొత్తలో మురిపెముకొలది మాగధు లీమెను రాజ్ఞిగా నంగీకరింతు రనుకొందము. ఈమె వివాహమాడదు. ఎందుకాడవని ప్రశ్నింతురు. ఏమి సమాధానము చెప్పును ? వివాహమాడనిచో నీమెకు సంతానము కలుగదు. రాజ్యమునకు వారసులెవ్వరు ? ఎవ్వనినైన పెంచికొనునా ? మంత్రు లీమెను దత్తత చేసికొమ్మందురా ? ఇప్పుడిమె పందొమ్మిదియేండ్లది. ఇంక కనీసము ముప్పదియేండ్లైన దాటకుండ దత్తతప్రసక్తిరాదు. ఈ ముప్పదియేండ్లలో దినదినము వివాహము చేసికొమ్మనిప్రకృతు లీమెను బలవంతపెట్టుదురు. ముప్పది మూడువందల యిరువది దినము లీమె యా యొత్తిడికి తట్టుకొనగలదా ? అప్పుడప్పుడు వచ్చి నన్ను చూచి పోవుచుండునా ? కాక నేనే పోయి యామెను చూచి నచ్చుచుండనలయునా ? ఆమె యెవనినో పెండ్లి యాడక తప్పదు. గరళము మ్రింగించినట్లు వేదమరీచి చేతఁ బెండ్లియాడింతురు. ఆడి యేమిచేయును ? ఎట్లాడును ? నా కర్థమగుటలేదు. మా యిద్దరి పరిస్థితి యెట్టిది ? మా ప్రమాణము లెట్టివి ? మా పాపమెట్టిది ? ఈ పాప

ములో మేముక గట్టిముడి కట్టితిమి. ఆ ముడి త్రేంచరానిది. సర్వ పాపములకు మూలభూతమైన ముడి. ఈ పాపమును మేము సమర్థించుకొన వలయును. ఈ పాపమునందు మేము జీవశక్తులను మహాంధకారమునందు మునిగించవలయును. ఈ పాపము మహాంజనముగా నిర్మించి మా యొడళ్ళ బులిమికొని మేము పిశాచతాండవము సేయవలెను. మా తాండవము మాకే తెలియును. పరులకు తెలియదు. అచ్చరవోని వేదమరీచి యొక్క దేహ ధాశధశ్యమునందు, రాజకుమారుడైన శిశునాగుని రాజవంశ మర్యాదానకూలమైన వేషభాషణాదులయందు, లోకమా యంజన ప్రభలను చూడలేదు. ఆ యంజనప్రభలు మా యిద్దరికే కనిపించును. పెద్ద శిలలుగా నేర్పడిన యా కాటుక తెరళ్ళ నడిమి భాగములో మేము దూరి యుంటిమి. అది మా త్రేంచరాని సంబంధము. జ్ఞానముతో కూడిన సంబంధముతో పుణ్యముతో కూడిన సంబంధములో నెడ ముండును. పాపసంబంధములో నెడముండదు. అది యంతటి చిక్కన. నాల్గుదెసల నదుము కొని క్రిక్కిరియుచట్లుగా ప్రతిక్షణ సముపజాయమాన మహాభయ విచిత్రానుభూతిమయమైన యొక పాపసంబంధము లోకములోని సర్వమైన యజ్ఞానమునకు మూలకంబమువంటిది. దానిని మే మిరువురము కౌగిలించుకొన్నాము. ఆ పాపము మా యిరువురి శరీరములయందు ప్రత్యేకబువునందు బహిరంతః ప్రదేశముల నత్తుకొని విడదీయరానిదిగా నున్నది. వేదమరీచి నెడలిపోవునని నే ననుకొనలేదు. ఆ మెకుఁ దన తండ్రియొక్క రాజ్యము నంతటి మమకార మెందులకు? ఈ మహాపాప

మునకు నా మమకారమున కేమి సంబంధము? ఈ పాపము శరీరము నంటుకొని యున్నదాయెను. ఇది యిచ్చటి నిచ్చటనే బుగులుకొని రగులుకొని ఇగులుకొన్న వహ్నిచేత తెగులు కొన్న చిత్తముచేత తెమల్చుకోరాని యొక పరిస్థితి. రాజ్య మనుభవించినలయునన్న భోగాశ దీనితో సంబంధము లేనిది. శరీరముయొక్క యిచ్చమైన, పాశవమైన, పాపభూయిష్టమైన సృష్ట్యభోగతమైన యొక భావమునకును, మనస్సునం దొక తెరపి గలిగి బహు ప్రజా సుఖసమ్మిళితమైన భావనతో కూడు కొనిన పుణ్యసంస్కర్ష కలిగిన ధర్మసంబంధమైన రాజ్యాధికార వాంఛకు నెంతటి దవ్వు? అది యెచ్చటనో స్వర్గలోకపు పొలిమేరలోనిది. ఇది నరకలోకపు నడిమి ప్రదేశమునఁ గల మూల సౌధములోని యంతఃపుర ప్రదేశమువంటిది.

“నేను వలదనలేదు. అందుకని వెళ్ళినదా? నేను వెళ్ళుమనలేదు. అందుచేత వెళ్ళరాదు.” ఇదివర కెన్నిసార్లు మగధరాజ్య మంత్రులు నచ్చి మే మిద్దర మాప్రసంగము చేయుటకు నేకాంతముగా కూర్చుండెడివారము? ఏమియు పలికెడివారము కాదు. పలుకుట కేమియున్నది? మాయిద్దరి మనస్సులకును మా ప్రమాణములయు, నస్మదనుబంధము లయు, అస్మత్సంబంధముయొక్క పరమాధోలోక నివసన స్థితియు, గట్టిగా తేలియును, మాటాడుటకేమి యున్నది? అట్లే మొన్నను జరిగినది. తానేదో యుసన్యాసము చెప్పినది. పోదునన్నది. అట్లా పూర్వ మెన్నడు ననలేదు. నాకాశ్చర్య మైనది. బహిః పరిస్థితుల యొత్తిడిచేతఁ దాత్కాలికముగా చీకటి యొత్తిగిలవచ్చు ననుకొంటిని. అరే! ఈ చీకటి

వెలుగు రేకలచేత తాడితమై విశ్లేషము కాదగినది కాదే. అచ్చటికి వెలుగు రేకలు రానే రాకూడదు. ఆ యంచులందు వెలుగు రేకలు తాకినను తక్కిన చీకటిసలె నీ చీకటి చెదరి పోవునది కాదు. ఇది శిలాభూతమైన యాంధ్యము. చీకటి కొండమీఁద సూర్యుఁడు పడి యేమిచేయును. ఆ నల్లదనమును మరింత నల్లదనముగా ప్రకాశింపఁ జేయఁగలఁడేమో కాని కొండయొక్క నల్లదనమును విరువ లేడు. కొండగా కట్టిన మా పాపపు చీకటి యిట్లు వేదమరీచి యొక్క రాజ్యాధికార వాంఛచేత బెళ్ళి యూడివడ్చునని నే ననుకొనలేదు.

“నాలు గెఱ్ఱని గుఱ్ఱములు కట్టిన రథము. సహదేవుఁడు పార్థునిమీఁది విరోధముతో నతఁడు శ్వేతవాహనుఁడగుటచేత తా నరుణవాహనుఁ డనిపించుకొనుటకు తన బండి గుఱ్ఱము లెఱ్ఱవానిని జేసెను. నాఁడు మొదలు భార్వద్రథ వంశముననే గాక ప్రద్యోతులకూడ నా సంప్రదాయమునే పాటించుచు వచ్చిరి. ఆ యెఱ్ఱని గుఱ్ఱములు కట్టిన తేరిమీఁద మంత్రులు వేదమరీచిని తీసికొనిపోయిరి. అది రాజరథము. చండిపతా కాభిరామమైనది. రథము ముందర నేన్దుమీఁద రాజఖడ్గమును నడిపించిరి. ఆ యేనుగు పరంపరాప్రాప్త మైనది. అది సుప్రతీక సంతానము. మరియు నెన్నియో మగధరాజ్య మర్యాదలతోడి భోగములతో నామెను తీసికొనిపోయిరి. ఆ యెఱ్ఱని గుఱ్ఱములు కట్టిన రథముమీఁద, పరంపరగా వచ్చుచున్న భార్వద్రథ పూర్వరాజు చరిత కథా చిత్రములచేత నలంకరింపఁబడిన తిరిగి తిరిగి మణులతో బంగారముతో నామా చిత్రములను నిత్య ప్రత్యగ్రములుగా సంతరించుటచేత కనులు

మిగుమిట్లు గొలుపుచున్న రథముమీఁద, నిత్యసరిపోషణచేత
 నీగకాలు జారెడి నునుపు గలిగి బహుమణి విచిత్రమైన
 బహువర్ణ రమణీయ వీతాంబర మనోజ్ఞమైన గుత్తాలు కట్టిన
 రథముమీఁదఁ దా నెక్కి వెడలుటకు వేదమరీచియొక్క
 మనస్సులోని వ్యామోహ మెట్టిది? ఆ రథముమీఁద నెక్కి
 పోవలయునని యాశపడినది. పూర్వము జరాసంధుఁడు
 భూమియందుకల సర్వరాజులను జయించి వారిని దెచ్చి బందీ
 చేసి దిన దిన మొకొక్కని చండ్చి దేవికి బలి యిచ్చుచు
 నేక క్తితో నరకెడివాఁడో ఆ కత్తి మగధరాజుల రథము పోవు
 చుండగా ముందు చనుచున్న యేన్లుమీఁద బాహుద్రథ సంశ
 మహా ప్రతాప పతాకగా ముందు సాగింపఁజేయుట మరియొక
 మహాభోగమని మహా మగధరాజ్య సింహాసనస్థుల యభిప్ర
 యము. ఆ యభిప్రాయమే వేదమరీచికి కలిగినది. నందివర్ధ
 నుఁడు ముసలివాఁడైనాఁడు. ఆయన యింకెన్నాళ్ళు బ్రతు
 కునో తెలియదు. వేదమరీచి గిరివ్రజము చేరినంతనే యాతఁడు
 వానప్రస్థాశ్రమము స్వీకరించునేమో! ఈ వేదమరీచికి రాజ
 నీతి తెలియునా? నా మర్యాదలు తెలియునా? అంతఃపుర
 మర్యాదలు తెలియునా? నాతో నాడుకొనినది. ఉద్యాన
 వనములోని వంద పుష్పముల పేర్లు తెలియును. చల్లని గాలి
 కెరటముల తాకులలోని భిన్న భిన్న స్వర్ణ లక్షణములు
 తెలియును. కోకిలల కూతలోని మానక లక్షణము తెలి
 యును. నీలమండల లోతు సికతా ప్రవాహముల సంచరించు
 చిరు చేపల సన్నని మీనాల తళ తళలు తెలియును మేమిరు
 వురము పోయి గంగానది నెప్పుడును స్పృశించలేదు. గంగలో

నుండి చెడునీళ్ళుకూడ బుద్ధిపూర్వకముగా త్రాగలేదు. ఎప్పుడో ముప్పదేయో నలుబదియో యేండ్లు దాటినతరువాత నిద్దరము కలిసి పాదములయందు మమ్ము నీళ్లు పైకి తేలించ కుండ రాళ్ళు గట్టికొని గంగలోనికి దిగి నడచి పోవుద మను కొంటిమి. గంగ మమ్ము తేల్చలేదు. అందుచేత మేము తేల్చబడ నెంచలేదు. అంతవరకు గంగానదిని తాకవలదని ప్రతిసలు చేసికొంటిమి.

“వేదమరీచికి రాజ్యాశయెందులకు? మంత్రులు వచ్చి బలనంతము చేసినారని తాను మెత్తబడినదా? మెత్తపడెడు లక్షణమే సన్నిహితము కాకుండ నుండిన యొక విచిత్ర పరిస్థితి యందున్న జీవి యెట్లు మెత్తబడును? అది యసంభవమైన విషయము సంభవమైనది. అనగా వేదమరీచి మా నడుమఁ గల పరిస్థితులచేత నెట్టి గూపు కట్టనలయునో అట్లు కట్ట లేదని యర్థము. ఈ పాపము నాయందు సాధించినంత ద్రఢిమ యామెయందు సాధించలేదనియా? అధిక పాపము నాది. నా పాపపు టూహల యొత్తిడిచేత నామె మనసు మృదూ కృతమైనదనియా? ఆ దోషము నాయం దధికముగా నారో పించుటయా?”

ఇట్లుహించుచు శిశునాగుఁడు సాయంకాల ప్రతీచీ దిశా సమాన్యత నీలాంభోధరచ్ఛటా పరితాడిత పశ్చిమ దిక్పరివ్యాప్త నీలకాంతి గహ్వరములయందు చొచ్చుకొని పోవుచున్న వానివలెఁ దద్దిశా ప్రమాతుఁ డగుచుండెను. రాజకుమారుఁడు కాలినడకన బయలుదేరుటకు సేవకులు తత్తర పడి రథము సజ్జము చేయుటకు ననుసరించి వచ్చుటకు నొకరి

నొకడు కనుసన్నలతో హెచ్చరించుటకు నాయత్తపడు
చుండిరి. శిశునాగుఁడు కోటగవను దాటి నెడలిపోయెను.
అతని పోవుచున్న లక్షణములో తదనుసరితమతని కసభిమత
మని తెలిసెను. వారిలో వారే తాము వెనుకకు తగ్గిరి. శిశు
నాగుఁడు భాగీరథి ప్రవహించని ఇతర దిశాభిముఖముగా
పోవుచుండెను. రాజు కొడుకు కాలనడఁ బురీవీధులందు
పోవుట పలుమంది పౌరులచేత సామీప్యమునందు శిరసులు
వంచుకొనుటయు, కొంత దవ్వు పోయిన తరువాత నెను తిరిగి
నిష్క్రమింపఁబోయి చూచుటయుఁ జేయించినది. శిశునాగుఁడు
పురిముయొక్క చిట్టచివరి యిల్లుఁ గూడ దాటిపోయెను.
దాటిపోయిన తరువాతఁ గ్రమముగా చీకట్లు బలియఁ
జొచ్చెను. ఇంతలో తిరిగి వచ్చుననుకొన్న రాచకొడుకు
ఎంతలోనను రాక పోవుటచేత ననుసరించని సేవకుల యెడఁదలు
కళివళం పెడెను. శిశునాగుఁడు పోవుచుండెను. చీకట్లు
ముదురుచుండెను. ఎరువు చిక్కగా నంటుకొన్న చోటఁ బొల
ములోఁ గట్టిన నరిదుబ్బు ముదిరి నలుపెక్కినట్లు తిరిగినయూచ
మరునాటికి బిరుసెక్కి చేతులకంటి కొనుసట్టి శ్యామలత్వము
నకుఁ దిరిగినట్లు, పాంసులా సాయంకాలవిటప్రతీక్షా శకలి
తాపాంగ సన్నిహిత గాఢాంజనరేఖ యట్లు, బ్రహ్మసంహారజ
నూనెచేత బిరుసెక్కి నునుపెక్కి యొక మెత్తఁదనముతో పొడి
పొల్లాడు మాతంగకన్యా శిరోజములట్లు, దుష్టభర్తృసత్త
గాఢ చపేట వికృతాస్పృగ నీభవద్బిందు సంచయ సమాలోకిత
సాధు భార్యాసితచ్ఛటా కలిత మృదుకపోల దృశ్యమాన
శలాకా రేఖయట్లు, కలిపురుష వికటాట్టహాస విహరీతకాంతి

రేఖా ప్రసారమట్లు, అదర్శనీయాన్ని సంజనిత బహు ధూమ
 రేఖా సమాహారభూత నీలమేఘమునట్లు, ఇదమిత్యమ్మని నిర్ణ
 యింపరాని గ్నప్తతలేని చిక్కుపడిన కలుషభావముల కలయిక
 చేత గలిగిన యొక యూహ పటమువోలె జీకట్లు క్రమ
 పరిణామమును పొందెను. శిశునాగున కాప్రదేశములన్నియు
 పరిచితములే. నేడపరిచితములనలె నున్నవి. ఆ చీకటిలోఁ
 దూలుచు లేచుచు నతఁ డట్లే పోవుచుండెను. అతఁ డేదిశగా
 పోవుచున్నాఁడో యతనికిఁ దెలియదు. ఎంత దవ్వుపోయి
 నాఁడో తెలియదు. యదభిముఖముగా పోవుచున్నాఁడో
 తెలియదు. కొంత ప్రౌద్ధపోయినది. అతనికి దవ్వున నొక
 చిన్న నిప్పువలె కనిపించినది. అచ్చట నెవ్వరో మనుష్యు
 లుండవచ్చునని దానిని గూర్చి నడువ నారంభించెను.
 ఆ యగ్ని కొంతసేపు కనిపించుచున్నది. కొంతసేపు కనిపించుట
 లేదు. మరలఁ గనిపించునరకు నట్లే నిలుచుండి మరల నడచు
 చుండెను. ఒకచోట చిన్న నీటిపడవోఁబడెను. ఆ నీరు
 స్వచ్ఛమైనదా? పంకిలమైనదా? ఎట్టిదో తెలియదు.
 తాను కట్టిన వసనము తడిసెను. అతనికి వెనుదిరిగి పోవలయు
 నన్న యూహయే రాలేదు. వెనుదిరిగి పోదలఁచికొన్నను
 నీతనికి వెనుకత ట్టేదియో తెలియదు. తన దేహమునకు
 వెనుకతట్టు కలదు. ఆ వెనుక నేమున్నదో తెలియదు.
 తాను ముందరికిఁ బోవుచుండెను. అదియే వెనుకతట్టేమో?
 ముందర వెనుక అన్న యీ రెండుమాటలు తన శరీరమునకు
 సంబంధించినవి మాత్రమే యయ్యెను తా నెచ్చటనుండి
 వచ్చెనో తా నెచ్చటికి పోవుచుండునో తద్భావములయొక్క

స్వరూపాభిజ్ఞానము కలవానికి నెనుక ముందరలన్న శబ్దములకు తాకికార్థము కలదు. వేరే యుద్దిష్టార్థము కలదు. తా నెక్కడ నుండెనో తెలియనివానికి నెనుక ముందరలు స్వశరీర సంబంధములైనవి. అట్టి యయోమయస్థితిలో దూరముగాఁ గనిపించుచున్న నిస్సృ నెనుకయైనను ముందరయైనను నిస్సందేహముగా ముందరయే. తదభిముఖముగా పోవుటయే చేయఁదగినది. మరియుకటి లేదు. ఆ యగ్ని కొంతసేపేల కనిపించును? కొంతసేపేల కనిపించదు? ఎవఁడైనను కూర్చుండి తిరిగి తిరిగి యెండుటాకులో యెండుకసవో వేసి దానిని బ్రజ్వలింపఁ జేయుచుండెనా? వాఁడేదైన పొదలో కూర్చుండెనా? ఆ పొదను గ్రమ్మిన యాకులు గాలికి తొలఁగినప్పుడు కనిపించి తొలఁగినప్పుడు కనిపించుటలేదా? ఆ యగ్ని యొక పల్లము లోనుండి చీకటిలోఁ దనకు తెలియకుండ తాను మెట్ట పల్లములయందు నడచుచుండుటచేత మెట్ట ప్రదేశమునం దున్నప్పుడు కనిపించి పల్లమునకు దిగినప్పుడు కనిపించుటలేదా? తాను కొంతదూరము నడచెను. ఆ నిస్సృ తనకుఁ గొంత దగ్గరకు రావలసియుండెను. మొదట నెంతదూరమున్నదో నిప్పుడు నంతియే దూరమున్నట్లున్నదే. దూరమనునది నడచుటచేత తగ్గవలయును. తన మనస్సులోనున్న దూరభావమునకు తగ్గుటలేదేమో! ఆ దూరభావమెప్పుడు నిట్లే యుండు నేమో! ఆ దూరభావమునకట్టి లక్షణము కలిగియున్నచో దాని దూరము దూరముకాదు. అది దూరముగా నున్నట్లుండునుగాని నిజముగా దగ్గర నున్నదియే. కనుక తాను నిప్పు దగ్గరకు వచ్చియే యుండవలయును. మరియుఁ జీకటిలో వట్టి

బయలు ప్రదేశమున నిర్జనమైనచోట దూరముగా కనిపించు నిప్పు దగ్గరకుఁ జేరినవేళ కూడ దూరమందున్నట్లే కనిపించును. సరిగా దానిదగ్గరకు వెళ్ళేదువరకు నది దూరమునందున్నట్లే యనిపించును.

శిశునాగుఁడా యగ్నిదగ్గరకు పోయెను. అనఁగా నది దగ్గరకు వచ్చెను. ఆ యగ్ని వట్టి యగ్ని కాదు. దాని కెదురుగా నొక పురుషుఁడు కూర్చుండి యుండెను. ఆ యగ్ని యొక్క కాంతి వాని మొగముమీఁద పడుచుండెను. వాని మొగము పిశాచవదనమువలె నున్నది. శిశునాగుఁడు వీరుఁడు. అతఁడు భయపడలేదు. అతఁడు కత్తికూడ చేతిలో లేకుండ వచ్చెను. శిశునాగుఁడు యమమహిషము నైనను తన బాహువులతో దాని కొమ్మలు పట్టికొని విదలించఁగల వాఁడు. అతఁడు భయపడలేదు. ఆ పురుషుఁడు తలయెత్తి శిశునాగుని వంకఁ జూచెను. నిలుచున్న శిశునాగుని మొగము వానికిఁ గనిపించలేదు. శిశునాగుని యూరుభాగములందలి దుస్తులు మాత్రము వానికిఁ గొంత లీలగాఁ గనిపించెను. కాని తలయెత్తిన యా పురుషుని శిరోభాగమంతయు శిశునాగునకుఁ దెలిసెను. వానికొక వికృత జటాభాగమున్నది. ఆ జటలు త్రాళ్లుగాఁ జేసికొని యున్నవి. వాని గొంతు పొడుగు, మొగము కోల, చెక్కిళ్లు లోనికి త్రోసికొనిపోయి యున్నవి. కన్ను లెఱ్ఱగా నున్నవి. కనుబొమలమీఁది నెండ్రుకలు ధూసర వర్ణములై దుబ్బులు కట్టియున్నవి. కనుబొమ్మలపైని గుమ్మైన నెండ్రుకలు కనురెప్పచివర దీర్ఘములై మీసముల వలె మెలితిరిగియున్నవి. కన్నులు కనిపించుచున్నవి కనుక,

తలయెత్తినాడు గనుక, జడలాడుచున్నవి. కనుక, వాని
యందు ప్రాణము లాడుచున్నవని తెలిసెను. లేనిచో నది
యొక సత్వగ్రస్థిపంజరము. పిశాచములకు భయపడునంత
భీరుడు కాడ శిశునాగుడు వాడు పిశాచమునుకాదు.
వాడెత్తిన తల మరల వంచెను. అచ్చటనున్న యగ్ని చాల
స్వల్పమైనది. చిమకులమంటకూడ కాదు. అదియొక కట్టి,
దానినుండి యొక సన్నని ధూమరేఖ వెలువడుచున్నది.
ఆ కట్టను పురుషుడు మరల మరల నిస్సతో ముట్టించు
చున్నాడు. అగ్ని దానియందు సంయోజితమైన సమయము
నందును నా కాష్ఠ మొక సన్నని ధూమరేఖను వెల్లార్చు
చుండెను. ఒకటి రెండు నిమేషము లటు నిప్పుగానుండి మరల
మరల నారిపోవుచున్నది. ఆ యగ్నికి నిజముగా దీప్తి యుండ
వలసిన యవసరములేదు. ఒక కాష్ఠమునందున్న యగ్నికంత
దీప్తి రాదు. ఆ దీప్తి లేనిచో వాని మొగమును శిరమును
నిరూపింప బడవు. ఆ కట్టె యేమికట్టెయో? మాటి మాటి
కారిపోవుటయేమి? మరల మరల వెలిగింపబడుటయేమి?
నిమేష మగ్నివంతమగుటయేమి? తత్కాల నిర్వమ ధూమ
రేఖా సహితమగుటయేమి? ఆ పురుషుడా ధూమరేఖను
తా నొక గొట్టముతో పీల్చుచుండెను. వానికి తద్ధూమరేఖా
పానమునం దున్నంత శ్రద్ధ యెదురుగా నిలుచున్న పురుషుడె
వరా యన్న విషయమునందు కలుగలేదు. వాడు కాక
మరి యెవ్వడైనను నీ వెన్నడవని యడుగును? వాడు
భయపడలేదని చెప్పవలసిన యవసరమును లేదు. త్వష్టాత్ర
పరిశిష్టమైన యస్థిపంజరమునకు భయమెందులకు? కాని

వానియందు ప్రాణమున్నదిగదా! ప్రాణమున్నంతసేపు భయమున్నది. భయము బహిఃస్థితుల నాశ్రయించి యుండదు. ప్రాణము నాశ్రయించి యుండును. వానియందుఁ బ్రాణమున్నది. వానికి భయమున్నది శిశునాగునియందుఁ బ్రాణమున్నది. శిశునాగునకు భయమున్నది. శిశునాగునకు భయములేదు. వానికి భయములేదు. భయములేదన్నమాట కర్థమేమనగా దన బాహుబలముచేతఁ దా నెట్టి యాపద నైనను నెదుర్కొని సమర్థించుకొనగలనన్న ధైర్య మితిని కుండుటయు, నాకేమి పోవునన్న యొక నైరాశ్యము, తాకిక మైన పరిమహీనస్థితియు వాని కుండుటయు అందుచేత నిద్దరు ధైర్యవంతులు, నిర్భయులు కాదు. ధైర్యము భయమును తొలగఁ జెట్టును. భయము నంకురించకుండ చేయలేదు. పైగా భయ మంకురించునది కాదు. నిత్యమైనది సహజమైనది. దానికి భాసాభాసములు కలవు. భాసించుట యంకురించునట్లు గన్పించును. వీఁడెవఁడు? ఈ ధూమపానమేమి? నన్ను చూచి యేల భయపడఁడు? నీ నెవ్వరవని యెందుకడుగఁడు? నేను మనుష్యుడను కాకపోవచ్చును. ఒక పిశాచమును కావచ్చును. ఒక భూతమో యొక పిశాచమో వచ్చి తన యెదురుగా నిచ్చట నిలుచుండుటలో నచ్చేరు వుండదు. వీఁడు పిశాచ భయములేనివాఁడు. భూతములకు బెదరని వాఁడు. ఒకవేళ భూత ప్రేత పిశాచములు వీని యదుపులో నున్నవేమో! అప్పుడు వీనికి వాని భయముండ నక్కరలేదు. అసలు వీఁడు మానవుఁ డేలకావలయును? వీఁడొక భూత మేమో! కాని యీ ధూమపానము ప్రేతేతరవృత్తి. పిశా

చేతర వృత్తి. పిశాచాదులు ధూమపానము చేయునట్లెక్కడను విచికిడి లేదు. మానవులే ధూమపానము చేయుదురు. వీడు మానవుఁడు. నిస్సందేహము. అని శిశునాగుఁ డనుకొనుచుండగా నా పురుషుఁ డిట్లనుకొనెను. వీఁడు పిశాచముకాదు. అగ్నిదీప్తిములై నలగల దుస్తులు కన్పించుచున్నవి. ఎన్నఁడో గొప్ప సంశయవాఁడు. వట్టి ధనవంతుఁడుకాదు. అంగీయందింతటి జరీపని వట్టి ధనవంతుల కుండదు. వీడు రాజనంశీయుఁడు, రాజవశీయుడీ యర్థరాత్రమున నొంటరిగా నెందుకు పచ్చును? వాని మనస్సు చెడిపోయి యుండవలయును. వీఁడేదో యాపదలోనుండి యుండవలయును. వాఁడు పేమించిన స్త్రీ మరియొక్కని వివాహ మాడినదో, తాను సాధించలేని శత్రువు తన యింటిముంగిట వచ్చి కూర్చుండెనో. ఆ శత్రువు పరిరాజు కాఁడు. పరిరాజైనచో వాఁడు సేనలతో పురమును ముట్టడించును. వీడు రానే రాలేడు. వాఁడాత్తుండైన పురుషుఁడు కావలయును. వానికిని వీనికిని విరోధము కావలయును. వానిని వీడు సాధించలేకపోయి యుండవలయును. ఇతఁడా స్థితిలో నుండెనా? వీడు రాజుకాఁడు. రాజైనచో ఇట్లొంటరిగా బయలుపేరి రాఁడు. రానీయరు. వీఁడెక్కువ నయసుకలవాఁడు కాకపోవచ్చును. ఎందుకు వచ్చినట్లు? చీకటిలో నెందుకు తిరుగుచున్నట్లు? ఎవరు నీవని యెందుకడుగఁడు? అని యా పురుషుఁ డనుకొనుచుండెను.

దూరముగా నొక నక్క ఊలవేసెను. ఆ యూలనెందుకొని పదినక్కలు మొరిసెను. ఆ సవ్వడులతో నా నిర్జన ప్రదేశమునందు పరివ్యాప్తమైన తదగ్నిచేత, ప్రతిస్తాపితమైన

తత్పురుషాకృతిచేత, వివృద్ధమైన భయానకరస దేవతకు
 వాగ్ద్యవహారము ప్రాపించి నట్లుండెను. శిశునాగుఁడు వానిని
 పలుకరించవలె ననుకొనెను. ఇంతలో నొక నక్క- తోడేలు
 వంటి మొగముగలది, బలసి ప్రక్కఁజేముకలు కనిపించరానిది,
 కుచ్చువంటి తోక తద్భయానకరసదేవతా చామరమువలె
 భాసించునది వారి యిద్దరి కెలనికివచ్చి వెంటనే భయపడి
 పారిపోయెను. అది పారిపోవుటకు హేతువేమి? అచట నగ్ని
 యుండుటయా? లేనిచో నా పురుషుని రొమ్ముపై కట్టె
 మోపని శవముకూర్చున్నట్లుగా భాసించి దంతములతో పీడించ
 ప్రయత్నించవచ్చునే? వానినిచూచి భయపడుట యెందు
 లకు? తాను నిలుచున్నాఁడు. తనకు దుస్తులున్నవి. చీక
 టిలో నక్కలు చూడఁగలవు. తనమీఁదికి వచ్చుటకు భయ
 పడవచ్చును. శతవిధాల నితఁడు దిగంబరుఁడు. బొమికల
 ప్రోవు. వికృతారుణ జటావిహిఁడైనను శరీరము కనిపించుచునే
 యున్నది. ఈయన్ని యెంతటియన్ని? శ్మశానములలో
 నగ్నియు శవములును సహస్థితములయే యుండును. ఈ
 మాత్రము నిప్పునకు నాజంబుకము భయపడవలసిన యవ
 సరములేదు. ఆ జంబుకమెట్లు భయపడినది. ఒక పెద్దపులికి
 మిక్కిలి దగ్గరగా వచ్చినట్లు భయపడినది. కసిక్కున మెడ
 యందు లంకించుకొని నెత్తురు పీల్చికొను సివంగినిచూచి భయ
 పడినట్లు భయపడినది. కొరడాతో ఛడేలునఁ గొట్టఁగా చురు
 క్కుమనిన దెబ్బకు వెనుతిరిగినట్లు తిరిగినది. హఠాత్తుగా
 దూరమునకు దూకినది. అది పారిపోయినట్లు తనకు కనిపించ
 లేదుగాని తెలిసెను. దాని పాదములు పారిపోవుచుండఁగా

నేలయందుకలిగిన చిన్న చిన్న సవ్వడుల దగ్గరితనముచేత గాలి
 లేని వట్టియాకాశమున నది పరుగెత్తుచుండఁగా వేగముచేత
 దాని శరీరాంచలములయందు సముద్భవించిన యొకవాయువు
 యొక్క సన్నని సవ్వడిచేత నది పరుగెత్తుట తనబుద్ధికి భాసిం
 చెను. ఆ పరుగెత్తుటలో దాని భయము ప్రతీయమానమగు
 చుండెను. ఈ త్వగస్థిపంజరమునకు నది యంత భయపడనేల?
 వీఁడు పిచా నముకాదు సరికదా వీఁడెవ్వఁడో మాంత్రికుఁడై
 యుండనలెను. మాంత్రికులనుచూచి జంతువు లిట్లు భయ
 పడును. వీఁడు మాంత్రికుఁడైనచో తా నెవ్వరో వీనికి తెలిసి
 యుండునేమో? అచటఁ గూర్చుండి తనకోసము ప్రతీక్షఁ
 జేయుచుండెనేమో! వేదమరీచియుఁ దానును గలిసి కట్టిన
 పాపపుచెట్టుబోద వీని కభిజ్ఞులొనున్న దేమో! వాఁడు తిరిగి
 తిరిగి వెలిగించుచున్న కాస్త మాబోదలోని ముక్కకాదుగదా!
 అందులోని ధూమమును వీఁడు పీల్చుచున్నాఁడా? వీఁడు
 తనకు తన యిప్పటి స్థితినుండి వెలివడఁదగిన యుపాయము
 చెప్పదగినవాఁడు. వానియందులేని గుణములు తాను వాసి
 యం దారోపించుటలేదుకదా? వాఁడు మాంత్రికుఁడగుట
 సిద్ధము. వాఁడు పిశాచభయ రహితుఁడగుటయు, త జ్జింబు
 కము తద్భయ సహితమగుటయు సాక్ష్యములు. శిశునాగుఁడు
 “ఓయీ! యెవరునీవు” అనెను. వాఁడు తలయెత్తకుండ
 “కూర్చుండుము” అనెను. రాజకుమారుఁడైన శిశునాగుఁ
 డచ్చట నెట్లుకూర్చుండును? అది యెట్టిప్రదేశము? ఇంత
 వరకతనికి తన యంగీ తడిసినదన్న గుర్తులేదు. కూర్చుండ
 నలయునన్నయూహ పుట్టినయంతనే తడిసిన యంగీ గుర్తుకు

వచ్చెను. కూర్చుండక యేమిచేయును? తన కాళ్ళక్రింద రాళ్ళున్నట్లతనికి తెలిసెను. ఆ పురుషుఁడు “కాళ్ళక్రింది రాళ్ళటు నిటు త్రోసి కూర్చుండుము” అనెను. దానితో శిశునాగుని ప్రైప్రాణములు పై నపోయెను. వీఁడెవ్వఁడో మాంత్రికుఁడు. వానికిఁ దా నెవ్వరో తెలియును. వాఁడు తన్ను చ్చటికి రప్పించెనేమో! శిశునాగునకు భయమువేసెను. శిశునాగుఁడు ధైర్యవంతుఁడే. అధైర్యమెట్టిది? శత్రువు మీఁదికి వచ్చినచో, నొకజంతువు తనపైకి వచ్చినచో, దేలికగాఁ దాను వారించుకోఁగలశక్తి తనకున్నదన్న ధైర్యము. వీఁడు శత్రువుకాఁడు. వీఁడు పెద్దపులికాఁడు. సింహముకాఁడు. కాలిక్రింద రాళ్ళున్నవని సామాన్యముగా గ్రహించనచ్చును. తాను రాళ్ళు తొలగించుకొనియే తొలుతనచోట కూర్చుండి యుండును. దీనివలన వాని కతీంద్రియజ్ఞానము కట్టబెట్ట నక్కరలేదు. శిశునాగుఁడు రాళ్ళు తొలగించి కూర్చుండెను. కూర్చున్న తన మొగము వాఁడు తలయెత్తి చూచినచోఁ గనిపించును. వాఁడు తలయెత్తి చూడలేదు. తొందరయేమి? సావకాశముగా చూడనచ్చునని యూరకున్నాఁడేమో! మరల నిప్పారిపోయెను. ఆరిపోయిన నిప్పును వాఁడుమరల నెలిగించ వలయుచుగదా! ఏమి పెట్టి నెలిగించును? ఇనుప ముక్కతో రాతినికొట్టి దూది నంటించి వెలిగించవలయును? అచట నినుపముక్క లేదు. రాయిలేదు. దూది లేదు. మరల నా కాష్ఠ మంటుకొన్నది. ఎట్లంటుకొన్నది? వీఁడెట్లు వెలిగించెను? శిశునాగునకుఁ దెలియలేదు. ఆ కాష్ఠమే కొంచెముసేపు నెలిగి కొంచెము సేపారిపోవునా? వానిచేతు

లాడినట్లుండెను. వాడు దానిని వెలిగించిన ట్లుండెను. అరే! వానికి ధూమపానమునం దున్నంత శ్రద్ధ మరిదేని యందును లేదే. శిశునాగుడు “ఓయీ! నీ నెవరవు? నే నెవరనో నీ కెల్లు తెలియును? నన్ను చూచి యేల భయపడవు? ఆ నక్క నిన్ను చూచి యెందుకంత భయపడినది? ఈ కాస్తాగ్ని ఏమి? ఈ ధూమపానమేమి?” అని యాగి యాగి ఈ ప్రశ్నలువేయ నారంభించెను. వాడు దేనికిని సమాధానము చెప్పలేదు. మరల శిశునాగుఁ డిట్లనెను. “నీ నెవ్వఁడవో మాంత్రికుఁడవు కావలయును. ఆస్యగాలము పొందిన చెట్టి భయమువలన నాకుఁ దెలిసినది. నేనొక యాపదలో నున్నాను. నాయాపద యెట్టిదియో నీవు చెప్పఁగలిగినచో నీవు నాకు సాయపడఁగలవో లేవో నేను తెలిసికొందును.” అనెను. ఆ పురుషుఁడు మాటాడలేదు. శిశునాగుఁడు లేచి నిలుచుండి తాను పోవుచున్నాననెను. ఆ పురుషుఁడు “నీ ప్రేమ విఘటితమైనదని యేడ్చుచున్నావు.” అనెను. శిశునాగుఁడు తలక్రిందు లయ్యెను. వాడు సర్వజ్ఞుఁడనుకొనెను. వాడో శిశునాగుని గురించి తనకు వచ్చిన పది యాహలలో మొదటి దానిని చెప్పెను. అది ఘుణాక్షరమయ్యెను. శిశునాగుఁడు మరలఁ గూర్చుండెను. ఇట్లనెను “గురూ! నేను నీకు వశుఁడను. నీవు నన్ను సముద్ధరింపుము. నా భాగ్యరేఖ గొప్పది. ఈనాఁడే నా కాదెబ్బ తగిలినది. ఈనాఁడే నాకు తత్ప్రతిక్రియా మార్గము లభించినది. ఈ ప్రక్కనున్నది వారణాసీ నగరము. నే నారాజు కొడుకును నేనే యువరాజును. ఈ రాజ్యమున కుత్తరాధికారిని నేను. నేను నీ యాశ్రయమును

చొచ్చితిని. నన్నీయాపదనుండి రక్షించుము.” అనెను. పురుషుఁడు కొంతసేపు మానమనలంబించి మరల నిట్లనెను. “కాశీపుర మిచ్చటికి నేదిశయందున్నదో నీకు తెలియునా! చీకటిలో నడచివచ్చి యుందువు. ప్రొద్దుపోయినది. పురము నందలి దీపము లార్పివేయఁ బడినవి. నీకు దిశ తెలియదు. మరికొంత సేపటిలో దివ్యటీలు తీసికొని రాజభటులు నీకొరకు వెదకుచు వత్తురు. నీ విచ్చటనే యుండుము. వారు నిన్నుఁ దీసికొని పోదురు.” శిశునాగుఁడు “స్వామీ! నేను నిన్ను వదలిపోను నేను నీతోడనే యుండెదను. నన్నీయాపదనుండి సముద్ధరింపుము.” అనెను. ఆ పురుషుఁడు “ఓయీ! నీయాపద హృదయమునకు సంబంధించినది. నీవు బైరాగినై పోదువా? ఏల పోవలయును? నీయెడఁదమిఁద నాఘాతము తగిలినది. ఆశ్రీ నీయందుఁ దనకున్న ప్రేమకంటె మరి యింకొకచోట నెక్కువ ప్రేమను కలిగించుకొన్నది. దానికి ప్రతిక్రియ చేయుట యెట్లనగానే యితరమైన స్థానము తత్రేమ భాజనమైనదో ఆ స్థానమును నీవు సశింపఁజేయుట, దానిమీఁద నీవధికారివగుట. అప్పుడు ఆశ్రీ తాను చేసిన దోషము తెలిసికొనును. అట్లు చేయవలయునన్నచో బైరాగివికారాదు. పోయిన రాజ్యమునందు నీవుండవలయును.” అనెను. శిశునాగుఁడు “స్వామీ! అది యేమైనను సరే, నేను నిన్ను వదలిపోను.” అనెను, మరల పురుషుఁ డిట్లనెను. “నన్ను వదలకుండ నుండుటకు నాకొక యిల్లున్నదా! నేనొకచోట నుందునా! నానలె నీవగుదువా? రేపు తెల్లవారిన తరువాత నీవు నావంటబడి నచ్చుచున్నచోఁ జూచిన జను లేమను

కొందురు. ఓయి యవివేకీ! నీ రాజధానికి నీవు పోయి. నేను నిన్ను చూచుటకు వత్తును. నన్ను నీ కోరికతోనే యుండిపోయిన్నావో నేనే యుండిపోదును. అంతకుమున్ను నీవు నా శిష్యుడవు కావలయును. శిష్యుడనైనచో గదా నాకచ్చటికి రావలసిన యవసరమున్నది” యనగా శిశునాగుడు “స్వామీ! నేను నీకు శిష్యుడనే. నీ శేషిచేయు మందునో చెప్పుము, చేసెదను.” అనెను. ఆ పురుషుడు తన చేతిలో మందుచున్న యాకట్టెను శిశునాగుని చేతికిచ్చి ఈ ధూమపానము చేయు మనెను. శిశునాగున కంతలో నొక సంగియము కలిగెను. ఆ ధూమపానము చేసినచో డా నేమగునో? ఇది యేమి సందేహము? ఇది యేమిభయము? అతఁ డిట్లనెను. “నేను నీ శిష్యుడనగుటకీ ధూమపానము చేయవలయునా? ఇది యేమి యుపదేశము?” అనగా పురుషుడు “సరే! ఇప్టములేనిచో వెళ్ళిపోయి” అనెను. “కాదు స్వామీ! కాదిటు తెమ్ము” అని శిశునాగుడు చేయి చూచుటయు నతఁడీయకపోవుటయు రెండు మూఁడుసార్లు శిశునాగుఁ డభ్యర్థించుటయు, నతఁ డనుగ్రహించి యిచ్చినట్లు నటించుటయు, శిశునాగుఁ డా కావ్యమునుఁ జేతఁబూని నోటిలో ముక్కులలో నా ధూమరేఖను బోసికొనుటయు జరిగెను.

ఆ ధూమము తొలుత నీ వాసన యిదియని చెప్పరాని యొక వాసనవేసెను. బల్లిపెట్టినగుడ్లను గేదెమాడతొక్కఁగా నొరిసినుండి యొకకంపు వచ్చును. అది యాకంపువలె నున్నదా? అడవికడుపులో వేసంగిలో నొక నీటిపడియ యెండిపోయిన దెండిపోఁగా మిగిలినదానిలో రాలినయాకులు

తడియుచు నెండుచు సెండుచు నీళ్ళకొక యెట్టిని రంగుదెచ్చి
యొకగౌలు పుట్టించును. ఆ గౌలువలెనున్నదా? శిశునాఁగుడు
వెంటనే కాష్ఠమును ముక్కునద్దనుండి తీసివేయుదమను
కొన్నాఁడు. గురువు కోపించునేమో! తాను శిష్యుఁడు
కాకపోవునేమో! ఆ కాష్ఠము నట్లే యుంచినాఁడు. ఆకంపులో
నుండి ఆగౌలులోనుండి యొకసహ్యాత భాసించెను. ఇస్ప
పూవులు కొండలపైనుండి కోసితెచ్చి కుంకుమములో నారఁ
బెట్టగా నవియెండి దట్టమై యొకమాగువాసన దేలును. ఆ
వాసన యిప్పపూవునందు భాసించెను. ఆ యిప్పపూవులను
నమలినపుడు ఘ్రాణేంద్రియమునం దాతావిభాసించును. అది
యెట్లుండుననఁగాఁ గంచెలవెంట విషముష్టిఫలములు, పుల్ల
రేఁగుబండ్లు, రేఁగుబండ్లు, రక్కెసపండ్లు మొదలైనవి పడి,
చితికి కొన్నాళ్ళు మాగి యొకవాసనను వెల్లార్చును. ఆవాసన
యసహ్యమనుటకు వీలులేదు. ఆవాసన ఘ్రాణేంద్రియమున
కొక మాదకశక్తిని సంపాదించును. ఘ్రాణేంద్రియము మదిం
చును. మదినుట యనగా తదింద్రియజ్ఞానము పోదు. దాని
కితరమైన సూక్ష్మవిషయ పరిజ్ఞాన ముండదు. వాడు మదించి
నాడనఁగా వానికొక దెబ్బకొట్టము. వానికి తగులును. కాని
వాని మదించిన శరీర మాదెబ్బను లెక్కచేయదు. మొద్దు
బారిన యొక శరీరైకదేశమందు కత్తితో కోసినచోఁ గోసి
నట్లు తెలియును. బాధయుండదు. కాలిమడమయందుగాని
కాలివ్రేళ్ళచివరలందుకాని చర్మము బిరుసెక్కి ఆనుకట్టును.
ఆ మానును గత్తితోకోయుము. కత్తికోయుచున్న యనుభవ
మందును. బాధలేదు. మదముయొక్క లక్షణమిట్టిది.

ఆ కాష్ఠనిర్గతధూమము వానిఘ్రాణేంద్రియమున కట్టి లక్షణమును సంపాదించెను. అది యంతటితో నూరకుండ లేదు. మెదడులోనికిఁ జొచ్చెను. శిశునాగున కొకయూహవచ్చెను. తనయు వేదమరీచియు సంబంధము పాపమునుకొన్నాఁడేమి? అది సహజమైనది.

౪

దివ్విటీలతో తనకొరకు వెదకుచున్న రాజభటులను భిన్న దూర ప్రదేశములనుండి శిశునాగుడు చూచుచున్నను తా నచ్చట నుంటినని వారిని పిలిచి యిచ్చలేదు. తాను వారిని కలిసికొనుటకు ప్రయత్నించను లేదు. వారికై నను పురుషుఁడు ధూమపానము చేయు నగ్ని కాష్ఠము కనిపించినచో నది యేదో యగ్ని, ఎవ్వరైన నచ్చట నుండవచ్చునని శిశునాగునివలె దలఁచి రాదగినదే. కాని రాజభటుల దూరపు దివ్విటీల వెలుఁగు తోచినంతనే యా కాష్ఠాగ్ని యారిపోయెను. శిశునాగుఁ డా ధూమరేఖాపానమును చేసిన తరువాత కాష్ఠమును మరల నా పురుషున కందించెను. కాష్ఠము మరల వెలుఁగలేదు. కొంతసేపటికిఁ బురుషుఁడచ్చట లేకపోవుట శిశునాగుఁడు తెలిసికొనెను. తెలిసికొనెనే కాని పురుషుఁ డచ్చట లేమి కై విచారించలేదు. అతని మనస్సు తా నొక మండగొండితనము నవలంబించెను. అది తాత్కాలికమో నిత్యముగా నుండునదియో యతనికి తెలియలేదు.

తెలిసికోవలయునని ప్రయత్నముకూడ చేయలేదు. అతని కాయూహయే రాలేదు. శిలా ప్రతిమవలె నచ్చట కూర్చుండి యుండెను. మిక్కిలి యాయాసముతోఁ జేసిన యన్వేషణము పెక్కు గడియలు గడచిన తరువాత నుషోరేఖలు సన్న సన్నములైన చిత్ర చిత్రములైన వెలుగు కణములను జగము నావరించిన చీకటి భాండములో కనిపించకుండఁ దెలియకుండఁ గ్రుచ్చి యెత్తి నడుకాకిబంగారపు గనులుగల దేశములో నున్న తళుకురేకుల సన్నసన్నని ముక్కలు నేలమీఁద నున్న మట్టిలో కలిసియుండి హఠాత్తుగా తళుక్కున్నట్లు తదాపః కాలపు చీకటిలో నుషోరేఖలు చిత్రముగా వ్యాపించి యుండును. వానికి కాంతి కలదు, లేదు. అవి యంధకార మును తొలగించును. తొలగించవు. చీకటియొక్క దట్టపు తనము కొంచెమైనను శిథిలీకృతము కాదు. కాని యేదో కనిపించెడులక్షణము లేతగా భాసించును. కనిపించ దనియే చెప్పవచ్చును. కనిపించును. అవి గ్రుడ్డి చీకటు లనుటకు వీలులేదు. నిజమునకు గాఢాంధకారమే. కాని లీలగా నేదియో భాసించుచుండును. అట్టి భాసమునందు దూరముగా నెవ్వరో కూర్చున్నట్లు దివ్యిటీల వెలుగునకు దూరముగా సంచరించుచున్న రాజభటులకు గోచరించెను. దివ్యిటీలు చేఁబూనినవారికిఁగాని తత్కాంతికి సమీపమునందున్నవారికిఁ గాని దూరములు భాసించనే భాసించవు. అంధకారములో దూరములు భాసించుట యంధకారముతోనున్న వానికే జరుగును. వెలుగులో నున్నవానికి చీకటిలోనున్న వస్తువు కనిపించనే కనిపించదు. అంధకారలోకములు వేరు. జ్యోతిర్లోక

ములు వేరు. అంధకారములలో నున్నవారికి జ్యోతిష్లోకములో నున్నవారు కన్పింతురు. వారిని గురించి తెలిసికొనవచ్చును. జ్యోతిష్లోకములలో నున్నవారికి సందతమః లోకములలో నున్నవారిగురించును. వెలుగు చీకటిని సంహరించునుగాని చీకటిలోఁ జూడలేదు. చీకటి వెలుగు నేమియుఁ జేయలేదు. వెలుగులో నున్నదానిని విస్పష్టముగాఁ జూడఁజాలదు. చీకటిలో నున్నవారికి చీకటిలో నున్నవారు కన్పింతురు. అందు చేత దివిటీలకు దూరముగా సంచరించుచున్న రాజభటులు శిశునాగుని గుర్తుబట్టిరి. ఎవ్వరో యచట కూర్చున్నట్లు వారికి భాసించి యతని దుస్తులమీఁది హేమమణి కిరణ సంతానము చేత కలిగిన గుర్తు విస్పష్టముగా కలిగి పోయి రాజకుమారుని సందర్శించిరి. పిలుపులతో దివిటీ లచ్చటికి వచ్చెను. శిశునాగుఁడు మాటాడలేదు. కొంతసేపటికి వారి బహుప్రార్థనా ఫలితముగా నతఁడు లేచి వారి ననుసరించెను. అందఱును కాశీనగర ద్వారములోనికిఁ బ్రవేశించు వేళకుఁ జీకట్లు తూర్పు ప్రాకారపు గోడకు కాలుక మెత్తినట్లు హత్తుకొనుచుండెను. రాజసాధము ప్రవేశించిరి. శిశునాగుని తండ్రికి తన్ని శాభాగ మంతయు నిర్దుర లేదు. కొడు కెచ్చటికో పోయెనని రాత్రి ప్రాద్దుపోయి యాయనకు తెలిసెను. ఆయన శత వృద్ధు. అయినను మంచి యారోగ్యవంతుఁడు. కాలుసేతులాడుచున్నవాడు. అప్పటిని గుఱ్ఱముమీఁద న్నారి చేయగలవాఁడు. వలసినచో కత్తి చేబూని యుద్ధరంగమునం దవతరించి శత్రు శిరశ్చక్తనము చేయఁదగిన శక్తి యొడలునందు కలవాఁడు. పురుషునకు వార్ధకము పెరిగినకొలది పుత్రేషణ

మధికమచుండును. ఇది సహజ లక్షణము. మరియు శిశు నాగుండు జన్మించినదాది గార్తాంతికులు శిశునాగుండు భారత దేశ చక్రవర్తియగునని చెప్పుచు వచ్చిరి. తదనుకూలముగా శిశునాగుండు మహా పరాక్రమశాలి. రాజనీతి విశారదుండు. ఖడ్గవిద్యా నిపుణుండు. మిక్కిలి సాహసుండు. ఈ గుణము లతో గార్తాంతికుల జోస్యమునందు విశ్వాసము తండ్రికిఁ బెరిగెను. ఆ కొడుకును వదిలి నిమేషము మనలేడు. సర్వ ప్రాణము లతనిపై ననే పెట్టికొని బ్రతుకుచుండెను. కడచిన పదియేండ్లుగా వేదమరీచియు శిశునాగుండును నిత్యసాహ వాసము చేత బహు విహార కాలములయందుఁ దనకుఁ బ్రతి దినము నెక్కువకాలము సన్నిహితులు కాకపోయినను శిశు నాగుని యునికిని గూర్చిన ప్రత్యయము వానిని వెన్నంటియే యుండెను. అతని సుస్థితిని గురించిన భావమే యా వృద్ధ రాజును బ్రతికించు చుండెను. తెల్లవారులు వృద్ధభూపతికి నిద్దురలేదు. రాజభటులు శిశునాగునిఁ దొట్టతొలుత రాజ దర్శనమునకుఁ దీసికొనివచ్చిరి. అది రాజాజ్ఞ. కొడుకును చూచినగాని రాజునకు మనశ్శాంతి లేదు. నిద్దుర పట్టదు. వేదమరీచి మగధరాజ్యమునకు వెడలిపోయినం తన నిత్యసాహ చర్య విముక్తిచేత శిశునాగుండు మనసులో డీలు పడిపోవునని తండ్రి యనుకొనుచున్నదే, అందుచేతఁ గుమారుఁ డేమై పోవు నేమో యని వృద్ధరాజు పడుచున్న యాదుర్దాకు ఫలిత ముగా శిశునాగుండు కడచినరాత్రి యెచటికో లేచిపోయెను. అది వృద్ధరాజునకుఁ బెద్ద దిగులయ్యెను. శిశునాగుండు తండ్రి దగ్గరకు వచ్చునప్పటికి బయట సూర్యరశ్మి చక్కఁగా నున్నను

రాజసౌధాః తర్భాగమున నిశాదీపికాకాంతుల సాహాయ్యము
 వస్తు దర్శనముకొరకుఁ గావలసియే యుండెను. శిశునాగుఁడు
 తండ్రిని చూచెను. తండ్రి నిన్నటి సాయంకాలమున జేజ్జో
 రాశి. శక్తిమంతుఁడు. దృఢకాయుఁడు. నేత్రగతధాశ్దశ్యము
 చేత దుర్నిరీక్ష్యుఁడు. రాచరీవియంతయు నొలికిపోవుచున్న
 మూర్తికలవాఁడు. ఈ నిమిసముతో నూటయిరునదియేండ్ల
 వయస్సు కలవానివలె నున్నాఁడు. కన్నులలో కాంతి లేదు.
 రాచరీవి లేదు. వృద్ధభూపతి యెన్నడును వంగి కూర్చున్న
 వాఁడు కాఁడు. ఈ సమయమున నతని మేను మిక్కిలి వంగి
 యుండెను. ఆయన తల పూర్వము నరసియే యుండెను.
 ఆ నరయుట నరయుటగా నెన్నడు భాసించలేదు. ఇప్పుడు
 పండిన వృద్ధయొక్క చీకిరి - బాకిరియైన సిత శిరోజ
 ముల వలె నాతని శిరస్సు నందు కనిపించెను.
 అతని మొగము మీఁద ముడుతలు పడియుండెను. అట్టి
 తండ్రిని చూచినంతనే శిశునాగునకు జాగ్రత్త వచ్చెను.
 ఇంతసేపు తాను నడచుచున్నాఁడే కాని తన స్మృతి
 తనకు లేనట్లున్నది. శిశునాగుని మనస్సాడుచున్నదో లేదో
 తెలియదు. ఇప్పు డాడుచున్నది. ఆడుచున్న యిప్పటి స్థితిని
 బట్టి పర్యాయోచించినచో తత్పూర్వము కూడ నాడుచునే
 యున్నట్లు తెలియుచున్నది. అవును. ఇంతసేపు తన మనస్సు
 పనిచేయుచునే యున్నదన్నమాట. ఏమని యాలోచించు
 చున్నది? ఇట్లాలోచించుచున్నది. వేదమరీచి తన్ను తిరస్క
 రించి, తిరస్కరించకపోయినను తిరస్కరించినట్లుగా తన
 యందు కన్న తన తండ్రి రాజ్యమునందు తన కధి కాను

రాగము వెలార్చినది. ఆ పురుషుఁడు తనకొక నీతి నుపదేశించెను. ఆ నీతివాక్యార్థము సమాచరణములొనికి తీసికొని వచ్చుటకు తానిపుడు సమర్థుఁడు కాఁడు. తండ్రి బ్రతికి యున్నాఁడు. అతఁడు రాజు తాను మగధరాజ్యము మీఁదికి దండెత్తి పోవుటకు వీలులేదు. మగధరాజ్యము మీఁదఁ దా నేకారణముఁ జెప్పి దండెత్తును? మగధరాజ్య మెక్కడ? కాశీరాజ్య మెక్కడ? కొండనుబోయి తగరు దాకినట్లుండును. ఈ మాట తండ్రితోఁ జెప్పినచోఁ దండ్రి తనకున్నానము కలిగినదని భావించును. తనయు వేదమరీచియు సంబంధము మూఁడవ ప్రాణికిఁ దెలియదు. ఇప్పుడు దండెత్తుదు నన్నచో సందేహముయొక్క తొలుతఁటి బీజనిశ్చేషము చేసినట్లుగును. తనకుగల మహావివేకమువలన ననూహ్యమైన జాగ్రత్తవలన, భావించరాని నేర్పువలన తను యిద్దరి సంబంధ ముద్యాస వనమునందలి పికమయూరాదులకుఁ గూడ గోచరించ నీయ లేదు. దాసదాసీజనమునకు తెలియుట యెట్లు? అంత సర్వతోభద్రముగా నిర్మించిన యీ ప్రేమను గూర్చిన సందేహమునకు తానే తన తండ్రియందు బీజావాపము చేయునా? ఆ తండ్రి బ్రతికి యున్నన్నినాళ్లు తన ప్రతిక్రియాభావమునకు బీజావాపమే జరుగదు. ఆంకురించుట మాట తరువాతిది. ఈ భావముతో నతడు రాజసౌధమునకు నడచి వచ్చుచుండెను. ఈ యూహలతని మనస్సులో నాడుచున్నవని వానికిఁ దన నడచినంత నేసేపు తెలియదు. అది యొక విలక్షణమైన నిద్రావస్థకాని నిద్రావస్థగా నతఁడు నడచెను. నిద్రురపోవుచున్న వేళ నిద్రురపోవుచున్నట్లు తెలియదు. నిద్రురమేల్కొన్న తరు

వాత సంభవరకు నిదురపోయినని తలంచును. ఇది ప్రసిద్ధమైన విషయమే. నడచి వచ్చినంతసేపటి శిశునాగుని స్థితి తత్కాలమున నతని యూహ ఉట్లున్నదని వానికిప్పుడు తెలిసెను. నిదుర మేల్కొంటేనా యనిపించెను. నిదురలో నింత యూహ సేయుట జరుగదే యనిపించెను. ఈ నిదుర విలక్షణమైనది. నిదుర యనగా పంచేంద్రియ వ్యవహారోప సంహృతి. ఇంద్రియేంద్రియమైన యొకానొక జ్ఞాపరేఖ తత్కాలమున నుండనే యుండును. అట్లే ఈ నడచి వచ్చుచున్న సమయమున ఈ యొక్క భావమును పరిత్యజించి తక్కిన సర్వభావములు నిద్రాణములై యుండెను, మానవునియొక్క సుషుప్త్యవస్థ ఇంద్రియ విషయకమైన నిద్రాస్థితి యొనట్లు శిశునాగుని 3వ నడచి వచ్చునప్పటి స్థితిలో నీ ప్రతిక్రియా భావేతరమైన సర్వ భావములయొక్క నిద్రావస్థయని చెప్పవలయును. మనస్సు చిత్రముగా నేకదేశమునందు మేల్కొని యుండి తదితర సర్వ ప్రదేశములయందు నిద్రాణమై యుండవచ్చును. అది యొక విలక్షణమైన నిద్ర. నిద్రాకాలమునందు జీవుడు మాత్రము సద్వ్యవహార యోగ్యుడై యుండును. ఇట్టి విలక్షణ నిద్రాకాలమున నొక విపరీతమైన హనోభావము మాత్రమే సద్వ్యవహార యోగ్యతా పంపర్కమై యుండును.

వృద్ధరాజయొక్క స్థితి యాశ్చర్యముగా భాసించెను. వార్ధక్యము విచిత్రమైనయవస్థ. ఏదినమునకాదినము దాని నొషధముచేత నియమముచేత శరీరవ్యాయామముచేత తొలగించవచ్చును. అనాటికి వార్ధక్యములేదు. ఇరువదియేండ్లకుట్టవానికెంత యుత్సాహ ముండునో అంత యుత్సాహ

ముందును. లంఘించగలడు. పరువెత్తగలడు. పరిహాసము
 లాడగలడు. కామవృత్తి నవలంబించగలడు. ఏనాఁడు
 నియమము సడలునో ఏనాఁడో పథసేన మానునో, ఏనాఁడు
 వ్యాయామము చేయఁడో, ఏనాఁడు తమచితాహారము సేవిం
 చఁడో ఆనాఁడు తత్పూర్వమెన్నఁగనో తొలగఁబెట్టుచు
 వచ్చిన వార్ధక్యమంతయు నొక్కసారిగా హఠాత్తుగా భాసిం
 చును. ఆ భాసించుటలోకూడ తత్పూర్వము తొలగఁబెట్టిన
 సర్వకాలమును ప్రతినిమేషము నేనున్న సన్నట్లు వచ్చును.
 ఇది సామాన్యస్థితి. దీనికంటె మించినస్థితి యింకొకటికలదు.
 ఈరీతిగా వార్ధక్యము ప్రతారించుచు యశావనమును నిలఁబెట్టు
 కొనుచు వచ్చిన పురుషుఁడు మహాదుఃఖ మొక్కఁడు ప్రాపించి
 నచో నియమాపథ వ్యాయామములు లేనినాడు దాని తల
 మాపుటకంటె వేయిరెట్లు తలసూపును. నియమాదులు సడ
 లనదినమున సన్నిహితమైన వార్ధక్యము మరల మరునాఁడు
 తన్నియమాదిపాలనముచేత తొలగిపోవును. దాని పదము
 చెడును. కాని యొక మహాదుఃఖముచేత యా వార్ధక్యము
 తన సహజస్వరూపమును భాసింపఁజేసికొన్నచో నది పెరదాని
 నలె తొలగిపోదు. వీటవెట్టికొని కూర్చుండును. తరువాత
 నియమాదులచేత మరియొకస్థితి యేర్పడవచ్చునుగాని సన్ని
 హితమైన వార్ధక్యరేఖాతీతయమునందు లవమును తొలగదు.
 పదియేండ్లు నీ వార్ధక్యమును దిన దిన ప్రయత్నముచేత
 తొలగఁబెట్టెతివనుము. ఆయొక్క దుఃఖదినమునందు నైదేండ్లు
 వార్ధక్యము నీయందువచ్చి కూర్చుండును. మరల నియమాదుల
 చేతనా పదేండ్లు వార్ధక్యములో నైదేండ్లు వార్ధక్యముమాత్రమే

తొలగించుకొనగలవు. అట్లు తొలగించుకొనుటకు మరల ప్రయత్నము చేయవలయును. ఆ సన్నిహితమైన దుఃఖిసమయమున పదియేండ్ల వార్ధక్యమును వచ్చి కూర్చుండును.

శిశునాగుడు తండ్రివంకఁజూచినపుడు తండ్రియందనునదియేండ్ల వార్ధక్యము భాసించుచుండెను. రాజు నిన్న ప్రొద్దుగ్రుంకువేళ నుండినరాజుకాఁడు. నిన్న పగటికి ప్రొద్దుగ్రుంకిన ఇప్పుడు రాజునకు ప్రొద్దుగ్రుంకునట్లున్నది. అట్టితండ్రిని చూడగా శిశునాగునకు మనస్సాడ నారంభించెను. నిద్రాణమై యున్నమనస్సు మేల్కొన్నట్లయ్యెను. నిద్రపోవుచున్న మనస్సు మేల్కొన్నదనగా స్థమేమి? మేల్కొన్నప్పటి బహు భావములయందు నిద్రపోవుచున్నప్పటి నిశ్చలమైన వివేకము వ్యాపించుట యని యర్థము. నిద్రావేళయందు నట్టి తెలివి యున్నది. అది తత్కాలమున నింద్రియ సముత్సారిత బహు విషయములయందు వ్యాపించదు. మేల్కొనినంతనే యా తెలివి యింద్రియసముత్సారిత బహువిషయప్రదేశమునందు వ్యాపించును. ఇదియే నిద్రకు మేల్కొనుటకుగల భేదము. ఆ భేదము శిశునాగున కిప్పుడు వాని మనోదేశమునందు తాండవింప నారంభించెను. అనఁగా సతని మనస్సులో మొద్దుగా నేభావమున్నదో యా భావము రెక్కలుకట్టికొని తిరుగ నారంభించెనని యర్థము. * గడ్డగట్టి మొద్దుగానుండి స్థూలమై యెని మనస్సులో నింతవరకున్న భావమేది? వేదమరీచిమీద తాను పగతీర్చికొనుటకు దండెత్తిపోవలయునన్నచో తానురాజు కాఁడు. తండ్రియున్నాఁడు. అది సాధ్యముకాదు అన్న భావము. ఆభావము తనయునికిలో నీమూఁడువాక్యములలో

నున్నంత విస్పష్టతకూడ లేకుండనుండెను. తాను మగధ రాజ్యముమీఁద దండెత్తుట యసంభవమన్న విషయము మాత్రమే స్థూలముగానున్న దేమో! దానివెనుక నీత్యంశ మైన భావ ముండియుండవచ్చును. తండ్రిని చూచిసంతనే యుద్బుద్ధమైన యతనిమనస్సు చిత్రచిత్రముగా పనిచేయ నారంభించెను. అతనికి వచ్చిన ప్రథమోహ తండ్రి చనిపోవు నని. ఆయాహ వెంట నొక సంతోష రేఖ భాసాభాసముగా నిలిచెను. వెంటనే యా సంతోష రేఖ పొడసూపగానే లేద న్నట్లు దుఃఖభార మొక్కఁడు విస్పష్టముగా భాసించెను. ఈ మనస్సు తన్నుఁతానే ప్రతారించుకొనుటలో నిష్ణాతమైన పదార్థము. ఈ మనస్సునందు నైకకాలికముగా పదియూహ లంకురించును. పూర్వపూర్వములు బలహీనములు. ఉత్త రోత్తరములు బలిష్ఠములు. ఈ బలసహితత్వ బలరహితత్వ ములు వ్యత్యస్త లక్షణములుగలవి. బలహీనములైన నేను కటి వెనుకటివాని బలాధిక్యము చర్చాలక్షణము కలదిగాదు. ఉత్తరోత్తరములైన వానిబలము చర్చాలక్షణసహితమైనది. చర్చాలక్షణ సహితత్వమే దీనిబలము. నిజముగా విచారించి నచో పూర్వపూర్వములు బలవంతములు. ఏలయనగా పూర్వ పూర్వములు జీవగత వాంఛాసన్నికృష్టరూపములు. ఉత్త రోత్తరములైనవి తాకికపరిస్థితి సన్నికృష్టరూపములు. తాకిక పరిస్థితి సన్నికర్ష చర్చాలక్షణ ప్రోద్బలకమైనది. చర్చ తాకి కము. వాంఛ జీవలక్షణము. శిశునాగునియందు స్వగత వాంఛాసంబంధి సంతోష రేఖాపనోదక దుఃఖభావోల్బాణము తాకిక పరిస్థితి సముద్దీపకమయ్యెను. అతనికి దుఃఖము పొంగి

వచ్చెను. నిన్నటివరకు దృఢకాయుడు. జితేంద్రియుడు, బలవంతుడు, ఆరోగ్యవంతుడు తండ్రి నేడు తెల్లవారక మున్ను వశప్రాయుడై నట్లు కన్పించుచుండెను. ఈయాహ యుదయించినంతనే, దుఃఖము పొంగివచ్చినంతనే, మనస్సాడి నంతనే శిశునాగుని శరీరమునందలి శిలాత్వ మంతరించెను. మనస్సునందలి జడత్వము లోపించెను. ధూమపానముచేయుట వలన సతనిమనస్సు సంపాదించుకొన్న యొక మాండ్యము ప్రక్కకు తొలగెను. అతడు తండ్రివద్దకుపోయి మోకరించి “నాయనా! యిట్లుంటివేమి?” యని గొల్లమనియెను. ఆ కొడుకునుచూచిన తండ్రికి నాకొడుకు మనస్సులోలి మనస్సులో తన యీస్థితి యొకానొక సంతోషరేఖ యుదయింపఁ జేసెనని యెట్లుతెలియును? చూడెడివారి కేమి తెలియును? ఆ సంతోషరేఖ యెట్టిదనగా నిజముగా శిశునాగుడు తండ్రి యొక్క యీస్థితికి మహాదుఃఖము ననుభవించుచున్నాడు. ఆసంతోషరేఖ అచ్చట నిలచియున్నది. అది అచ్చట నిలచియున్నదని లీలగా శిశునాగునకును తెలియుచునే యున్నది.

వృద్ధభూపతి కనులెత్తి కొడుకువంకఁ జూచెను. ఆ చూచిన సమయములో శిశునాగుడు “అయ్యో! తండ్రి” యనుట తట్టిం చెను. అతని నోటివెంట నెడలిన శబ్దమును వాయుసహితమై వెడలెను ఆ వాయువు కాష్ఠగత ధూమరేఖా పరమ సూక్ష్మపరిమళ భరితమై యుండెను. అవిదితమైన యా పరిమళము వృద్ధరాజు నాసారంధములలోనికిఁ జొరఁబారెను. వృద్ధరాజు కొడుకువంక నివ్వెరపోయి

చూచెను. కొడుకును కాఁగిలించుకొని 'నాయనా! వచ్చి
తివా!' యని పరామర్శించెను. తన దిగులంతయు మరచిపోయి
లిప్తకాలములో పునరుజ్జీవితుఁడు కావలసిన రాజుని స్తబ్ధుఁడై
యుండిపోయెను. కొడుకును కాఁగిలించికొనలేదు. నాయనా!
వచ్చితివా యని పరామర్శించలేదు. ఆ వృద్ధరాజు యొక్క
గొంతులోనుండి సముద్భవింపఁ బోయిన యొక యానంద
భావ తరంగిత వాగారంభ మతనికన్నులలోనుండి వెలారింపఁ
బడఁబోయిన యొక సముత్సాహరేఖా శబలిత నయన దీప్తి
రెండును తిర్యక్ప్రసారితములైనట్లు సదుమ ఖండితములైనట్లు
తోఁచెను. ఖండితమైనను రెండవ సగము తత్పూర్వార్థ గత
ద్రవ్యమయ మేమైయుండును. తిర్యక్ప్రసారితమైనప్పుడు రెండవ
సగము శూన్యమై భాసించును. వృద్ధరాజుమాట శూన్యమై
భాసించెను. కంటికాంతి శూన్యమై భాసించలేదు. తిరిగిపోయిన
స్థలమునుండి యా కన్నుల కాంతిలో మరియొక భావము
సముద్దీపించెను. ఆ భావమెప్పుడు సముద్భవించెను? ఎక్కడ
సముద్భవించెను? ఎట్లు సముద్భవించెను? మానవునియందు
దృశ్యమానములగుచున్న సర్వభావములంత ర్జ్యోతిర్వి నిర్గత
ములై యుండును. ఇప్పటి రాజకంటె కాంతియొక్క యాభా
సము బాహిరమైన యేదియో ద్రవ్యమో భావమో దాని
చేత నిక్షేపింపబడినట్లు భాసించెను. ఏ వాయువు శిశునాగుని
వాగ్వాపార సమున్మీలన హేతువయ్యెనో యా వాయువు
వట్టి వాయువుకాక దానియం దొక శక్తి యున్నట్లు కనిపిం
చెను. ఆశక్తి సామాన్యమైనది కాదే. అంతర్జ్యోతిర్వి నిర్గత
మైన శక్తి సర్వచైతన్య మూలహేతువై భాగశః సర్వమానవ

కోటి హృదయ నిక్షిప్తమైన, సర్వత్ర సమాన శక్తిమంతమై
యుండును. అది యొక్క టియే సర్వ సృష్టిచాలన హేతువు.
ఆశక్తి సర్వ జీవకోటియొక్క హృదయాంతరాళములయందే
యుండును. అది శిశునాగో దీరిత వాగ్దత వాయునిహితమై యె
ట్లుండును? దాని శక్తి పరసంక్రాంతమై సంక్రాంతమైన స్థితిలో
కూడ మూలశక్తివంటిశక్తి కలదియై యుండునా? కాదయేని
ఏ మహాచైతన్యము సర్వ సృష్టియందు జీవచైతన్యమున సమా
రబ్ధమై యుండెనో యాశక్తి సూక్ష్మతో విధక్తమై పంచభూత
ములయందు కూడ నున్నదా? ఆశక్తి పంచభూతములకు
ప్రేరకమైనది. ప్రేర్యప్రేరక సంబంధమునందు ప్రేర్యమైన
దానికి ప్రేరకగతమైన శక్తి యెంతయో కొంత సంక్రమిం
చునా? సంక్రమింపక కూడ సంక్రమించినప్పుడి యొకానొక
వికారము భాసించినట్లు భ్రాంతి కల్గునా? అది యేమైనను
వృద్ధరాజు కన్నులలోని కాంతి క్రొత్తగా నంతశ్శక్తి విరిగి
పోయిన లిప్తగత సహస్రైక కాలమున నొక నూత్నశక్తి
భాసించినట్లు మాత్రము నిస్సంశయముగా తెలివిడి కాదగి
నది. అప్పుడు వృద్ధరాజు నయనములయందు భాసించిన
లక్షణమెట్టిది? ఆ లక్షణమిట్టిదని తత్రత్యులైన పరిచార
కులకుఁ దెలియలేదు. మంత్రికి తెలియలేదు. ప్రక్క
నున్న తల్లికిఁ దెలియలేదు. రాజకంటిలో నొక విప
రీతమైన భావము ప్రవేశించెనని యెవ్వరికిని తెలియలేదు.
శిశునాగున కొక్కనికే తెలిసెను. తండ్రి కన్నులలోని
యా కాంతి చూచినంతనే శిశునాగునకు దుఃఖ మంతరించెను.
పొంగి వచ్చుచున్న దుఃఖము వెంటనే కట్టువడెను. దానితో

పాటు వాని యంతరాంతరమున లీలగా భాసించిన సంతోష రేఖయు మటుమాయమయ్యెను. శిశునాగున కొక విలక్షణ మైన మనస్ఫితి యేర్పడెను. అతఁడు తండ్రికాఁడు. తాను కొడుకుకాఁడు. ఇద్దరు నిద్దరుకారు. ఇద్దరు నొక్కటియే. ఏ ప్రతిక్రియాభావము తన హృదయమునం దున్నదో తద్భావమే వృద్ధరాజు కన్నులయందు భాసించుచున్నట్లు శిశునాగున కనిపించెను. అనిపించిన మరులిప్తనుండి శిశునాగునకు సంకల్ప వికల్పములు సమారంభించెను. తనయు వేదమరీచియు సంబంధము తన తండ్రికి తెలియదు. తండ్రికేమి? ఎవ్వరికిని తెలియదు. వేదమరీచి వెడలిపోయినదన్న దుఃఖము తన మనస్సునకు తెలియును కాని పరులకెవ్వరికిని దెలియదు. ఆ సంబంధము, తద్వియోగము, తజ్జనిత దుఃఖము, తజ్జనిత ప్రతీకారభావము, నీ నాల్గు నొక సంపుటి. ఒకదానికొకటి పూర్వ పూర్వమైనది హేతువు. తొలుతఁటి మూఁడును లేకుండ నాల్గవది యెట్లు సంభవించును? ఒకట్లు సంభవించవచ్చును. ఏ పదార్థము తన జీవలక్షణమునందు కావ్యగత ధూమరేఖా పానమువలన సమ్మిళితమైనదో ఆ పదార్థము తన వాగ్గత వాయుతరంగ తాడిత పిప్రజీవ శక్తియందు సన్నిహితమై నిమేషకాలమునఁ దన రాజ్యమచ్చట స్థాపించుకొన్నచో తత్పదార్థ సహస్థితమైయున్న యా తొలుతఁటి హేతుత్రయ సంపుటి తదంతర్వర్తి యగుటచేత చతుర్థమైన ప్రతీకార భావము సహజముగా భాసింపవచ్చును. శిశునాగునకు నా పదార్థమెట్టిది? దానిశక్తి యెట్టిది? అది తనయం దెట్లు ప్రవేశించినది? అన్నగాఢ విచారము స్ఫురించెను. తండ్రి

సన్నిధానమున నుండి, ప్రధాని సన్నిధానమున నుండి, తల్లి
యొక్క సన్నిధానమున నుండి, పరిజనులయొక్క సన్నిధాన
మున నుండి, ఈ విచారణ చేయుటకు తన మనస్సునకు తన
జీవునకు దక్షత కలిగినట్లు కనిపించలేదు. సర్వ సమర్థమైన
యా శక్తి తనయందు నిండియున్నదని శిశునాగున కిప్పుడు
తెలిసెను. కాని యా శక్తి తల్లిదండ్రులయు, పరిజనులయు,
తదితరులయు బాహిరమైన తాకికమైన సంబంధమును లోలోనఁ
బాటించుట లేదు. కాని బయటికి వానిని నిరాదరించుట లేదు.
అందుచేత తండ్రిని తండ్రి కాదనలేకున్నాఁడు. తల్లిని తల్లి
కాదనలేకున్నాఁడు. పరిజనులను పరిజనులు కాదనలేకు
న్నాఁడు. వారియందు తనకుగల తొలుతఁటి మార్దవము,
తొలుతఁటి సౌజన్యము, తొలుతఁటి గౌరవ మర్యాదలు,
తమ యెడఁద యందుఁ గనిపించుటలేదు. అవి వారియందు
ప్రదర్శించకుండ నుండవలయునన్న తీవ్రతయులేదు. కానిమ్ము.
అయిన తండ్రియే, ఆమె తల్లియే, వీరు పరిజనులే. వారి నట్లు
చూడవలయును. కాని తాను వారినట్లు చూడగలడా? ఇది
వరకు చూచినదే తన పూర్వపు ప్రవర్తనయంతయు జ్ఞప్తికిఁ
దెచ్చుకొని సూక్ష్మ సూక్ష్మాంశువులు పరిశీలించి వానిని తన
భవిష్యద్దేనందిన ప్రవర్తనలో సంయోజన పరచవలయునా?
లేనిచో నీ ప్రతీకారము జరుగుట యెట్లు?

అతడు తండ్రివద్ద సెలవుదీసికొనెను. తాను సెలవు
తీసికొనుట యభినయముగాఁ దనకే భాసించుచుండెను. తండ్రి
యనుమతియొసంగెను. ఆ యనుమతియు నభినయముగాఁ

దనకు తోచెను. తల్లివద్ద సెలవుఁదీసికొనవలయుననుకొనెను. అతఁడు తటపటాయించెను. తల్లికూడ తనవలెఁ దనతండ్రివలె నయిపోవునా? ఈదుర్దశ తల్లికికూడ సంక్రమింపఁజేయవలయునా? ఇది దుర్దశయా? తనలో నెచ్చటనో సగముదుర్దశ యని సగముకాదని యనిపించుచుండెను. ఇదికాదని యనిపించుచున్న సగము చాల తీవ్రముగా నుండెను. తక్కిన సగమును చంపవలయునన్నంత పట్టుదల కలదిగాఁ గనిపించెను. తన తల్లికూడ నిట్లేకావలయును. మరలఁగాఁగూడదు. కాఁగూడ దన్నదానికే విజయము ప్రాప్తించినట్లు తల్లితోఁ జెప్పకుండ బయలుదేరఁబోవుచుండెను. తల్లియే పలుకరించెను. “నాయనా! వెళ్ళుచున్నావా! నిన్న నెచటికేగితివి? తెల్లవారెచ్చట నుంటివి?” అన్నదామె. శిశునాగునికిఁ దనకు తెలియకుండ నవ్వువచ్చెను. తన కిష్టములేకపోయినను తల్లి తనవలె నగుటకు వాంఛించుచున్నది. అతఁడాగి సమాధానము చెప్పెను. “నే నెచ్చటికిని బోలేదు.” అన్నది సమాధానము. అతఁడీ సమాధానముతోఁ దల్లి తండ్రివలె నగుననుకొనెను. తల్లి మాటలో మార్పులేదు. కన్నులలో మార్పులేదు. ఆమె ప్రేమలో మార్పులేదు. ఆమె శరీరసంచాలనమునఁగూడ మార్పులేదు. ఆమెయందు తననుండి తండ్రియందువలె నెదో వాయువు తనశక్తిని నిక్షేపించుకొనలేదు. అతఁడాశ్చర్యపడెను. ఈశక్తి సర్వసమర్థమైనది కాదా? తన తండ్రియొక్క జీవశక్తి కంటె తన తల్లియొక్క జీవశక్తి యధికమైనదా? లేదా తన తండ్రితో తాను మాటాడినమాట తొలుతఁటిది. తన ధూమరేఖాపానానంతరమున మొట్టమొదటిసారి తన తండ్రితోనే

మాటాడెను. తిన్నఁ గొనిపోవచ్చిన పరిచారికులనెంట నోట మాట లేకుండ బయలుదేరివచ్చెను. ఆ మొదటిమాటకే యా శక్తికలదా? తరువాతిమాటల కాశక్తియుండదా? అతనికి బ్రదికిపోయితి ననిపించెను. లేనిచో కాశీరాజ్యము రాజ్య మంతయుఁ దనవలెనైనచో నేమికావలయును? ఈతనలో నచ్చి ప్రవేశించినట్లు కనిపించుచున్న యాశక్తి యెట్టిది? దానినిగూర్చి విచారించవలయును. ఆ విచారించుటకే యిచ్చ తనుండి నెడలిపోవలయును.

ఆమాటయనుచు శిశునాగుఁడు బయలుదేరిపోయెను. తల్లి కొడుకు నెంట నిన్వేరపోయి చూచెను. శిశునాగుఁడు తండ్రినద్దనున్న కాలము రెండు నిమేషములకూడలేదు. అతడు తనవంక చూచెను. తనకు సమాధానము చెప్పెను. ఆ చూపులో నా సమాధానములో నితఁడు తొలుతఁటి బిడ్డ కాఁడనిపించెను. ఎచ్చటికి పోయినాఁడు? గత నిశావేళ నెచ్చట నున్నాఁడు. అతనిలో నీమా ర్చేమి? మున్ను తన చరణముల మీఁద వ్రాలెడివాఁడు తన్నునచ్చి కొఁగిలించుకొనెడివాఁడు. తన్ను దేవతగా చూచెడివాఁడు. తనవంక చూచినచో నెనుకటి నందజన్మలలో దమరిద్దఱు తల్లి బిడ్డలన్నభావము భాసింపఁజేసెడివాఁడు. తానిట్లైనాఁడేమి? ఈ తండ్రి యీ యేకైక పుత్రుని నిట్లు చూచుట మున్నెన్నడు లేదు. ఒక్కరాత్రిలో నీరాజింత వృద్ధుఁ డెట్లయ్యెను? ఏ కొడుకుకొఱకు తాను పాతిక, ముప్పది గడియలు విరహ మనుభవించుటచేత కడచిన యిరువది యేండ్ల వార్ధక్యమును పొందెనో? ఆ కొడుకు కనిపించగా రాజు పరుఁ డెవఁడో

కనిపించినట్లు తనతో సమానుఁ డెవఁడో కనిపించినట్లు
 స్రవర్తించుట యేమి? తన కొడుకు నేమైన నావహిం
 చెనా? ఆ యావహించినది తండ్రికి సంక్రమించెనా? అది
 యేది? భూతమా? భూతమునలె లేదు. భూతలక్షణములు
 వారియందో భాసించుటలేదు. మరి యిది యేమి? ఆమె
 యందు నీ విచారణకంటెఁ గొడుకు తనతో సరిగా మాటాడ
 లేదన్న దుఃఖము విజృంభించెను. కొడుకునకుఁ దనయందుఁ
 బ్రేమ తగ్గినదని వాని మనస్సెవరో విరిచిరని యామె యను
 కొనెను. ఎవరు విరుతురు? అతనికి వివాహముకాలేదా.
 ఎన్నిసార్లు వివాహము చేయుదుమన్నను వాఁడు నిరాకరిం
 చుచు వచ్చెను. బుద్ధిమంతుఁడై శూరుఁడై సాహసనంతుఁడై
 విద్యావంతుఁడైన కొడుకునకు బలవంతముగా వివాహము
 చేయుట యెందులకు? తండ్రి వృద్ధుడైనను దేహ పటిష్ఠత
 కలవాఁడు. శిశునాగుఁ డెంతవరకును రాజ్యము తన తండ్రియే
 చేయవలయు ననుచుండెడివాఁడు. తండ్రి మరి పదేండ్లవరకు
 రాజ్యము పాలించఁగల శక్తిగలవాఁ డన్నట్లు కనిపించుచుండెను.
 ఆ పరిస్థితులలోఁ దాను కాని, తండ్రి కాని, మంత్రులు కాని,
 శిశునాగునిఁ దొందరపెట్టలేదు. బలవంతపెట్టలేదు. అట్లు
 గడచినది. వేదమరీచి వెడలిపోయినదని తన కొడుకునకు
 దుఃఖమా? వేదమరీచి తన చెల్లెలి మనుమరాలు. వారిద్దరు
 పినతండ్రియు కూతురును. వారిది వట్టి చెలిమి, నట్టి బాల్య
 క్రీడా సముపాత్త సౌహార్దము. అంతకు మించి మరి యేదియును
 కాదు. అగుటకు వీలులేదు. సదియొండ్లుగా నది వేరైన విష
 యమన్న పొడకూడ కనిపించలేదు. ఆ బాల్యస్నేహితురాలు

తన్ను వదలిపోయినదని దుఃఖము కలుగవచ్చును. ఆ దుఃఖము కోటనుండి లేచిపోయి యర్ధరాత్రిమున సంధకారమున సంచరింపజేయు నంతటిదా ? కాదు. కాకూడదు. అట్లైనచో నిది సృష్టికి వ్యతిరేకమైన విషయము. స్త్రీపురుష సంబంధముగల ప్రేమయొక్క విఘాతము తాదృశాన్వయము బాల్వరచును. తక్కినదాని కాశక్తిలేదు. లేకపోవుట సృష్టి సహజమైన లక్షణము. అన్నా సెల్లెండ్ర నడుమ, తండ్రీ కూతుండ్ర నడుమ స్త్రీ పురుషుల నడుమగల ప్రేమ విఘాతమువలన జరిగెడి చిత్తాన్విత ప్రభృతి లక్షణములు నిరూపింపబడుటకు కవి భాన విలసనమైన వ్యవహారముగాని సత్కవిమైన పరమేశ్వర సృష్టి సహజ లక్షణముగాదు.

రాణి పేరు చంద్రమతీదేవి.

ఆమె మరియు నిట్లూహించెను. తన కొడుకున కిన్నాళ్లు నెచ్చటనో యెవ్వరో రాజవంశసంజా తనాని స్త్రీ తోడ సంబంధము కలదా ? అట్టి సంబంధమున్నట్లు పూర్వమెప్పుడును పొడకట్టలేదు. ఆ సంబంధమింత రహస్యముగా పరిపాలించుకొనుచు వచ్చినాడా ? అది సంభవమైనట్లామెకు భాసించలేదు. కాని యీ సృష్టిలో నిది సంభవమైన విషయము ఇది కాదని నిరూపించుటకు పరమేశ్వరునకే సాధ్యము కాకపోవచ్చును. ఆమెకోస మీతడు స్త్రీలైనేమో, రాణి శిశునాగునిఁ గొనివచ్చిన పరిచారకులలో నొకనిని బిలిచి యతఁ డెచ్చటఁ గనిపించెను. కనిపించినపు డెట్లుండెను ? ఆ ప్రదేశమెట్టిది ? కనిపించినప్పటి యీతని స్థితి యెట్టిది ? దారిమెటఁ బరిచారకులతో నేమేమని మాటాడెను ? మొద

లైనవన్నియు నడిగెను. వానిట్లు చెప్పిరి “తల్లీ ! ఆ స్థలము
 మహానగరమునకు గోడ దవ్వనం దున్నది. నాల్గు శ్మశాన
 ముల నడిమి ప్రదేశమిది. ఒక శ్మశానమునం దైనను తగులఁ
 బడుచున్న శవములేదు. ఆ నాల్గు శ్మశానములు దూర
 దూరములుగా నున్నవి. ఆ నడుమఁ బది పొదలు కలవు. అవి
 పొదలనుటకంటె దుబ్బులనుట న్యాయము. ఆ దుబ్బుల పేరు
 నాకుఁ దెలియదు. నాకు సర్వవృక్షములయు సర్వతలయు
 సర్వౌషధులయు నామములు తెలియును. ఆ దుబ్బులను
 నేనెన్నడు చూడలేదు. నేను దివ్యటీ వెలుగున నా దుబ్బు
 లలో నొకదానిని బరిశీలించితిని. దానిని మరల నేడు పగటి
 వేళపోయి తెలిసికొని వత్త మనుకొనుచున్నాను. ఆ దుబ్బు
 లలో నడుమ నొకచోట యువరాజుగారు కూర్చుండి యుండిరి.
 యువరాజు లేచి పరిచారకుల వెంట వచ్చుచుండగా నేను
 నాచేతి దివ్యటీతో నా ప్రదేశమంతయుఁ బరిశీలించితిని.
 ఎన్నడు నెరుంగని ముడుచుకొని కూర్చుండుట యువరాజెట్లు
 చేయఁగలిగెను. అది నా కచ్చేరువు కలిపించి నేనా ప్రదేశ
 మును బరిశీలించితిని. యువరాజుగారు కూర్చున్నచోట
 నాతని కాలిచిన్నెలు చూచితిని, చక్రవర్తి లక్షణములు గల
 యా పాదముల గుర్తులు విస్పష్టముగా కనిపించినవి. ఆయన
 కెదురుగా మరియొక పురుషుఁ డెవ్వఁడో కూర్చుండి యుం
 డెను. వాడచ్చటలేడు. వాని కాలిగుర్తులు కనిపించెను.
 ఆకాలి గుర్తులను నేను పరిశీలించితిని. అచ్చట నా గుర్తులు
 చెరిగిపోకుండ సచ్చట కాపుండవలసినదిగా నొక భటుని నేనం
 దుంచి వచ్చితిని. గాలి కాకాలిగుర్తులు చెడిపోకుండ నొక

భటుని చేతిలోని డాలును తీసికొని దానిమీదఁ గప్పి వచ్చితిని. ఈ పగఁటివేళపోయి వానిని బరిశీలించవలయునని యనుకొనుచున్నాను. మహారాణి యడిగినారని మనవిచేసితిని. మహారాజుగారడిగినను చెప్పెడివాఁడనుగాను. మరియు నాకెఱుంగఁ బరిశీలించితిని. ఒక మనించిన పోతునక్క బెదరి పరు నెత్తిన కాలిజాడ లచ్చట కనిపించినవి. దాని బెదరుట సామాన్యమైన బెదరుటగాఁ గనిపించలేదు. కుక్కలు నక్కలు పిశాచములను దర్శించఁ గల వందురు. తాదృశదర్శన సముపజాత మహా భయాందోళితమైన జంతువుయొక్క కాలిగుర్తులవలె యా నక్క కాలిగుర్తులు కనిపించెను. సామాన్యఁడు చూచినచో నది పులియేమోయని భ్రాంతి పడవచ్చును. సినంగియో, కొర్నాసిగండ్లో యగుననుకొనవచ్చును. అవి నక్క కాలిగుర్తులని తేలిసికొనుటకు నిరంతరాటవీ జంతులక్షణ పరిశీలనా జ్ఞాన ముండవలయును. అచ్చట యువరాజు కూర్చుండి యుండెను. ఇప్పుడు నేను వెంటనే పోయి తక్కిన విషయములు పరిశీలించి రావలయును. పరిచారకులవెంట నడచినంతసేపు యువరాజు మాట పలుకు లేక నడచెను. నేను కొంతసేపటికి వారిని కలిసికొంటిని. ఈ లోపుగా యువరాజేమైన మాటాడెనా యని యడిగితిని. వారు మాటాడలేదని చెప్పిరి.

రాణి నీపేరేమని యడిగెను. వాఁడు తన పేరు 'చిత్ర శిఖండి' అనెను.

వృద్ధరాజాటినుండి మంచానబడెను. శిశునాగునివంక
చూచిన చూపు తానట్లే నిలిచిపోయెను. రెప్పవాల్చుడు.
నోటివెంట మాటలేదు. కొడుకు వచ్చినాడుకదా! రాజు తేరి
కొను ననుకొనిరి. చదువవేసిన నున్న మతికూడ పోయెనన్నట్లు
రాజునకు శిశునాగుని ప్రతీక్షావేళావివేకముకూడ పోయెను.
రాజునైద్యులునచ్చిరి, షరీక్షచేసిరి. వ్యాధియేమియులేదు.
రాజొక్క నిమేషములో ననిమిషుడైపోయెను. ఆయనచేత
రెప్పవేయించుటకు నైద్యులు బహుప్రయత్నములు చేసిరి.
రెప్పలకుఁగాని కన్నులలోఁగాని మంట కలిపించు నౌషధలేప
ములు పూయుటకు రాణి యంగీకరించలేదు. కనులు మంట
యెత్తినరాజునకు . స్మృతికలిగి తన్ను నిందించునేమోయని
యామె భయము. మరియు నది వృథాప్రయత్నమని యామె
యంతరాంతరములలోని విశ్వాసము. తనకేదో తెలిసెనను
కొన్న రహస్యము పలుమందికి తెలిసిపోవునేమోయన్న
భయము. తీవ్రౌషధములు నేత్రములయందు ప్రయోగించినచో
చిమచిమలాడి మంటయెత్తి కన్నులనుండి నీరుకారునేగాని
రెప్పపాటు జరుగనిచో నైద్యులు భూతవిషయమందురు. భూత
విషయమైనచో దానికి వేరే ప్రయత్నములు జరుగవలయును.
వారణాసీ మహాక్షేత్రమున నీ మహాదుర్యోగము కరుగుట
కామె కిష్టములేదు. తండ్రి యీస్థితిలో నున్నాడన్నవార్త
శిశునాగునకు తెలిసెను. శిశునాగుఁడువచ్చి తండ్రిని చూడ

లేదు; అతని యెడఁదలో నెచ్చటనో తండ్రి యొకటి రెండు దినములలో మరణించునని యున్నది. ఆయన మరణముకొరకు తాను ప్రతీక్షించుచున్నట్లున్నది. ఆనాటి సాయంకాలమునఁ దండ్రివద్దకువచ్చి చూచెను. మంచమువద్ద నిలుచుండెను. వృద్ధరాజు కన్నులు విప్పియుంచుటమేకాని యెవ్వరివంకను జూచుట లేదు. అట్టిస్థితిలో కొడుకువంకఁ జూచెను. ప్రక్క నున్నవారు సంతోషించిరి. కొడుకన్న యభిజ్ఞయైనను రాజు నకు కలదుగదా! అది కొంతమేలని సంతోషించిరి. రాణి సంతోషించలేదు. ఆమెమనస్సులోనున్న యొక సందేహము దృఢమైనది. ఇతఁడు రాత్రి యెచ్చటికిపోయెను? ఇతని యెదుగుగా కూర్చున్న పురుషుఁడెవఁడు? ప్రౌద్ధుఁడొకవచ్చినది. చిత్రశిఖండి యొకను రా లేదు. అతఁడు వచ్చిన తరువాతఁ గాని యిదమిత్థమని నిర్ణయించుటకు వీలులేదు. రాణి చిత్ర శిఖండికొరకు మరల వార్తనంపెను. ఆనాఁడిది నాల్గవవార్త. మహానగరమున నొక వృద్ధుఁండితుఁడు మహాసాముద్రకశాస్త్ర వేత్త యున్నాఁడట. చిత్రశిఖండి యాయనను తనవెంట తీసి కొనిపోయెను. మరియు నింకెవ్వరి నెవ్వరినో తీసికొనిపోయెను. అతఁ డిప్పు డప్పుడే రాకపోవచ్చును. రాణి యొక్క ప్రతీక్షా వేగము గడియగడియ కధికాధికమగుచుండెను. శిశునాగుఁడు తండ్రివంక చూచుచుండెను. రాజు కొడుకువంక చూచుచుండెను. రాణికొక యూహతోచెను. ఇప్పుడు శిశునాగుఁడు వచ్చి యీతండ్రి దర్శనము చేయకున్నచో బాగుగానుండెడి దేమో! ఏసంస్కారమునాటి ప్రాతఃకాలమున బీజావాపము పొందినదో ఆసంస్కారము మరియు నీ పరస్పరావలోకనము

చేత దృఢీకృతమగుచున్నదేమో! లేనిచో వారొకరివంక నొకరట్లు తదేకధ్యానముగా చూచుచుట యెందులకు? కొడుకు తండ్రిని పలుకరించడేమి? పలుకరించినిచో రాజు సమాధానము చెప్పునేమో! తండ్రితో మాటాడుమని ప్రక్కనున్న వారెవ్వరు ననరేమి? తానే యెందుకనరాదు? వట్టి దృష్టి మాత్రమున నింత గాఢతరమగుచున్న యా సంస్కారము మాటాడుటచేత మరియును బలీయునేమోయని తన భయము. జరిగిదేమో జరిగినది. దాని స్వరూపముయొక్క యాత్మప్రకృతి మెట్టిదో పరిణామ మెట్టిదో చూడవలయును గదా! కొడుకు తండ్రితో మాటాడవలయుననియే చంద్ర మతీదేవి నిశ్చయించెను. ఆమె కొడుకుతో నిట్లనెను. “యువ రాజా! తండ్రిని పలుకరింపుము” అని రాణి కొడుకును యువ రాజా! యని తాను మున్నెన్నడును పిలువలేదు. మంత్రులును పరిచారకులును నిర్వరపోయి రాణివంకఁ జూచిరి. శిశునాగుఁడు ఇల్లివంకఁ జూచెను. అట్లు చూచుటలో నతని కన్నులలోనుండి యొక విలక్షణమైన యాశ, యొక తీవ్రమైన సూచీ సన్నిభదృష్టి, యొక పైకి భాసించని యుద్వేగము, గదుముకోరాని పొలములను గదుముకోవలయునన్న యొక కోరిక, ఇవి యన్నియు భాసించెను. రాణి కవి యన్నియు మనస్సుసందు స్ఫురించెను. ఆమెకు తెలియకుండ నామె పెదవులమీఁద నొక చిరుసవ్య తాండవించెను. ఆ చిరు సవ్యలో శిశునాగుఁడు తన కెదురు తీర్చియున్న యొక ప్రతి స్పర్ధిలక్షణమును చూచెను. తాను ప్రతారింపఁజాలని యొక దృఢమైన శక్తిని తెలిసికొనెను, అనూహితముగా నొక విరోధి

తన యెదుట నిలుచున్నట్లనిపించెను. ఆ విరోధి తన్ను తేలికగా చూచుచున్నాఁడు. తన శక్తి నధఃకరించుచున్నాఁడు. తన్ను సులభముగా నతఁడు గెలువఁగలఁ డన్నట్లు వానియందొక ధైర్యము కనిపించుచున్నట్లుండెను. ఆ చిటునవ్వునకు నా దృష్టికి తాను నిలువఁగలఁడా? నిలువలేదా? యన్న ప్రశ్న పుట్టెను. తాను కన్ను వాల్చినచో, దా నోడినట్లగును. కన్ను వాల్చకుండ నా ప్రతిస్పర్థి వంక నట్లే చూచినచో నా ప్రతిస్పర్థి యేమగునో యేమి చేయునో కాని ఆ ప్రతిస్పర్థికి బలవంతమైన స్థానము కలదుకలదు. అది తన తల్లి శరీరము. అది ప్రతిస్పర్థికి బలము. ఆమె తన తల్లియగుట తనకు నొక విధమైన బలమే. ఈ ప్రతిస్పర్థి మరి యెచ్చటనో యుంకురించ లేదు. శిశునాగుఁడు తన కన్నుల నుపసంహరించుకొనెను. చంద్రమతీ దేవి యిట్లనెను. “యువ రాజా! తండ్రిని పలుకరింపుము. ఎవ్వరి వంకను జూడని తండ్రి నీవంకఁ జూచినాఁడు. ఎవ్వరితోడను మాటాడని తండ్రి నీతోడ మాటాడు ననుకొందును. మహారాజు నోటి నెంట నొక్క మాట వచ్చినచో సందరును సంతోషింతురు. మహారాజునకు నీయందుగల ప్రేమ మరి యెవ్వరియందును లేదని పూర్వమే తెలిసిన విషయమునకు నేడిది మరియొక సాక్ష్యము. తండ్రి నీ కొరకుఁ దా నేమియైన నగును. అందు చేతనే యిట్లయ్యెను. మున్నే రాజ్యము నీకిచ్చి తాను తొలఁగ నెంచెను. నీవు వేదమరీచీ సహవాసలోభముచేత రాజ్యమును స్వీకరించ లేదు. నీవు రాజ్యాభిలాషివై గత రాత్రమున పరిభ్రమణము చేసెతివని వృద్ధభూపతి యాహించి

యుండును. అందుచే నీ దుఃఖమును తెచ్చి పెట్టికొనెను. నీవు పలుకరించుము.”

అనగా శిశునాగుడు తన తల్లిలోఁ గనిపించిన ప్రతి స్ఫుర్తి తన విరోధమును ప్రారంభించె ననుకొనెను. తన కార్యము తా నారంభించలేదు. ప్రతిస్ఫుర్తి తా నప్పుడే తన ప్రతివిఘాత కార్యవ్యక్తుఁ డయ్యెను. ఇతనిని దట్టు కొనుట యెట్లు? ఆ పురుషుఁడు నేటి దివాసమయమంత యును దననద్దకు రాలేదు. ప్రొద్దుటినుండియు వానికొఱకు ప్రతీక్ష చేయుచుండెను. దివావేళ వాని స్వరూప మెట్టిది. వాని మూర్తి యెట్టిది? జ్వాల లేకుండ కణకణ లాడుచున్న బొగ్గునంటి కాన్తమునుండి నిర్గమించిన వట్టినిప్పు వ్యాపింపఁ జేసిన ఎఱ్ఱని వెలుగులోమాత్రము వానిమొగము కనిపించినది. ఆ మొగము మొగముకాదు. పైన చర్మము మిగిలిన వట్టి కపాలము. కన్నులుమాత్రము ప్రకాశించుచున్నవి. పొగ పీల్చుటచేత ఘ్రాణేంద్రియముయొక్క కలిమి తెలిసినది. మాటాడుటచేత వాగింద్రియ మున్నట్లు కనిపించినది. అతనికి శరీరమున్నదా? అతఁడెప్పుడు లేచిపోయెను. తనకుఁ దెలియకుండ నెట్లేగెను? తాను తలవంచికొని కూర్చున్నప్పుడు తాను లేచిపోయెనుగాబోలు? లేచి నిలుచుండఁగా, నడచి పోవుచుండఁగా నే సుతసవ్వడియైనను కలుగవలయునుగదా! ఆ సవ్వడియే కలుగలేదు. తానొకవేళఁ దన్నుఁ దా విస్మరించి యున్నవేళ నతఁడు పోవుట తనకు గుర్తుతగులలేదేమో! కాన నతఁడు పులివలె నడచునేమో! పంజా ముడుచుకొని మెత్తని కాలి యడుగునగల చర్మముతో నడువగా సవ్వడి కలుగదు.

అతని పాదములట్టివా ? అతని చేతులుకూడ నట్టివా ? అకస్మాత్తుగా శిశునాగునకు వాని చేతల పైభాగములు మంధర లోమసముపేతములన్నట్లు తోచెను. అరే ! అతఁడు మానవుఁడు కాఁడేమో ! వాఁడొక విలక్షణమైన వ్రాఘమేమో ! మొగము పురుషాకృతిగానున్నది. వాఁడొక సరవ్యాఘము కావచ్చును. కూర్చుండుట మానిసివలెఁ గూర్చుండెనే ! అతనిని మరల చూడవలయును.

ఇట్లు శిశునాగుఁ డూహించుచుండగాఁ జంద్రమతీదేవి నవ్వుచు నిలుచుండెను. ఆమె మరియు నిట్లనెను. “ఏమయ్యా ! యువరాజా ! తండ్రితో మాటాడుట కింతసేపు విచారించవలయునా ? ఒక్కమాట మాటాడినచో నోటిముత్యములు రాలిపోవునా ? నీ మాటలువిని మేమందరము సంతోషింతుమే ! నేను తల్లినిగదా ! నేను సంతోషింతునుగదా ! నీ తండ్రి నోటి నెంట వచ్చిన యొకమాట నేను విని యెంత పరితృప్తి పొందుదు నందువు.”

రాణియొక్క యీ మాటలువిని, ప్రేమలేని యీ మాటలువిని, తనయందును తన తండ్రియందునుగూడ లాలస భాసించని యీ పరజనోక్తులనంటి యుక్తులు విని శిశునాగుఁడు నివ్వెరపోయెను. ఈమె యెవరో ? తనయూహ పరంపర యంతయు నీమెకుఁ దెలియునా ? తాను తన తండ్రితో మాటాడినచోఁ దండ్రి సమాధానము చెప్పునా ? శిశునాగుఁడు తండ్రిని పలుకరించుటకే నిశ్చయించుకొనెను. ఏమని పలుకరించవలెను ? ఇదివరకు తానేమని పలుకరించుచుండెడివాఁడు ?

నాయనగారూ! తండ్రిగారూ! మహారాజా! వీనిలోఁ దాను పూర్వ మేపిలుపు పిలిచెడివాఁడు? ఏపిలుపును పిలిచెడివాఁడు కాఁడు. జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచున్నది. తానుపోయి తండ్రి వద్ద కూర్చుండెడివాఁడు. తాను దండవంకఁ జూచెడివాఁడు. ఆయన తన్నుఁజూచి నవ్వెడివాఁడు. తన శరస్సుమీఁదఁ జేయియుంచెడివాఁడు. తాను తండ్రి కత్తుకొనెడివాఁడు. తరువాత నేదో ప్రాసంగికముగా మాటాడెడివాఁడు. ఇప్పుడు పిలుచుటయేమి? ఇప్పుడు దగ్గరకుపోయి కూర్చుండుటకు వీలు లేదుకదా? తండ్రి మంచముమీఁద శయానుండై యుండెను. మహారాజా యని పిలువవలయుననుకొనెను. ఇంతలో నతని కొక యాశ యంకురించెను. తానుపోయి తండ్రి యొడిలోఁ గూర్చుండును. తన శరీరసన్నికర్ష చేత మరియు రాజు తనతో నొకఁడైపోవునేమో! అది రాజునకు శీఘ్రమరణహేతువు కావచ్చును అనుకొని శిశునాగుఁడు తండ్రియొడిలోఁ గూర్చుండెను. పరిజనులందరు మిక్కిలి సంతోషించిరి. రాణి మిక్కిలి భయపడెను. తాను మాటాడిన వైఖరిచేత వీఁడధికమైన ప్రయత్నము నారంభించె ననుకొనెను. తాను తనకుఁ గలిగిన సందేహమును మాటలలో వెలిబుచ్చెను. అతఁడు క్రియారూపమునఁ దన పని కొనసాగించుకొనుచుండెను. 'వీని నెవ్వఁడో బలవంతుఁ డైనవాఁడు సమావహించెను. వాని పేరేమి? వాని చరిత్రయేమి? ఇది యెట్లు తెలియఁగలదు. శిశునాగునివలనఁ దెలియదు. రాజువలనఁ దెలియవలయును. ఇది మంచిదే. రాజును పూర్తిగా శిశునాగు నావేశించిన యొక భూతమో పిశాచమో వానిచేత పూర్తిగా నావరింపఁబడనిమ్ము. రాజు

నకు దానితో తాదాత్మ్యము కలుగనిమ్ము. శిశునాగుఁడు నెడలిపోయిన తరువాత శిశునాగునిచేత రాజునకు మాటలు వచ్చుట కలిగిన తరువాత రాజుచేత తెలిసికోవచ్చును.' అని చంద్రమతీదేవి యనుకొనెను. ఆమె తానొక యభినయము చేసెను. ఇట్లనెను "నాయనా! శిశునాగా! నీవు తండ్రి యొడిలో కూర్చుండుట నా కెంతో సంతోషముగా నున్నది. నీవు మారిపోయితి వనుకొంటిని. నీవు మారలేదయ్యా. తండ్రిని కౌఁగిలించికొని మొగములో మొగము పెట్టి పలుక రించుము. తండ్రి సమాధానము చెప్పును. మఱల రాజునకు నారోగ్యము సమకూరును." అన్న మాటలకు శిశునాగుఁడు మోసపోయెను. తల్లి తనకు పతిస్వర్ధిని కా దనుకొనెను. తనయందు సహజమైన పితృప్రేమ భాసించకుండుచే నామె యట్లు మాటాడినది గాని వేఱు కాదనుకొనెను. తండ్రిని కౌఁగిలించికొనెను. తన చేతులు తండ్రి మెడకుఁ దగిలించెను. తండ్రిని కౌఁగిలించికొన్నట్లు లేదే! ఒక కాష్ఠమున కింకొక కాష్ఠము తగిలినట్లుండెను. తన శరీరమునందు స్పర్శగుణము నశించినదా! తండ్రి శరీరమునందు శరీరలక్షణము పోయి నదా? దాని యాఁగాములు తెలిసికొనుటకు తల్లిని కౌఁగి లించుకొనవలయు ననిపించెను. ముందుఁ దండ్రితో మాటాడి తరువాత దానిని నిరూపించికొనవలయును. రాజు మొగములో మొగము పెట్టి శిశునాగుఁ డిట్లనెను. "నాయనగారూ! నేను శిశునాగుఁడను. నేను తిరిగి వచ్చితిని. నాతో మాటాడుడు. మీరు మాటాడక పోవుటచేత ప్రకృతులును పరిజనమును దిగులు పడియున్నారు. తల్లి నిరుత్సాహ వంతురాలుగా

నున్నది.” రాజు కన్నులలోనికి మణియొక క్రొత్త ప్రకాశము వచ్చెను. ఆయన నవ్వఁబోయినట్లు కనిపించెను. శిశునాగుని మాటలను రాజు ఘోషేంద్రియముతోఁ బీల్చుకొను చున్నట్లుండెను. రాజునకొక శక్తివచ్చెను. వానకురిసిన నీళ్ళచేత నిండి నిలచి నిశ్చలమైయున్న యొక చిన్న నీటిపడియలోనికి కయ్యనుండి చొచ్చుకొనివచ్చిన బురదనీళ్ళు ప్రవేశించినట్లు, పడియ నల్లఁదనముపోయి పంకిలత్వము సంక్రమించినట్లు, తొలుతఁటికంటె మటియుఁ గొంత పుష్టి సమకూడినట్లు రాజు కన్నులు భాసించెను. అతనికి మాట వెలువడెను. “యువ రాజా! నీవు వచ్చితివి. నాపనియై పోయినది. ఇంక నీవే రాజవు. ఖన్నాళ్ళనుండి నలదు వలదంటివి. ఇప్పుడు నీకు తప్పదు. నీవు రాజ్యమును స్వీకరింపుము. నీ రాజ్యమును నీవు పాలించికొనుము. నీ శత్రువులను నీవు దండించికొనుము. నీ సుఖములను నీవనుభవించుము. నీ ప్రతీకారమును నీవు పాటించుము.” ఈ చివరిమాట రాజు నోటివెంట వచ్చినంతనే శిశునాగుఁడు కళనళం పడెను. తాను తండ్రిమీఁద నింతసేపు వ్రాలియున్నవాఁడు. హఠాత్తుగా లేచి కూర్చుండెను. బెదరి తన తల్లివంకఁ చూచెను. ఆమె యేమనుకొనుచున్నదో యన్నట్లు వెలతెల పోసాగెను. అతని ప్రవర్తన యితరుల కర్థముకా లేదు.

నిదురపోవుచున్న యొక జంతువును చబుకుతోఁదాడించినచో నది నాల్గుకాళ్లు కూడకట్టికొని మరల విదలించి లేచి నిలుచుండు ప్రయత్నమున పాదములు సవరించుకొనుటలో గగ్గోలుపడి యొడలి బరువుమోయలేని శక్తిగలిగిన యా పాద

ములయందు మోయగలిగినశక్తి సమాధానపెట్టుకొనుచు లేచి నిలుచుండి గగ్గోలుపడినట్లు రాణి మనస్సు గగ్గోలుపడెను. ఆమె మనసులోని గగ్గోలు కన్నులయందు కనిపింపనీయలేదు. శిశునాగుఁడు తా నెండుకట్లు వెలశెలపోయెను. ఇప్పుడు విచారింతుకు వీలులేదు. ఆమె నెంటనే కొడుకుతో నిట్లనెను. “నాయనా! చూచితివా! మహారాజునకు నీవు బహిష్కృతా మవు. ప్రొద్దుటినుండి మేమెంత ప్రయత్నించినను మాటు పలుకని మీతండ్రి నీకు సమాధానము చెప్పెను. నీతో పది మాటలాడెను. ఇంక భయములేదు. క్రమముగా రాజారోగ్య వంతుఁడగును. నీతండ్రిని నీవు బ్రతికించికొంటివి. మాటాడు చున్న రాజులేచి కూర్చుండలేదు. మఱికొన్నాళ్లు మంచము నందే యుండునేమో! నీతో మాటాడినవాఁడు నాతోఁగూడ మాటాడునా? అయినను పలుకరించి చూతునని యామె భర్తనద్దకుపోయి యిట్లనెను. “కార్తాంతికులఁ బిలిపించి పట్టాభిషేకముహూర్తము పెట్టింతుము. బిడ్డ యిన్నాళ్లుగా రాజ్యము వలదనుచున్నాఁడు. నేఁడు తప్పకుండ సంగీకరించును. మీరు చెప్పితిరిగదా! పట్టాభిషేక మెప్పుడుచేయుమందురు.” అని యడుగఁగా రాజు నేఁడే చేయనచ్చుననెను. రాణి మఱల నిం కొక్క ప్రశ్న వేసెను. “మీకు ప్రొద్దుటినుండియు భోజనము లేదు. భోజనము చేయుదురా!” రాజు జక్కఱలేదనెను.

రాణి సంతోషించెను. అక్కరలేదని తలయాడించ లేదు. నోటితో మాట చెప్పెను. రాణి మరల రాజుతో “తమరికి ప్రొద్దుటినుండియు స్నానములేదు. లేచి స్నానము చేయుదురా?” యనెను. రాజు తాను లేవలేనన్నట్లు సైగ

చేసెను. లేవలేరా యని రాణి యడుగగా లేనన్నట్లు సెగ
 చేసెను. లేవలేనని నోటితో ననరాదా యని రాణి సూదుల
 వంటి కనులతో చూచి యడుగగా రాజు మనసులో నేదో
 బలవంతము పొందినట్లు లేవలేనని నోటితో ననెను. రాణి
 “తమరు పరుండియుండగగానే మీచేత స్నానము చేయిం
 తుము. ఈ వస్త్రములు తీసి యుదికిన వస్త్రములు కట్టు
 దుము” అనెను. రాజుంగీకరించలేదు. రాణి బలవంతము
 చేయ నారంభించెను. పదిసార్లు చేతులతో నివారించి పదు
 నొక డవసారి “నేనుఁ బ్రతికియున్నన్నినా శ్రీవస్త్రములే.
 వీనిని వదలను” అనెను. అందఱు నిస్వేదపోవుచుండిరి. రాణి
 నవ్వి ‘చిత్తమట్లే’ యనెను. రాజు రాణివంక తీక్షణముగాఁ
 జూచెను. రాణి “చిత్తమన్నాననియా? అనను. పొరపాటు
 బడితిని. తెలిసికొనుచున్నాను.” అనఁగా రాజు నవ్వి నట్లు
 కనిపించెను. రాణి తెలిసికొని నన్వేషింపెను.

శిశునాగుఁడిది యంతయుఁ జూచుచుండెను. ఈ రాజు
 యొక్కయు రాణియొక్కయు ప్రసంగ మితరుల కేమియు
 నర్థముకాలేదు. శిశునాగునకు తత్కాలమందలి ప్రతిలిప్తయు
 భయ హేతువగుచుండెను. ఆశ్చర్య కారణ మగుచుండెను.
 ఈమె నిజముగాఁ దనకుఁ బ్రతిస్పర్ధికాదేమో! ఆమె తన
 జాతిలోనిదేమో! ఈమె కూడ ధూమవంశములోనిదేమో!
 అని శిశునాగుఁ డనుకొనెను. అతని మనస్సులో ధూమవంశ
 మన్నమాట స్ఫురించెను. ధూమవంశమేమి? ఇది యేమి
 మాట? ఎచ్చటినుండి వచ్చెను. తాను రాత్రి పీల్చిన
 ధూమమునకు దీనికి నేమైన సంబంధము కలదా? శిశు

నాగున కేమియుఁ దెలియలేదు. కాని ఇది యొక ధూను వంశ మన్నప్రత్యయము మాత్రము గాఢముగా భాసించు చుండెను.

కొంతసేపటికి రాజువద్ద నెవ్వరును లేకు. ప్రాద్దుపోయి నది. పరిచారకులను పరిచారికలను రాణి సంపించివేసెను. తా నొక్కర్తుకయే రాజువద్ద కున్నుండెను. శిశునాగుఁడు తన వంక నెలతెలపోయి చూచిన సందర్భమును రాణి మనసా ధ్యానించెను. ఎందుకు నెలతెలపోయెను? రాజున్నమాట లలో నతని మనోభావమునకుఁ దగిలినమాట యేదియై యుండవలయును. రాజున్నమాటలన్నియు సామాన్యములైన మాటలే. చివరిమాట మాత్రమే శిశునాగునకుఁ దన మనస్సు లోని భావమును దగిలినట్లుండవలయును. ఆమాట యేమి? నీప్రతీకారమును నీవు చేసికొన్నునిన మాట. రాజ్యమేలు టయు శత్రువులను శిక్షించుటయు రాజయోగ్యమైన మాటలే. నీప్రతీకారమును నీవు సాగించుచున్న మాట నైయత్తికమైన విషయము. శిశునాగుఁడు ప్రతీకార మెవరి మీఁద చేయవలయును? ఎందుకు చేయవలయును? శిశు నాగున కిప్పుడు పాతికయేండ్లు నిండలేదు. ఇన్నాళ్లును తల్లి దండ్రులచాటు బిడ్డగా నెదిగెను. సర్వ రాజ్యకార్యములు తండ్రియే చేయుచుండెను. ఈ రాజ్యమేమంత గొప్పది? వారణాసీపురముయొక్క చుట్టుపట్లనున్న నాల్గైదు వందల గ్రామ ములే యీ రాజ్యము. ఈ రాజ్యము మీఁది యాదాయము తైర్థికులవలన వచ్చునది. ఇది పెద్ద రాజ్యమే కాదేమో!

ఈ రాజ్యము భారతదేశమునందలి మహారాజ్యాధిపతులు
 వారణాసీ విశ్వేశ్వరస్వామి యందలి గౌరవముచేతఁ బాలించు
 చుండిరి. మాకు పెద్ద సైన్యములేదు. పెద్ద యాదాయము
 లేదు. పెద్ద రాజ్యములేదు. శ్రీ విశ్వేశ్వరస్వామికి జరుగ
 వలసిన రాజోపచార దైవోపచారములకుఁ గానలసిన ధనము
 సంపాదించుట, దానితో నీ మహాక్షేత్రమును పరిపాలించుట,
 తైర్థికులయందు న్యాయాన్యాయములు విచారణముచేయుట,
 ఇతర రాజ్యములందుఁ బలె నిచట బహు పరిపాలనా శాఖలు
 లేవు. అన్ని శాఖలు కలిపి యొక్కటియే. కాశీరాజ్యమునకు
 విరోధులు లేకు. ఈ రాజ్యమును దమ హస్తగతము చేసికొని
 బావుకొందమని యేరాజును తలచఁడు. శిశునాగునకు శత్రు
 వులెవరున్నాడు. ఇది సామాన్యపు మాట. మిగిలిన దొక్క
 టియే వాక్యము. నీ ప్రతీకారమును నీవు సాగించుకొమ్మను
 నది. ఆ ప్రతీకారమెవరి మీఁద? శిశునాగున కింకొకరితో
 సంబంధ బాంధవ్యములు లేవు. ఒక్క వేదమరీచితోడనే
 యతని సావాసమును పగిచయమును. ఆ వేదమరీచి మగధ
 రాజ్యాధికారిణి. ఆమెను దన రాజ్యమును స్వీకరింపవలసిన
 దని మాగధులైన మంత్రులు పలుమార్లు వచ్చుటయు, నీమె
 వెళ్ళకపోవుటయు జరిగెను. నే నెన్నిసార్లు వేదమరీచి నడిగి
 నను 'బామ్మా! పోదునులే. తొందరయేమి.' యనుచుండె
 డిది. శిశునాగుఁ డామెను పోనీయలేదా! చివరకామె యితని
 మాటను నిరాకరించి వెళ్ళెనా? ఎందుకు పోనీయలేదు?
 ఎంత క్రీడాసౌహార్దము కలిగినను ఒక రాజ్యమున కుత్తరాధి
 కారిణియైన తన యన్న కూతును దన రాజ్యము తాను చేసి

కొనకుండ తా నాపవలసిన యవసరమేమున్నది ? వారిద్దఱు సర్వదా అన్నా సెల్లెండవలెనే తిరుగుచుండిరి. తండ్రి కూతుండవలెగానే కాదు. వెలికినిట్లు నటించుచు నాంతరమున మఱియొక సంబంధము కలిగియుండిరా ? ఈ పాపపుటూహ నాకెందుకు రావలయును ? ఇదివర కెప్పుడునురా లేదు. ఇప్పుడే వచ్చినది. ఎందుకు వచ్చినది. శిశునాగునియొక్క ఈ పరిస్థితివలన వచ్చినది. దీని స్వరూపమేమో నాకు దెలియదు. అతఁడు ప్రతీకారమును నిర్వహించవలసి వచ్చినచో నది వేదమరీచిమీఁద. ఆమె తన మాటవినక తనరాజ్యమును తాను పాలించుకొనుటకు పోయెను. “తనమాట వినక” అన్న మాటలోని యర్థమేమో తెలియదు. తనమాటయేమి ? నీవు పోయి రాజ్యము చేయవద్దనియేగదా ! ఆమె పోకపోయినచో మగధరాజ్యమేమి కావలయును ? మా నందివర్ధనునకు మగ సంతానము లేదు. వేదమరీచిని కని నా చెల్లెలు దివంగతురాలైనది. నందివర్ధనుఁ డామెయందలి ప్రేమచేత మఱిల వివాహమాడ నిచ్చగించలేదు. వేదమరీచిని నేను తీసికొని వచ్చితిని. పదునాలు గేండ్లు పిల్ల యిచ్చటనే యుండెను. ఇది మహాక్షేత్రము. శ్రీ విశ్వేశ్వరలింగమునుండి తరంగములు తరంగములుగా ప్రతినిమేష మావిర్భూతములై, పునఃపున రావర్తితములై వాయువీధుల నుండియుండెను మహాశక్తిచేత నిచ్చటిజనులు పవిత్రభావపరిపూర్ణ చేతస్కులై యుందురని, వేదమరీచియొక్క జీవుఁడు పరిశుద్ధుఁడగునని, మగధరాజ్య పాలనాపటిష్ఠుఁడగునని, వేదధర్మ ప్రతిష్ఠాపనా చార్యుఁడగునని నేను భావించితిని, ఆ మగధరాజ్యముయొక్క కర్మమేమో!

జరాసంధుని నాటినుండి నేటివఱకు నది భగవద్విరోధమునే పాటించుచుండెను. వేయియేండ్లు భార్వాద్రధులు పాలించిరి. వారందఱును శ్రీకృష్ణవిరోధులు. తరువాత నూటముప్పదియా తేండ్లు ప్రద్యోతులు పాలించిరి. వారిలో చినరివాడి నంది వర్ధనుఁడు. ఈ నూటముప్పది యాతేండ్లును శ్రీకృష్ణభక్తి మగధరాజ్యమున 'లేదుసరికదా' శ్రీకృష్ణవిరోధమునే యా రాజ్యము పాటించుచుండెను. ప్రద్యోతులు రాజ్యమునకు పచ్చి నొక పదునాతేండ్లు కాబోలు నయ్యెను. ప్రద్యోతుఁడు తనకూతును పద్మావతిని పాండవవంశ సంజాతుఁడైన యుదయనున కిచ్చెను. ఆ సంబంధ ముదయనునితోడనే యంత రించెను. ఉదయనుని కుమారుఁడు కిన్నరుఁడు. అతనినిగురించి వేయి కట్టుకథలు బలిసినవి. అతఁడు విద్యాధర చక్రవర్తి యయ్యెనందురు. తరువాత ప్రద్యోతవంశమునకు పాండవ వంశమునకు మఱల సంబంధమేలేదు. అయినచో నప్పుడే మగధరాజ్యముయొక్క దైవికమైన భావము మారవలసి యుండెను. అది మాటలేదు. జరాసంధుఁడు చేసిన చండి పూజ పరంపరగా భార్వాద్రధ వంశ మున్నన్ని నాళ్ళు సాగెను. ప్రద్యోత వంశపురాజులు దానినిగూడ మానివేసిరి. ఇంక భవిష్యత్తులో మగధరాజ్య పరిపాలకులు దేనిని స్వీకరింతురు? సహజముగనే కృష్ణవిరోధులు. ఈనాటికి చండిపూజయులేదు. నందివర్ధనుఁడే శూన్యవాది. తరువాత రా జెవ్వరగును? వేద మరీచి వివాహమాడునా? ఆమెకు సంతానము కలుగునా? ఒక వగవతి యున్నది. ప్రద్యోత వంశమంతరించి మఱి యొకసంతము మగధరాజ్య సింహాసన మాక్రమించునని

యందందు వినబడుచుండును. మగధరాజ్యము మీఁద
దండెత్తి జయించఁగల రాజ్యమేది? అంత బలిష్ఠమైన
సైన్య మెవరికిఁ గలదు? చక్రవర్తులని పేరు లేకపోయినను
మగధరాజ్య పాలకులు తమకున్న బలముచేత సర్వ
భారతమునందు చక్రవర్తులవలెనే వ్యవహరించు చుండిరి.
ఎవనిచేతిలో మగధరాజ్యమున్నదో వాఁడు వేయి యేం
డ్లుగా భారతదేశ సర్వాధికారిగా ప్రవర్తించుచుండెను. మహా
భారత యుద్ధములో హస్తినాపురముయొక్క యధికారము
చెడిపోయెను. నాటినుండి మగధరాజ్యముదే పైచేయిగా
నుండెను. బార్హద్రథవంశము పోయి ప్రద్యోతవంశము వచ్చె
ననగా యుద్ధము చేసినవారు లేరు. గెలిచినవారు లేరు. ఓడిన
వారు లేరు. ఆ నాటిమంత్రి రాజ్యమును చేతులు మార్చె
నట. నేడు భారతదేశమున మగధరాజ్యము మీఁద దండెత్తి
గెలువఁగల యింకొక రాజ్యములేదు. శిశునాగునియొక్క
ప్రతీకారముయొక్క స్వరూపమెట్టిది? ఆ ప్రతీకారము వేద
మరీచి మీఁదనైనచో ప్రతీకారము దేనికి? ఇతఁడెట్లు చేయఁ
గలఁడు? ప్రతీకారము చేయవలయునన్న యీ భావ మితిలో
నెనకునాటిరి? రాత్రి యితఁ డెచ్చటికిఁ బోయెను? ఆ యెదు
రుగా కూర్చున్నవాఁ డెవఁడు? చిత్రశిఖిండి వచ్చినచో
వెంటనే నావద్దకు రమ్మంటిని. నేను తొందరపడి మఱల నతని
కొరకు మసిసిని పంపించరాదు. ఇప్పటికి నాల్గుసార్లు పంపించి
తిని. ఇది యెవరికో యనుమాన హేతువుకారాదు. ఎవరి
కనుమానము కలుగును? ఎవ్వరికిని కలుగదు. శిశునాగు
నకుఁ గలుగవలయును. అతఁడేదో యొక యున్నతస్థితిలో

నున్నాఁడు. ఆ యున్నాఁడ మతనిలో నింకను నొకస్థాయి నేర్ప
 అచుకొన్నట్లు లేదు. ఆ స్థాయి యేర్పడిన తరువాతఁగాని
 వానికిఁ దక్కిన విషయములు పట్టవు. ఒక పదకము వేసికొన
 వలయును. తాను కొందఱిని విశ్వసించవలయును. వారిని
 సమ్మకములోనికి తీసికొనవలయును. వారిని దన రహస్య
 చారులుగా నియమించుకొనవలయును. అప్పుడుగాని యొక
 దానిని గూర్చి యనుమానపడఁడు. ఐనను చిత్రశిఖిండికొఱకు
 మసిసిని పంపించవలసిన యనసరమేమి? ఈ రాజుచేత మాటా
 డించుటకొక యత్నము చేసితిని. ఆయన మాటాడెను. మరల
 నట్టి యత్నమే చేసెదను. మాటాడునేమో చూతును.
 మంత్రి ప్రయత్నించెను. నిజ్యము రాజు ననుసరించి యుండెడి
 పరిచారకుఁడు పలుకరించెను. రాజు సమాధానము చెప్ప
 లేదు. నాకును జెప్పఁడేమో! ఒక విధముగాఁ బలుకరిం
 తును. శిశునాగుని ప్రతీకారము నేననుకొన్న యూహ సమం
 జసమైనచో రాజును పలుకరించఁ దగినదియు రాజు సమా
 ధానము చెప్పదగినదియు నగు సంశయమును. ఆప్రతీకారమును
 గూర్చి మాటాడెదను. రాజు బదులు పలుకునేమో చూతఁను.
 అంతకంటె ముందు మఱికొన్ని విషయములు మాటాడి సమా
 ధానము చెప్పకొన్నచోఁ బ్రతీకార ప్రసంగము చేసినపుడు
 బదులు పల్కినచో నాయూహ నిజమైన దగును. అని రాణి
 యోజించుకొనుచు రాజునద్దకుఁ బోయి యాప్రశ్నయు
 నీప్రశ్నయు వేసెను. ఆయన సమాధానము చెప్పలేదు.
 రాణి రాజుమీఁద వ్రాలి మొగము మీఁద మొగము పెట్టి
 నూదులవలె చూచుచు నిట్లనెను. “శిశునాగుఁడు రాజగును.

ప్రతీకారముచేయును. ఆ ప్రతీకారమెట్లు చేయవలయునో చెప్పఁ గలుగుదురా?" రాజు కన్నులు విప్పి రాణివంకఁ జూచెను. రాణి మరల ప్రశ్నించెను. రాజుట్లనెను "అశుఁడు రాజైన తరువాత నేను తత్ప్రతీకార మార్గమును బోధింతును." మహాటవీ మధ్యమున నొక మద్దిచెట్టును మదపు టేనుగువచ్చి కొమ్మలతో కుమ్మినచో నా వృక్షమెట్లు కదలాడునో రాణి మనస్సుట్లు కదలాడెను. అనఁగా కదలెను కదలలేదు. పడిపోవునేమో యనిపించెను. గాటముగా వేళ్ళుపాతుకొనిన మద్దిచెట్టుంత సులభముగా నెంత మదపు టేనుఁగై నను దాని యాఘాతమున నొక్కసారి పెల్లిగిలదు. దాని కదలిక కదలికవలె కన్పించదు. ఆ కదలిక బోదయందు భాసించదు. కొమ్మలయందు . రెమ్మలయందాకులయందు భాసించును. రాణిమనస్సున కట్టి కదలిక కలిగెను. రాణి తటపటాయించుకొని యిట్లనెను. "మీరు బ్రతికియుందురా? ఇట్లే మంచములోపడి యింకెన్నాళ్ళుందురు. మీరు బ్రతికియున్నఁగాదా యతనికి మార్గోపదేశముఁ జేయుట." అనఁగా రాజు నవ్వుబోయెను. రాణికి సమాధానము రాదని తెలిసెను. కాని యిందులోని రహస్యమేదియో తెలిసికొనవలెననిపించెను. హఠాత్స్ఫురణగా రాణి యొక ప్రశ్న వేసెను. "నీ వెవ్వఁడవు? ఎప్పు డిచ్చటికి వచ్చితివి? ఎట్లు వచ్చితివి?" ఆ మూఁడుప్రశ్నలు నొక్కఁగ్రుక్కలో రాణి వేసెను. ఆమె యాలోచించలేదు. ఆమె మనస్సులో నేమిలోచినదో తెలియదు. ఆ ప్రశ్నల నామె యాలోచించలేదు. రాజు "నా పేరు జయద్రథుఁడు" అనెను. రాణి జయద్రథుఁడనగా నెవ

రని ప్రశ్నించెను. రాజు సమాధానము చెప్పలేదు. తరువాత
 రాణి వంద ప్రశ్నలు వేసెను. వేనికిని సమాధానములేదు.
 రాణి ప్రాణము విసివిపోయెను. కాని యామె మనస్సులో
 జయద్రథుడన్న పేరు నిలచిపోయెను. జయద్రథుడెవడు ?
 ఎవడు జయద్రథుడు ? ఎవడు జయద్రథుడు ? భారత
 కథలో సైంధవునిపేరు జయద్రథుడు. మరియు జయద్రథనామ
 ధారులు కొంతమంది కలరు. వారెవ్వరును భగవద్వ్యతిరేక
 భానముకలవారుకారు. ఆ సైంధవుడగును. వానికిని దీనికి
 నేమిసంబంధము. రాణి రాజును మీరనుట మానివేసెను.
 భర్తనువలె గౌరవించుట మానివేసెను. నీవు నీవంచునే
 మాటాడెను. అతనికిఁ బ్రయోయము కలుగుటకొఱకుఁ దాను
 శిశునాగునికి సాహాయ్యము చేయుదునని చెప్పెను. ఎన్ని చెప్పి
 నను రాజు బదులుచెప్పలేదు. ఆమె ప్రశ్నలతో నతనిని విసి
 వించెను. రాజు చివరికిట్లనెను. “నేనొక వేళకొరకుఁ బ్రతీ
 క్షించుచున్నాను. ఈరాజయొక్క శరీరము నప్పుడు వదలి
 పోయెదను. రాజు మరణించును” అనెను. రాణికన్నులలో
 నొక నీశితమైన యాలోచనా షరంపర యారంభించెను. ఆమె
 రాజునద్దనుండి లేచిపోయెను. ఒకచోట నేకాంతముగాఁ
 గూర్చుండెను. ఇట్లనుకొనెను. “ఏడెవడోవచ్చి రాజునందుఁ
 బ్రవేశించెను. వాడు లేచిపోయినంతనే రాజు మరణించును.
 ఎవ్వడోవచ్చి రాజునందున్నాడని ప్రకృతులకుఁ బరిచారకు
 లకుఁ దెలియదు. ఇది రహస్యము. జయద్రథుడు పొరపాటు
 పడి నాతోఁ జెప్పినాడు. ఏవేళకొరకుఁ బ్రతీక్షించు
 చున్నాడు ? ఆవేళ యెట్టిది ? ఎట్టిది ? జయద్రథుడు రాజులో

నెప్పుడు ప్రవేశించినాడు? శిశునాగుని బరిచారకులు తీసికొని వచ్చువరకు రాజు పుత్రవియోగాగ్తుడైనరాజు. తనకు దెలియును. శిశునాగుడు తండ్రితో మొగటిసారి మాటాడి నప్పటినుండి రాజు మారిపోయెను. శిశునాగుని మాటలోనుండి యా జయద్రథుడు రాజునందు సంక్రమించియుండవలయును. శిశునాగునందే యేల సంక్రమించలేదు? అతని మాటలో నుండి రాజు నందేల ప్రవేశించవలయును? శిశునాగుడు సాధనము. జయద్రథుడు కర్త. 'కర్త సాధనమునందుఁ బ్రవేశించెడు. సాధనమును దన కనుకూలముగా నుంచికొనును. ఈ జయద్రథుడు కర్త. వీఁడెవఁడు? వీని కార్యమేమి? శిశునాగుని ప్రతీకారము నిస్సంశయముగా వేదమరీచిమీఁద నైయుండవలెను. వేదమరీచిమీఁద నితఁడు తీసికొను ప్రతీకార మెట్టిది? ఆమె వివాహ మాడకుండఁజేయుటయా? అది పెద్ద ప్రతీకారమేమి? - అది ప్రతీకారమైనచో నది యచ్చముగా శిశునాగుని భావమై యుండవలయును. అంత మాత్రమున కెవ్వఁడో జయద్రథుఁ డన్నవాఁడు, మానవ శరీరము లేనివాఁడు, విచిత్రమైన జీవుఁడుగా నాకాశమునందు సంచరించెడివాఁడు, వచ్చి యొక శరీరమునందుఁ బ్రవేశించి తత్ప్రతీకారముకొరకుఁ బ్రయత్నింపఁ జేయవలసిన యవసర మేమి? అది మగధరాజ్యమును సమాక్రమించుకొనుటకు, మగధరాజ్య సమాక్రమణముద్వారా భారతిదేశమున నేదో యొక సిద్ధాంతము వ్యాపింపఁ జేయుటకునై యుండవలెను. ఈ జయచంద్రుడు సైంధవుడేయై యున్నచో వాఁడు కృష్ణ విరోధి. పాండవ విరోధి. ఏదో యొక పగ వేల యెండ్లుగా

సాధించవలయునన్న యొక విచిత్రమైన జీవి కోపముచేత, మాత్సర్యముచేత, దుష్ట లక్షణముచేత, యహంకారముచేత, పట్టుదలచేత, పరమాధస్థితియందున్న మృల్లక్షణ సహితమైన జీవలక్షణముచేతఁ గొందఱు జీవులు నిత్యముగా జీవలక్షణము పరిత్యజించకుండ, జీవలక్షణమునందుఁ బీటనెట్టికొని కూర్చుండి యనంతకాలముమీఁద మాటిమాటికి జన్మ లెత్తుచు మఱియుఁ గుటిలుఁడైన జీవి యైనచోఁ దన కనుకూలమైన జీవులయందు సంక్రమించుచు నీ యనంతకాలముమీఁద, ననంత దేశముల మీఁదఁ బ్రయాణించుచుందురు. వారిలో వీఁడొకఁడు. వీఁడా సైంధవుఁడే యైనచోఁ బదునొక్కండు వందల యేండ్లు ప్రయాణము చేయుచు వచ్చెను. ఈపాటికి వీనిశక్తి చాల యుడిగియుండును. ఏవేళకొఱకు వీఁడు ప్రతీక్షించుచుండెనో విచారించవలయును. శిశునాగుఁడీ గత రాత్రమున నెవని తోడనో కలిసికొనెను. వాఁడీ మాయ శిశునాగునిమీఁదఁ గ్రమ్మించెను. వాఁడీ కోటకుఁ దా నెప్పుడో రాగలఁడు. వాఁడు వచ్చుటయు రాజు మరణించుటయు నొక్క కాలము నందు జరుగుననుకొందును. వాఁడిచ్చటికి రాకుండఁ జేయ వలయును. అంతవరకు రా జిట్లే మంచమునందుఁ బడి యుండును. రాజు రాజు కాకపోయినను నీ శరీర మున్నన్ని దినములు రాజే. ఆ శరీర మున్నన్ని దినములు నేనా శరీరగత తత్సూర్యస్థితి జీవునకు భార్యను. రాజుయొక్క జీవుఁడీ శరీర మునం దిప్పుడున్నాఁడా లేడా? రాజు చనిపోలేదు. ఆజీవుఁడు నదలిపోలేదు. ఆ జీవుని నధఃకరించి ఈ జయద్రథుని జీవుఁడు వానిపై నధికారము చేయుచున్నాఁడు. వీఁ డెప్పుడో తొలఁగి

పోవును. తొలగిపోవుచు తిరిగివచ్చుచు నుండినను నుండ
వచ్చును. నేటి ప్రౌద్ధుననే ప్రవేశించినాడు. ఇది క్రొత్త.
కొన్నాళ్ళు జరుగవలయును. ఎప్పుడో. ఏడు తొలగిపోయి
నప్పుడు రాజు రాజుగా మాటాడును. నేను రాజును వేయి
కండ్లతో చూడవలయును. ఎప్పుడు నేమిటి యుండరాదు.
నాకు చాల పని పెట్టినాడు జయద్రథుడు. వాడెవ్వడో
తెలిసికొలవలయును. రాజు మేనినుండి వేడెపుడు లేచి
పోవునో తెలిసికొనవలయును. ప్రతికార స్వరూపమేమియో
తెలిసికొనవలయును. శిశునాగ వేదమరీచుల సంబంధమెట్టిదో
తెలిసికొనవలయును.”

౬

రాతిరి ప్రౌద్ధుపోయి చిత్రశిఖండి వచ్చెను. ఏకాంత
మునః గూర్చుండి చింతాపరాయణురాలైన చంద్రమతీదేవి
సాన్నిధ్యమునకు వచ్చి యాదేవి కన్నెత్తి చూచునరకు ప్రతి
క్షించి యుండి, కన్నెత్తి చూచిన తరువాతఁగూడ నామె
తన్ను గుర్తించని చాలిక తెలిసికొని “అమ్మా! నేను చిత్ర
శిఖండిని. నా చూచిన సంగతి తమకు మనవిచేసికొనుటకు
వచ్చితి”ననఁగా దేవి స్మృతికలిగి “అవునయ్యా! యాపురుషుఁ
డెవ్వఁడు? వాని జాడ తెలిసికొంటివా? అది చాల ముఖ్య
మైన విషయ”మనియెను. చిత్రశిఖండి యిట్లనెను. ‘నుహదేవీ!
మన నగరమున నొక వృద్ధ పండితుఁడు కలఁడు. ఆయనచేరు

పరాశరశాస్త్రి. నిత్య తపస్వి. యోగనిష్ఠాపరుఁడు. జ్యోతి
షము, సాముద్రీకము నాయన సొమ్ము. ఆ శాస్త్రిగారి నభ్య
ర్థించి వారిని వెంట ఖీసికొని నేను పోయితిని. ఆ స్థలము వెదకి
కొంచుఁ జేరితిని. అందు రక్షించుచుండుమని నేను నియమిం
చిన భటుఁడు లేఁడు. నా కతనిమీఁద కోపము వచ్చినది.
మఱల నా కింకొక యూహ దోచినది. వాని నచ్చటినుండి
యెవ్వరైనఁ బ్రతారించి పంపించిరేమోయని. అందు పోయి
వెదకితిని. డాలును నేలపై నా పురుషుని కాలిగుర్తు చెడ
కుండ మూసిన చోటును సమీపించితిని. డాలు మాత్రము
కదల్పఁబడలేదు. డాలు నెత్తి చూచితిని. ఆ పురుషుఁడు
కూర్చున్న గుర్తులు కనిపించుచుండెను. పరాశరశాస్త్రిగారిని
'స్వామీ ఈ పురుషుఁ డెవ్వఁడు? ఇది రాజకార్యము.
ఈ పాదపు గుర్తులను చూచి వాఁ డెవ్వఁడో నిరూపింప
వలయును. ఈ వేళను లెక్కపెట్టి వాఁడు నాకు దొరకునో
దొరకఁడో నిశ్చయించి కట్టవలయును' అని రాత్రి జరిగిన
సమాచారమును సర్వమును పూస గ్రుచ్చినట్లు వారికి నివే
దించితిని. ఆయన వృద్ధు. తొంబదియేండ్లవాఁడు. కను
బొమ్మలు తెల్లవడి పొదలవలె క్రిందికి వ్రాలి కను లెప్పుడును
మూతవడినట్లే యుండును. ఒడలు ముడుతలువడి యుండును.
ఆయన యింటిలోనుండి కడచిన పాతికయేండ్లుగా బయలుదేరి
వచ్చిన సంగతి నే నెఱుంగను. నేను పోయి యీ సంగతి
యిట్టిదని మనవిచేసితిని, ఆయన నా వెంట బయలుదేరివచ్చెను.
నా కాశ్చర్యము వేసెను. ఆ వృద్ధ పండితుఁడు నా వెంట
వచ్చుచుండఁగా వారణాసీప్రజలు నిన్వేషిపోయి చూడ నారం

భించిరి. ఇది యేదో గడ్డైన రాజకార్యము సమాసన్నమైనది. లేనిచో శాస్త్రిగారు బయలుదేరి పోవఁడనుకొనిరి. నేను పిలిచినంతన పరాశర శాస్త్రిగారు బయలుదేరి వచ్చుట నాకు భయహేతునైనది. ఇది యింత క్షిప్తమైనపనియో, ఇది యెంత రాజాపాయకరమైనదియో. ఇది యెట్టి దేశ సంక్షోభహేతునో పాతిక యేండ్లు కాలు పడునని మహా పండితుఁడు నేను పిలిచినంత నా వెంటఁబడి వచ్చుచున్నాఁడని నాకు భయము కలిగెను. ఆ భయముతోడనే వారి నాప్రదేశమునకుఁ దీసికొని పోయితిని. ఆ పాదపుగుర్తులు చూపించి వారి నట్లభ్యర్థించితిని. ఆ పండితుఁడు నానంకఁ జూచి “ఈ కాలిగుర్తులు రక్షించుటకు దాలు మూసినవాఁడవు రక్షకభటు నొక్కని నిచ్చుట నిలుపక పోయితివా” యనెను. నేను స్వామి నిలిపితిని. వాఁడు కనిపించుట లే దంటిని. ఆ పండితుఁడు నేలమీఁద నొక ప్రదేశమును నాకు చూపించెను. నేనచ్చట పరీక్షించితిని. కడచినరాత్రి బెదిరిపోయిన జంబుకము యొక్క కాలి గుర్తులవంటి గుర్తులు రాత్రి లేనివి పండితుఁడు చూపించినచోట నాకుఁ గనిపించెను. ఆజంబు కము మఱలవచ్చెను. రక్షకభటుని బెదిరించెనా? దానిని చూచి వాఁడు పాటిపోయెనా? వానిచేతిలో ఖడ్గ మున్నది. వాఁడు దానికి బెదరునా? నేను వాని నచ్చటినుండుమన్న తరువాత నై దాలు గడియలుమాత్రమే రాత్రి మిగిలియుండెను. తరువాత సూర్యోదయమై సూర్యుని నెలుఁగులు పొలమంతయు నావరించియుండును. ఆ యాలుగడియల రాత్రివేళయందే

వానిని జంబుకము భయపెట్టి పారిపోవునట్లు చేసెనా? వాడు పారిపోయెనా? పారిపోవునా? పారిపోయిన లక్షణమేమియు కన్పించుటలేదు. అని నేను విచారించి వాని కాలిజాడలకొరకు వెదకితిని. వాని కాలిగుర్తులే కనిపించలేదు. నా కర్థము కాలేదు. పండితునితో స్వామీ! వాడిచ్చటలేడు. వాడు నడిచిపోయినజాడ కనిపించుటలేదు. నా కర్థమగుటలేదంటిని. పండితుడు మాటాడలేదు. ఆయన యా పురుషుని పాద చిహ్నములు పరిశీలించుచుండెను. కొంతసేపటికి లేచి నిలుచుండి నీ పేరేమని యడుగగా నేను నాపేరు చెప్పఁగానోయీ! నీవు బ్రాహ్మణుడవా! యనెను. 'చిత్తమం'టిని. 'నీవు బ్రాహ్మణవృత్తి పరిత్యజించి రాజసేవావృత్తిలో దిగితివా?' యనెను. ఔనంటిని. ఖడ్గవిద్య నేర్చితివా యని యనెను. సర్వ యుద్ధకార్యములయందు నేను నిపుణుడనని మనవి చేసితిని. నీ రాజభక్తి యెట్టిదని నన్నుతడు ప్రశ్నించెను. ఇదిగో యిట్టిదని నేను ఖడ్గముతో మంజేయి చీల్చికొంటిని. ఇదిగో తల్లీ! ఆకత్తివాదరిగీ." అని చిత్రశిఖండి చంద్రమతీదేవికిఁ జూపించెను. రాణి రెప్పవాల్చక దానినంకఁజూచుచుండెను. చిత్రశిఖండి మఱల నిట్లనెను. ఆపండితుడు సంతోషించి 'యోయీ! చిత్రశిఖండీ! నీవు మహాక్లిష్టమైన కార్యాచరణ చేయఁదగియున్నది. ఇది సులభమైన కార్యముగా నాకుఁ గనిపించుటలేదు.' అని యా పండితుడు చాలసేపు తానేదో యాలోచించుకొనెను. ఏవో లెక్కలు కట్టికొనెను. ప్రాద్దుకొలిచెను. శిరఃకంపము చేసెను. నాతో నిట్లనెను. 'ఓయీ! ఈపాదము లెవరివో వాఁడెచ్చటికి పోయెనో తెలిసికొనవల

యును. వాడు పోయినమేర సర్వత్ర పాదచిహ్నములు కనిపించవుగదా ? వానినెట్లు పట్టుకొందువు ? వానిగుర్తు నీకెట్లు తెగులును ? వాడెట్లుండునని నీకు తెలియదు. వాడెవ్వడో తెలిసికొని వానిని మన కాశీనగరమునకు రాకుండఁ జేయవలసిన యవసరమున్నది. వాడు కాశీనగరమునుఁ బ్రవేశించినచో నీమహానగరమున కేదో పెద్దయాపద కలుగును. నాకింతమాత్రము తెలియదున్నది. ఏమిచేయుమందువు ?” అనఁగా నేను న్వామిః వాడెట్టివాడని నాకు చెప్పుడు. వాని యాకారివిశేషమును నాకు తెలియఁజేయుఁడు లేదా వాని పాదచిహ్నములనుబట్టి వానిమూర్తి యిట్లుండునని తెలియరానిచో వాని భాగధేయమెట్టిది ? వాని యాత్మలక్షణమెట్టిది ? వాని జాతకమెట్టిది ? మొదలైన విషయములైన నాకు తెలియజేయుడు. వానినిపట్టి నేనా పురుషుని వెదకెదను. నేను జన్మించినందులకు కాశీనగరమునకు నట్టి మహాపదరాకుండఁ జేయుటయే మహాఫలితముగా మన్నించుకొందునంటిని. ఆ పండితుఁడు ‘నీవు నావెంట రావలయును. కాని యీ ప్రదేశము నందు పది దినములవరకు రక్షణయుండవలయును. నల్లరెదుగురు రాజభటులు ప్రతిక్షణము జాగరూకులై యుండవలయును. అనల్లరెదుగురు నిర్భయులై వ్యామోహరహితులై దూరస్థములైన వస్తువుల స్వరూపమెట్టిదో తెలిసికొందమన్న యలుపపు కోర్కెయు నట్టి పేరాసయు లేనివారై యుండవలయును. నే నిచ్చటనే యుందును. నీవు నగరమునకుపోయి అట్టివారిని నలుగురినిఁ దీసికొనిరమ్ము. వారు దివారాత్రము లిచ్చటనే యుండవలయును. కన్నులలో నత్తులువేసికొని కాపుండవల

యును. దేనికిని భయపడరాదు ఎట్టిపరిస్థితులయందు నీస్థలము పరిత్యజించిపోరాదు. పులివంటి జంబుకములు రావచ్చును. పులులేరావచ్చును. వానిని జంపఁ బోవరాదు. వీనిని జూచి భయపడరాదు. ఈ గుఱ్ఱము నెక్కి స్వారి చేయనివాని బ్రతుకేమి బ్రతు కనిపించు గుఱ్ఱము కనిపించును. ఆ వ్యామోహమునకు లొంగరాదు. కొందఁ రాటవిక స్త్రీలు కనిపింతురు. వారి యావ నము శివనేత్ర వహ్నిదగ్గఁడు కాని మన్మథుఁడు సంచరించు పర్వతసానుప్రదేశముల వంటిది. వారినిఁ జూచి కోర్కె పొందరాదు. అట్టి రాజభటులు నలుగురున్నచో దోడి తెమ్ము. లేనిచో ఇద్దఱమింటికి పోదుము, పద.' అని పరాశర శాస్త్రీగారనఁగా నాకు వెంటనే రక్షక భటుఁడే మయ్యెనో తెలిసెను. అందులో నేదియో యొకటై యుండును. నేను విచారించితిని. అందులోనే నొకఁడనా? నాయందట్టి గుణము లున్నవా? నాకుఁగల రాజభక్తి నన్నిట్టి వానినిగాఁ జేయునా? అని యాలోచించికొని 'స్వామీ! నేనొకఁడ నంటిని! పరాశరశాస్త్రీగారు చిత్రశిఖండీ! నీ వా నలుగు రిలో నొకఁడవు కాకూడదు. నీవు చేయవలసినది వేతే యున్నది. ఆ నలుగురిని వేతే తీసికొని రావలయును. నాకు వెంటనే స్ఫురించెను. తల్లీ! మన నగరమున నట్టివారు నలు గురు కలరు. వారి నలుగురిని నేనెఱుఁగుదును. వారు గంగా తీరమున తపస్సు చేసికొనుచున్నారు. పూర్వము వారు మన సైన్యములో నుండెడివారు. ఇద్దఱు క్షత్రియులు, ఒకఁడు శూద్ర కులజుఁడు. ఒకఁడు నైశ్యుఁడు. ఈ నలుగురు స్నేహితులు. దృఢవ్రతులు, దృఢకాయులు, విరక్తులు, రాజభక్తులు. వారు

విరాగముపోంది సేననుండి విరమించి తపస్సు చేసికొను
 చున్నారు. వారు తపస్సు మొదలుపెట్టి రెండేండ్లైనది. వారు
 సైనికోద్యోగ విరమణము చేయునాఁడు నేను వారివద్ద నొక
 వాగ్దానము తీసికొంటిని. వారి యుద్యోగమునుండి విరమణము
 దొరకకుండ నేను సంవత్సరము వారి మార్గమునం దభ్యంతర
 ములు కలిగించితిని. మీవంటివారు రాజసేవ పరిత్యజించి
 నచో రాజ్యమేమి కావలయునని వారితోఁ బోరాడితిని.
 చివరకు వారివద్దనుండి వాగ్దానము తీసికొంటిని. వారు బ్రతికి
 యుండఁగాఁ గ్లిష్టమైన రాజ్యకార్యము వచ్చినచో వారు
 తపస్సు చాలించి వచ్చి యా రాజకార్యమును నిర్వహించి
 తీరవలయును. తరువాత మఱలఁ బోయి తపస్సుఁ జేసికొన
 వచ్చును. వారు నల్వరు గలరు. నేను వారివద్దకు పోయితిని.
 వారి నలువరితో చెప్పితిని. ఇది పరాశరశాస్త్రిగారి యాదేశ
 మని సంతనే వారున్న వారున్నట్లు బయలుదేరిరి. వారి సైనిక
 పురాణపు దుస్తులు కలవు. వేసికొనిరి. ఖడ్గములను దీసికొనిరి.
 నా నెంట వచ్చిరి. మేము తత్రుదేశమునకుఁ జేరునప్పటికి
 ప్రోద్దు వాటారఁ బోవుచున్నది. శాస్త్రిగారు మే మచ్చటికిఁ
 జేరునప్పటికి నేవో కొలతలు కొలుచుచునే యుండిరి. రాత్రి
 చెదరిపోయిన జంబుకపు కాలిగుర్తులు నచట గాపుంచిన రక్ష
 కుఁడు పోయిన మార్గము తెలియక యుండగా నచట నావ
 రించియున్న జంబుకపు కాలిగుర్తులు నాయన పరిశీలించు
 చుండెను. నేను కనిపించినంతనే 'ఓయీ! మన మదృష్టవంతు
 లము. ఈనాఁడు సవలెల్ల గాలియే లేదు. ఇది చూచితివా?
 ఇవి నక్క కాలిగుర్తులు. ఇవి కూడ నక్కలేనా? గుఱ్ఱపు

కాలిడెక్కల గుర్తులవలెఁ గనిపించుటలేదా ! జాగ్రత్తగా చూడుము. నక్క యరికాలు చీలియుండును. గుట్టపుడెక్కలో చీలిక యుండదు. ఇది నక్క కాలిగుర్తులు కావు. గుట్టపు కాలిగుర్తులు. ఆ గుట్టము కాలిగుర్తు ప్రమాణమునుబట్టి తింగ గాయై యుండవలయును. ఆ జంబుకము సరిమాణమెంతదో ఈ గుట్టపు ప్రమాణమంతదై యుండవలయును. ఓయీ ! నీవిచట కాపువట్టిన రక్షకభటుఁడు పొట్టివాఁడా ? యని శాస్త్రిగారడుగగా నేనవునంటిని. ఆయన ఆ నక్క వానికొఱకు మఱింత యెత్తెనదై యుండవలయును. అని నా నెంట వచ్చిన నల్వరినంక శాస్త్రిగారు చూచి మీరా ! మీవంటివారు మరి నల్వరీ నగరమున నెవ్వరున్నారని నేననుకొంటిని. మీరు తపస్సు చేయుచుండుటచేతఁ జిత్రశిఖిండి మనుజులు దొరకఁ లేదని తిరిగి వచ్చు ననుకొంటిని. మీరు పూర్వము రాజసేన లోనివారు. మరల రాజసేనలోనికి దిగితిరా ? యనఁగా వారు 'స్వామీ ! యీ చిత్రశిఖిండి మమ్ము వాగ్దాన రజ్జుబద్ధులను గావించె'ననిరి. శాస్త్రిగారు నావంక ప్రశంసాదృష్టులను బఱ పిరి. ఇట్లనిరి. “చిత్రశిఖిండి ! నీవు దూరాలోచన కలవాడవు. ఓయీ ! మనమిప్పుడొక మహాకార్యారంభమునం దున్నాము. ఈ కార్యము కొలఁది దినములలో కాదు సరికదా ! కొలఁది సంవత్సరములలోఁ గూడఁ దేలునన్న విశ్వాసము నాకు లేదు. పదేండ్లు పట్టవచ్చును. ఇరువదియేండ్లు పట్టవచ్చును. ఈ కాలి గుర్తు లేపురుషునివో వాఁడు మనకు దొరకెడుదాక మన కార్యమునందు సశ్రద్ధ పనికిరాదు. వాఁడు మనలనుఁ బ్రతా రించి రాజసౌధ ప్రవేశముఁ జేసినచో మన ప్రయత్నమంతయు

వ్యర్థమగును. రాజసౌధము చుట్టు సంపత్సరముల కొలఁదిగా
 దివారాత్రములు, ప్రతినిమేషము నూహించరానంత కట్టు
 దిట్టములతోడి పరిరక్షణ యేర్పాటు చేయవలయును. దానికి
 నీవు సమర్థుఁడనైనచో నీపనిని ప్రారంభింతము. లేనిచో వీ
 రిచ్చట నుండనక్కరలేదు. అంత నే నిట్లంటిని. 'అయ్యా! ఇల
 వని తలంపుగా నొక పిడుగుపడినది. దీని యాను పానులు వెలి
 యుటలేదు. నే నూరకే రాజభక్తుఁడు తీసికోవలసిన శ్రద్ధ
 తీసికొంటిని. తమరి మాటలవలన ఇదియేదో గడ్డు సమస్యగాఁ
 గనిపించుచున్నది. పరమేశ్వరుఁడేదియో యొక యాపద తెచ్చి
 పెట్టినాఁడు. దాని నొడ్డుకొనుటకు ప్రయత్నించవలయును.
 మార్గమధ్యమున విఘ్నములు సమకూడునన్న భీతిచేత నెవఁడో
 దుర్జనుఁడు ప్రయత్నారంభమును పరిత్యజించును. నాచేత
 నైనంత ప్రయత్నముఁ జేయుదును. ఈ రాజోవు నాపద
 రాజు కొడుకునుగూర్చి యని నే ననుకొనుచుంటిని. నా ప్రాణ
 ముల నొడ్డియైనను నా జీవితాంతము తమ రేప్రతీక్షా నైశి
 త్యము నుపదేశించు చుండిరో దానిని రాజసౌధము నందు
 పాలింతును. పాలింపఁ జేయుదును. అట్టిపాలనము నడుమ
 విఘటితమగునేమో యన్న భయముచేత ప్రయత్న విఘ
 ణముఁ జేయుట నా కిష్టములేనిపని. అది రాజభక్తి లక్షణము
 కాదు. విశ్వేశ్వర ప్రీతికరమైన విషయమును కాదు. సనాతన
 ధర్మాభిమతమైన మార్గముకాదు. శాస్త్రిగారూ! తమకు
 మహావేత్తలు. ఇది కాశీనగరము. ఆయన విశ్వేశ్వర స్వామి.
 మన రాజు ధర్మాత్ముఁడు. నేను బ్రాహ్మణుఁడను. ఈ
 రాజ్యమును రక్షింపుడు. వాఁడెట్టి వాఁడైనను నేను వానిని

గనుగొందును. నాకుఁ బితృమైన యాస్తికలదు. దాని నంతయు వెచ్చించియైనను ఆ పురుషునిజాడ తీసెదను. వాని నాకత్తి కెరగాఁజేసెదను. ఎన్నిరాజ్యములు లేవు. వాఁడు తన దౌష్ట్యముఁ బరమపాపనమైన కాశీరాజ్యము మీఁదఁ బ్రయోగింపవలయునా? వాఁడెవ్వఁడు? వాని యాకార విశేషమెట్టిది? వానికున్న క్షుద్రమహిమలెట్టిది? వాని క్షుద్రమహిమలను నాకు తెలుపుడు. వాని నాసేతుశీతాచలము గాలించెదను. అనగా శాస్త్రిగారు కనులు మూసికొని నా వెంటవచ్చిన నలుపురిని గాంచి యిట్లనిరి. 'ఓయీ! వారిచ్చట గాపుండవలయును. దివారాత్రము లుండవలయును. నిద్రా హారములు పనికిరావు. ఆహారము కావలసినచో నెప్పుడో యొకప్పుడు మీలోనొకఁడు వెళ్ళి తెచ్చికొనవలయును. ఇద్దఱు నిద్రపోగా మఱియిద్దఱు మేల్కని యుండవలయును. ఇదిగో జంబుకము. అది గుఱ్ఱమువలె నచ్చును. వయసులోనున్న భిల్లస్త్రీవలె వచ్చును. మరి యింకెట్లువచ్చునో తెలియదు. మఱియు నెవరువత్తురో తెలియదు. దూరమునందు విచిత్రమైన విలసనములు కలుగవచ్చును. ఆ విలసనములెట్టివో చూడవలయునని తెలసికొనవలయునని భ్రాంతిచేత మీరీచోటు తొలఁగి పోరాదు. మీ రిందు కదలకుండఁ బది దినము లుండవలయును. మఱియు రెండు మూఁడు దినములుండవలయునేమో నేనువచ్చి తెలియఁజేసెదను. ఈ పండ్లెండు దినములు నిచట పగఁటి యెండకు మీరు తలదాచుకొను నెలపులేదు. రాత్రులందు నిద్రించుటకు శయ్యలులేవు. రాత్రులందు చీకటిక్రమ్మును. దూరములు కనిపించవు. ఈ ప్రదేశముమాత్రము సురక్షిత

ముగా నుండవలయును. ఇచ్చట రాజకొడుకు కూర్చుండెను. ఇచట నెవఁడో యొక పురుషుఁడు కూర్చుండెను. జాగ్రత్తగాఁ జూచినచో కాలిగుర్తులు కనిపించును. ఆ పురుషుఁడచ్చట నెందుకు కూర్చుండెనో తెలియదు. ఈ ప్రదేశముయొక్క లక్షణము తొలుతఁ దెలిసికొనవలయును. రాత్రులం దిచ్చట నేమిజరుగును? ఎనరువత్తురు? ఈ చుట్టుపట్ల నేమిజరుగును? ఏమి కనిపించును? మీరు వానిని నన్నింటిని నాకు వార్త లందింపవలయును. ప్రతిదినము ప్రౌద్ధున సాయంకాలమున మీ కడకు నేను మనిసిని పంపింతును. అతనితోఁ జెప్పవలయును. మీ కిదేవిధి. మీభోజనము మీరే చూచికొనవలయును. అసఁగా నేను 'స్వామీ! వారికి నుభయవేళల భోజనము పంపించునేర్పాటు నేనుచేయుదు' నంటిని. పరాశరశాస్త్రి యొప్పికొనలేదు. వారిభోజనము మనము సవరించరాదు. మనము తెచ్చిన యాహారము వారు తినరాదు. వారే వండు కొని తినవలయును, పదార్థములు వారే తెచ్చికొనవలయును. వీరిలో నొకఁడు నగరమున వంటచేసి ఇచ్చటికి తెచ్చినను సరియే. పదార్థములు తెచ్చికొని ఇచ్చట వంటచేసికొనినను సరే. ఇచట వంటచేసికొనుట యుత్తమమైన పనికాదు, ఆనంట సరిగా నిర్వర్తింపఁబడక పోవచ్చును. తీరా వంట చేసినతరువాత నా పదార్థము ఖాదన యోగ్యము కాకపో వచ్చును. అందుచేత వీరిలోనొకఁడు దినదినము ప్రౌద్ధుట నగరమునకుపోయి నల్వరకువండి తీసికొనివచ్చి వీరికి పెట్ట వలయును. పరాశరశాస్త్రిగారిట్లనగా వారిలో నొకఁడెట్ల నెను. "మాకు వంట యక్కరలేదు. ఏ పండ్లో తెచ్చుకొని

తిందుము. పది దినములు కాదు. పన్నెండు దినములు కాదు. ఒక నెలనాళ్లైనను మేము వట్టి పండ్లుతిని నీళ్లు త్రాగి ఇచట కాపుండగలము. మాకు భయములేదు. ఇచ్చట జరిగినది యథాతథముగా మీకు నివేదింతుము. మా వాగ్దాన మట్టిది. మమ్మట్టి వాగ్దానమునందు చిత్రశిఖిండి బంధించినాఁడు.

అంత నేనును శాస్త్రీగారును కలిసి బయలుదేరితిమి. శాస్త్రీగారు వెనుదిరిగి వారితో నిట్లనెను. 'ఓయీ! మీరు రెండేండ్లు తపస్సు చేసితిరి. మీకిచ్చటఁ గనిపించు దృశ్యములు సామాన్యులకుఁ బలె నంత భ్రాంతిదములు కాక పోవచ్చును. ఆదృశ్యములు మీకుఁ గలిపించెడి వ్యామోహము వేరు విధముగా నుండవచ్చును. మీలో నొక్క రొక్క రొక్కొక్క యభ్యాసమార్గమున నున్నారు. ఆ మార్గమునఁ గొన్ని ఫలితములకై ప్రతీక్షించుచున్నారు. తత్ప్రతీక్షాఫలము మీకు వచ్చినట్లు గాలిలో దూరములందు భాసింపఁజేయఁబడవచ్చును. అది యథార్థము కాదని నిశ్చయించుకొనుడు. పది బారల దూరములో మీకు నైకుంఠము కన్పించినట్లున్న నైనను మీ రీస్థలము వదలిపోరాదు. మీ గురువు వచ్చి పిలిచినట్లు వెలియింపఁబడఁ జేయవచ్చును. అతడు మీ గురువు కాదు. మీరీప్రదేశము వదలిపోరాదు. మఱియు నింకొక్క మాట, పరమదీనుఁడు, నిరాహారుడు, సస్థిసంజరము నంటివాఁడు; నాకలివేయుచున్నది చనిపోవుచున్నాను. మీవద్ద నున్నచో కొంచెము నీళ్ళిప్పించుడని యడుగును. మీరు జాలిపడరాదు. వానిని గూడ నీస్థలమునకు రానీయరాదు. అట్టి హానిఁగ త్తితో నరకుట యెట్లని విచారించనురాదు. ఆదార్థ్యము

మీ యెదలయందు కలదేని ఇచట నిలుపుడు. ఈ పాటికి నేను చెప్పెడి సంగతిలోని పరమార్థము మీ కవగతమై యుండ వచ్చును. ఇది యొక మాయావిలాసము. ఇచట మీ కత్తి యక్కఱలేదు. కావలసినది మీ ధైర్యము. ధైర్యమునగా నేకాగ్రత, భ్రాంతిపడకుండుట. మీ రేకాగ్రత్వము వహించఁ దగిన విషయమొక్కటే. ఈ స్థలమున కెవ్వరిని రానీయకుండుట. అది జంతువు కాకూడదు. మానవుఁడు కాకూడదు. పిశాచములైనను రారాదు. ఈ యొక్క విషయమునందు మీరు వ్యగ్రులై యుండుడు. పవశ్యయందు భయపడనక్కర లేదు. రాత్రులందే పదిరెట్లు శ్రద్ధవహించవలయును. అప్పుడు వారిలో నొకఁ డిట్లనెను. 'పగటనే మాలో నిద్దఱు నిలచి యిద్దఱముగా నిదురపోదుము. రాత్రులందు నల్వరమును మేల్కొనియే యుందుము. నల్వరము నాల్గుదిశలయందు నిలుచుందుము. శ్రీమన్నారాయణ చతుర్భాసువులవలె మేమిందుండగా మా యిష్టములేక సుదర్శనాయుధము కూడ లోనికి రాజాలదు.'

“అంత నేనును శాస్త్రిగారును బయలుదేరి వారి యింటికి వచ్చితిమి. మేము వారి యింటికిఁ జేరువేళకు జాము ప్రొద్దువోయినది. వారు జపము మీఁదఁ గూర్చుండిరి. తల్లీ! ఇప్పుడు రాత్రి రెండుజాములైనది. వారు నాల్గైదు గడియలు జపము మీఁదనుండి నాతోఁ గొన్ని విషయములు చెప్పిరి. నేను వారివద్ద సెలవు తీసికొని తమ దర్శనార్థము వచ్చితిని. శాస్త్రిగారు చెప్పిన భయమేమియో నాకు తెలియదు. యువ

రాజుగారెట్లున్నాఁగో నాకు తెలియదు. మహారాజుగారు లేచిరా ! మాటాడుచుండిరా ! నేఁడు సుఖముగా నున్నారా ! నాకేమియు తెలియదు. కోటయంతయు నిశ్శబ్దముగా నున్నది. రక్షకభటులు మాత్రమే మేల్కనియున్నారు. తమరిని నేను దర్శించఁ గల్గునుననియను కొనలేదు. తమరిచటఁ బరధ్యాసమున నున్నారు. నాయదృష్టముకొలది తమ దర్శనము లభించినది. జరిగినదంతయు మనవిచేసితిని. ఎవఁడో యొక పురుషుఁడు కోటలోనికెప్పుడో వచ్చునట. వాఁడిట్లుండునని తెలియదు. వాఁడిప్పుడు వచ్చునని తెలియదు. అట్టి వానిని కోటలోనికి రాకుండ నేను చూచికొన వలయును. వెంటనే నే నాశ్రద్ధమీఁద నుండవలయును. సెల విప్పించినచో వెడలి పోవుదును” అనెను. చంద్రమతీదేవి “ఓయి ! చిత్రశిఖండి ! వాఁడిదివరకే వచ్చినాఁడు. ఇప్పుడు మఱింకొకరీతిగా వచ్చును కాబోలు. పురుషాకృతితో వచ్చును గాబోలు. రాజు ప్రొద్దుటినుండి మాటాడుట లేదు. మంచమునందే పడియుండెను. ఆ వచ్చేడివాఁడు రాజుకొఱకు వచ్చును. నే నున్నాను. వానిని రానీయను. నేను నిద్రాహారములను మానివేసితిని. అచ్చట నీవు నలుపురి నుంచితివి. ఈ మహానగరమున నట్టివారు ఆ నలుపురుకాక మఱి యింకొక్కరు లే రనుకొనుచుంటివి. ఇంకొక వ్యక్తియున్నది. అది నేను. నే నిచ్చట నున్నాను. ఆ పురుషుని రానీయను. వాఁడు రా లేడు. వచ్చినచో నా బొడ్డులోనున్న చురకత్తి కెరయఁగను. వానికిది తెలియఁ జేసెదను. ఎట్లు తెలియఁజేయవలయునో నాకు తెలియును. వాఁడికోటలోనికి నేను బ్రతికి

యుండఁగా రాలేఁడు. నీవు పోయి తక్కిన విషయమును చూచికొనుము.”

చిత్రశిఖిండి నిష్క్వణ పోయెను. ఈ మె యింకొక పరాశర శాస్త్రియూ ? ఇదివఱకే కోటలోనికి నచ్చినవాఁడెవఁడు? ఎట్లు వచ్చెను? అతనికేమియు సర్థము కాలేదు. మహారాణి నడుగుటయెట్లు? చిత్రశిఖిండి సెలవుతీసికొని సర్వదుర్గద్వారముల యందు రక్షకభటులను నియమించి తాను శాస్త్రియింటికి పోయెను. శాస్త్రి మఱల జపముమీఁద నున్నాఁడు. చిత్రశిఖిండి యాతనికెదురుగాఁ గూర్చుండెను.

అటు సూర్యోదయ మగుచుండగా నిటు పరాశరశాస్త్రి జపమునుండి లేచెను. లేచినంతనే యెదురుగాఁ జిత్రశిఖిండి కనిపించెను. ఆయన మాటాడకుండలేచి కాల్యకృత్యములు తీర్చికొని మఱల వచ్చెను. చిత్రశిఖిండి రాణియన్న సర్వ వాక్యములనుఁ బరాశరశాస్త్రితోఁ జెప్పెను. పరాశరశాస్త్రి తన జీవితములో నెన్నఁడును రాజదర్శనముఁ జేసినవాఁడు కాఁడు. భూపతి యతని కొఱకుఁ గబురంపలేదు. అతఁడు వెళ్ళలేదు. రాజునకు మంత్రశాస్త్రమునందు నభిమానము లేదు. అందుచేత నాతనిని బిలిపించ లేదు. ఇవియన్నియు తుద్రవిద్యలని రాజయొక్క భావన. ఆయన నిత్యమును శివ పూజను జేసెడివాఁడు. ఆశివపూజ దైనందినముగా నొక యలవాటగాని యుపాసనామార్గము నందుఁ జేయఁబడినది కాదు. పరాశరశాస్త్రియొక్క ప్రతిష్ఠ కాశీనగరమునందే కాదు, భారతదేశమునందు బహుష్ఠలములఁగలదు. రాజసౌధములకు ననాపూతుఁడై పోరాదు. పరాశరశాస్త్రికి రాణినిఁ జూడ

వలయుననిపించెను. ఆమెతో మాటాడవలె ననిపించెను. ఆ పురుషుడు రాజసౌధములో నిదివఱకే ప్రవేశించినాడనుటలోని యర్థమేమో తెలిసికొనవలె ననిపించెను. కాని నేను రాణి దర్శనము చేయవలయునని చిత్రశిఖండితో జెప్పటయా యన కిష్టము లేదు. ఏమిచేయవలయునో తోచలేదు.

అది యట్లుండగా జిత్రశిఖండి చేయవలసిన కార్యము చాలగలదు. చిత్రశిఖండి కాశీనగరమున నుండుటకే వీలు లేదు. ఆ పురుషుడెవ్వడో కనుగొనవలయును. కనుగొనుట కని చాలికగాని పోలికగాని తగులలేదు. ఈ పది దినములు తత్ప్రదేశమునఁ గాపుంచినవారి యనుభవ విషయములు తెలిసి తరువాత వానినిగూర్చి కొంత తెలివిడి కలుగవచ్చును. పదిదినము లాగుట యెట్లు? ఈ పదిదినములలో నాపురుషుడెవ్వడో రాజసౌధప్రవేశము జేయవచ్చును. వాడిట్టెడని రాణికిఁ దెలియదు. వానినెట్లు రాణి నిరూపించికొనఁగలదు? వాడు గొప్ప మాయలమారి. ఎంత మాయలమారియైనను వాడు ధరించదగిన రూపములు సృగాలము మొదలైన యల్ప జంతువులకు సంబంధించియున్నవి. అట్టి జంతువులు రాజాంతః పురములోనికి వచ్చుటకు వీలులేదు. రక్షకభటులు రానీయరు. వాడు గంగానదిని ముట్టికొనఁడు. ఏలయనగా రాజసౌధము నుండి గంగానదిలోనికి సోపానములుకలవు. అచ్చట ద్వార బంధముకలదు. గంగాజలములో నీదికొనుచు నా సోపానముల నెంట రాజసౌధప్రవేశము జేయవచ్చును. వాడు గంగానదిలోఁ బ్రవేశించి యీదికొనివచ్చుట సంభవించదు. మఱి యెట్లువచ్చును? తక్కిన రాజసౌధ ద్వారములన్నియు భద్ర

పఱచితినని చిత్రశిఖిండి చెప్పుచున్నాఁడు. తాను రాణిదర్శనము చేయుటయెట్లు? చిత్రశిఖిండినిపంపి రాణివలన నా రహస్యమేదియో కనుగొనవలయును. రాజకుమారుఁ డేస్థితిలో నున్నాఁడు? రాజస్థితి యెట్లున్నది? రాజు ప్రొద్దుటినుండియు మాటాడుట లేదనియు మంచమునందే పరుండియున్నాఁడనియు నితఁడు చెప్పెను. తాను రాత్రోయంతయు జపముచేసెను. తనకేమియుఁ గనిపించలేదు. సామాన్యముగా పరాశరశాస్త్రజపముమీఁదఁ గూర్చుండగా దేనినిగూర్చి భావించుచుండునో తద్విషయము మూర్తిమంతమై యాయన కనులకుఁ గనిపించును. అట్టిదేదియు నీనాఁడు జరుగలేదు. ఇది పిశాచ వ్యవహారముకాదు. భూతములకు సంబంధించినదికాదు. భూతప్రేతపిశాచములకు సంబంధించినదైనచోఁ బరాశరశాస్త్ర కావిషయము సులభముగాఁ గనులముందు దీపించెడిది. వీఁడెవఁడో కుటిలమానవుఁడు. దుష్టయోగాభ్యాసము చేసినవాఁడు. ఎనో మ్లేచ్ఛమంత్రముల బలముచేత బ్రతికియుండఁ గనే పిశాచమునలె నటించఁగలశక్తి సంపాదించినవాఁడు. వానిని తన మంత్రజప పరిధిలోనికి తీసికొనివచ్చుట కష్టముగాఁ గనిపించుచున్నది. అచ్చముగా తాకికమైన వ్యవహారము తాకికమైన మేధాశక్తిచేతఁ బరామర్శించి సులభముగాఁ జేల్చికొనవచ్చును. అచ్చముగా నతాకికమైన వ్యవహారము జప తపోమార్గముఁ మంత్రధ్యానాదులచేతఁ బరిష్కరించుకొనవచ్చును. అదియు నిదియుకాని వ్యవహారము క్లిష్టమార్గమున నుండును. పరాశరశాస్త్ర కొక యాహ పోయెను. తాను మున్నొక మంత్రమును నేర్చికొని దానినిఁ బరిత్యజించెను.

అది త్సుద్రమంత్రము. తన జీవితము శాంతమార్గమునఁ బోవుచున్నది. ఆమంత్రము నుపదేశించిన వాఁడొక స్త్రీచ్ఛుఁడు. అది తా నెప్పుడో చిన్నప్పుడు నేర్చినది. నిత్యగంగాస్నానము, తన యాముష్మికముకొఱకు కొంత జపతములు చేసికొనుట, లోకోపకారముకొఱకు కొన్ని సాధుమంత్రముల నుపాసించి తీర్థమిచ్చుట, విభూతియిచ్చుట, రక్షకేకులు కట్టుట, మొదలైనవిమాత్రమే యతఁడు కడచిన పాతికదేండ్లుగాఁ జేయుచున్న పని. ఆ స్త్రీచ్ఛమంత్రమునందు నిరాదరణచూపి యాయన దానినిఁ బరిత్యజించెను. ఆ మంత్రమునందు సులభసిద్ధి కలుగును. దానికి శ్రమ పడనక్కరలేదు. దానికి సంబంధించిన యొండు రెండు కుటిలాచారములు కలవు. ఆ కుటిలాచారములయందు జగుప్సవహించి పరాశరశాస్త్రి యా మంత్రమునుఁ దిరస్కరించెను. ఇప్పు డామంత్రమును స్వీకరించి నాల్గైదు దినములు జపముచేసినచో నేమగునో? ఈ వయస్సులోఁ దాను జేయదగినపనియా యది? రాజసౌధములోని పరిస్థితి యెట్టిదో తెలియదాయెను? ఆ పరిస్థితి తనకుఁ దెలిసినచో రాజరక్షణముఁ జేయవలసిన యగత్యము కలిగినచో రాజరక్షణార్థ మాకుటిలాచారములను నెరపినను నెరపవచ్చును. తన్నభ్యర్థించని రాణికొఱకుఁ దా నేల శ్రమపడవలయును? వా రడిగినప్పుడే చూచికొనవచ్చును. కాని చిత్రశిఖిండి తన్నభ్యర్థించుచున్నాఁడు. రాజయొక్క యభ్యర్థనగాని యాజ్ఞగాని రాజే చేయఁడు. తనయనుయాయులచేతఁ జేయించును. రాజుకొఱకనుయాయులు చేయుదురు. అందుచేత రాజుచేసినట్లే.

తాను రాణివద్దకుబోవలయును. రాణి తన్ను నిరాకరించునా?
 తాను రాణిదర్శనము చేయఁదగిన యవసరమేమి కలిగినదని
 తానుపోయి నిరూపించికొనును. తనపేరుమాత్రము రాణికిఁ
 దెలిసియుండును. అంతమాత్రమునఁ దనకుఁ బ్రవేశ మబ్బునా?
 పరాశరశాస్త్రి చిత్రశిఖిండి నడిగెను. అచటఁ దానుచేసిన
 యేర్పాటులన్ని రాణికి నివేదించితివాయని. ఆ నలువురఁ డచ్చటఁ
 గాపుంచుటయు సందులోని గడ్డుతనమును రాణికిఁ దెలిసినవా?
 తెలిసినచో నామె యూరకున్నదా? ఆ పరాశరశాస్త్రిని
 నేను చూడవలయునని యనలేదా? యని యడుగఁగాఁ జిత్ర
 శిఖిండి “స్వామీ! తమరు రాణిగారివద్దకు వచ్చినచో నేను
 తీసికొనిపోదును. ‘అనాహూతోఽధ్వరంగచ్ఛేత్’ అన్నాడు.
 రాజకార్యముమీఁద పిలువఁబడకుండనే పోవచ్చును. రాజాత్మ
 ప్రజశరీరము, ఆత్మరక్షణ నిత్యకర్తవ్యము. తమరు వచ్చినచో
 నేను మిమ్ముఁగొంచుఁ బోయెద ననెను. పరాశరశాస్త్రి ఇట్ల
 నెను. ఓయీ! ఇది క్లిష్టమైన పరిస్థితి. నాకు దీని యాను-
 పానులు తెలియలేదు. రాజరక్షణము చేయవలసియున్నది.
 ఈ పరిస్థితి లౌకికమునుగాదు. భూతప్రపేత పిశాచాది విషయ
 మునుగాదు. పరమస్థైర్యవిషయముగాఁ గనిపించుచున్నది.
 ఇట్టి విషయముల యందు నేనెప్పుడును జోక్యము పెట్టుకొన
 లేదు. రాజవంశముయొక్క రక్షణకొఱకు నేడు పెట్టికొనవలసి
 వచ్చుచున్నది. నేనింక నిర్ణయించికొనలేదు. నిర్ణయించి
 కొనినతరువాత నాకు నాల్గైదు దినములు పట్టును. అప్పుడు
 గాని నాకు దీని స్వరూపావగతి కలుగదు. తత్స్వరూపావగతి

కలుగకుండ రాణివద్ద కెందుకు పోవలయును? కాని యొక
భయ మున్నది. ఈ నాల్గైదు దినములలోన నే రాజవంశమున
కొక యాపత్తి సంక్రమించినచో అది మద్దేతుకమగును.
దానికి నేను కొంత చెడిపోవలయును. పాతికయేండ్లు న్యాయ
మైన మార్గమున బ్రదికితిని. సన్మంతానుష్ఠానమే చేసితిని.
వామాచారములతోడి మంత్రముల ననుష్ఠించలేదు. అది
యొక లోకము. తదనుష్ఠానమువలన జీవునియొక్క శుద్ధ
సత్త్వము కలుషితము కావచ్చును. నేను మాటాడకుండ
నూరకుండఁ గలుగుదుగాని నీవు నన్నిందులోనికి దించితివి.
మనస్సెంత విచిత్రమైన దోయీ చిత్రశిఖండి! తనకుఁ గొంత
తెలిసి, తెలిసినదన్న భాగములోఁ గొంత పరిశిష్టమై యున్నచో
నా పరిశిష్టమైనది నిజముగాఁ దెలిసికొనఁదగినది కాకపోయినను,
తెలిసికొనుటవలన నధిక ప్రయోజనము లేకపోయినను,
దానిని తెలిసికొనుట యనిష్టాపత్తియైనను, తనకు తెలిసిన
పొలములోని యొక దేశమగుటచేతఁ బరిహార్యమైనదైనను,
దానిని గూడ స్వీకరింపుము స్వీకరింపుమని మనస్సు ప్రబో
ధించుచుండును. ఓసి మనస్సా! అది పరిహార్యమైన విష
యము. దానిని తెలిసికొనరాదని నీవు చెప్పుము. ఆ మనస్సు
గీకరించదు. తెలికోనయ్యా తెలిసికొమ్ము. దానివలన దోష
ములు సమాసన్నములైనచోఁ బ్రాయశ్చిత్తముఁ జేసికొన
వచ్చును. అని ప్రబోధించును. నాకొక యూహయున్నది.
రాశితో మాటాడినచో, రాజసౌధమునందలి పరిస్థితులు తెలిసి
కొన్నచో, నీ వ్యవహారము మఱికొంత సులభముగా నను

మితము కావచ్చు నని. ఆ పరిస్థితులు తెలిసిన తరువాత నొక కుత్సితమంత్ర మనుష్ఠింపఁ దగినదిగాఁ దోచినచో నట్లు చేయ వచ్చును. 'లేనిచో వ్యర్థముగా భ్రష్టుఁడను గావలసిన యవసర మేమున్నది? తత్త్వాయశ్చిత్తము చేసికొనవలసిన యవసర మేమున్నది? మఱియు నొక యూహకలదు. ఈ నాల్గుదిన ములు నెట్లు గడచును? పరమేశ్వరానుగ్రహమువలన నివి సరిగా గడచినచో నష్టములేదు. ఈ నాల్గుదినములలో నేదైన నాపత్తి కలిగినచో నేను విచారించనలసియుండును. ఈ భావమే నన్ను బాధించుచున్నది. అని పరాశరశాస్త్రి కూర్చున్న వాఁడు కూర్చున్నట్లు లేచి పదమని రాజసౌధమునకు నడచెను. ఇద్దఱును రాజసౌధమునకుఁ బోయిరి. పరాశరశాస్త్రి తొట్టదొలుత యువరాజును చూడవలయు ననెను. ఇద్దఱును యువరాజువద్దకుఁ బోయిరి. యువరాజు తలయెత్తి వాటిద్రరినిఁ జూచెను. చిత్రశిఖిండి నమస్కారము చేసెను. శిశునాగుఁడు వారివంకఁ జూచుచుండెను. ఆయన కన్నులలో తొలుతఁటి దీప్తిలేదు. పూర్వము చిత్రశిఖిండి కనిపించగా నెన్నియో ప్రశ్నలు వేసెడివాఁడు. ఇపుడేమియును లేదు. చిత్రశిఖిండి యిట్లనెను. "యువరాజా! నాయనగారు నిన్న నంతయు మాటాడలేదట. కనులు మూయలేదట. ఆహారములేదట. రాణిగారు తమతో మసవి చేయుమన్నారు." అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి యువరాజును చూచి యిట్లనెను. "యువరాజా! నేను వారణాసీపురివాసిని. నాపేరు పరాశరశాస్త్రి. తమకు వినియుండవచ్చును. నేను మిమ్మొక్కటి యడుగుటకు వచ్చితిని. మొన్నరాత్రి యిచ్చటికి యామడమేరనున్న నాల్గు

పొలిమేరల నడుమ, నాల్గు శ్మశానముల నడుమ తమరొక
 చోట కూర్చుండిరి. తమకెదురుగా నొక పురుషుడు కూర్చుం
 డెను. అతడెవ్వడు? వాని ముఖాద్యాకారమెట్టిది? అతడు
 మీతో నేమి మాటాడెను? అపుడు తమరేమి చేసితిరి? ఇవి
 యడుగుటకు వచ్చితిని అసగా శిశునాగుడు పరాశరశాస్త్రి
 వంకఁ గోపముగాఁ జూచెను. ‘దానితో నీకేమిపని? యనెను.
 పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “నాకున్న పనియంతయు వాని
 తోనే యున్నది. వాడు నావద్ద కొన్ని కుటిలవిద్యలు నేర్చి
 కొనెను. వానిని దుర్వినియోగము చేయ నని నాకు వాగ్దానము
 చేసెను. తమరి మీఁద దుర్వినియోగము చేయుట కారంభిం
 చెను. వాడెచ్చటనున్నను నేను వానిని బట్టికొని శిక్షించె
 దను. వాడిప్పుడెచ్చట నున్నాడో చెప్పుడు” శిశునాగుడు
 కదలాడిపోయెను. ఇట్లనెను “అతనికొఱకే నేను ప్రతీక్షించు
 చుంటిని. అతడెప్పుడో యిచ్చటికి వత్తునన్నాడు. ఎప్పుడు
 వచ్చునో తెలియదు. వాడు వచ్చినగాని నే నేమి
 చేయవలయునో నాకు తెలియదు.” పరాశరశాస్త్రి వాడు
 రాడు. నేను వానిని రానీయను.” అనెను. శిశునాగుడు ‘వాడు
 మనుష్యుడే అన్నమాట. వానిని చూచి నేను శవ మనుకొంటిని.
 వాడు పిశాచ మనుకొంటిని. వాని తల యంతయు
 త్రాళ్లుగా పేనిన జటలున్నవి. వాడు నాకొక ధూమ
 కాష్ఠము నందించెను. నేను దానిని పీల్చితిని. దానిని
 పీల్చినంతటనే నాకొక దిమ్మెక్కినది. అదివఱకు పాపమను
 కొన్న విషయము పాపము కానట్లు భాసించినది. నాయొడలు
 నాకు తెలియలేదు. నే నింటికి వచ్చువఱకు నా కేమియుఁ

దెలియదు. నేను మా నాయనగారితో మాటాడితిని. తరువాత నాకు దేలిక యిచ్చినది. నాలోనుండి యేదో బరువు తొలగినట్లునిపించినది. అతడు వత్తు సన్నాడు. రాడా? వాడు నీ శిష్యుడా? నీవుకూడ దయ్యమువా?” అనెను.

పరాశరశాస్త్రి చిత్రశిఖండి చేయి ఎట్టుకొని మాటాడు కుండ వెలికివచ్చెను. వచ్చి చిత్ర శిఖండితో నిట్లనెను. “ఓయీ! వాడేదో శక్తిని యువరాజునందు నిక్షేపించెను. ఆ శక్తి రాజునందు సంక్రమించెను. వాడిదివరకే గాజ సౌధమునందు ప్రవేశించెనని రాణి చెప్పిన మాటలోని యర్థమిది. మనము రాజును పోయి చూడవలయును. ఆ యర్థపిశాచము యువరాజు నాశ్రయించలేదు. రాజు నాశ్రయించెను. రాజు నాశ్రయించి యేమిచేయును? వాడెవడు? రాణి కీరహస్యములోఁ గొంత తెలిసియుండవలయును. రాణి వద్దకు పోదము పడ.” అని యిరువురును రాణివద్దకు పోయిరి. చిత్రశిఖండి రాణితోఁ బరాశరశాస్త్రి చెప్పిన మాటలన్నియుఁ జెప్పెను. రాజకుమారునివద్దకు పోయితిమనెను. రాజకుమారుఁ డన్న మాటలు నివేదించెను. రాజకుమారునిలోనుండి యెవడో యొక జీవుడు రాజునందుఁ బ్రవేశించెను. వాడెవ్వడో తెలిసికొనిగాని ప్రతిక్రియా సంరంభము సాగదు.

రాణి యిట్లనెను. “ఓయీ! వానిపేరు జయద్రథుడు. వాడెవ్వడో నాకుఁ దెలియదు. ఇంత స్త్రోబ్ధుడైన భాన సంపత్తి కలిగిన జీవుడు జయద్రథుఁడన్న పేరుకలవాడెవ్వడో వాడు భారతమునందు కనిపించు సైంధవుడు కావలయును.

వాఁడు తనకు చెల్లెలి వరుసయైన ద్రౌపదిని చెఱబట్టబోయిన వాఁడు. వాని జీన లక్షణ మట్టిది. మరియు నేదో కాష్ఠ ధూమము శిశునాగుఁడు పీల్చితినని చెప్పెనుగదా! ఆ కాష్ఠ మెట్టిది?" అని రాణి యనగా "తల్లి ఆ ప్రదేశమునందు కొన్ని దుబ్బులు గలవు. అది నే నెఱుఁగని సస్యము. నే నెఱుఁగని సస్యము లేదు. ఒక దుబ్బు త్రవ్వి క్రింద దుంప యున్న దేమో చూడవలయు ననుకొంటిని. చూడలేదు. నేను మరల పోయి యొక దుబ్బును త్రవ్వి క్రింద దుంపయున్నచో నది యెట్టిదో పరిశీలింతును. తరువాత దీనిలోని రహస్యము కొంత తెలియనచ్చును. ఆ దుబ్బు లచట నెట్లు మొలచినవి? ఎవరైనఁ దెచ్చి వాని నచట నాటిరా? ఎచటనుండి, తెచ్చిరి? ఈ జయద్రథుఁ డెవ్వరు? నేను దీనికొరకుఁ బ్రయత్నము చేయుదును." అని చిత్రశిఖిండి యనుచుండఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి రాజదర్శనము తాను చేయవలయుననెను. మువ్వరును రాజు వద్దకు పోయిరి పరాశరశాస్త్రి రాజును చూచినంతనే పకాలున నవ్వి "ఓయీ! నీ విచ్చటికి వచ్చితివా? భారతయుద్ధ మేనాటిది? నీవిన్నాళ్ళు గాలిలో తిరుగుచుంటివా? ఎన్నాళ్ళకుఁ గనిపించితివి?" అనెను. రాజు "ఓయీ! నీ నెవ్వరవు? నీవు నాకు గుర్తులేదే?" యనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి "నన్ను నీవు గిరినజ పురములో చూడలేదా?" యనెను. రాజుఁ నాకు గుర్తులేదోయీ! ఆ మాహేశ్వరి నన్నే డిపించిన యేడిపింపునకు నాస్మృతి పథములోఁ గొన్ని యవక తవకలు జరిగినవి." అనెను. మరల మాటాడలేదు.

పరాశరశాస్త్రి చిత్రశిఖండితో “నోయీ! నాల్గుదినములు నీవు రాజదుర్గ రక్షణముచేయవలయును. ఈ నాల్గుదినముల తరువాత సర్వరక్షణభారము నేనే వహించెదను” వహింపఁగలనన్న ధైర్యమున్నది. కలనో లేనో రెండుదినములలో తేల్చెదను. మూడవదినము సాయంత్రమువరకు చూచెదను. అప్పటికిని సాధ్యముకానిచో నే వామాచారములు చేయవలయునో యవి చేసెదను. తరువాత భగవంతుఁ డున్నాఁడు. ప్రాయశ్చిత్తములున్నవి. రాజకుటుంబరక్షణముకన్నఁ బ్రస్తుతము చింతనీయమైన విషయము మరియొకటి కనిపించుట లేదు. ఓయీ! చిత్రశిఖండి! ఇందులో చాలసమస్య లిమిడియున్నవి. మన మిద్దఱమే కనిపించుచున్నాము. నే నూరువదలిపెట్టి పోదగినవాడనుకాను. నిన్ను పంపించినచో నేనొక్కడ నగుదును. నీవలె నావలె నీవిషయమునందు బద్ధమనస్కులైనవారిని మరి నలుగురైదుగురిని జూచికొన్నగాని యీ వ్యవహారము మనము తుదముట్టించలేము” అనెను. చిత్రశిఖండి ‘ఆ శ్మశాసమునద్దఁ గాపుంచిన నల్వరును గలరుగదా, వారొకవేళ నారక్షణకార్యము పూర్తియైనంతనే మరల గంగయొడ్డున కూర్చుండమన్నచో వారిని నేను గూర్చుండనీయను. వారు నావలనఁ జాల యుపకారముఁబొందిరి. నాకు వారిచ్చిన వాగ్దానము పదిదినములలో పూర్తికాకపోవచ్చును.” అని యనఁగాఁ బరా

శరశాస్త్రీ 'ఈ నాల్గుదినములు నీయిష్టమువచ్చినట్లు చేసి
 కొనుము, నేను పోవుచున్నాననిచెప్పి యింటికిఁ బోయెను.
 అంగడికిపోయి ఏవో యపురూపపు దినుసులు కొనితెచ్చెను.
 కొంత తతంగము చేసెను. మ్రుగ్గులునెట్టెను. ధూపములు
 వేసెను. మ్రుగ్గులలో కొన్ని యంత్రములు గీసెను. ఆ యంత్రపు
 గదులలో నేవో యక్షరములవంటి గీతలు గీసెను. ఒకయేకాం
 తమైన స్థలమునఁగూర్చుండి తాను నేర్చిన శాబరమంత్ర
 మును పురశ్చరణము చేయ నారంభించెను. రెండుదినము
 లేకధాటిగా జరిగెను. మరునాటి తెల్లవారువరకు నతని
 కేమియు ఫలితముఁ గనిపించలేదు. రెండు దినములు||వృథా
 యైనవని భావించెను. మూడవదినముకూడ నిట్లే గడపు
 టయా? కలుషకార్యములు చేయుటయా? ఆ మంత్రము
 సిద్ధించుటకుఁ గొన్ని యసహ్యకార్యములు చేయవలయును.
 వానిలో ముఖ్యమైనది బ్రాహ్మణజన్మమెత్తి చేయరానిది.
 భారతీయుఁడే చేయరానిది చేయ వలయునా? వలదా?
 యన్న సంశయముచేతఁ బరాశరశాస్త్రీ యుయ్యాల లూగి
 నీ! నీ! నేను చేయును. రాజకుటుంబ మేమైన నాకేమి?
 కలికాలము నచ్చి పండ్రెండువందల యేండ్లైనది. క్రమ
 క్రమముగా నిది చెడిపోవుట కేర్పడిన కాలము. దీని
 నెవ రడ్డుకొనగలరు? పోనిమ్ము. అని నిశ్చయించుకొని యుపర
 మింప నెంచు చుండగా నతనికి నొక నక్క యూల వినిపిం
 చెను. తన యిల్లు మహానగరము నడుమనున్నది. తెల్లవారఁ
 బోవుచున్నది. అచటికి నక్క యెట్లు వచ్చును? ఈ యూల
 యెట్లు వినిపించెను? లేచిపోయి యాధ్వని వినిపించినచోట

వెదకుద మనిపించెను. ఇంతలో నాయనకు నొక విషయము స్మరణకు వచ్చెను. ఆ మంత్రమును తన కుపదేశించినవాఁడొక మాట చెప్పెను. ఈ మంత్రోపాసన నీవు చేయుచున్నప్పుడు నీకు నక్క యూల వినిపించెనా నీకు మంత్రము సిద్ధింపఁబోవుచున్న దని యర్థము. సిద్ధి కభిముఖముగా నున్నదని యర్థము. అప్పుడు నీవు మానివేసితివా నీవు నిదురపోవుచుండగా తోడేళ్ళు వచ్చి పీకికొని తినును. నీకుఁ దప్పదు” ఈమాట స్మరణకు వచ్చెను. ఆయనకు భయము పేసెను. తానునిదురపోవుచుండగాఁదోడేళ్ళువచ్చితన్ను పీకికొనితినునా? అతఁడు చెప్పెనుగదా! చెప్పినట్లు నక్క కూతఁ వినిపించెను. నక్క వచ్చుటకు వీలులేనిచోటతన కీకూత వినిపించుట యెట్లు? ఇచ్చట నక్కలేదు. ఊల వినిపించెను. తోడేళ్ళులేవు. అవి పీకికొని తినును. లేచిపోయి నక్కయొక్క జాడకోసము వెదకుదమనగా దానచటనుండి లేచుటకు వీలులేదు. కానిమ్ము సిద్ధికభిముఖముగా నున్నదికదా! ఆ యసహ్యములైన వామాచారములు చేయఁనక్కర లేదు. చేయఁనక్కర లేకయే సిద్ధికాభిముఖ్యము కల్గినది. పరాశరశాస్త్రికిఁ దన కామంత్ర ముపదేశించినవాఁ డిరువదియొడ్లక్రింద చెప్పిన మాటలన్నియుఁ గ్రమక్రమముగా జ్ఞాపకమునకు వచ్చుచుండెను. వాని నన్నిఁటినిఁ దాను మరచిపోయెను. ఈ మాత్రమును గురించి స్థూలముగా జ్ఞాపకమున్నది. మంత్రము తాటియాకుమీఁద వ్రాసికొని యుంచికొనెను. అతఁడు చెప్పిన మాటలన్నియు వ్రాసికొని యుంచలేను. ఆభిముఖ్యము కలిగినదన్న తరువాత మిగిలిన వామాచార మొక్కఁడే యున్నది. తక్కినవన్నియు

నాభిముఖ్యము కలుగుటకొరకు చేయవలసినవి. ఇది యొక్క టియే మిగిలినది. అది యొకటియు తాను జేయవలయునా? వలదా? శ్మశానమునకు పోవలయును. చనిపోయిన పసిపిల్ల నెవ్వరైన పూడ్చిపెట్టినచో నాగోయి త్రవ్వి ఆ పసిపిల్ల యపాన వాయు నిర్గమన స్థానమునందున్న యొక సన్నని నరమును కోసి తెచ్చి దాని నాదేవతకు నైవేద్యము చేయవలయును. తానిది స్వంతముగాఁ జేయవలయును. ఎవరిచేతను జేయించ రాదు. తానెట్లు శ్మశానమునకుఁ బోవలయును? తా నీపని యెట్లు చేయవలయును? తానీపని చేయుచుండగా నెవ్వరైనఁ జూచినచో నేమగును? తెల్లవారినది. ప్రొద్దుక్రంకువరకు దా నాగవలయును. ఈ ధర్మరాజ్యములోఁ బసిపిల్లలు చచ్చుట చాలయరుదు. ఈ నాఁడది దొరుకునా? ఏమిచేయవలయును? చిత్రశిఖిండి తనవద్దకు నాల్గు దినములవరకు రాఁడు. ఇందులో నెవరిసాయ మపేక్షింపవలయును? అనవసరముగా నిందు లోనికి దిగరాదు. ఆపని తానుచేసిఁగాని సిద్ధిలేదు. స్త్రీచ్ఛ రాజ్యములలోఁ బసిపిల్లలు చచ్చిపోవుట యుండును. ధర్మ ముగాఁ బరిపాలింపఁబడు రాజ్యములలో నట్టిది జరుగదు. పసి పిల్లలు చచ్చిపోవుట తానెన్నడు చూడలేదు. ఏమిచేయవల యును? ఆయనకొక యూహతో చెను. లేనిచోట నక్క కూత వినిపించినపుడు జరుగని పసిపిల్ల మరణము గూడ జరుగ వచ్చునుకదా? ధర్మేతరమైన వృత్తితో బ్రదికెడువా రున్నచో వారి పసిపిల్లలు పోవుదురు. అట్టివారు కాశీనగరము నందు లేరని నమ్మకమేమి? కాశీనగరమునం దుండక పోవచ్చును. నగరబహిః ప్రదేశమున స్త్రీచ్ఛజాతులకుఁ జెందిన

వారలు కొందరుండవచ్చును. ప్రొద్దుక్రుంకిన తరువాతఁ దాను బోయి యది సాధ్యమగునేమో చూడవలయును. మరియు నే పరమేశ్వరశక్తి కాలమును నడిపించుచున్నదో దానికి సాధ్యము కానిదేది? ఏ ప్రయత్నము లేకుండఁగనే చెప్పఁ బడిన యే వామాచారములు జరుగకుండగనే యీ మంత్రము తనకు సిద్ధించుట కాభిముఖ్యము గల్గెను. ఆ యాభిముఖ్యమే దానిని గూడ సాధ్యము చేయు ననుకొందును. ఇది వామాచారము. అసహ్యమైన ప్రక్రియయే. అయినను తనయందు నధికమైన పాపము సంక్రమించవలసిన యవసరములేదా. ఆనరము నాదేవశకు నైవేద్యము చేయుదును. ఆ దేవత పరమ తుచ్ఛమైన దేవత. దానికది నైవేద్యము చేయఁబడుట వలన తనకేమియు నష్టములేదు. తనయాత్మ ద్రవ్యమునందు దొసఁగు సమీపింపదు. ఇది కశ్మలమైన వ్యవహారము జగుప్సా హేతువైన వ్యవహారము. అయినను వైద్యము కొరకిట్టి పనులు చేయుట లోకమునందు కలదు. అందుకనియే వైద్యులను పంక్తి బాహ్యు లనినారు. రసవిష గంధకములను దహించుట యొక్కటియేకాక యిట్టి దుర్జాతిననులను చేయుట కూడ వారు చేయుచుందురు. శ్మశానములోనున్న యొక పసిపిల్ల శవమును త్రవ్వినచో దాని బంధువు తెవరై నఁ జూచినచో మన కాపదగాని తక్కినవారి కేమి పట్టినది? మరియుఁ దాను త్రవ్వనక్కరనే లేదేమో? శ్మశానములోఁ గొంతసేపు ప్రతీక్షించుచుఁ గూర్చున్నచో నే నక్కయో వచ్చి నేల నదియే త్రవ్వను. తాను కత్తితో కోయఁనుగూడ నక్కరలేక పోవచ్చును. ఇంతలోఁ బరాశరశాస్త్రి కొకనవ్వు.

వచ్చెను. ఏ నక్క యిప్పుడు కూసినదో ఆ నక్కయే వచ్చి
 యా పని జేసిపెట్టవచ్చును. ఆయన నిశ్చయించికొనెను.
 ప్రొద్దు గుంకువరకుఁ బ్రతీక్షింపనేల? అట్టిది సాధ్యమైనదో
 దానికి నిశాకాల మక్కరలేదు. దివాకాలమైనను సాధ్యమే.
 మరియు శ్మశానములో నేమి జరుగుచున్నదో యెవ్వరికిఁ
 గావలయును? ఏమి జరుగునో చూతమని యాయన శ్మశా
 నాభిముఖుడై నెళ్ళెను. ఆయన శ్మశానమునకు చేరినవేళకు
 నా చుట్టుపట్ల నెవ్వరును లేరు. ఎవరైన నున్నారేమో యని
 యటునిటు చూచెను. ఎవ్వరును లేరు. అది ప్రాతఃకాలము.
 సర్వ జనులు తమ తమ దినాదికృత్యములయందు నిమగ్నులై
 యున్నారు. దారిలో నొక పురుషుఁడు నొక వృద్ధస్త్రీయుఁ
 దనకుఁ గనిపించిరి. పురుషుని చేతిలో ద్రవ్యగోల యున్నది.
 ఆయన కప్పుడే స్ఫురించెను. ఎవరో జసిపిల్లను బాతిపెట్టి
 వచ్చుచున్నారనుకొనెను. శ్మశానముదగ్గర కొత్తగా
 పూడ్చిన స్థలము త్రవ్వచున్న నక్కయు గనిపించెను.
 ఆ నక్కకు వారు త్రవ్వినంతసేపు పెట్టలేదు. బిడ్డ శవము
 బయటకు లాగఁబడెను. నక్క తన కోరలతో దాని నెచ్చట
 చీల్చవలయునో అచ్చటే చీల్చెను. ఆ నరమును లాగెను.
 ఆ నర మొక్కటియే దాని నోటిలో నున్నది. పరాశరశాస్త్రి
 కంతయు నద్భుత మనిపించెను. ఆ నక్కను బెదరించినచో
 నది నరమును నోట గరచుకొని పారిపోవునేమో! తన కది
 యెట్లు లభించును? పరాశరశాస్త్రి యొక మంటిబెడ్డను
 తీసికొని నక్కకుఁ దగులకుండ దాని సమీపమునఁ బడునట్లు
 విసరెను. ఆ నక్క తల యెత్తి చూచెను. తన్ను చూచి

బెదరిపోవు ననుకొనెను. అది పారిపోలేదు. తన్ను చూచి
 కోపముతో దంతములు ప్రకటించెను. నోరు తెరచెను.
 అప్పుడు దాని నోటిలోని నరము క్రింద బడెను. మరల
 నా నరమును నక్క తీసికొనకుండ నేమి చేయవలయును?
 పరాశరశాస్త్రి తన చేతిలో నొక కట్టనైన దేలేను.
 ఇంతలో మరియొక నక్క యచ్చటికి వచ్చెను. రెండును
 శవముకొరకుఁ బోరాడ నారంభించెను. నర మచ్చటనే
 పడియుండెను. ఇంతలో నెనఁడో యొక పురుషుఁడు వచ్చెను.
 పరాశరశాస్త్రి వానితో నిట్లనెను. “ఎవరో పాపము చనిపో
 యిన బిడ్డను పాతిపెట్టి పోయిరి. ఆ నక్కవచ్చి పెల్లగించినది
 కాబోలు. ఆ రెండును దానికొరకుఁ బోరాడుచున్నవి.
 ఆ నక్కలను దోలి ఆ బిడ్డమీఁద నింత మన్ను వేసి
 పోయినచో బాగుగా నుండుననియెను. అతఁడు బలిష్ఠుఁడు.
 చేతిలో దృఢమైన కాష్ఠము కలవాఁడు. అతఁడు నక్కలను
 కొట్టుటకు వాని. నద్దకుఁ బోసాగెను. పరాశరశాస్త్రియు
 వానిసెంట నేగెను. వీరిద్దరినిచూచి నక్కలు కొంతసేపు
 వీరిని పండ్లతో బెదరించుచు కొంతసేపు తమలోనవి పోరా
 డుచు నీ బలిష్ఠుఁడైన పురుషుని చేతిలోనున్న దృఢ కాష్ఠ
 మును జూచి దూరముగాఁ దొలఁగి పోక తప్పక వచ్చెను
 అతఁ డా శవమును కట్టతో గోతిలోనికిఁ ద్రోసి తన
 కాలితో మట్టిని దానిపైకి ద్రోయు చుండెను. పరా
 శరశాస్త్రి వాఁడు చూడకుండ నా నరమును క్రిందపడి
 యున్నదానిని ఇంత మట్టితోఁ గలిపి కూడఁబట్టికొని తన
 యొడలు గగుర్పొడువఁగాఁ గొంచెము దూరములోనున్న నొక

మేడిచెట్టు నాకులు రెంటిని కోసి యీమట్టి వానిలోబెట్టి తన
 యుత్తరీయమున ముడివేసికొని యతనితో “మంచి పనిచేసితివి.”
 మరలనచ్చి యా నక్కలు శవమును బెల్లగించునేమో
 యనెను. ఆ పురుషుఁడు వదులు వదులుగానున్న యా మట్టిని
 తనకాశ్చతో గట్టిగా మట్టగించి “ఇంక రావు. మన మేమి
 చేయుదుమ?” అనెను. ఇద్దరును వారిదారిని వారు పోయిరి.
 ఆ పురుషుఁడు పరాశరశాస్త్రినంటి సద్రాబ్ధహ్మణఁడు తా
 నచట పడియున్న నరమును గుప్తపరచెనని యనుకొనుటకు
 వీలులేకపోయెను. శాస్త్రి యింటికి వచ్చెను. ఆనాఁడు
 తానుపవాస ముండవలయును. స్నానము చేయరాదు.
 బ్రాహ్మణకర్మ యేదియు చేయరాదు. కానిమ్మనెను. ప్రౌద్ధు
 గ్రుంకినది. మరలఁ గూర్చుండి యాజపము నారంభించెను.
 ఈ పాటి కాయనకు నా మంత్రోపదేష్ట చెప్పిన సర్వవిషయ
 ములు జ్ఞాపకమునకు వచ్చెను. అన్నియును తు. చ. తప్ప
 కుండ చేసెను. చివరకా నరమును మట్టిని గడిగి జిల్లేడాకులో
 పెట్టి జిల్లేడు పాలతో దానిని ప్రక్షాళనముఁజేసి నైవేద్యము
 చేసెను. ఇంత గుగ్గిలమును తెచ్చి పొగవేసెను. పట్టపగలే
 సంపాదించిన గొడ్డువసనుండి తీసిన తైలముతో దీపారాధనము
 చేసెను. రెండు బొమికలను కొట్టి కలిగిన ధ్వనిచేత దేవతను
 మేల్కొల్పెను. ఇది జరుగునప్పటికి రాత్రి రెండుజాము
 లయ్యెను. నగరమంతయు నిదురబోవుచుండెను. తన యింటి
 లోఁగూడ నెవ్వరు మేల్కనియుండలేదు. తాను కూర్చున్న
 ప్రదేశము తన గృహమునకు దక్షిణదిశ. ఆ ప్రదేశమునకును
 తన గృహమునకును సంబంధములేదు. తాను కూర్చున్న

స్థలమునకు నాల్గునైపుల గోడ యున్నది. ఉత్తరనైపున దానికి ద్వారమున్నది. ఆద్వారము బిగింపబడియున్నది. లోని కేజింతువు వచ్చుటకు వీలులేదు. నై వేద్యము, ధూపము హారతి, బొమికలతోఁగి గంట వాయించుటయు, బూర్తియై యింత దుమ్మును చేతితోఁ బట్టుకొని సర్వమును తద్దేవతార్పిత మని యామట్టిని వదలినంతనే పదినక్కల కూతలు పడి తోడేళ్ళ యరవులు తన గదిచుట్టును వినిపించెను. దేవతా ప్రత్యక్షమిదియా? ఇది కాదు. ఒక దేవత కనిపించునని యతఁడు చెప్పెను. మరియుఁ గొంతసేపు జపము చేయవలయును. అచటినుండి కదలరాదు. భయపడరాదు. తాను భయపడుటయేమి? ఇంతకంటె విపరీతములైనవే తా నెఱుఁగును. అట్లే కూర్చుండి మరల నొకజాముసేపు తన కర్థము తెలియని యామంత్రములోని మాట లుచ్చరించుచుండెను. ఆమాటలకర్థమున్నదా? అది యేభాష? తనకేమియు తెలియదు. ఈమంత్రముల నెనకు సృష్టించిరి? ఎట్లు సృష్టించిరి? మహర్షులు మంత్రద్రష్టలు. అసఁగా వారి తపోగతమున నామంత్రాక్షరములు వారికి స్ఫురించినవని యర్థము. అట్లే ఈ శాబరమంత్రములకు స్లేచ్చమంత్రములకు ద్రష్టలుండవలయును. ఆద్రష్టలు చేసిన తపస్సెట్టిది? అయ్యో! నైదికమైన తపస్సునకు నియమములు సదాచారము, మనోన్యగ్రత మొదలైన సల్లక్షణములున్నవి. ఈద్రష్టల కేమి లక్షణములున్నవి? సురాపానము, బహుజంతు మారణము, మాంసభాదనము, మాంసనైవేద్యము, కుటిలవర్తనము, మనోన్యగ్రతతో కూడ యిట్టి మంత్రదర్శనమునకు యోగ్యులైన

స్థితినిఁ దెచ్చునా? ఏమి విచిత్రమైన సృష్టి? కోకిల కూయఁగా
 నా ధ్వనియంత మధురముగా నేల యుండవలయును? ఎలుఁగు
 గొండు దగ్గఁగా నాధ్వని యంత కఠోరముగా నేలయుండ
 వలయును? ఈ రెండు ధ్వను లాకాశభూతమునందు వ్యాపిం
 చును. వియదణువులు తొలి సవ్వడిచేత సుకుమారములై,
 మసృణములై, శ్రవణపేయములై శ్రవణేంద్రియమునకు
 సమాప్తమౌద జనకములై యుండుటేమి? దానివలన నొక
 యానందము కలుగుటేమి? రెండవదాని సవ్వడి వియదణువు
 లనుఁ బగిల్చి వానియందు గాఢిన్యము తెచ్చి శ్రవణేంద్రియము
 నకుఁ గఠోరమై హృదయమునకు భయము సంధానించుటేల?
 ఎవఁడో నన్వేను? ఆ నవ్వు సంతోషముచేత సముద్భవించెను
 అది విన్నప్పుడు మనకు సంతోషమే కలుగుచుండెను. అర్ధ
 రాత్రమున నెవ్వఁడో యెవనినో గొంతు పట్టుకొని పిసుకు
 చుండెను. వాఁడు కెవ్వమని కేక పెట్టెను. ఆ కేక విన్నం
 తనే విన్నవారి గుండెలలో నెత్తురు కరుడు కట్టటయేల?
 ఈ సృష్టిలోనున్న భిన్న భిన్న ధ్వనులకు భిన్న భిన్న శక్తు
 లెచటినుండి సంప్రాప్తించినవి? దీనియందు దుఃఖమున్నది.
 దీనియందు సంతోషమున్నది. దీనియందు దుఃస్థానమున్నది.
 దీనియందు దానందమున్నది? ఇట్లు ధ్వనులు వివిచ్యమానములై
 సృష్టియందు భాసించుచున్నవి. మానవుఁడు తన సంగీత
 శాస్త్రమును సృష్టిగతములైన యీ ధ్వనులను విడి విడిగా
 నిరూపించుకొని వానినుండి స్వరములను నిర్ణయించుకొని
 తస్వరముల సమ్మేళనముచేత నాయా దుఃఖ సంతోషోత్సా
 హానందాదులను వినిర్గమింపచేయు స్వరసంపుటిని సమా

యత్త పరచుకొని వానినుండి సంగీత మొక కళయని నిర్ణయించు
కొనెను. ఈ మానవ హృదయాంతర్గతమైన రత్తికోధ దుఃఖ
భయాదు లన్నియు సహజముగనే యున్నవి. వానిని మాన
వుఁడు ధ్వనులయందు దర్శించెను. అంతకుంటే పైకిపోయి
ఆ ధ్వనులనుండి తాను శబ్దములను సృష్టించుకొనెను. మరి
కొందఱు శబ్దబద్ధములయందు విలక్షణములైన ధ్వని సంపుటికల
యక్షర సమాహారమును మంత్ర రూపముగాఁ జూచికొనిరి.
ఆ మంత్రములు సంగీత స్వరములు భిన్నగుణముల నెట్లుద
యింపఁ జేయునో భిన్నశక్తుల నెట్లుదయింపఁ జేయునవిగా
నయ్యెను. సంగీత శాస్త్రములో నొకొక్క రాగమున
కొకొక్క యధిదేవత, ఆ రాగాలాపమున కొకొక్క వేళ
యనుకూల మైనది. అట్లే యీ మంత్రముల కొకొక్క
యధిదేవత. ఇత్త దుపాసనల కొకొక్కవేళ యనుకూల
మైనది. అట్లే వాని వానికి యోగ్యములైన యాచారములు
నైవేద్యములుఁ ప్రబలించుకొనిరి. ఇదియొక విచిత్రమైన సృష్టి.
ఈ సృష్టియొక్క రహస్య మిదియని తెలిసికొనెడివాఁ డెంతటి
వాఁడు. ఆలోచించఁగా నాలోచించఁగా వేళలు, ధ్వనులు,
భావములు, మూఁడును మూఁడు ననంతము లైనవి. ఈ
మూఁటితో వేనియొక్క ఏకదేశము తక్కిన రెంటిలోని
యే యేకదేశముతో పొసఁగునో, ఆ మూఁడునుఁ గలిసియే
విచిత్రమైన శక్తిని సముద్భవింపఁ జేయునో, యనంతమైన
మానవుని విచిత్రములైన యాశలచేత విచిత్రములైన యను
భవములచేతఁ దెలియఁబడినవి. అవియే చిత్రములైన విద్య
లుగా నెలారినవి. ఒక విద్య యొకప్పుడు భాసించవచ్చును.

మరియొకప్పుడు భాసింపక పోవచ్చును. ఒకదాని కొకప్పుడు ప్రాముఖ్యము రావచ్చును. మరియొకప్పుడు ప్రాముఖ్యము లేకపోవచ్చును. గండభేరుండ మనునది పక్షి. శరభమనునది మృగము. అవి రెండున్నప్పుడు వానికి వానికి నామములు కలిగెను. ఆ జంతువులు రెండు సృష్టిలో నిశ్చేషములై పోయెను. వాని పేర్లుమాత్రము మిగిలెను. ఇప్పటివారు ఆ జంతులే లేవు అవి కల్పితము లనవచ్చును. కాలమునం దనేకము లంతర్హితము లగుచుండును. క్రొత్తవి యనేకములు సముద్భూతము లగుచుండును. ఎప్పటికప్పు డంతర్హితము లైనవి లేనే లేవనుట జరుగుటయుఁ గలదు. పరాశర శాస్త్రి కాశ్చర్యము వేసెను. తన కర్ణము తెలియని కొన్ని ధ్వనులు. ఆ ధ్వనులను తాను లక్షసార్లు చ్చరించెను. అట్లు చ్చరితమైన యాధ్వనులలోనుండి యొకశక్తి పుట్టినది. ఆధ్వనులకు, నీపసిబిడ్డ నరముయొక్క నైవేద్యమునకు, నీ గుగ్గిలపు పొగకు, నీ బొమికలవలన కలిగిన సవ్వడికి, పశువసావినిర్గత తైలదీపమునకు నేమి సంబంధము? నక్కలు లేనిచోట, వచ్చుటకు వీలులేనిచోట, వాని యూలలు విని పించెను. నాల్గునైపుల బలిష్ఠమైన గోడప్రాకారముగాఁ గల యిచ్చోటికి పదినక్కలు వచ్చెననుట యసంభవము. తన ప్రాకారపుగోడ యెంత యెత్తనగా నక్కలు దూఁకి రాలేనంత యెత్తు. పది తోడేళ్ళ యటపులు. తాను కూర్చున్నవాఁడు లేచిపోయి తోడేళ్ళుగాని నక్కలుగాని లోన నున్నవాయని చూచుటకు వీలులేదు. లేచినచో నేదేవత తనకుఁ గని పించవలయునో యాదేవత కనిపించదు. దేవత కనిపించుట

ప్రధానము కాని నక్కలను తోడేళ్ళను చూచుట ప్రధానము కాదు. ఆయన మరియు నిట్లాలోచించెను. తాను పూర్వము మహామంత్రములను పురశ్చరణము చేసినవాఁడు తన్మంత్ర పురశ్చరణవేళ మరియుక యూహ దేనిని రానీయకూడదు. అన్యభానతాడితమై తన్మంత్రాధిదేవత దూరదూరము పోవుచుండును. ఏతన్మంత్ర పురశ్చరణవేళ తనబుద్ధి యెంత యన్యభాన తాడితమగుచున్నదో యంత దేవతా సామీప్యము జరుగుచున్నట్లుండెను. యిది ఏ దేవతకు నక్కలయు తోడేళ్ళయు కూతలు ప్రియమో ఆ దేవతాకృతి యెట్లుండును? యేను నొక మరి యొకఁడైనచో గుండెపగిలించుచును. తనకుఁ గనిపించుట కాదేవతకే భయముగా నున్నదేమో? చిన్నప్పుడు తనతండ్రి చెప్పెను. నీకొక మహామంత్రము సిద్ధించియున్నచో తక్కిన యల్పమంత్రముల బలము నిన్నేమియు చేయఁజాలదు. తక్కిన వాని సిద్ధులు నీకు సులభముగా కలుగును. ఆ మంత్రాధి దేవతలు నిన్ను చూచి భయపడుచుందురని. ఆ దేవతను చూడవలయునని కూర్చుండెను. ఇంతలో నాయనకు నేదియో కనిపింప నారంభించెను. అదియొక మహారణ్యము. ఆప్రక్కనొక నది ప్రవహించుచున్నది. అంతయు అయోమయము. ఆనదియొడ్డున నొకపర్వత మున్నది. ఆపర్వతముకెలన నొక విరిగిపడిపోయిన యొక విగ్రహమున్నది. అది పెద్దవిగ్రహము. మరియుఁ జూడగా నది చండివిగ్రహము. తల క్రిందపడియున్నది. నాల్క. చాచఁబడియున్నది. కన్నులకు నాలుకకు వేయబడిన యెఱ్ఱనిరంగు వానల కెండలకుఁ జెడిపోయెను. మరికొంతదూర

మున దేవియొక్క చేయి, చేతిలోనున్న పెద్ద పట్టాకత్తితో కనిపించెను. ఆస్థలమంతయు విస్పష్టముగాఁ గనిపించుచుండెను. అచ్చట రెండు బొమికల ప్రోవులుండెను. ఎన్నాళ్లైనదో వారచ్చటపడి చనిపోయి ఆ రెండుబొమికల ప్రోవులనడుమ నొక ప్రదేశముండెను. అది చచ్చదరముగానున్నది. తక్కిన సర్వ ప్రదేశము గడ్డియో నేదియో మొలచియే యున్నది. ఆ ప్రదేశము మాత్రము బూడిదచేత నింపబడియున్నది. మరియు చూచెను. అచ్చటనున్న సస్యమంతయు దనకు పరిచితమైనదే. అదిమేడి. ఇదిరావి. ఇదివేప. అదిదొండ. ఇదిపచ్చిక. ఇదిదర్భ. ఇదినల్లేరు. ఇది గంగపావలె. ఈదుబ్బులేమి? ఆహా! ఇవి మొన్న శిశునాగుఁడు కూర్చున్నచోటనున్న దుబ్బులు. అవి యిక్కడివా? ఆ దుబ్బులను లెక్కబెట్టెను. అవి యిరువదియున్నవి. మరలఁజూడగా కొండపైభాగము కనిపించెను. ఆపైన నింకొక్కదుబ్బున్నట్లు కనిపించెను. ఆ కొండకొమ్ము నిర్మించిన స్తంభమువలెనున్నది. ఆపైకి ప్రోవుటయెట్లు? ఈ దుబ్బులేమి? అనుకొనుచుండగా మరల నింకొకరీతిఁగనిపించెను. ఏదో శవము తగలుబడుచుండెను. అందులోనుండి పొగ వచ్చుచుండెను. ఆపొగ వచ్చివచ్చి ఈదుబ్బులుగా నాకారము పొందెను. మరియుఁ గొంతసేపు గడచెను. మరల నిట్లు గనిపించెను. ఆదుబ్బులు నేలమీఁదనుండెను. నేలలోఁదనకుఁ గనిపించుచుండెను. ఆ దుబ్బుల యడుగున వాని వేళ్ళు కట్టిలుగానుండెను. ఏ సస్యముయొక్క వేరైనను భూమిపైకి వచ్చిన సస్యము నంటియున్న మొదట లాఘ ప్రోవును సన్నపడును. ఈ దుబ్బుయొక్క వేరు వెదురు కట్టివలె నుండెను. సామా

స్వముగ భూమిలోనున్న వేళ్లు పచ్చిగా నుండును. అవి
యెండిచగాని కాలపు. ఈ వేరు పచ్చిగా నున్నప్పుడే ముట్టి
కొనునా? కొన్ని పచ్చి వస్తువులకు నిప్పు ముట్టించినచో
నంటుకొనుటయు తిరిగితిరిగి యారిపోవుటయు మరల నంటించు
చుండ నలయుటయు జరుగును. ఇది యట్టి వస్తువులలో
నొకటియో? దీనినే కాబోలు నా పురుషుఁడు ముట్టించి
ధూమపానము చేయుచుండఁగా యువరాజు దానిని దాను
కూడ తీసికొని ధూమపానము చేసెను. ఆ పొగ పీల్చుట
వలన నొక విలక్షణమైన బుద్ధిసిద్ధమగునేమో! వాఁడు
పాపముగా భాసించదేమో! ధర్మబుద్ధి నశించునేమో!
ధర్మమునకు నధర్మమునకు భేదము భాసించదేమో! అట్టి శక్తి
ఈ ధూమమునందుఁ గలదా? ఈ ధూమమున కట్టి శక్తి
యుండుటకు హేతువేమి? ఈ ధూమ మాదగ్ధమగుచున్న
చితినుండి వచ్చి కట్టిన దుబ్బుల పరిణామముగా కనిపించు
చున్నది. తచ్చితా ధూమమున కీ శక్తి యేల వచ్చెను?
ఆ చితి యెవరిది? దానిమీఁద నెవ్వరు తగులఁబెట్టఁబడినాడు.
అన్న యూహ పరాశరశాస్త్రికి వచ్చినంతనే యా చితిమీఁద
నొక శవము కనిపింప నారంభించెను. వాఁడొక బలిష్ఠుడై స
పురుషుఁడు. జటలు మీసములు కలవాఁడు. ఆజాను
బాహువు. శాక్తేయుఁడు. చేతిలో ఖడ్గ మున్నది. మెడలో
సన్నని యస్థిహారము కలదు. నెడండయురమువాఁడు. అది
కనిపించినంతనే పరాశరశాస్త్రికిఁ దెలిసెను. వాని శరీరము
నుండి నిర్గతమైన ధూమమున కీశక్తి కల్గినది? వాఁడెట్టి
వాఁడు? పరాశరశాస్త్రికి తన కన్నులయెదుట నొక స

మూఁడు వందల సంవత్సరములలో జరిగిన చిత్రవిచిత్రములైన
 సన్ని వేశముల నాటక మాడుచుండగాఁ దెరయెత్తినట్లు దింపి
 నట్లు కనిపింప నారంభించెను. తొట్ట తొలుత నొక వనము,
 నొక స్త్రీ ఆమె నొక రాజకుమారుఁడు బలవంత పెట్టు
 చుండెను. ఆమె యేడ్చుచుండెను. ఇంతలో నైదుగురు
 జటాధారులు రథాపూర్ణులై వచ్చి వానిని బట్టికొని శిక్షించి
 వానికి ముండనముఁ చేసిరి. తరువాత వాఁడు తపస్సుచేసెను.
 శివుఁడు కనిపించెను. మరల మహాయుద్ధము. వాఁడు మహా
 యోధగా కనిపించెను. మరల నింకొక యుద్ధము. వానిని
 బలుమంది వీరులు రక్షించుచుండిరి. ఇంతలో వాని మెడ
 తెగిపోయెను. వానితల గాలిలో నాడుచుండెను. ఆ శిరస్సు
 సాయమర్థము వదలుచున్న యొకనిచేతిలో బడెను. వాఁడు
 చీదలించుకొని దానిని నేల వదలెను. వదలినంతనే యా
 యర్థ్యప్రదానము చేయుచున్న వాని శిరస్సు సహస్రధా
 వ్రుణ్ణు లయ్యెను. ఇంతలో సూర్యుఁ డస్తమించెను. తరువాత
 పదునల్గురు పదునేల్గురు పురుషు లొకని తరువాత నొకడు
 తీవ్రవ్రతులు, ఖడ్గవిద్యానిపుణులు, చిత్ర చిత్రములైన
 సన్ని వేశములందుఁ గనిపించిరి. చిట్ట చినరివాఁడు తత్కాంతా
 రమును తచ్చితారోహణముఁ జేసినవాఁడు. ఒక రాజభార్య.
 ఆమె యితనికి శిష్యురాలు. మరియొక యిద్దఱు యుద్ధ మాడు
 చుండిరి. వారిలో నొకఁ డింకొకనిఁ జంపెను. ఈ శాక్తేయుఁడు
 రెండవవానినిఁ జంపెను. ఏదో సరిగా కనిపించలేదు. మొత్తము
 మీఁద నలుపురును చనిపోయిరి. వాని శవము తగులఁబడు
 చుండెను. విస్పష్టముగా నేదియూఁ దెలియ లేదు. ఒక్కటి

మాత్రము గట్టిగాఁ దెలిసెను. ఆ తొలుతఁటివాఁడే తిరిగి తిరిగి జన్మలెత్తి ఈ శాస్త్రేయుఁడుగా నేదో యొకానొక సిద్ధాంతమో, ప్రతమో, యవలంబించి కొన్ని నందలయేండ్లు తన దుష్ట జీవుని కొనసాగించు కొన్నట్లు భాసించినది. వాఁడింక మరల నిట్లే శరీరమెత్తి యా జీవలక్షణమో ప్రతమో సాగించు. ఈ వీలు లేకపోయినది. ఆ జీవలక్షణము ధూమముగా పరిణమించి ఈ దుబ్బులుగాఁ గట్టినది. ఆదుబ్బులక్రింద నీదుంప లేర్పడి వి. ఈ దుంపలనుండి వచ్చిన పొగ యెవఁడు పానము చేయునో వానియందు తజ్జీవలక్షణము భాగశః సంక్రమించుచున్నది. ఈ జీవలక్షణ మెట్టిది? మొదట కథయేమి? ఔను, వాఁడు సైంధవుఁడు. ఇది యేదో భగవంతుని మీఁద పగ. శ్రీ కృష్ణదేవుని మీఁది విరోధము. వేదములమీఁద, నుపనిషత్తులమీఁద, సనాతన మతము మీఁద, భగవద్గీతలమీఁద, నైదికధర్మము మీఁద, శ్రుతి స్మృతి పురాణేతిహాసముల మీఁదఁ గట్టిన కత్తి, అది సాగించుచున్నాఁడు. పదమూఁడు నందల యేండ్లిది సాగినది. దీనికిఁ దొలుతఁటి తీవ్రత నొయినది. అయ్యో! ఆ తీవ్రతయే యేకపురుషనిష్ఠమై యున్న చో నెంత బాగుండెడిది. ఏకపురుష నిష్ఠముకాదు. పరిమిత సంఖ్యాకులైన పురుషులయందు నిష్ఠమైయున్న చో నెంత బాగుగా నుండెడిది? శ్రీ కృష్ణదేవుఁడు ద్వారకానగరమునం దున్నప్పుడు భగవంతుని మీఁద పగ గలిగిన వా రెంతమఁది చేరు? ఏకలవ్యుఁడు, శిశుపాలుఁడు, దంతవక్త్రుఁడు, జరాసంధుఁడు, పాండక వాసుదేవుఁడు దుర్యోధనుఁడు, సైంధవుఁడు మఱియు నెంతమందియో కలరు. వారిని వారిని సంహరించుటతో నది

శేలిపోయెను. పదుమూడు వందల యేండ్ల సైంధవుడు -
 వాని పేరు జయద్రథుడు గదా! మహారాజు తన పేరు
 జయద్రథుడని చెప్పెను గదా? ఇనియా దీని రహస్యము.
 ఆ శాక్తేయునిపేరు కూడ జయద్రథుడు కావలయును. జయ
 ద్రథుడన్న పేరే యీ పరంపర వహించుచు వచ్చుచుండె
 నన్నమాట. అట్లేకపురుష నిష్ఠమైయున్న యీ భగవంతుని
 మీదిపగ పదుమూడు వందల యేండ్లు వ్యర్థమైపోవుట
 విచారించుకొని యీ విరోధభావము మరియొక మార్గ మవలం
 బించెను. తాను ధూమముగా పరిణమించినది. ధూమముగా
 బహుప్రదేశములయందు సులభ ప్రవేశము సంపాదించుకొనఁ
 గలదు కదా? మేఘములయందుఁ జొచ్చి సస్యములయందుఁ
 బ్రవేశించవచ్చును. లక్షలు కోట్లుగాఁగల జీవరాసులయందుఁ
 బ్రవేశింపవచ్చును. సనాతన ధర్మమునకు చెప్పరానంత కీడు
 కలిగించవచ్చును. భారతదేశము దేశమంతయు సనాతన
 ధర్మ విరోధులైన జీవులచేత నిండింపవచ్చును. అందు కా ఈ
 చివరి జయద్రథుడు తన్ను దాను తగులబెట్టికొని ధూమ
 ముగా పరిణమించినాడు. ఈ దుబ్బులు కట్టినాడు. ఈ
 దుబ్బులక్రిందఁ దాను కాష్ఠములుగా నేర్పడినాడు. ఈ ఇరు
 వది దుబ్బులేమి? కొండకొసనున్న దుబ్బేమి? అని పరాశర
 శాస్త్రి యనుకొనుచుండగా నొక్కొక్క దుబ్బుమీఁద సూర్య
 చంద్రు లాడనారంభించిరి. ఆరు ఋతువులు తిరుగ నారం
 భించెను. పరాశర శాస్త్రిఁ దెలిసెను. ఒక్కొక్క దుబ్బు
 ఒక్కొక్క సంవత్సరమునకు గుర్తు. ఇవి యిరువది సంవత్స
 రములు. కొండకొమ్ము మీఁది దుబ్బు కనిపించనేలేదు. దాని

చుట్టు సూర్యచంద్రులు తిరుగుటలేదు. అది మహాంధకారములో నున్నది. దానిని పెల్లగించుటకు వీలే లేదు. ఈ యిరువది దుబ్బులనుఁ బెల్లగించి యిరువదియేండ్లు వేదశత్రుత్వమును నాశనము చేయవచ్చును. ఈ పర్వత మెక్కడ ? తనకు తెలియట లేదు. పరాశరశాస్త్రీ యా మంత్రము నుచ్చరించుచునే యుండెను. దేవతాదర్శనము కాలేదు. ఆయన కొక్కయూహతో చెను. తాను తస్మంత్రమున కధిదేవత యొక దేవతాకృతిగా భాసించు ననుకొనుచుండెను. దేవతాశబ్దము దానికిష్టములేదేమో ? దానిని దేవతా యనరాదేమో ! ఓసి తదక్షరాధికారిణియైన శక్తి ! దేవతా యన్నంతచేత నీవు భయపడనక్కరలేదు. దేవతా యనఁగాఁ బ్రకాశించునది యని యర్థము. ప్రకాశించుట యనఁగా బుద్ధికిఁ దోచునది యని యర్థము. పాంచభౌతికమై కన్నులకు కనిపించనిదని యర్థము. కన్నులకు కనిపించదు. కన్నులయందు దృష్టికలదు. కన్నులు మూసికొన్నప్పుడు కూడ నా దృష్టికలదు. చర్మచక్షుస్సులు గాకుండనొక చక్షుస్సు ఫలభాగమునందు కలదు. కన్నులు మూసికొన్నప్పుడునీ కొక్కటి గనిపించుచుండును. చీకటియో చెలుఁగో, వెలుఁగుముద్దయో కనిపించుచుండునుగదా ! కన్నులు మూసికొనఁబడియున్నవిగదా ! ఆ చీకటినిగాని యా వెలుఁగుముద్దనుగాని చూచుచున్నదెవరు ? అది యంతశ్చక్షుస్సు దానికిఁ గన్నులక్కఱలేదు. ఆయంతశ్చక్షుస్సక్షణ మేనునగా నది జీవునియొక్క చూడవలయునన్న కోరికయొక్క లక్షణము. ఆ కోరిక శరీరమునందు సంక్రమించి కన్నులుగాఁ బరిణమించినది. ఆ పరిణామమార్గమునందు దానికి రెండు మూఁడు

స్థితులుకలవు. చర్మనేత్రోపరిస్థితి యొకటికలదు. దానికి మాత్రము గనిపించునది దేవత. దేవతయనగా బ్రకాశించునది. అనగా బుద్ధికిఁ దోచునది. కనుక నోసిశక్తి ! నీకు సహజమైన పాంచభౌతికముగాని, రూపముగానిరూపము కలదు నీ యా రూపము తదక్షరములచేత శేఖలుగా భాసించును. అది పాంచభౌతికమైన యాకృతిగల ద్రవ్యాంచల కృతశేఖాపరిణతిముకాక మనోనిరూపితమైన యొక ద్రవ్యము కాని ద్రవ్యముతోడి, రూపముకాని రూపముతోడి, శేఖాంచలములు భాసించినమూర్తి. అది నీకెట్టిదో అట్టిదే కనిపించును. నా కేమిసప్తము ? నీవు మాటాడలేవు ? మాటాడినట్లు నాకు భాసించుము. నీకుఁ గన్నులులేవు. కన్నులున్నట్లు నాకుఁ గనిపింతువు. అచ్చముగా నీకుఁ గన్నులు లేననుటకు వీలులేదు. అచ్చముగా నీవు మాటాడలేవనుటకు వీలులేదు. అచ్చముగా నీకు రూపములేదనుటకు వీలులేదు. ఎచట నీ రూప మీవికృతాక్షరములుగాఁ బరిణమించినదో తదక్షర నిరంతరోచ్ఛారణముచేత వాయువునందు నాకాశమునందు సరినిష్ఠమైయున్న వ్యాపించియున్న మానవశరీరగతమైన మనస్సుకంటె భిన్నమైన మనోలక్షణము పంచభూతముల యందు వ్యాపించియున్నదో యా మనశ్శివపంచకములో నీ మూర్తియేమి ? సర్వమూర్తులు నున్నవి. ఆ మూర్తులను తత్తద్భావనియతచిత్తవృత్తులు భావనచేసి యక్షరమూర్తులుగా మనోమూర్తులుగాఁ గొన్నింటిని నియమించి పెట్టిరి. అందులో నొక్కటి మూర్తి. ఆయనమూర్తిని, ఏతదక్షర సంపుటిగతమైనదానిని, తదక్షర సంపుటిగాఁ బరిణమించిన

దానిని, వివృతమైనదానిని, తదక్షర ద్రష్ట తొట్ట తొలుత
చూచెనో ఆమూర్తియే నాకుఁ గనిపించుగాక! అని పరాశర
శాస్త్రి సంకల్పించినంతనే యతని మనోనేత్రమందొక యాకృతి
భాసింప నారంభించెను. దానికిఁ గాఢ్యలేవు. కాఢ్యలేనిదాని
బదులు చేతులు బహుదీర్ఘములై యుండెను. అది నడునదు.
గాలిలో నెగిరిపోవుచున్నట్లుండెను. అహంకారము మూర్తికట్ట
నట్లుండెను. అజ్ఞానమాకృతి పొందినట్లుండెను. తానే సర్వ
గతమైనశక్తి. తానే సర్వవిజ్ఞాన నిలయము. తనకంటె మరి
యొక్కటి సృష్టిలో లేదన్నట్లు కనిపించెను. పరాశర శాస్త్రి
యిట్లుఁబొందెను. “దీని యాకారమునందీ భావములెట్లు
భాసించినవి. అంతయు మనోవికృతి. కాని యాశక్తికి నొక
రూప మున్నది. ఇది సుందరమైన రూపమే. రూపమునందు
భయఃకరత్వము లేదు. ప్రసన్నముగానున్నది. ఆయనకునప్పు
వచ్చెను. ఇంత యందిమైనమూర్తి దీనికంతయునుండి నచ్చు
చున్న ధ్వనులు నక్కయూలలు, తోడేళ్లు యటపులు, నిన్ను
నేను దేవతయనను. నీవు పురుషాకృతివి. శక్తియని నేను
స్త్రీ మూర్తిగా భావించితిని. ఓయీ! నీ నవ్వడవు.” అనగా
నామూర్తి యిట్లన్నట్లు భాసించెను. “నే నెవ్వడనైన నీకేమి?
నేను నీకు వశవర్తిని. నీకెప్పుడేది కావలయునో నన్నడుగుము.
నాకుఁ గొన్ని శక్తులుకలవు. ఆశక్తుల కతిక్రమించనివన్నియు
నీకు నేను చేసిపెట్టెదను. నేను చేయఁగల, నాకు సామర్థ్యము
కల సర్వవిషయములు నీ కన్నులముందింతకుముందే యాడి
నవి. వానియన్నింటిమీఁద నీకు నధికారము కలదు. నీ వేనాఁడు

నేను కనిపించవలయుననికోరుదువో ఆనాఁడు సన్నెట్లడుగ వలయునో యట్లడుగుము. నీకన్నిటిని చెప్పెదను,”

పరాశరశాస్త్రి యాపురుషుసప్పుడే రాజదుర్గరక్షణ మెట్లని యడిగెను. ఆమూర్తి చెప్పెను. దుబ్బులను గురించి యడిగెను. యామూర్తి వాని తత్త్వము నుపదేశించెను.

౨

ఒకనాఁటి యుదయమున పరాశరశాస్త్రి శిశునాగుని వద్దకుఁబోయెను. శిశునాగుఁడు వచ్చిన పరాశరశాస్త్రితో మాటాడలేదు. కూర్చుండుమనలేదు. శిశునాగుని ముఖ మండలమున నొక నిరాశాభావము గోచరించుచుండెను. వేద మరీచి మగధరాజ్యమునకు వెడలిపోయి పది దినములయ్యెను. అట్లే తనకు గురునని యనుకొన్న యెవఁడో పురుషుఁడు తనకుఁ గనిపించి పది దినములయ్యెను. ప్రతిదినమునుఁ ద్రప్తతీక్షాన్యగుఁడైన శిశునాగునకు తద్వైఫల్యముతోడనే యస్తమించుచుండెను. ఆనాఁడే మరణించునన్నరాజు మరణించలేదు. ఆయన మంచములోఁ బరుండియుండెను. మాటాడుచునే యున్నాఁడు. అందఱితో రాజునలెనే మాటాడుచున్నాఁడు. మఱల భోజనాదులలోనికి దిగెను. రాజకార్యములు పరామర్శించుట యారంభించెను. తానుపోయి తండ్రినిఁజూచి రాలేదు. తండ్రి రమ్మని వార్తపెట్టలేదు. పూర్వము దిన దినము పుత్రునిఁజూడకుండ నుండలేని తండ్రి పదిదినములుగాఁ

జూడకుండ నుండెను. నిజమే. ఆ జనకుఁడు చనిపోవలయును. తనకు రాజ్యము రావలయుననుకొన్న కొడుకును తండ్రిచూడ వలసిన యవసరమేమున్నది? కాని కొడుకట్లనుకొనుచున్నాఁడని తండ్రికిఁ తెలియదుకదా! తండ్రిలో నేదో యొకమాన్యు వచ్చినదని కొందఱు చెప్పుచున్నారు. ఆయన యెల్లవేళల రాజువలెనే మాటాడుటలేదట. ఒక్కొక్కప్పుడు తా నెవ్వకో యన్నట్లు మాటాడుచుండునట. శిశునాగునకుఁ జాలవార్తలు తెలిసెను. చిత్రశిఖండియుఁ బరాశరశాస్త్రియుఁ దా నానాఁడూ రాత్రివేళ కూర్చున్నస్థలమునకుఁబోయి వేదో వేదో విచారించి వచ్చిరట. ఈ పది దినములలోఁ దొలుతఁటి నాల్గైదు దినములు శిశునాగునకుఁ దనకంతయు ననుకూలముగా నున్నట్లు దోఁచెను. రాత్రి నడిజామువేళ జంబుకముల యరపులు కోట చుట్టును వినిపించెడివి. ఆ యరపులువినిపించినంతసేపు శిశునాగునకొక యాశాభావము గోచరించుచుండెడిది. తన గుఱు వన్నవాఁడు వచ్చుచున్నట్లు భాసించెడిది. కడచిన నాల్గైదు దినములనుండి యా ధ్వనులు వినిపించుటలేదు. వినిపించుట లేదు సరికదా! దూరముననుండి యేదియో నొక ప్రతిబంధము తద్రవములకు జరిగినట్లు విలక్షణమైన ధ్వనులుగా వినిపింప నారంభించెను. ఈ ప్రొద్దుటఁ బరాశరశాస్త్రి వచ్చెను. కడచిన రాత్రి రాత్రీయంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. అనఁగాఁ బూర్తిగాఁ దన యాశ విఫలమైనదనియా? తనప్రతీక్ష వైఫల్యమందినదనియా? తనకోరిక కొనసాగదనియా? పరాశరశాస్త్రియ నఁగా శిశునాగున కొడలు మండుచుండెను.

ఇతఁడే యా గురువును దూరముగా త్రోలినవాఁడు. ఎట్లు త్రోలెను ? ఆ గురువుయొక్క శక్తియేమి ? ఆ శక్తికంటె మించినశక్తి పరాశరశాస్త్రివద్ద నున్నదా ? ఆ గురువు తన వద్దకు రానేరాఁడా ? తాను రాజగుటయే జరుగదా ? ప్రతీకారమేలేదా ?

పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “యువరాజా! తమరుపోయి తండ్రిగారి దర్శనము చేయవలయును. తమరికొఱకు మీ తల్లిదండ్రులు ప్రతీక్షించుచున్నారు.”

శిశునాగునకుఁ బరాశరశాస్త్రితో మాటాడుటయే యుష్టములేదు. తానేదో సమాధానము చెప్పనిచో సతఁడెచ్చటినుండి పోఁడు. అందుచేత తాను వెంటనే బయలుదేరెను. సూటిగా తండ్రివద్దకేపోయెను. అతనివెంటఁ బరాశరశాస్త్రియు వెళ్ళెను. తండ్రియుఁ దల్లియు శిశునాగుఁడును శాస్త్రియు చిరైశిఖండియు వృద్ధమంత్రియు నందఱు నచట సమావేశమై యుండిరి. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “రాజా! యువరాజునకు వివాహము చేయవలయును. ఆయన యిన్నాళ్ళును వేదమరీచితోఁగలసియుండెను. వేదమరీచి నల్పిన తరువాత యువరాజునకు మతిచిక్కఁబట్టుకొనుటకు సాధ్యమగుట లేదు. మున్ను పలు సంబంధములు వచ్చినవి. యువరాజు రంగీకరించ లేదు. అందుచేత సంబంధములు వచ్చుటయే మానిపేసినవి. ఏ రాజకుమార్తెనో యొక రాజకుమార్తెనుఁ దీసికొనివచ్చి వెంటనే వివాహము చేయవలయును. తమ రంగీకరించినచో నేనే పోయి యొక సంబంధమునుఁ దీసికొని వచ్చెదను. తమరు పూర్వమువలె వ్యవహరించుటకు యోగ్యమైన శరీరస్థితిలో

లేరు. యువరాజు రాజ్యభారమును నహించవలయును. తమరు జీవించియుండగా నాయన రాజ్యభారమును స్వీకరించుట కనుమతించరు. అందుచేత వారికి వివాహముఁ జేసినఁ గాని పారి మనస్సు కుదుటఁబడదు. ఇన్నాళ్ళు వేదమరీచితో నాటపాటలతో విహరించినవారు నేడు నిర్వాపారముగా నుండుట కష్టము.” చంద్రమతీదేవి యంగీకరించెను. రాజు కుండెను. అందఱును దప్పకుండ వివాహము చేయవలయు ననిరి. శిశునాగుఁడు మాటాడలేదు. మఱలఁ బరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “మున్నెదాఱు సంబంధములు నచ్చినవి. అందులో నాంధ్రదేశ ప్రభువుయొక్క కుమార్తె మిక్కిలి యందకత్తెయని యువరాజును వేదమరీచియు నిద్దఱంగీకరించిరని నేను విన్నాను. ఆ యాంధ్రరాజు దుహితను పెచ్చియేల పెండ్లి చేయరాదు? ప్రభువు లంగీకరించినవో నేను పోయి వారిలో మాటాడి వచ్చెదను, పోవుటకు వచ్చుటకు నెల దినములు పైనఁ బట్టును. అయినను పోయివచ్చెదను. నేను కానిచో మఱియెవరినైనఁ జంపెదను.” అనఁగా నెవ్వరును మాటాడలేదు. పరాశరశాస్త్రి వెడలిపోయెను. అందఱును తమ దారిని దాము పోయిరి. రాణియు రాజుయు నిద్దఱే యుండిరి. రాణి రాజు నిట్లడిగెను. “ఆంధ్రరాజు కుమార్తె మనకుఁ గోడలగుట మీ కిష్టమేనా?” రాజు నవ్విను. నవ్వి నంటనే రాణికిఁ దెలిసెను. రాజు రాజుకాఁడు, రాజు నకు విడచి విడచి రాజు నావేశించిన పురుషుఁడు పచ్చుచుండును. ఆ యావేశము తా నున్నప్పుడు పరాశరశాస్త్రి యున్నప్పుడే గలుగుచుండెను. తక్కినప్పుడు రాజుకాక

గుండుచుండెను. ఎందుచేతనో రాణికిఁ బరాశరశాస్త్రి వద్ద
 తేనెవ్వుడు తదావేశము కలుగుట యిష్టము లేకుండెను.
 పరాశరశాస్త్రి తదావేశ పురుషునితోఁ బరిచయము కలవాని
 వలె నటించుచుండెను. తనకుఁ దెలిసినది వాని పేరు
 జయద్రథుఁడన్న దొక్కటియే. రాజు నవ్విసంతనే యామె
 యిట్లనెను. “నీ కంగీకారమేనా?” రాజు తనకు చాల యిష్ట
 పునెను. రాణి:- “అట్టైనచో నిందాక నేల చెప్పలేదు?
 రాజు:- అందఱు నుండగా నెట్లు చెప్పుదును? రాణి:-
 యువరా జుండగా నైనఁ జెప్పవలయుఁగదా! రాజు:- యువ
 రాజు బెదరిపోయినాఁడు. పరాశరశాస్త్రి బిభీషికలకు నెల నెల
 పోవుచున్నాఁడు. నా శక్తి యువరాజునకుఁ గెలియదు.
 పరాశరశాస్త్రికిఁ దెలియదు. యువరాజును నేనును మేమి
 గ్గఱమే యొకసారి యేకాంతముగా మాటాడవలయును.
 అప్పుడుగాని నే నేమిచెప్పుటకును వీలులేదు.” అని రాజు
 మఱల నన్వేషించెను. రాణి యాలోచించెను. ఆమె మఱలఁ
 బరాశరశాస్త్రికి వార్త బెట్టెను. ఆయన నచ్చెను. రాజున్న
 మాటలు చెప్పెను. పరాశరశాస్త్రి యాలోచించి నారం
 భించెను. ఈ వ్యవహారము తనకంటె మించిపోయినట్లున్నది.
 తా నేదో కట్టుదిట్టము చేసితి ననుకొనుచుండెను. ఆపురుషుఁడు
 రానక్కఱలేకుండఁగనే ఇచ్చట జరుగవలసినది జరుగునా?
 ఈ రాజునందుఁ బ్రవేశించినవాఁ డెవఁడో తా నెఱ్ఱనికొఱకొ
 స్రవీక్షించుచుంటిననియు వాఁడు రావలయుననియుఁ జెప్పెను
 గదా! ఇప్పుడు వాఁడు రాఁడని తెలిసి క్రొత్త జెన్నునఁ
 బోవుచుండెనా? పరాశరశాస్త్రి కొకయూహ తోచెను. అది

తొందరగాఁ జేయవలసినది. తాను మాఁడు దినములు జాగు చేసెను. ఇపుడు యువరాజును రాజును గలుపుటయా ? వారిద్దఱు తేకాంతముగా నున్నప్పు డేమిమాటాడుకొందురో తెలిసికొనుట సాధ్యముకాదే. రాణితోఁ బరాశరశాస్త్రి మరునాఁడా విషయమును గూర్చి చెప్పెదనని నెడలి పోయెను. ఆ రాత్రి గునపములతోఁ జిత్రశిఖండిని నెంటఁ బెట్టి కొని తెచ్చుకొన ప్రదేశమునకుఁ బోయెను. అచ్చట నల్వరును గాపుండిరి. పరాశరశాస్త్రి “ఇంక మీరు కాపుండనక్కఱలేదు. కాని మీరు నల్వరు మీ దారిని మీరు పోరాదు. రాజకార్యము పూర్తికాలేదు. అది యెట్లగునో నాకు తెలియుటలేదు. మీ రీపది దినములిచ్చట నుంటిరికదా ! ఇచ్చట చేనేమి జరిగెనో చెప్పుమనెను. వారిట్లొకరి “ఎవఁడైన పురుషుఁడు వచ్చుననియు వానిని బట్టికొందమనియు మేము తయారయెదురు చూచితిమి. ఎవ్వఁడును రాలేదు. మొదటి నాల్గు దినములు నక్కలును తోడేళ్ళును యథేచ్ఛావిహారము చేసెను. మేమిచ్చట గాపున్న శర్వాత రెండవ రాత్రి యొక విచిత్రమైన సన్నివేశము జరిగెను. ఒక నక్క వచ్చెను. ఆ నక్క వృషభ ప్రమాణమున నుండెను. చీకటిలో దాని మొగము మాత్రమే నక్కయనియు శరీరము పురుషాకృతియనియు ననిపించెను. ఊరకే యట్లు తోచెను. పోయి సరిశీలించుటకు మేమిచ్చటనుండి కదలుట కాజ్ఞలేదు గనుక మేము కదలలేదు. అప్పటికిని మాలో నొకఁడు పోయి యతఁడు వదలిన స్థలమును బరిరక్ష చేయుటకు బాధ్యత తక్కిన ముగ్గురము వహించి యతనిచేత నా విషయము తెలిసి

కొందమనుకొంటిమి. కాని మాలోనుండి యొక్కడు పోయినను మీ యాజ్ఞాప్రకారము వాడు వెళ్ళిన దిశయందు రక్షణ యొక్క సంపూర్ణత తక్కువయగునని మీరనుకొనినట్లు మాకు స్ఫురించినది. మేము శత్రువులైన మానవులతో వ్యవహరించుట లేదు. భూతమో భూతప్రాయమోయైన దానితో వ్యవహరించుచుంటిమి. అందుచేత మాలో నొక్కఁడును కడలలేదు. ఆ నక్క నవ్వినది. ఆధ్వని మానవుఁడు నవ్విన నప్పుగాని నక్క యటపుకాదు. మాకు చాల కోపము వచ్చినది. మీ యాజ్ఞయంత బలవంతముగా లేనిచో మేమా కృతక సృగాలమును ఖండించి యుందుము. తరువాత మానాన్నళ్ళు నక్కలు వచ్చుచునే యుండెను. అవి చుట్టూ పట్లనున్న సామాన్య జంతువులే కాని మాకు వానియందు విశేషము గోచరించలేదు. కడచిన నాల్గునాళ్ళుగా సర్వనిశలును నిశ్శబ్దములుగా నున్నవి. ఒక నక్కరాలేదు. ఒక కుక్కరాలేదు.” అని యతఁడు చెప్పఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఇచ్చటనీ దుబ్బులున్నవి. ఇవి నాల్గు కలవు. వీనిని గుఱించి మీ రేమైన విచారించితిరా?” యని యడుగగా వారు మా కేమియుఁ దెలియదనిరి. ఆ నలుగురిలో నొక్కఁడు వామనుఁడు; దృఢకాయుఁడు, వాని మొగము వానరముఖము వాని నందఱు పరిహసించుదురు. కాని అతఁ డప్రతాప్యుఁడు. అందు చేత నతనినిఁ జూచి భయపడుదురు. ఆతఁ డిట్లనెను. అయ్యా! పనలు మేమిద్దఱము నిదురపోవుదుము. ఇద్దఱము మేల్కొని యుందుము. ఒకనాఁడు నాల్గు దినములక్రింద నేను మేల్కొని యుంటిని. రెండవవాఁడు కూడ కునుకుచుండెను. అని సంధ్యా

సమయము నిదురపోవుచున్నవారు మఱి కొంతకాలము గడచినఁగాని మేల్కొనరు. ఆ సమయములోనే నొక్కఁడనే మేల్కొని యుంటినని చెప్పవలయును. అప్పుడొక్క సంగతి జరిగినది. సంజచీకట్లు వచ్చెను. ఎవరో ఈ దుబ్బులను త్రవ్వచున్నట్లు నాకు తోచెను. నేను జాగ్రత్తగా పరిశీలించితిని. ఎవ్వరును కనిపించలేదు. కాని దుబ్బులు కదలాడుచుండెను. ఒక్క గాలిపిసరు లేదు. క్రిందనుండి యెవ్వరో యీ దుబ్బుల వేళ్లు కదలించుచున్నట్లు గట్టిగానున్న దుబ్బులు కదలనారంభించెను. నేలలోనుండి యెలుకలు త్రవ్వచున్నవా యనుకొంటిని. భూకంపమా యనుకొనుచుంటిని. భూకంపము కాదు. నా కేమియు నర్థము కాలేదు. తక్కిన మువ్వకును నిదురపోవుచుండిరి. మేల్కొనియుండవలసిన వానిని మేల్కొల్పితిని. అతనితోఁ జెప్పితిని. అతఁడు దుబ్బులనంక చూచెను. నన్ను పరిహసించెను. మఱి నేమియు జరుగలేదు.” అని యతఁడు చెప్పఁగా పరాశరశాస్త్రి యీ దుబ్బులనుఁ ద్రవ్వడము రండని నలుపురినిఁ దీసికొనిపోయెను. ఉన్న నాల్గు దుబ్బులను త్రవ్వరి. ఆ దుబ్బులక్రింద వేళ్ళు లేవు. ఎవరో కత్తితో కోసినట్లు కనిపించెను. దివ్విటీల వెలుగున చూచిరి. కట్టిల వలెనున్న యీ వేళ్లు నేలలోనికి చొచ్చుకొని యుండిన రంధ్రములు కనిపించెను. పరాశరశాస్త్రి తనకు భాసించిన విషయములు జ్ఞాపకము చేసికొనెను. వీని యడుగునఁ గాఢములు కలవు. అవి యీ దుబ్బులవేళ్ళు. అవి నిష్ప ముట్టించినచో నంటుకొనును వానినుండి ధూమము వెడలును. ఆ ధూమ పానము చేసినవారికి మనోలక్షణములు మారును. ఈ నాల్గు

దుబ్బులక్రింద నున్న కాష్ఠములేమైనవి. ఇది యబ్రముగా నున్నది. వీని నెవరు త్రుంచికొని పోయిరి. ఎట్లు త్రుంచిరి? ఆయన కవగతముకాలేదు. ఆయన యిట్లుహించ నారంభించెను. పైనున్న దుబ్బులకు ప్రాధాన్యములేదు. లోనున్న దుంపలకు ప్రాధాన్యము. కట్టి నిరువదియొక్క దుబ్బులు కలవు. ఆ ప్రదేశ మెచ్చటనో తెలియదు. ఆ యిరువదియొక్క కాష్ఠములు నీనాల్గు కాష్ఠములు పాతిక కాష్ఠములు. ఈ నాల్గును చేయి మిగిలిపోయినవి. తక్కినవి కూడ నిట్లే యగునా? ఆ స్థలమెక్కడ? ఇది ఎచ్చట నున్నవని తెలిసియే తాను వానిని రక్షించుకొనలేకపోయెను. ఎచ్చట నున్నవో తెలియని స్థలమున నున్నవానిని గూర్చి తానేమి చేయగలడు? ఆ నాల్గు దుబ్బులనుఁ ద్రవ్వించెను. నాల్గింటిని మూట కట్టెను. ఎచ్చట నెవ్వరు కాపుండనక్కర లేదనెను. తాను బయలుదేరెను. అందరును బయలుదేరిరి. ఈ దుబ్బుల నేమిచేయవలెను? జరిగిన కార్యమునుబట్టి దుబ్బులకు ప్రాధాన్యము లేదు. అయినను జాగ్రత్త యవసరము. తన యింటికి తీసికొనిపోయెను. వీధిలో నొకచోట పెద్దరోలు కలదు. ఆ వీధిలో నివసించు జనులందఱు నా రోటియందే తమ తత్సంబంధములైన కార్యములు చేసికొందురు. మిరియాలు కొట్టుకొందురు. లవణపురాళ్లు దంచికొందురు. జొన్నలు దంచికొందురు. ఆవీధి వీధికంటకు నదియే రోలు. ఇట్లానాళ్ళలోఁ బ్రతిపురమునందు గ్రామమునందు జనోపయోగార్థము వీధుల యందొట్టి రోళ్ళుండెడివి. ప్రతివారికి తమ యిండ్లలో రోళ్ళుండవు. పరాశరశాస్త్రి ఈ నాల్గు దుబ్బులను నారోటిలో

వేయించి రుబ్బించెను. సర్వపాపములను దహింపఁగల గంగా నదిగో యా దుబ్బులు రుబ్బిన పిండిని కలిపించెను. తరువాత నేమగునో తెలియదు. అప్పటికి రాత్రి రెండు జాములయ్యెను. ఆయన మరల జపము మీఁదఁ గూర్చుండెను. ఆ ప్రాసన్న ముఖలక్షణములు గల ఫేరవారనముగల తిన్నేచ్చ మంత్రాధి దేవత కనిపించెను. పరాశరశాస్త్రి నీవు దుబ్బులు చూపించిన పర్వత మెక్కడిది? యని యడిగెను. ఆ దేవత వింధ్య పర్వతములలో నున్నది? దాని మార్గమిది యని బోధించెను. పరాశరశాస్త్రికొక సందేహము కలిగెను. ఇచ్చటఁ దాను పోకముందే మూలములైన కాష్ఠములను కోసికొని పోయినట్లచట కూడ జరుగునాయని ఆ సంగతి ఈ దేవత నడుగవలయునా యడుగరాదా? ఈ దుంపలు క్రిందినుంచి కోసికొని పోబడుట యేతత్సర్వ పరిజ్ఞాతయైన యీ దేవతకుఁ దెలియును. మఱియు నింత యాలోచన యెందులకు? ఆదుగసలేమైనవి? యని పరాశరశాస్త్రి యా మంత్రము నుచ్చరింప నారంభించెను. కొంతసే పైనతరువాత నతని కిట్లు దీపించెను. ఒక కాలసర్పము దుబ్బుల క్రిందనున్న నాల్గు కాష్ఠములను నోటితోఁ గొరికెను. మఱి చూచుచుండగా నా నాల్గుకాష్ఠములు తన చేతితోఁ బూని యొక పురుషుఁడు పైనుండి క్రిందికి నల్లని ముస్తలు ధరించినవాఁడు కాలసర్పాకృతి గల వాఁడు ప్రయాణము చేయుచుండెను. ఎచ్చటికిఁ బోవుచుండెను? ఏదో దూరదేశము. ఒక నది ప్రవహించుచున్నది. ఆ నది ప్రక్కన నది రాజధానివలె నున్నది. అది రాజసౌధము. సౌధము కెలన తోట యున్నది. ఆ తోటలో

నొక రాచకూతురు కూర్చుండి యున్నది. ఆమె యెవ్వరు? ఇదివరకు చూచినట్లున్నదే. ఆహా! తెలిసినది. ఈమెయే యాంధ్రరాజదుహిత. ఈమెనే శిశునాగున కిత్తుమని యారాజు వార్త పుచ్చెను. ఆమె ప్రతికృతి చిత్రమునందుఁ దాను చూచెను. చిత్రశిఖండి చూపించెను. పరాశరశాస్త్రికిఁ దనకే యాశ్చర్యమయ్యెను. తాను ప్రొద్దుట యాంధ్రరాజ దుహితను శిశునాగునకిచ్చి పెండ్లిచేయుటకు సంబంధము కుదిర్చి వత్తునని చెప్పెను. ఇప్పుడు జరిగిన దిది. ఈ కావ్యములు త్రిలింగ రాజ్యమునకుఁ జేరెను. తన మనస్సున కాంధ్రరాజ దుహిత యెందుకు స్ఫురించెను? తా నీదేవతా మంత్రమును జపించెను. తన్మంత్రములోనున్న యొక శక్తి తనకుఁ దెలియ కుండ తన జీవునియం దభివ్యాప్తమై యున్నదని యర్థము. ఆ మంత్రశక్తిచేత సిహితమైన తన జీవుఁడు తన్మంత్రమే యేకార్యములు చేయుట కుద్దేశింపబడినదో యాయా కార్యముల యొక్క యానుకూల్యమును తనకుఁ దెలియకుండ సంపాదించుకొనుచుండును. తాను మనస్సుచేత దత్సర్వకార్య విఘటనా భావముకలవాఁడు. తన్మంత్ర పురశ్చరణముచేత తన మనస్సున కధిగమించిన జీవునిలో దాని కనుకూలమైన లక్షణ మేర్పడి యున్నది. జీవునిలో తదాభిముఖ్య మున్నది. తన మనస్సు దానిని విరోధించుచున్నది. ఈ మన స్సాజీవుని నుండి సముద్భవించినదే. దాని విరోధ మీ మనస్సునకు బహిర్విషయములనుండి సమాసిన్నమైనది. ఎంత తుచ్చ మంత్ర మైనను దాని శక్తి తత్పురశ్చరణముచేత జీవునియందు సంక్రిమించి తీరును. ఇంతలో నా యుద్ధానవనమున నా రాజ

కన్య నిద్రించుచున్నది. ఈ పురుషుడు నాల్గు కాష్టములకు నిష్ప ముట్టించెను. పొగ యంతయు ప్రోవుచేసెను. ఆ పొగ యంతయు నిదురపోవుచున్న యా రాజదుహితయందు ప్రవేశ పెట్టెను. ఇంత పొగను రాజదుహితచేత సుమారు వేయి ముట్ట పీల్చిం చెను. కాష్టములు మిగులలేదు. ఆ ధూమమంతయు నా రాచకూతునందు నిండింపబడియుండెను. ఆమెకు మెలకువ రా లేదు. మెలకువ రావలసిన యవసరములేదు. నిద్దురలో నుచ్చాస నిశ్వాసములు జరుగుచుండెను. త్రుచ్చాసము నెంట నీ పురుషుడు ధూమమునే యామ చేతఁ బీల్చిం చెను. ఆమెకు తెలియదు. ఈమె యాంధ్రరాజ దుహిత. ఇప్పుడు చేసెడి దేమియు నేదు. తక్కిన యిరువది దుంప లేమి కావలయును? మఱల మంత్రోచ్ఛారణము నారంభించెను. తన కేమియు కన్పించ లేదు. అవి నాకు స్వాధీనమగునా? తాను స్వాధీనము చేసికొని యేమి చేయవలయును? గుబ్బి గంగలో కలుపునా? ఏదో చేయవలయును.

మఱునాడు ప్రొద్దుటఁ జిత్రశిఖండిని పిలిచి యానిఁ గన్య పర్వత ప్రదేశము నిరూపించి చెప్పి యచ్చట నిచ్చట దుబ్బు లిరువది కలవు. వానిని ద్రవ్వించి తెప్పించవలయును. మఱి యొకదుబ్బు కొండశిఖరముననున్నది. దాని నెవ్వరునుఁ దేరకు. ఈ యిరువది దుబ్బులను క్రిందికాష్టములతోఁ గూడఁ దేవల యును. తీసికొనివచ్చునప్పుడు వాని నపహరించుటకు విశ్వ ప్రయత్నము జరుగవచ్చును. మొన్నఁ గాపున్న నలుగురే దానికి సమర్థులు. అసమర్థులు. వారే పోవలయును. వారే తేవలయును. వానిని దొంగిలించుటకు పక్షులు రావచ్చును.

నక్కలు కుక్కలు తోడేళ్ళు రావచ్చును. సర్పములు రావచ్చును. ఈ ఐదఃమార్గములను రక్షించుచు వానిని దీసికొని రావలయును. వచ్చినతరువాత నేమిచేయవలయునో విచారించును. మఱియు నింకొక యూహతోచుచున్నది. వాని నచ్చటనే యూచినచో నేమగును? ఈ నాల్గుదుబ్బులదుంపలు తొలగింపబడినట్లవి తొలగింపబడునన్న సందేహము కలుగుటలేదు. దాని వేరైన దుంపయొక్క స్వరూపమేమో నాకింతవఱకుఁ దెలియదు. దానికి నిష్పముట్టించినచో సంపూర్ణముగా ధూమమువచ్చి భస్మముకూడ మిగులునట్లులేదు. ఓయీ! ఒక యూహతోచుచున్నది. ఆ దుంపలను తెప్పింపుము. పదునేను షడునాఱు దినములలో వానిని దేవచ్చననుకొందును. ఆ నలువుని నేడే సంపింపుము. ఇంకొక పని కూడ చేయవలయును. వంగపాతిక యేండ్లక్రిందటి గిరినజపురములోని సంగతులు మనకు తెలిసికొనవలసిన యవసరము కలిగినది. మహానృద్ధులుందురు. నూటయేబదియేండ్లు. రెండు సందలయేండ్లు బ్రతికినవారుకూడ నుందురు. గిరినజపురము నకుఁబోయి కనుగొన్నచో వారు కనుపింతురు. వారిని షడుక వలయును. అనాటి రాజకీయ పరిస్థితులయొక్క సమగ్రమైన వృత్తాంతము మనకుఁ దెలియవలయును. అంతవరకు నేనేమి చేయవలయునో నాకుఁ దోచుటలేదు. శార్వాద్రీధవంశమంతరించి ప్రద్యోతవంశ మారంభించెను. ఆ రాజ్యముమాత్రము. అప్పటి పరిస్థితులేమి? ఇది యేదో యొక విచిత్రమైనమాయ. ఒక యుపనిషత్త విరోధభావము. ఒక శ్రౌతిమార్గ ప్రతిస్పర్ధి, ఒక వైదికభావ సపత్నమైనది. కల్యాణరంభమునుండి

సూత్రంపట్టి నడుచుచున్నది. దానియందు ముడులుకలవు. చివరిముడి యానాడుకలదు. ఇంకొకముడి యిప్పుడు పేయఁ బడఁబోవుచున్నది. ఈ ముడియొక్క స్వరూపముయొక్క సంగ్రహార్థాభిజ్ఞానము కావలయునన్నచో నాముడి యెట్లు పడి నదో తెలిసికొనవలయును. గిరివజ్రపురమున కెవరిని వఁపిం తువు? అతఁడెన్నాళ్ళలో తిరిగివచ్చును. నాకుఁ దెలియకుండ నన్నుమించి యొక వ్యవహారము జరుగఁబోవుచున్నది. ప్రతి క్రియాశూన్యవృత్తినై యుండవలసి వచ్చునట్లుండెను. నా కొక దాని కొకటి పొసఁగుటలేదు. ఈ దుంపలు ద్రవ్యము. పదార్థము. అవి త్రవ్వకొనఁబడిపోవుట విచిత్రముగానున్నది. అవి యొక్కడ త్రవ్వఁబడుటయేమి? ఆంధ్రరాజ్యమునకుఁ గొంపోఁ బడుటయేమి? అచట వానిచేత నిర్వర్తింపఁజేయఁబడఁదగిన కృత్యము నిర్వర్తింపఁబడుటయేమి? ఒక్క నిశాకాలమున జరిగినది. ఇది భౌతికము. అది భౌతికేతరమైన శక్తి. ఈరెంటి పొసఁగింపు నాకు తెలియుటలేదు. తొట్టదొలుత గిరివజ్రపుర గత తత్కాల సర్వవార్తా పరిజ్ఞానము ముఖ్యమై కూర్చున్నది. నీవు పోరాదు. నేను పోరాదు. ఏమందువు? అనఁగాఁ జిత్ర శిఖండి అట్టివాఁడు మన కాశీనగరమునం దొకఁ డున్నాఁడు. ఆయన కీ రాజకీయ వ్యవహారములు తెలియునో తెలియవో నాకుఁ దెలియదు. ఆయన వయస్సు నూటయెనుబది యుండునని కొందఱ జెందురు. కొందఱు రెండు వందలందురు. కడచిన పదియేండ్లుగా నాయన యీ నగరమునం దున్నాఁడు. నిర్దారుఁడు, నిస్సంసారుఁడు, ప్రతిదినము పోయి గంగానదియందు స్నానముచేయును. సత్రమునకు

భోజనముచేయును. అచ్చటనే యొక పంచాదిలో నివసించు చుండును. ఎన్వరితోడను మాటాడఁడు.” అని చిత్రశిఖండి చెప్పినంతనే పరాశరశాస్త్రి బయలుదేరెను. ఇద్దఱు సతని వద్దకుఁ బోయిరి. ఆయన నిద్రించుచుండెను. వీరుఁ ప్రక్కఁ బోయిరి. ఆయన నిద్రించుచుండెను. వీరుఁ ప్రక్కఁ గూర్చుండిరి. అతఁడు నిద్రలో నవ్వుచుండెను. కొంతసేపటికి నతఁడు మేల్కొనెను. మేల్కొంచునే “ఎన్నాళ్ళకుఁ గనిపించితివి?” అనుచు మేల్కొనెను. పరాశరశాస్త్రి “ఎవ్వరు కన్పించిరి? ఎన్నాళ్ళక్రిందఁ గనిపించెను? అతఁడేనా?” “ఆయన పేరు నీకు తెలియదు. నేను చెప్పినను తెలియదేమో?” అనఁగా నా వృద్ధుఁడు “నాకు రాణిగారు చెప్పినది. అతనిపేరు జయ ద్రథుఁడు. వాఁడు యోగి. పరమమాహేశ్వరుఁడు. వాఁడు మా రాజ్యమునకుఁ జేసిన యపకార మంతయు-నింతయునా?” ఈ మాటలు చెప్పువేళకు నా వృద్ధునకు మెలకువ విస్పష్టముగా నచ్చెను. ఎదురుగానున్న వీ రిద్దఱినింకఁ జూచెను. మీ రెవ్వరని యడిగెను. పరాశరశాస్త్రి “మేమెవ్వరమో తరువాత చెప్పుదుము. ఆయోగి దేమిచేసెను? మీ రాజ్యమున కతఁడు చేసిన యపకృతి యెట్టిది? అది తెలిసికొనుటకే మేము వచ్చితిమి? మేము గిరివ్రజపురము పోవలయు ననుకొనుచున్నాము. నూతేండ్లక్రింద గిరివ్రజపురమున జరిగిన రాజపరివర్తనమును గూర్చిన సంగతులు మాకుఁ దెలియవలయును. నీ పున్నావని యాయన చెప్పగా వచ్చితిని.” అనఁగా నా వృద్ధుఁడు. “నాకేమియుఁ దెలియదు. నేను కలలో నేదియో కలవరించితిని. కాబోలు.” అనెను. పరాశరశాస్త్రి

యిట్లనెను. “అయ్యా! నేనింకొక్క విషయము చెప్పఁబోవుచున్నాను. నీవు గిరివ్రజపుర నివాసివి. ఆ రాజవంశమునందు నీకు గౌరవము కల దనుకొందును. మఱల నా రాజ్యములో నింకొక విష్ణవము జరుగఁబోవుచున్నది. ఆ విష్ణవము జరుగకుండఁ జూచుటకు నేను ప్రయత్నము చేయుచున్నాను. నీ కావిషయమునం దభిమానము కలిగినచో నాకు దానిని చెప్పము.” ఆ వృద్ధుఁడు దీర్ఘముగా నాలోచించెను, “మీరు పెద్దలుగాఁ గనిపించుచున్నారు. బ్రాహ్మణులు, పండితులు, తేజశ్శాలురు, అందుచేత మిమ్ము నమ్ముచున్నాను. నేను గిరివ్రజపురమును పదలిపెట్టి చాల సంవత్సరములైనది. అచ్చటి పరిస్థితులతో నాకేమియు సంబంధములేదు. ఏది యెఱ్ఱైన నాకేమి? హరహర మహాదేవ శంభోశంకర యంచు కూర్చున్నాను. ఆ భగవంతుఁడేమో నేనేమో యన్నట్లున్నాను. నాకిట్టి స్వప్నము నేఁడెందుకు వచ్చినదో నాకుఁ దెలియదు. మీరు వచ్చి నా ప్రక్కన కూర్చుండుట చేతనే వచ్చినదేమో! అయ్యా? తమరి పేరేమి? పరాశరశాస్త్రిగారా! చిత్తము. నేను కనీసము పదియేండ్లనుండి విశ్వేశ్వర స్వామిని వందల భావము లేకుండ ప్రయత్నముచేసి మనస్సును నిలుపుకొనుచున్నాను. కడచిన యెదాతేండ్లుగా కొంత కృతకృత్యుఁడనైనా ననుకొంటిని. స్వామీ! ఈ సంస్కారమెంత బలవంతమైనది. హఠాత్తుగా నాకు వందయేండ్లుక్రింద జరిగినది ఈ సన్నివేశము మనస్సులో స్ఫురించుట యేమి? ?” అనెను. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఓయీ! నేను తద్భావముచేత నిండియున్న మనస్సుతో తీవ్రమైన

తద్భావ వేగముతో గాఢమైన తదాలోచనతో నీ ప్రక్క-
 గూర్చుంటిని. ఆనా మనస్సులో నున్న భావము
 యొక్క తీవ్రత యెట్టిదనగా నీ పరిసర ప్రదేశమంతయు
 చర్మ చక్షుస్సులకుఁ గనిపించని యొక భావనా తరంగముల
 చేత సభివ్యాప్తమైనది. ఆ యభివ్యాప్తి కలిగిన ప్రదేశములో
 నీ వుంటివి. నీకు తత్పూర్వ సరిచితి కలదు. నీ మనస్సున
 కది దీపించెను. ఈ సర్వాకాశము సర్వవాయు వీధులు భిన్న
 భిన్నములైన తీవ్ర భావములచేత వ్యాప్తములై యుండును.
 తత్తద్భావములుగల యొక కార్యమో యొక మనుష్యుఁడో
 తదభిముఖుడైన యొక ప్రయత్నమో తీవ్రముగా జరిగినప్పుడు
 ఏ ప్రదేశమునందు, ఏ వియ దేకదేశమునందు ఏ వాయు
 వీచి యందు దాని ముద్ర యున్నదో యది వెంటనే నిప్పు
 ముట్టించిన ట్లంటుకొనును. ఇది యాకాశముయొక్క స్వరూ-
 పము. పంచభూతములయొక్క స్వరూపము. అవియన్నియు
 భావములచేత నిండి యున్నవి. తదనుకూల భావస్సర్వ కలిగిన
 వెంటనే యవి మేల్కొనును. ప్రతిధ్వనించును. ప్రతిభాసించును.
 ఆ వృద్ధుఁడు మఱల నిట్లడిగెను. “స్వామీ! నేను నిత్యముగా
 శివధ్యానము చేయుచున్నాను. శివుఁడు వీని సన్నింటిని
 మించిన జ్యోతిస్సుకదా! ఆ యగ్నిముం దివి యన్నియు
 దహించుకొనిపోవా!” శాస్త్రి యిట్లనెను. “దహించుకొనిపోవు.
 వీనిని దహింపగల శక్తియొక్క సమాధిదశకే గలదు. పెఱ
 వానికి లేదు. తక్కిన స్థితులు వీనిని స్వశక్త్యనుసారముగాఁ
 బ్రతిబింబించును. సమాధిప్రాయమైన బుద్ధిలో నవి భాసిం-
 చును, కాని ఫలితముండదు. సమాధ్యసభిముఖమైన బుద్ధిలో

నవి వాని శక్తులను తరతమ భావములచేతఁ బ్రకటించును. ఉదాహరణము చూడుము. నీకా పూర్వసన్నివేశము స్మృతి పథమునందు తగులుట యొకటి. ఎన్నాళ్ళకుఁ గనిపించితివని నీ వనుట యింకొకటి. కనిపించుటలో నెక్కువ భాధలేదు. ఎన్నాళ్ళకుఁగనిపించితివనుటలో నీకుఁ దత్పూర్వ సగిష్ఠితులకుఁ దభిమానము చావలేదని వ్యక్తమగుచున్నది” అనఁగా వృద్ధుఁడు “స్వామీ! నా మనస్సింకను శివపదధ్యానమునందు గాఢ త్యము సంపాదించికొనునట్లు చేసిపెట్టవే” యనెను. పరాశర శాస్త్రీ యిట్లనెను. “ఓయీ! నీ ప్రయత్నము క్రమ క్రమముగా ఫలించఁగలదు. దానికి పరమేశ్వరుని యనుగ్రహమే కారణము. పూర్వజన్మ కర్మ కారణము. అది యట్లుంచి మాకుఁ గావలసిన విషయమును చెప్పుము. నీ మనస్సులోఁ బూర్వ సంస్కృతి కలదని విస్పష్టమైనది. గిరిప్రజ పుర రాజ్యాభిమానముకూడ కొంత మిగిలియున్నచో నా కా విషయమును జెప్పుము. ఆ పురుషుఁ డెవరు? అతఁ డెమి చేసెను?” అని యడుగగా నా వృద్ధుఁ డిట్లనెను. “స్వామీ! నేను మా రాణిగారికి పల్కంకికావాహకులలో నొకఁడను. ఎవరో యెవరో యుండెడివారు. మా రాజ్యమునకు ముక్తి కలఁడు. ఆయన పేరు మునీకుఁడు. మా రాణిగారి పేరు మా హేశ్వరి. వారిద్దరికని విరోధముగా నుండెను. ఆమె కొక గురు పున్నాఁడు. వాఁడు యోగి. పరిమళాక్షేయుఁడు. మా రాణిని తన పలలో వేసికొన్నాఁడు. ఇద్దరికిని దరువాత తరువాత బెడిసిపోయినట్లు జ్ఞాపకము. చివరిసారి మేమా నును వింధ్య పర్వతములకుఁ దీసికొని పోయితిమి. అచ్చట నీయోగి

నేను చూచితిని. అతనిని చూడగా నాకు భయము వేసినది. మమ్మెవ్వరిని దేవీ మండపమువద్దకు రావద్దని రాణి యాజ్ఞాపించినది. నేను చెట్లచాటుగా పుట్టలచాటుగా నెళ్ళితిని. ఆ యోగి నానంక చూచెను. వాని మొగమెట్లున్నదనగా శాస్త్రిగారూ! వాడు నాకలలో కనిపించినప్పుడదే మొగముతోఁ గనిపించెను. అప్పుడు భయపడితిని. కలలో భయపడలేదు. శివునిదయ నాయందు కొంతకలిగినట్లేకదా!” అని యడుగఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “నిస్సందేహముగాఁ గలిగినట్లు. భయము నీ మనస్సులో నుండిపోయినట్లు. భయము పోయినదనగా శివుని యనుగ్రహము కలిగినదనియే యర్థము. అది కనిపించినదనగా మనస్సునకుఁగల సంస్కారము వదలలేదని యర్థము. ఉన్నస్థితిలోఁ గొన్నాళ్ళకు శివానుగ్రహము సంపూర్ణముగా కలుగఁగలదన్న సూచనగలదు. ఆ శాక్తేయునిపేరు జయద్రథుడని నీ కెట్లు తెలియును.” అనఁగా నావృద్ధుఁడు “స్వామీ! మహారాణియొక్క పల్లకీ మే మొకచోట దించినచో మోసెడు తక్కినవారు పనులమీఁద దూరముగా పోయినచో నే నొక్కఁడనే రాణిగారి పల్లకివద్దనుండెడివాడను. ఆమె నాతో కొంతచనవుగా మాటాడెడిది. ఒకసారి నేనా యమ్మ నడిగితిని ‘తల్లీ! మీ గురువుగారు బ్రాహ్మణులా? యని’ రాణి ఇట్లుచెప్పెను. ‘ఆయన యేకులమువాడో మనకు తెలియదు. ఆయన క్షత్రియుఁడనుకొందును. ఆయన పేరు జయద్రథుఁడని చెప్పినాఁడు. ఇరువది ముప్పది తరములుగా వారందఱును జయద్రథుఁడనియే తమపేరు పెట్టుకొనుచుండిరట. ఆయన పూర్వులందఱు వివాహములు చేసికొన్న

వారే! ఈయనయే చేసికోలేదు. ఆ పూర్వులందఱును గొప్ప
వారు. అందఱును ఖడ్గవిద్యావిశారదులు. రాజనీతివేత్తలు.
బహుశాస్త్రము లభ్యసించినవారు. ఈయనకూడ నట్టివాడే.
ఈయన వివాహమాడలేదు. ఈయన ఆ పూర్వులందరికంటె
గొప్పవాడు. మీరు క్షత్రియులా యని నేనడిగితిని. మేము
శాస్త్రేయులము. మాకు వర్ణ భేదములేదన్నాడు. మీపూర్వు
లందఱు క్షత్రియులా యనికూడ నడిగితిని. ఆయన తల యగు
డించినాడుగాని నోటితో ననలేదు. ఓయి శాస్త్రీగారు!
ఇన్నియేండ్లు జరిగిన తరువాత నాకానాటి ప్రసంగమిట్లు పూస
గ్రుచ్చినట్లు జ్ఞాపకమున్నదే. ఇది మీ మహత్తనుకొందును?
అనగాఁ బరాశరశాస్త్రీ యిట్లనెను. “ఇది నా మహత్తు
కాదయ్యా! నామహత్తుకాదు. ఆ జయద్రథనామక నరశ
పరంపరా మహత్తు. ఓయీ! యీకాలము చాల చమత్కరి
మైనది. ఇదియొక దక్షిణాపథ మహావాహిని నగటిది. ఆవాహిని
కూడ కృష్ణా, గోదావరీ, కావేరీ సదృశమైన వాహినికా.
పినాకినీ ప్రభృతి వాహినులు కొన్నికలవు. అవి యెప్పుడో
ముంచికొని వరదలుగా వచ్చినప్పుడేతప్ప తక్కిన సర్వేశ్వల
యందు కొంతమేర నీరు, కొంతమేర యిసుకదిబ్బలు. నీరయి
నిసుకదిబ్బలును విడిచి విడిచి యొకదాని తరువాత యొకటి
యుండుచునే యుండును. నదీ నైశాల్యము యోజనముగాని
యర్ధయోజనము మేరగాని యుండవచ్చును. ఒక నీటిప్రవా
హము దాటుచువు. అచ్చట నొక యిసుకదిబ్బ యుండును.
అది దాటుచువు. మరల నీటిపాయవచ్చును. ఇట్లు నీటి
పాయలు నిసుకదిబ్బలు గడచుచునే యుండవలయును. ఇది

కాలము. ఇసుకదిబ్బలువలె నడుమ నడుమ నైదికేతరమైన
 పరిమేశ్వరా సభిముఖమైన భావములకు ప్రాశస్త్యము వచ్చు
 చునే యుండును. ఆ యిసుకదిబ్బ దాటినచో మఱి నీటి
 పాము వచ్చును. వేనధర్మమునకు ప్రాశస్త్యము నాస్తికమత
 విజ్ఞాభణము మార్చి మార్చి కాలమునందు భాసించుట
 జరుగుచుండును. ఒకొక్కప్పు డిసుకదిబ్బ పెద్దది. ఒకప్పుడు నీటి
 పాము పెద్దది. మరియు నా నదులను జాగ్రత్తగాఁ బరిశీలిం
 చినచో నెప్పుడో నది పొంగి వచ్చినపుడుతప్ప జలస్వర్ణ యెఱుఁ
 గని పెద్ద యిసుకలంక లుండును. ఆ యిసుకలంకలను నదీ
 ప్రవాహము సదేంద్లకొకసారి సదునేనేంద్ల కొకసారి ముంచ
 వచ్చును. తక్కినయప్పు డాలంకలలో సేద్యము చేయుదురు.
 ఆ లంకలు స్వరూపమెట్టిదనగా నచట సంఢెడు పంట నదీ
 జలపూరితమైన ప్రదేశములయందు త్రేతములయందుఁ
 బంఢెడు పంటకు సదిరెట్లగునది రెట్లుండును. లోకములోఁ
 గొన్నిచోట్ల నైదిక మతేతరమైన సంప్రదాయ విశ్వాసములు
 గలచోట లక్ష్మీయుఁ బరాక్రమమును రాజనీతియుఁ గొన్ని
 వందల రెట్లుగా భాసించుచుండును. అవి యీ కాలప్రవా
 హము నందలి లంకలు. సదియేంద్లకు నది పొంగి వచ్చినట్లు
 కొన్ని వందల యేంద్లకో వేల యేంద్లకో నాలంకలు సర్వము
 ప్రళయ సముద్రమునందు మునిగిపోవును. ఒకసారి నదీప్రవా
 హము వచ్చినచో ప్రవాహము తీసిన తరువాత నాలంక
 లుచిట నుండునో యుండదో తెలియదు. ఆ నదీప్రవాహ
 మి యిసుక లంకను పెల్లగించి మఱియొకచోట చేర్చును.
 అచట మఱి సస్యములు పండించుటకు ప్రారంభింపఁబడు

టకుఁ గొన్ని యేండ్లు పట్టును. ఈ మహాకాల ప్రవాహముతో
రాజ్యములు దేశము ల్బిడివి. భారతదేశము నిత్యముగాఁ
బ్రవహించు సడిపాయవంటిది. ప్రక్కనున్న యొక లంకవలె
స్త్రైచ్చ దేశములు సంపచ్చార్థ కుటిల రాజనీతి ప్రముఖ
మహా ప్రతిభలతో పిరాజిల్లుచుండును. వానినిఁ జూచి సహజ
నదీజల పరిపుష్ట తేత్రవాసులు భ్రాంతి పొందుచుండును.
చూచితివా ! సహజనదీజల ప్రవాహము క్రింద సేద్యమగు
చున్న నేల యుగ యుగములుగా సేద్యమగుచున్నది. అచట
భూదేవి పతివ్రతవలె దుర్వేషములు వేయదు. సత్సంతాన
మును కనును. ఆయమకు మొగమునకు లోద్రప్రసవ సరా
గమక్కఱ లేదు. చెక్కిళ్ళయందు మకరికా పత్రము లక్కఱ
లేదు. పెదవులకు లత్తుక యక్కఱలేదు. తినుటకు ప్రాసంగు
ధాన్యము మొదలైన వక్కఱలేదు. జొన్నలు దంపికొనును.
తినును. ఆముదముతో దీపము పెట్టికొనును. అసహజమైన
జలప్రవాహముచేత నామెకంటె ముబ్బడి నలుబడిగా పండు
చున్న తేత్ర లక్ష్మి యున్నదే ! యామె పోయెడి యెయ్యార
ములు, హేలలు, విలాసములు, సట్టరాకుండ నుండును.
అందుచేత భారతదేశము కాని యితర దేశములందు నీ కాల
వాహిని పెట్టిన లంకలలోఁ బండెడు నాగరకతా సస్యము
విపరీత లక్షణము కలదిగా నుండును. అదియంతయు నట్లొంచి
యీ సహజ ప్రవాహములోననే కొన్ని యేగుడు దిగుడులు
వచ్చును. ఆ నీటినిడిపాయఁ యీ వేసంగిలో నీ యొడ్డునం
దుండును. ముందు నాటికా యొడ్డునం దుండును. ఇకొ
కప్పుడు సరిగా వేణీమధ్య భాగమునం దుండును. అందుచేత

నసలు ప్రవాహము ప్రవాహముగానే యుండును. అసలు ప్రవాహమునుకొన్నది కూడ నటు నిటు తొంగవచ్చును. అందుకనియే ఆ జయద్రథునకు పట్టులేనిచోట పట్టు దొరకు చున్నది. ప్రవాహము వైదొలగుచున్నది. ఆ ప్రవాహము యొక్క నడుమనే తా నస్పృశప్పు డిసుక దిబ్బలు వేయు చున్నాడు. కలి ప్రవేశించిన తరువాతఁ దానొక యిసుక దిబ్బ వేయుటకు వేయియేండ్లు పట్టినది. తరువాత నూతేండ్లు మాత్రమే గడిచినది ఇంత తొందరలో మరల నొక యిసుక దిబ్బ వేయుటకతఁడు ప్రయత్నము చేయుచున్నాడు. కాలము వాని కనుకూలముగా నున్న ట్లున్నది. అంత యనుకూలముగా నున్నదని చెప్పుటకు వీలులేదు. అంతటి యానుకూల్య మున్నచో నే నెందుకుందును. నేను బ్రతికి యున్నన్నినాళ్ళు వాని యానుకూల్యమునకు సౌముఖ్యము లేదు. నే నింకెన్నాళ్లు బ్రదుకుదునో నాకు తెలియదు. పడేండ్లో యిగువది యేండ్లో? అపైన వాఁడు మరల దిబ్బ పెట్టినట్లే యున్నాడు. ఇంత కును జయద్రథుఁ డతఁడా! రేపతనితో మాటాడెదను. ఇది వఱకు నా కానుపానులు చిక్కలేను. ఊరకే బూకరించితిని. అతఁడు నావలలో పడినాడు. రేపు వాని సర్వ స్వరూప మును నీవు చెప్పిన మాటలమీఁద వానివద్దనుండి లాగి గ్రహించెదను.”

పరాశరశాస్త్రి రాణిగారి యనుజ్ఞతోఁ దా నొక్కఁ
డును పోయి రాజువద్దఁగూర్చుండెను. కొంతసేపటికి రాజు
ట్లనెను. ఆ వృద్ధుఁ డేమని చెప్పెను? నా పేరు జయద్రథుఁడని
నేనే చెప్పితినిగదా? వానివలన నీకుఁ దెలిసిన క్రొత్తవిషయ
మేమి? మా హేశ్వరికిని నాకును విరోధమనియా? వాఁడు
పల్కంకికా వాహకుఁడనియా? ఇవి తెలిసినంతమాత్రమున
నాతోఁ బ్రసంగించుటకు నీ కొనగూడిన యధికమైన సదు
పాయ మేమి? నన్నడిగినచో నేనే చెప్పుదునుగదా!”
అనఁగా పరాశరశాస్త్రి “నిన్నడిగినచో బాగుగా నుండునా?
ఇప్పుడు నే నతని వద్దనుండి యివి యన్నియుఁ దెలిసికొని
వచ్చితిని గనుక నీవు నన్నడిగినచో నేను చెప్పడివాఁడను
గదా యనుచున్నావు. అప్పు డడిగినచో భీష్మించుకొని
కూర్చుండెడివాఁడవు. ఎవనినో మనము రెండావులు కావలసి
వచ్చి, లేదా యొక గరిసెడు ధాన్యము కావలసివచ్చి యడు
గుద మనుకొందుము. వాఁడు మనకుఁ గావలసినవాఁడు.
అడిగినచో వాఁడీయఁడని మనకుఁ దెలియును. పరు నెవరినో
యడిగి తెచ్చికొందుము. అప్పుడి కావలసినవాఁడును,
లోభియునైన వాఁడును, తా ననునుగదా ‘ఈ మాత్రమునకుఁ
బరాయివానిని బోయి యేల యడుగవలయును? నను నడి
గినచో నే నీయక పోయితినా?’ యని ఇది లోకము. నీవును

లోకములోని వాడవే” అని పరాశరశాస్త్రి యనగా రాజు చాలసేపు మాన మవలంబించెను. జయద్రథుఁ డిట్లనుకొనెను. ‘వీఁడు గడుసువాఁడు. వీనిని దేలికగా గగ్గోలుపఱచుటకు వీలులేదు. వీనిని నెమ్మదిగనే సాధించవలయును’ అని మఱియు నిట్లనెను. “ఓయీ! నేను లోకములోనివాఁడను కాను. నీవే చూడుము. నా సంగతి నీకుఁ దెలియదు. ఎవరో ఆనాటి యొక వ్యక్తిని, దర్శించి వానివలన నా సంగతి తెలిసికొన వలయునని నీవు నీ మనస్సులో తర్జన భర్జన పడితివి. నే నిచ్చటనుంటిని. నే నీ రాజు నేక దేశమునం దాక్రమించితివి. అనగాఁ బరాశరశర్మ “నా కదియే యాశ్చర్యముగానున్నది. ఈ రాజు శివపూజా ధురంధరుఁడు. ఆయన జీవుని నీవు కొంత తొలఁగించి యెట్లు ప్రవేశించఁ గలిగినావని.” అనగా జయ ద్రథుఁడు “ఓయీ! శివుఁడు - గివుఁడు నాఁగుందు పనికి రాఁడు” అనెను. పరాశరశాస్త్రి “నీ విరోధము శ్రీకృష్ణుని మీఁదనే యనుకొంటినే శివునిమీఁదఁ గూడనా!” అనగా జయద్రథుఁడు “ఆ శివుఁడును కృష్ణుఁడును వేఱువేఱని యను కొను నంత యవివేకము నాకు లేదు.” అనగాఁ బరాశర శాస్త్రి “ఓయి జయద్రథా! నీ వింతటి వివేకివి. నీ కీయవి వేక మేల పట్టినది?” యనగా జయద్రథుఁడు ‘పిచ్చివాఁడా! ఆ శివుఁడును ఆ కృష్ణుఁడును, నన్ను మించినవారు కారు. వా రెంతటివారో నే నంతటివాఁడను. వారు కాలస్వరూపులు. నేను కాలస్వరూపుఁడను. వారుసర్వజ్ఞులు. నేను సర్వజ్ఞుఁడను. వారు శత్రుహనన క్రియాచండులు. నేనును దాదృశుఁడనే. నే నిచ్చట నుంటినిగదా! నీ వేమి చేయుచున్నావో నా

కన్నియుఁ దెలియును. ఆ వృద్ధునివద్దకుఁ బోయి నా సంగతి తెలిసికొని వచ్చితివని చెప్పితినికదా ! మఱియు నింకొక సంగతి చెప్పుమందువా ! నీవు వింధ్య పర్వతమునకు నల్వరిని బంపించితివి. వారా దుబ్బులను పెల్లగించి వాని క్రిందిదుంపలను దెత్తురు. ఆ దుబ్బులనుగూడ రుబ్బించి గంగలోఁ గలుపుము. నాకు చాల యభిమతమైన విషయమునుమాయది. ఓయీ ! గంగా ప్రవాహము పోయి యెచ్చటఁ గలియును ? సముద్రములోఁ గలియును. ఈ గంగపోయి సముద్రములోఁ గలియుచో టెచ్చట ? అచ్చటినుండి నా శక్తులు భారతదేశము మీఁద వచ్చి విరిచికొని పడును. నా శక్తు లెట్టివో అవి యెప్పుడు నచ్చునో నీకుఁ దెలియదు. నాకుఁ దెలియును” అని జయద్రథుఁ డనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి “నీకును దెలియద” నెను. రా జింతవఱకు మాటకు మాట చెప్పుటయేగాని నవ్వలేదు. ఇప్పుడు నవ్వెను. ఆ నవ్వు చాల విలక్షణముగా నుండెను. రా జెట్లు నవ్వనో పరాశరశాస్త్రికిఁ దెలియదు. అయినను నేటి నవ్వు రాజు నవ్వు కాదనిపించెను. “రాజు నవ్వగా నతిని సెలవులు క్రిందికిఁ బోవునా ? చప్పిదనడలవాఁడు నవ్వి నట్లు క్రింద పెదవి పైకి జొచ్చుకొని పోవునా ? కంటిచివరలు పైకి మఱలునా ? రెప్పలలో నడుమ నుండలుగా కట్టి కనుగ్రుడ్ల మీఁదికి వ్రాలునా ? వీఁడు చాల చక్కని పితౄశము” అనుకొను చుండగా రాజు మఱల నిట్లనెను. “నాకును దెలియదనఁగా నేను బెదరి నీకుఁ జెప్పుదు ననుకొంటివా ? నేను సర్వజ్ఞుఁడనని నీకుఁ జెప్పలేదా ? యనెను. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఓయీ ! జయద్రథా ! నీవంటివారు తమ్ముఁ

దాము మోసగించికొనుటలో నిష్ఠాతమైన ప్రజ్ఞ కలవారు. నీ సర్వజ్ఞత్వ మెట్టిదో నేను చెప్పుదునా? నీవును నీ కులము వారును వేయి యెండ్లుగా నొక ధారగా వచ్చుచున్నారు. భగవంతునిమీఁదఁ బగ పట్టినారు. ఆ పగపట్టిన హేతువుచేత నీ జీవలక్షణమునం దొక విశిష్టత యేర్పడినది. సృష్ట్యాది యందు ప్రజాపతి బహు జీవులను సృష్టించెను. అందులో రాక్షసు లున్నారు. పిశాచము లున్నవి. భూతములు కలవు. రాక్షససృష్టి దేవతాసృష్టితో సమకాలమునందు జరిగినది. దేవతలకున్న జ్ఞానము రాక్షసులకు నున్నది. దేవతలకుఁగల కామరూపత్వము వియఁద్యానము మొదలైనవి రాక్షసులకుఁ గలవు. ఇద్దఱకు నొక్కటియే భేదము. దేవతలు వేదాశ్రయులు, శ్రౌతకర్మాభిరతులు. వేదధర్మనిష్ఠులు, శ్రీ కృష్ణచరిణాంబుజ ధ్యాసపరులు. రాక్షసులు వీరికంటె భిన్నులు, మఱియు వేద విరోధులు. కుత్సిత కర్మాభిరతులు, శివభక్తులు, శివభక్తులనుటలోఁ గొంత భేద మున్నది. వారి శివభక్తి విలక్షణ మైనది. శివుఁడు సర్వచైతన్య స్వరూపుఁడని, సర్వజీన సమా హారభూత ప్రథమచైతన్య లక్షణవంతుఁడని వారికిఁ దెలియదు. ఆయన మూర్తినే వా రారాధింతురు. వారు లింగధారుల కంటెఁ గనిష్ఠులు. లింగధారులకుఁ బిండిభూతమైన శివమూర్తి యైనను దేవీయును. వారికిఁ బరిణామముఁ బొందిన త్రిశూల ధారియు నందివాహనుఁడును, సోమాఁడును, చంద్రమః కిరీటుఁ డును నైన శివమూర్తియే తెలియును. వీరికంటెఁ ద్వాదృశులయిన జీవులు భిన్నులు. నీవంటి జీవులు సృష్ట్యాదియందు లేరు. సృష్టి గడువఁగా గడువఁగా బహు నూతనములై గ

విషయములు సృష్టియందు సంభవించుట సహజమైన లక్షణము. అనాదిలో బ్రాహ్మణులే యున్నారు. రజస్తమో గుణముల యభివృద్ధియు, సాంకర్యమును గలుగుటచేత జాతుర్వర్ణ్య మేర్పడినది. తరువాత తరువాత నొక కులమేమిటి? చెప్పరానన్ని కులములు బయలుదేరినవి. ఈ లోకమునందు నీ యిష్టము నచ్చినన్ని ప్రదేశములనుఁ బరిశీలింపుము. మానవ శరీరమునందు సన్నిహితము లగుచున్న రోగములనుఁ బరామర్శింపుము. ధన్వంతరి యెప్పు డవతరించినాఁడు? సముద్ర మథన వేశయఁ దవతరించినాఁడు. సముద్ర మథన వేప్పుడు జరిగినది? ప్రథమ మన్వంతరమునందు కాదు. కొన్ని మన్వంతరములు జరిగినతరువాత జరిగినది. అంతవఱకు భూలోకమునందు వ్యాధులు లేవా? ఉన్నవయ్యా! ఉన్నవి. వాని స్వరూపమువేఱు. ఈ సృష్టి కొన్ని కోట్ల సంవత్సరములు జరిగిన తరువాత కుటిల కుటిలములైన విధుర విధురములైన లక్షణములు బయలుదేరినవి. అప్పుడే యేమైనది. ఇంతవఱ కాలు మన్వంతరములేకదా జరిగినది. ఎన్ని జరిగినవో మఱి యన్ని జరుగవలయును. ఇది వఱ కెన్ని కలియుగములు నడచినవి. వానిలో భగవంతుఁడు శ్రీకృష్ణుఁడై జన్మించెను. నీనంటివాఁ డప్పుడులేఁడు నీవు పొడిచికొనివచ్చిన కొమ్మువంటివాఁడవు. రామావతారము కల్పకల్పమునకు నచ్చుచు నేయున్నది. ఈ కల్పమునందు జరిగిన రామావతారకథ వేఱు. పూర్వకల్పములందు జరిగినది వేఱు. పూర్వకల్పమునందు - పద్మకల్పమునందు రాముఁడు సేతుబంధనము చేయలేదు. శివుని ధ్యానించెను. ఇగుణావ

శ్వాయ కిరణకిరీటుడైన పరమేశ్వరుడు తన పినాకమును సముద్రముమీఁద మహేంద్రగిరి మొదలు లంకాపట్టణతీరము వఱకువాలెచ్చెను. వానరులు పినాకముమీఁద నడచిపోయిరి. మఱియొక కల్పమునందింకొక విధముగా జరిగినది. చూచితివా! ఈ మహాకాలమునందు గడచిన కొలది యలుపపు టలుపపు టూహాలు విజృంభించును. భగవద్విరోధ మభివృద్ధి చెందును. నాస్తికత మఱియు మఱియు నట్టలు కట్టును. తార్కికశక్తి విడిలిపోవును. అవయవ రహితమైన యనుమానములు విజృంభించును. ఓయీ! నాస్తికత నీవు క్రొత్తగా కల్పించినది కాదు. యుగములక్రింద బృహస్పతి నిర్మించినది. అతనినాస్తికత వేఱు. నీ నాస్తికత వేఱు. ఇంకను నీకంటె బుద్ధిమంతులు పుట్టుదురు. వారి తర్క మెట్లుండుననగా- భూతమేలేదు. ఉన్నదంతయు వర్తమానమే-యందురు. భవిష్యత్తులేదని మాత్రము పాపము! వా రనరు. భూత భవిష్యత్తులయొక్క రెంటిజ్ఞానము సమానమే. రెండు నవిజ్ఞాతములైన విషయములే. వా రాశా జీవులు కనుక భవిష్యత్తును మన్నింతురు. మంటిజీవులు కనుక భూతమును మన్నించరు. నీ సర్వజ్ఞత్వలక్షణ మెట్టిదో చెప్పెదను వినుము. ఈ నీ సర్వజ్ఞత్వము పరమేశ్వరభావమునందుఁ గల సర్వజ్ఞత్వము వంటిదికాదు. సత్య రజస్తమో గుణములు మూఁడుకలవు. సత్యగుణము సర్వజ్ఞమైనది. రజోగుణము నందలి జ్ఞానము దానికంటెఁ దక్కునది. తమోగుణమునకు జ్ఞానమేలేదు. జ్ఞానమేలేదనగా జ్ఞానసంబంధమైన వాసన యుండును. ఆ వాసనయే జ్ఞానమనుకొని తమోగుణ మహంకార దూషితమై విడంచించుచుండును. ఆవాసనకుఁగూడ

నొక యభివ్యాప్తి యున్నది. సృష్టిలో నిదియొక చమత్కారము. ఒక వస్తువెంతమేరఁ దాను వ్యాపించియుండునో అంతమేర దనకుఁ దా సది తెలిసికొనఁగలశక్తి యిప్పుడు చెప్పిన వాసనానూపమైనది, యధార్థమైన వివేకముకానిది వివేకాభాసమైనది యుండును. తన వ్యాపించిన పరిమితమైన ప్రదేశములోఁ దనకుగల యీ శక్తిని పురస్కరించుకొని యీ ప్రదేశములో నున్న భిన్నములైన ప్రదేశములందలి ఖండదేశములందలి తన యీ శక్తియొక్క వ్యాపించుట తమోగుణము సర్వజ్ఞత్వమనుకొనుట. నీవొక ధూమరూపుఁడవు. ఆధూమమునందు భగవద్విరోధభావమును వ్యాపింపఁజేసితివి. తద్భావసహితమై యాధూమమునకు పూర్వోక్త తమోలక్షణమైనయొక వివేకవాసననలదు. ఆ వివేకవాసన దద్ధూమవ్యాప్తికల సర్వప్రదేశమునందు వ్యాపించియుండును. నీ కీవాసన యెందుకున్నదో చెప్పుదునా? నీవు రాజునందు ప్రవేశించితివి. రాజుయొక్క జీవలక్షణ మున్నది. ఆ రాజుయొక్క జీవమునకు తద్వాసన కప్పఁబడియున్నది. నీకంటె భిన్నమైన జీవలక్షణము కలవాఁడు రాజు. అతనిలో నున్నంతసేపు నీ కీపూర్వవాసన భాసించుచుండును. నీవు రాజుయొక్క జీవముకంటె భిన్నుఁడవుగా నున్నావుకదా! ఈశరీరముతో నీకు సమైక్యములేదుకదా! ఒక శరీరముతో సమైక్యము కలిపించుకొను లక్షణ సన్నికృష్టతా సంపాదకమైనచోట నీవు ప్రవేశించుము. నీకీయభివ్యాసనాజ్ఞానము పోవును. ఎవఁడో వచ్చునంటివి. వానినినేను రానీయలేదు. అది నీ యీ తెలివికి హేతువుగా నున్నది. నీ విప్పుడు విలక్షణమైన ప్రేతగత జీవాకృతివి. ఈ స్థితిలో నీ కా

జ్ఞానముండును. నీ విప్పు డేకార్యమును జేయలేవు. ఇప్పు డేట్లున్న నీకు క్రియాచరణ శక్తిలేదు. క్రియాచరణశక్తి నీకుఁ గలుగవలయు ననఁగా నీ దనుకొన్న శరీర మొకటి నీకుఁ గావలయును. ఆ శరీరముతో నైక్యము పొంది ఆ శరీరమే నే ననుకొన్న బిట్టు భ్రాంతి విడంబించినపుడు నీవు తాకిక క్రియావత్సుఁడ వగుదువు. ఇది యిప్పటి నీ విజ్ఞాన సర్వజ్ఞతా భ్రాంతి లక్షణము.” రాజు మాటాడలేదు. పరాశరశాస్త్రి యానాటికి నెడలిపోయెను. మఱునాఁడు మఱల వచ్చెను. రాజునినిఁ జూచి మొగమటు త్రిప్పుకొనెను. శాస్త్రి యిట్లనెను. “నిన్న నేను నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు కావని చెప్పినందులకు నామీఁద నీకుఁ గోపముగా నున్నది. ఓయి జయద్రథుఁడా! నీ వల్పుఁడవుకావు. గొప్పవాఁడవు. కాని పరమేశ్వరుఁడవు కావు. కాని వేయియేండ్లు నీవేకధాటిగా నొక తపస్సు చేతితివి. ఆ తపస్సుయొక్క ఫలితముగా నీకుఁ గొంత జ్ఞానము కలిగినది. నీవు సుమారు తొమ్మిదివందల ఏండ్లక్రింద నాంధ్రుల రాజధానిలో కొంత నీతి నెఱపితివి. నీ జ్ఞానములో నీ నెత్తిన పది పదునొకఁడు జన్మలలోని నీ వివేకము పరామర్శించి పోల్చికొను జ్ఞానముకూడ నీకున్నచో నానాటినికు నీవు సర్వజ్ఞుఁడవన్న భావము కలదా? ఈనాఁడు నీవు సర్వజ్ఞుఁడ వనుకొనుచున్నావు. ఆనాఁడు కావుగదా! అట్లు నీవనుకోలేదుగదా! ఆనాటి నీ యాంధ్ర రాజధానియందలి పరిచయమేగదా నేఁడు మాయువరాజును నాంధ్రరాజును హితనిచ్చి పెండ్లి చేయించవలయునన్న యూహకు హేతు వైనది.” అనఁగా రాజు “ఆ మాటయన్నది నేనుకాదు. నీవే

యంటివి. నేనననేలేదు. నేను మాటాడలేదు.” అనెను. పరాశరశాస్త్రి “ఓయి జయద్రథా! నేను నీకోర్కీ కాదనుట యెందులకు? నీ వా రాజదుహిను తెచ్చి శిశునాగునకుఁ బెండ్లిచేయఁ నెంచుచున్నావు. నీ యిష్టమే కానిమ్మని నేనా సంబంధమును జెప్పితిని.” అనఁగా రాజుఁ “నాకట్ట యూహ యున్నదని నీకెట్లు తెలియును.” అనఁగా పరాశరశాస్త్రి “ఎట్లు తెలియునో చెప్పినచో నేనుగూడ సర్వజ్ఞుఁడ నగుదును గదా! నాకుఁ దెలియును. నాకుఁ గొన్ని తెలియును. కొన్ని తెలియవు. నీకు నట్లే కొన్ని తెలియును, కొన్ని తెలియవు. ఓ జయద్రథా! ఆ రాత్రి శిశునాగుఁడు పోయి కూర్చున్నచోట నా పురుషుఁడు కూర్చుండెను. అతఁడు వచ్చును, నీవు రాజు శరీరమును వదిలి వానిలోఁ బ్రవేశింతుమనుకొంటివి. అతఁడు రాఁడు. అతఁడు రాకుండఁ జేసితిని. అతఁడెప్పుడు వచ్చునో నాకుఁ దెలియదు. నే నెప్పుడు మరణింతునో యతఁడెప్పుడు వచ్చును. అతఁడు వచ్చినంతనే నీవు రాజు శరీరమును వదిలిపోవుదువు. రాజు మరణించును. రాజ్యము శిశునాగునకు వచ్చును. ఓయీ! మగధరాజ్యమును సమాక్రమింప వలయునని నీ యూహ కాని కాశీనగరమును సమాక్రమింప వలయునని కాదుగదా! అందుచేత నేనిట్లు చేయుచున్నాను. ఆ శ్మశానము వద్దనున్న నాల్గు దుంపలను సర్పాకృతితో దొంగిలించి వానినిఁ గొనిపోయి యాంధ్రరాజ దుహితృత్వమును తద్ధూమశక్తి నింపితివిగదా! నా కొక సంగతి తెలియును. సుమా కొకవేయి యుచ్చాస్యములు రాజదుహితచేత పీల్చింపితివి. వేయి యెందుకు

పీల్చిచితివి? దాని యర్థమేమి? అది నాకుఁ తెలియదు.
 కాని నీవీ పనిచేయించితివని నాకుఁ దెలియును. అందుచేతనే
 నేను సర్వజ్ఞుడనని నీవనుకొనుటకు వీలున్నదని చెప్పితిని. ఆ
 వేయి యుచ్చాసముల వెంట కుంభీ భూతమైన యా ధూమము
 రాజదుహితచేత నెందుకు పీల్చిచితివో నాకుఁ దెలియదు.
 అందుచేత నేను సర్వజ్ఞుడను కాను, నీకుఁ దెలియునా? అందు
 చేత నీవును కావు.” అనఁగా రాజు నాకుఁ దెలియు ననెను.
 పరాశరశాస్త్రి నీకుఁ దెలియదనెను. రాజు నాచేత దాని
 యర్థమును జెప్పించుటకు నీవిట్లు వాదించు చున్నావనెను.
 పరాశరశాస్త్రి “నీ వర్థమును చెప్పెదవు, నాకు వచ్చిన
 లాభములేదు. నీకు వచ్చిన లాభములేదు. ఒకవేళ నీ కది
 గూడ తెలిసినను నీవు సర్వజ్ఞుడవుకావు. సర్వజ్ఞుడనైనచో
 నేనింకొకపని చేయఁ బోవుచున్నాను. నీకు సంబంధించిన
 పనియే. అది యేదో చెప్పుము.” అనఁగా రాజు “నాకు
 సంబంధించిన దనగా నాకు సంబంధించినవి పంద విషయములు
 కలవు. అందులో దేనికి సంబంధించినది?” అనెను. శాస్త్రి
 “ఫలానా దాని కని చెప్పినచోఁ దెలియక పోయినను నూహ
 చేయవచ్చును. చేయుము. ఈ ధూమకావ్యములను గుఱించి
 నదే!” అనఁగా రాజు మఱిల నవ్వెను. ఇట్లనెను. “ఓయీ!
 నీవాయువువది దుంపల నేమి చేసెదవు?” శాస్త్రి “నీవా
 దుంపల నెందుకు కొరుకలేదు?” రాజు:- నే నచ్చటికిఁ బోవు
 టకు వీలులేదయ్యా! దేవి నన్ను శపించినది. నీ విచ్చోటికి
 వచ్చితివా! నీ జీవునిఁ గొనిపోయి యంధతమన లోకము
 లందు బ్రవేశింపఁ బెట్టుదుననెను. అందుచేతనే నచ్చటికిఁ

జో లేదు. ఆ దుంపలతో నాకు సంబంధము లేదు. నీ వేమి చేసి
 కొన్నను సరియే. అనఁగాఁ బరాశం శాస్త్రి “నాకాంగతి
 తెలియును. దేవి శపించెనని తెలియదుగాని నీవు వాని జోలికి
 పోవుటకు నేదో యభ్యంతరముండి యుండవలయునని యను
 కొంటిని. చూచితివా? సర్వజ్ఞుడైనవాఁడు సర్వశక్తి
 మంతుడై యుండును. నీవు సర్వశక్తిమంతుఁడవుకాదు గదా!
 సర్వజ్ఞుఁడవునుకాదు. సర్వశక్తియు నెవరు? పరమేశ్వరి.
 ఆమెయే సర్వజ్ఞురాలు! ఆమెయే సర్వశక్తి, శివుఁడును
 కృష్ణుఁడును ఆమెయు నీ మువ్వురు నొక్కటియే స్వరూపము.
 అందులో నొక మూర్తియైన కృష్ణునితో నీవు విరోధించు
 చుంటివి. ఒక మూర్తియైన శివునిఁ దక్కువగాఁ జూచుచుం
 టివి. ఒకదానికొకటి పొసఁగుట లేదు.” అనెను. రాజు ఆ
 యిరువది దుంపలనేమి చేయును వ నెను. పరాశం శాస్త్రి నే
 నింకను వానిని గూర్చి యూహించుట లేదు. అవి నానెద్దకు
 రాలేదు. వచ్చిన తరువాతగాని నేను వానితో నేమిచేయు
 దునో తెలియ దనెను. రాజు ట్లనెను. “సరేగాని నీ యీ రహస్య
 మును నాకుఁ జెప్పుచుంటివేమి?” అనఁగాఁ బరాశం శాస్త్రి
 యిట్లనెను. “నీవ నెడివాఁడ విప్పుడు లేవు. ఇప్పుడున్నది
 రాజు. ఆరాజు నేను చేసెడు పనికి నడ్డతగుల లేడు. నీవం
 తకు ముందు చేయ లేవు. నీ మాటవి నెడి పెరిచారకుఁడు లేడు.
 ఆ పెరిచారకులు నీవొకఁడ వున్నావని తెలిసినచో రాజునే
 రాజుగా చూడరు. ఆ పురుషుఁడు వచ్చినచో వాఁడు శిశు
 నాగునిద్వారా నా కార్యమునకు భంగకారి కావచ్చును.
 నీవు వట్టి జీవుఁడవు. కానిచోట నుంటివి. శరీరమునందు,

నందులో నొక స్వశరీరమందు నభివ్యాప్తి కాంచని జీవుఁడు క్రియాదక్షుఁడు కానేరఁడు. నీ కీసంగతి నిన్ను జెప్పితినికదా! అందుచేత నీవన్నచో నాకు భయములేదు. అనఁగా రాజు నీవేమిచేయు దునో చెప్పుము. నా శాస్త్రి నీవు సర్వజ్ఞుఁడవు గదా నీవే చెప్పికొవ్వొనెను. రాజు “ఓయి పరాశరశాస్త్రి! నీవు వట్టి పరాశరుఁడువు కావు. పరాశరుఁడవు” పరాశర శాస్త్రి యిట్లనెను. “వ్యాసమహర్షియందు నీకంత గౌరవ మున్నదా! అందుకనియేనా యాయన భారతములో, భాగవతములో నెవనిని బరమేశ్వరుఁడుగా నిర్ణయించెనో యాయనకు విరోధము పూనితివి” అనెను. రాజు నాకును వ్యాసునకు నేమి సంబంధము? నేను కాలస్వరూపుఁడ” ననెను. పరాశర శాస్త్రి “నీ స్వరూప మెట్టిదైన నాకేమిగాని నీవు తలఁచు కొన్న వ్యవహారము నీ వనుకొనునట్లు సాగుటలేదు. నే ననుకొన్న వ్యవహారము నే ననుకొన్నట్లు సాగుటలేదు. నాకుఁ గొంత యనుకూలముగా నున్నది. నీకుఁ గొంత యనుకూలముగా నున్నది. ఒక పని జరుగఁబోవునట్లు కనిపించుచున్నది. ఆ పని నీ వనుకొన్నంత తొందరలో కాదు. అది జరుగుట కాలస్యము చేయఁగల్గుదును, కాని నే నంతకంటఁ జేయఁగలిగినట్లు కన్పించుటలేదు. నీ కాలస్య మగుచున్నది. ఆ యాలస్య మగుటయే నేను చేయఁగలిగిన పని. అందుచేత మన మిద్దఱు మును గలిసి యా కార్యము నట్లు సాగనిత్తము. నీ వాంధ్ర రాజు దుహితను తెచ్చి శిశునాగునకు వివాహము చేయించుము. తరువాత నేమగునో చూతము. అనఁగా రాజు “నాకది యభిమతమే” యనెను. ఇద్దఱు నంగీకరించిరి.

పరాశరశాస్త్రి వెడలిపోయెను. జయద్రథుడు సర్పా
కృతితో నా దుంపల నెట్లు కొరికెనో యాయనకుఁ దెలియదు.
అతఁడు సర్పాకృతి నెట్లు పూనెను? ఆ పురుషుఁ డెవను?
ఈ రెండు విషయములయందు పరాశరశాస్త్రి కేమియు నభిజ్ఞత
కలుగలేదు. జయద్రథు నడిగినచో చెప్పఁడు. ఒక్కటి
మాత్రము విప్పిపెట్టెనది. ఆ జయద్రథుడు శిశునాగునికంటె
నధికమైన ధూమశక్తి జీవమునం దిమిడించుకొన్నవాఁడు.
అంతకంటె మించిలేదు. ఆ పురుషుఁడు నచ్చుట యెందులకు?
వానిలో జయద్రథుఁడు ప్రవేశించుట యెందులకు? ఆ పురు
షుని జీవుఁ డేమగునో ఆ పురుషుఁడు వేటు - జయద్రథుఁడు
వేటు కదా? ఇచ్చట రాజయొక్క జీవలక్షణమునకు తన
జీవలక్షణమునకు భేద మున్నది. పరకాయ ప్రవేశము చేసి
నట్లు తానిచ్చట వ్యవహరించలేడు. రాజు చనిపోలేదు.
అందుచేత పరకాయ ప్రవేశవిద్య యిచ్చట సాధ్యముకాదు.
భూత మావేశించిన ట్లావేశించెను. ఏకదేశమం దావేశించెను.
ఆ పురుషుఁడు రాజుకంటె భిన్నుడు. వాని జీవుఁడు సర్వథా
జయద్రథున కొదిగియుండును. జయద్రథుఁడు వానియందుఁ
బ్రవేశించినచో వానికి స్వశాంతమైన జీవలక్షణమే యుండ
దన్నమాట. అట్లు వానిని జయద్రథుఁడు తీర్మానించెను.
ఆ పని నెట్లు చేసెను? ఇతఁడు సర్పాకృతితోఁ బోయి
యా దుంపలను కొరికెను. సర్పాకృతితోఁ నెట్లు పోయెను?
ఏదియో మృతమహా భుజంగ ముండవలయును దానియం
దితఁడు సరకాయ విద్యచేతఁ ప్రవేశించవలయును. ఈ రాజు
నగరమునందు నెవరైనఁ జనిపోయినచో వారియం దితఁడు

ప్రవేశించు నేమో ! నేనుండఁగాఁ బ్రవేశించఁడు. నేను వెంటనే వానిని గుర్తు వట్టెదనుగదా ! ఆ భయముతోఁ జేయఁడు. అది యట్లుండగా నితఁ డాదుంపలను త్రిలింగ రాజధానికిఁ గొనిపోయెను. ఆ కొనిపోవుట చాల శీఘ్రముగాఁ గొనిపోయెను. ఆ స్వరూపముననే కొనిపోయెనా ? లేనిచో వాని నెట్లు కొనిపోవును ? ఆ సర్పము నాల్గు కాష్ఠములను తనయొక్క నోటితో నెట్లు కరచుకొని పోయెను ? అది నాల్గు తలల పామా ? ఇదియంతయు విశ్వరాని గమశ్యగా నున్నది శిశునాగునిచేత నా మూల భూతకాష్ఠ ధూమాగ్ని పీల్చి చుటకు నొక పురుషుఁడు వచ్చెను. అది ద్రవ్యము. ఒకవేళ నా కాష్ఠములను తద్భుజంగమే యక్కడకు కొనిపోయినచో యా యుద్ధాన వనములో నొక పురుషుఁ డుండవలయును. వాఁడీ కాష్ఠములకు నిప్పు ముట్టించి వలయును. ఆ ధూమమును కృతకముగా రాజ దుహితృ నాసా గోళములయఁ దెక్కించవచ్చును. అక్కడి పురుషుఁడెవఁడు ? ఈ సర్పము పోయి వాని కీకాష్ఠము లందించవలసి యుండెను. ఆ పురుషుఁడే యీ పురుషుఁడా ? అయిదు దినములలో వీఁడు కృష్ణానదీ తీరమునకుఁ జేరిగల్గఁడా ? వేగరియైన రాజభటుఁడు పదునేను దినములు సడవవలయును. వాఁడు నాల్గు దినములలో నెట్లు వెళ్ళెను ? వాని మొగమునుఁ జూచినచో వాఁడు శవప్రాయుఁ డుగా నున్నాఁడని శిశునాగుఁడు చెప్పెనా ? కాదు కాదు. నేను చూచితిని. వాని కంఠటి వేగ మెట్లు వచ్చెను ? లేక వాఁ డింకొక పురుషుఁడా ? అక్కడ నొకనిని జయద్రథుఁడు సిద్ధముగాఁ జేసియుంచెనా ? అట్టెనచో నా యిద్దరే యని

నిర్ణయమేమి? మఱికొందఱుండవచ్చును. అప్పు డెక్కువ కిష్టమైన స్థితిలో నేనుందును. ఒక పురుషుడైనచో వానిని రాకుండఁ జూడవచ్చును. ఇద్దఱు మువ్వకు నల్వరై నచో నిది యెట్లు? ఎట్లేమిటి? ఏదేవత నాకు స్వాధీనమైనదో అది యొకనినేమి? నలువరినైనను రాకుండఁ జేయును. దానినిఁ గూర్చి మిక్కిలి విచారింపవలసిన పనిలేదు. ఆ యాంధ్ర రాజధానియందు దున్నవాఁడు వేటొక్కఁడో, కాదో కొలఁది దినములలో తెలిసిపోవును. యువరాజు వివాహ మైనంతనే యచ్చటికి నిచ్చటికి రాకపోకలు జరుగునుగదా? అట్టివాఁ డచ్చట నున్నచో సులభముగాఁ దెలిసికొన వచ్చును. కాక యా దేవతయే. తెలియఁజేయునేమో? అది వేతే విషయము. ఇంక సది దినములకుఁగాని యా నల్వరును దుంపలను తీసికొని రాకు. ఆ దుంపల నేమిచేయవలయునో నాకే తెలియుటలేదు. ముందు రాజకుమారునియొక్క వివాహము జరుగవలయును. ఇచ్చటినుండి మీ కూతురును రాజకుమారునికుఁ జేసి కొందుమని వార్త సంపదలయునా? ఇదివఱకు తిరస్కరింపఁ బడిన చోటై నయిచ్చట మఱల నాంధ్రరాజు వార్త సంప్రద మన్న యాశ కలిగియుండునా? ఆ వార్త వచ్చినచో జయ ద్రథుఁ డచ్చటఁ గొంత వ్యవహారము జరుపుచున్నాఁడనియే యర్థము. తేపు మఱల జయద్రథునితో మాటాడ వలయును.

మరునాఁడు పరాశరశాస్త్రి రాజనద్దకుఁ బోవునప్పటికి రాణి యున్నది. మంత్రి యున్నాఁడు. మఱి మువ్వకు రాజో ద్యోగులున్నారు. కాశీనగరవాసులు ధరించు దుస్తులు ధరించని మఱి యెవ్వరో యిద్దఱున్నారు. నెంటనే పరాశరశాస్త్రికిఁ

దెలిసెను. వా రాంధ్రులై యుడవలయును. వారు సంబంధమునకు వచ్చినారు. అనగా జయద్రథుడు తన తతంగమచ్చట సాగించుచున్నాఁ డన్నమాట. ఆంధ్రరాజ దుహితను శిశునాగున కిత్తమని వారు చెప్పిరి. రా జంగీకరించెను. అందఱును సంతోషించిరి. శిశునాగునకు వార్త వెట్టిరి. శిశునాగుడు వచ్చెను. రాణి యువరాజుతో నిట్లనెను. “నాయనా! పూర్వము నీకుఁ బిల్లసత్తునని యాంధ్రరాజు వార్త పంపించెను. ఆ పిల్లయొక్క చిత్రపటమును కూడ పంపించెను. ఆమె నీకు సర్వథా తగినదని అందఱ మనుకొంటిమి. నీవు కూడ యామె సౌందర్యవతియే యంటివి. అప్పుడు వివాహము చేసికొనంటివి. వారు మంచివారు కనుక వలదనిన సంబంధమునకు మఱల వచ్చిరి. ఇప్పుడు కూడఁ గాదనుట యేమియు న్యాయముకాదు. నాయనగారా యిట్లు మంచము నందుఁ బడియున్నారు. నీ వన్యమనస్కుడనై యుంటివి. నీవు వివాహమాడినచో నీ మనస్సు కుదుటఁబడును. నీవు తప్పక యంగీకరింపలయుననెను. శిశునాగుడు విని యూరకుండెను. పరాశరశాస్త్రి “యువరాజా! తల్లిగారి మాట విసవలయును. ‘న మాతూః పరదైవతమ్’ అన్నారు.” అనెను. మంత్రి యొత్తిడి చేసెను. శిశునాగుడు బలవంత పెట్టఁబడి తన యంగీకృతిని మరునాటి ప్రోద్దున చెప్పెదననెను. వచ్చిన రాయబారులు విడిదికి పంపింపఁబడిరి. ఎవరి దారిని వారు పోయిరి. రాణి పరాశరశాస్త్రినిఁ బిలిచి యిది యెట్లు పోవఁగు ననెను. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఆనాటినుండి యీ నాటివరకు సుమారునది దినములు గడచెను. యువరాజును రాజు

గారును వారిద్దరేయున్న సమయములేదు. యువరాజు రాజు గారితో నున్నప్పుడు పరులుగూడ నుండుచునే యుండిరి. తమ రును రాజుగారును నేకాంతముగానున్న వేళలు కలవు. నెనును రాజుగారు నేకాంతముగా నున్న వేళలు కలవు. అందుచేత నాకును, దమకును దెలిసిన రహస్యము యువరాజుగారికిఁ దెలియదు. మహారాణీ! ఇందులో నొక రహస్యమున్నది. పూర్వము మీ పిల్లను మేము చేసికోమని చెప్పితిమిగదా! మఱల నిత్తుమని వచ్చెడి లజ్జాహీనుడైన పురుషుఁ డుండునా! అంత యభిమానములేని మానిసియుండునా? అందులో నొక దేశపు రాజులు చేయునా?” అనఁగా రాణి నిజమే శాస్త్రి గారూ! ఇది యెట్లు జరిగినదందుకు? అని ప్రశ్నించెను. శాస్త్రి యిట్లనెను. “అమ్మా! ఇదియంతయు నాకు సంపూర్ణముగా నవగతముకా లేదు. ఇందులోని మూలమూలలు చాల తెలిసినవి. ఎవఁ డిప్పుడు రాజ శరీరమునం దున్నాఁడో వాఁ డల్పుఁడు కాఁడు. వాఁడు చేయుచున్న చమత్కార మిది. ఈ వివాహము కానిండు. తరువాత మనకుఁ గొన్ని తెలియఁ గలవు. ఈ సదక మెవ్వరు నిర్మించిరో దీని తుదియేమో నాకుఁ దెలియుటలేదు. ఈ వివాహము జరిగిన తరువాతఁ గొన్ని విషయములు తెలిసికొనవచ్చును. యువరాజుగారికి వివాహ మెట్లును జరుగవలయును. వారు తమంతట తమకు తాము వివాహమాడుదమని చెప్పెను. ఈ రూపముగా వివాహము కానిండు. తరువాత చూతము. ఈ వివాహము కానలయు ననగా రాజును యువరాజును రహస్యముగా కలిసికొనవల యును. యువరాజు యువరాజు కాఁడుగదా! ఆయన

మనస్సు మాటిపోయినది. ఆ మాటిపోయిన లక్షణమేమిటో మనకుఁ దెలియదు. దానికిని ఈ జయద్రథునకును సంబంధమున్నది. యువరాజు రాజునందు తన కభిమతమైన యూహలుగల జీవి యొక్కఁడు తాత్కాలికముగా నున్నాఁడని తెలిసికొన్నచో వాఁడు తన్ను వివాహమాడుమని చెప్పినచో యువరాజు వివాహమున కంగీకరించును. తరువాత నడచెడి నడకనుపట్టి మనమేదైన చేయగల్గుమము కాని ప్రస్తుతము నిస్సహాయులముగా నున్నాము.” అనఁగా రాణి యంతకంటె సద్భావమైనచో నేమిచేయుదము? అనఁగా పరాశర శాస్త్రి “ఇంతకంటె వ్యవహారము చెడిపోదు. ఎంతవఱకుఁ జెడిపోవలయునో యంతవఱకు చెడిపోయినది. అక్కడ నిలచినది. అచట నిలువఁ ద్రొక్కుకొన్నది. నా కీరహస్యము సంపూర్ణముగాఁ దెలియుటకు నేను మఱికొందఱితో మాటాడవలయును. నాకు కాలజ్ఞానము లేదు. కాలజ్ఞానముగల పండితుఁడు మధురలో నొకాయన యున్నాఁడని నేను విన్నాను. ఇదియంతయు గిరివజ్రపుర రాజ్యమునకు సంబంధించిన వ్యవహారముగా నాకుఁ దోచుచున్నది. నే నేదో జపము చేసికొనెడివాఁడను. మంత్రానుష్ఠానము చేసికొనెడివాఁడను. ఉపనిషత్తులు భగవద్గీతయు యొదలైనవానినిఁ జదువుకొనెడివాఁడను. సామాన్యులకుఁ గలిగిన యంకిలిని నివారింపగలవాఁడను. ఇప్పు డీమహారాజకార్యభారము నా శిరస్సునఁబడినది. ఇంత బగువు నేను మోయలేను. మోయఁగలుగుదునని నే ననుకొనలేదు. మోయుచున్నాను. మోయఁగల్గుదు నన్నట్లున్నది. ఇందులో

నాకొక్కటియే సందేహము. రాజును యువరాజును గలిసి మాట్లాడు నపుడు మీరో నేనో దగ్గఱనుండవలయును. నేను రున్నచో జయద్రథుఁడు మాటాడునో? మాటాడఁడో? నేనుండి నను కొన్ని మాటాడక పోవచ్చును. నేనును మీరును లేనిచో నతఁడు కొన్ని తన రహస్యములు యువరాజుతో చెప్ప వచ్చును. అవి మనకుఁ దెలియవు. తెలిసినచో మన భవిష్యత్ప్రయత్నములకు కొంత ననులుబాటుకలుగును. ఇది యాలోచించుచున్నాను. నాకేమియుఁ దోచుటలేదు. వివాహము మాత్రము జరిగితీరవలయును. యువరా జంగీకరించుటకుఁ దనవెనుక నితఁడున్నాఁడని యువరాజునకుఁ దోచవలయును. వారిద్దఱు మాటాడుకొనువానిలో విశేషములు మనకుఁ దెలియవలయును.” అనఁగా రాణి “రాజుగారియొక్క మంచము ద్వారబంధము దగ్గఱకు పట్టెంతును. నేనా ద్వారబంధము వెనుక నిలుచుండియుందును” అనెను. శాస్త్రి “జయద్రథుఁడు పరమవివేకి. వాఁడు పట్టనే తెలిసికొనును. అయినను చేయించుడు. రాజుగారి పరుండియున్నగదిని పరిశుభ్రము చేయుట జరుగునుకదా! దానికి వేళలున్నవా?” అనఁగా రాణి ప్రతిశనివారమును సాయంకాలమున నాగది పరిశుభ్రము చేయఁబడును. ఈ జయద్రథుఁడు వచ్చినతరువాత నె యాసని రెండుసార్లు జరిగినది. నేఁడు శనివారము. ఇదివఱకు రెండు సార్లు రాజుగారి మంచము నా ద్వారబంధము వద్దనే పెట్టి చితిని. ఆసంగతి జయద్రథునకుఁగూడఁ దెలియును. అఁడు సందేహపడక పోవచ్చు ననెను. సరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఒకవేళ జయద్రథుఁడు యువరాజును తిలుపు తెలిచి యెవ

రై న నున్నా రేమో చూడు మనవచ్చును. తమ రచ్చట నిలుచున్నచోఁ గనిపింతురు. ఏదియో చాటుచేసికొని నేలమీఁదఁ బరున్నచో నాయన తలుపుతీసి కూచును. ఎవ్వరు లే రనుకొనును. మీరు విసవచ్చును. ఆయన తెరచిన తలుపుతెరచి నట్లే యుంచినచో మీరులేచి నిలుచుండుటకు వీలులేదు. అందుచేత తలుపుతెరచియున్నను వానికిఁ గనిపించని ప్రక్క ప్రదేశములోఁ దమరుండి తలుపుతెరచిన సవ్వడి కలిగిన తరువాత సవ్వడిలేచి తెరచియున్న తలుపుతెక్క వెనుకనే నిలుచుండి విసవచ్చును. వారిమాటలు విన్నతరువాత మీరచ్చట నుండి విన్నారని వారికిఁ దెలిసినను నష్టములేదు.”

యువరా జొంటరిగావచ్చి రాజునకుఁ గనిపించెను. రాజు నిదానించి యువరాజునక జూచెను. యువరా జిట్ల నెను. “మహారాజా! నా యంగీకృతి రేపు చెప్పెదననుకొంటిని. సన్నొంటరిగాఁ దమ్ము కలసికొమ్మని మంత్రి నన్ను బ్రోత్సాహ పరచెను. తమ దర్శనార్థము వచ్చితిని. ఆపిల్లను చేసికొనుట నా కిష్టములేదు. నేను వివాహమే చేసికొను.” అనఁగా రాజు “ఓయీ! మనమిద్దఱము మాటాడుచుండగా నేమి మాటాడు కొందుమోయని వినుటకు నీతల్లి యా ప్రక్కగదిలో దాఁగికొని యున్నది. ఆ మెనుఁగూడ దీసికొనిరమ్ము. మువ్వరముఁగలిసి మాటాడుదము.” అనఁగా యువరాజు ప్రక్కగదిలోనికిఁబోయి నెదకెను. ఆమె కనుషించ లేదు. వచ్చి యామె లేదనిచెప్పెను. రాజు కాదయ్యా! యే దుప్పటి నెనుకనో యే తివాచీ మడత లోననో యే పట్టుతెర లుంగగా పడియున్నచోటనో దాఁగి యుండును చూచి రమ్మనెను. యువరాజు వెళ్ళిచూచెను.

రాణి కనిపించలేదు. ఆమె నిశ్చయముగా లేదని యువరాజు చెప్పెను. జయద్రథుఁడిట్లనెను. “వారు నా షరోక్షమందు మాటాడుకొను మాటలునాకుఁ దెలియునో తెలియదోయన్న సందేహము నివర్తించుకొనుట కిట్లుచేసిరి, ఆ పరాశరశాస్త్రి చాల గడుసువాఁడు. ఓయి ! యువరాజా ! నేను నీతండ్రిని కాను. ఆరాత్రి నీకా శ్మశానములనడుమ నీచేత ధూమపానము చేయించిన పురుషుఁడున్నాఁడే, వాఁడు నాకు నీనెట్టి వాఁడవో అట్టివాఁడు. వాని నిచ్చటికిఁ దీసికొనివచ్చి నీకు గురువుగా స్థాపింపవలయునని నీచేతఁ జాలపనులు చేయించ వలయునని నే ననుకొంటిని. వాని నన్నిటినిఁ బరాశరశాస్త్రి విఘటనము చేసెను. అతఁడెన్నాళ్ళు చేయఁగలఁడు? నీ ప్రతీకారము నీచేతఁ జేయించెదను. ఇప్పుడు మఱికొంచె మాలస్య మగును. ఆలస్యమగుటకూడ మంచిదియే. పరాశరశాస్త్రి లేనిచోఁ బ్రతీకారము జరిగెడిది. నీ కెక్కువ లాభముండెడిది కాదు. నీ భవిష్యత్తు నీకుఁ దెలిసెడిదికాదు. నీకు సంతాన ముండెడిదికాదు. నీ ప్రతీకారము నీతోడనే యుంపురించెడిది. ఇప్పుడా ప్రతీకారఫలము కొన్నివందల వేండ్లవఱకు సాగుచుండును. నీవీ యాంధ్రరాజ దుహితనుఁ బెండ్లాడుము. నేను నీ కామెను భార్యనుగా నిర్ణయించితిని. నేను నీకు గురువను. ఆపురుషుఁడు నీకు గురువుకాఁడు. వాఁడు నాశక్తిచేతి క్రమ్మఁ బడినవాఁడు. ఆరాత్రి తత్కాంత ధూమపాన వ్యాపార మిషమన నేను నీలోఁజొచ్చితిని. నాముద్ర నీమీఁద వదిలితిని. నేను ప్రతీకార స్వరూపుఁడను. నీ తండ్రి నారాత్రి నీళ్లస్థితి లోనికిఁ దెచ్చినది నేనే. నీ విరహ మనుభవించుచున్న నీ

తండ్రియొక్క శరీరపటుత్వమునంతను నే నపహరించితిని. నాకుఁ గొన్ని శక్తులుకలవు. దుఃఖములో నున్నవాని శరీరమును నేను సంధిబంధములందు వ్రయునట్లుచేసి నీ తండ్రిని వలె చేయఁగల్గుదును. నేనొక మాటలో నొక గాలితరగలోఁ జొచ్చి ప్రయాణము చేయఁగలను. నీమాటలోఁ బ్రవేశించితిని. వచ్చి నీతండ్రియందుఁ బ్రవేశించితిని. ఆ పురుషుఁడు నీగురువని వాఁడు వచ్చునని స్రవీక్షించుచున్నావు. వాఁడు రాఁడు - ఐరాశరశాస్త్రి వాఁడు రాకుండఁ జేసినాఁడు. వాడే వచ్చినచో నాటక మాడించియుందును. నాకు స్వాధీనపడని జీవుడుఁగల మఱియొకని శరీరమునందు నేనున్నాను. ఏదిచేయ నచ్చునో ఏది చేయరాదో చెప్పటకుమాత్రము నేనిప్పుడు సమర్థుఁడను. నే నెవ్వఁడనో మీతల్లికిఁదెలియును. ఐరాశరశాస్త్రికిఁ గూడఁ దెలియును. నీకుఁ జెప్పెదను. నా పేరు జయద్రథుఁడు. తక్కినవన్నియుఁ బరాశరశాస్త్రినిఁ గనుగొనుము. ఆతఁడు చెప్పును. నీకీ వివాహముగుట యాయన కిష్టములేదు. ఎందుకనఁగా నిది నా పదకము. అతని పదకముకాదు. ని కీవివాహమైనచో నీ ప్రతీకాదము సాగును - ఆ ప్రతీకారము సాగుట వాని కిష్టములేదు. నేను గురువనని నీకు తెలిసినదా! తెలిసినది. పెండ్లియాడుదువుగదా! ఆడుదును.

ఆంధ్రరాజు తన కూతును మొదటఁ జేసికోమన్న శిశునాగునకు తానే లజ్జవిడిచి యెట్టెనను మా పిల్లనుఁ జేసికో వలసినదని బహుమాలినట్లుగాఁ గబురంపుటయేకాక పెండ్లి కొడుకు తరలి వెళ్ళుటయే లేక మీరు మీ పిల్లను మా రాజ ధానికిఁ బంపినచో మే మిచ్చట మా యిష్టము వచ్చినట్లు పెండ్లియాడుదుమని హర్త నంపగా దానికిఁగూడ లోఁబడి తన కుమార్తెను, కుమార్తెతోఁ గొందఱు పరిజనులను కొంత మంది బంధువులను పంపుట విన్నరాజలోకమునకు విద్వార ముగా నుండెను. ఆంధ్రరాజు లింతలో చెడిన న్యవహారము పూర్వ మెప్పుడును జరుగలేదు. దీనికి హేతువుగా పలుమంది పలువిధములఁ జెప్పికొనసాగిరి. యాధార్థ్య మెవ్వరికినిఁ దెలియదు. ఎంతమంది యెన్నిఁ జెప్పికొనినను నిజమైన హేతువు వారి కందనేలేదు. ఆ హేతువు పెండ్లి కుమార్తె నెంట వచ్చుచుండెను. పెండ్లి కుమార్తె సల్యంకికారూఢయై వచ్చుచుండెను. ఆమెకు ముందు వందమంది సైనికులు దృఢ కృపాణ పాణులు నడచుచుండిరి. ఆమె సల్యంకిక యిరుదెసల రాజకుమార్తెయొక్క పరిచారకులయొక్క పది సల్యంకికలు నడచుచుండెను. వీరుగాక నలుఁబది యేఁబది శకటముల మీఁద రాజ దుహితృ పరిచారికా సమితి వచ్చుచుండెను. ఆ నెనుక పది బండ్లమీఁద రాజోద్యోగులు రాజబంధువులు

నచ్చుచుండిరి. ఆ వెనుక పది యేనుగులు, వంద గుఱ్ఱములు నాల్గువందలమంది పదాతులు వచ్చుచుండిరి. ఆశ్చర్య మేమనగా ముందు నడువవలసిన రథ గజ తురగ పదాతులు వెనుక నడచుచుండెను. ఒక్క వందమంది సైన్యముమాత్రమే ముందు నడచుచుండెను. వచ్చెడి పెండ్లివారికి నేడైన యాపద వచ్చునన్న భయమున్నచో నా యాపద ముందు నుండి నచ్చును. ఈ పెండ్లివారికి వెనుకనుండి వచ్చునా? ముందునుండి యాపద రానేరాదా? వచ్చినచోఁ బ్రతి ఘటింపఁగల మహాశూరుఁ డెవఁడైన ముందు నడచుచుండెనా? ఆ మహాశూరుఁడు ముందున్న వంద మందిలో నొక్కఁడును కాఁడు. అతఁడు వారికంటె ముందు నడచుచుండెను. ఆయనయే యా హేతువు. ఆయన మహావీరుఁడు కాఁడు. వీరుఁడే కాఁడు. అతని చేతిలో ఖడ్గముకూడ లేదు. అతఁడు గుఱ్ఱముమీఁదకూడ స్వారిఁ జేయుటలేదు. అతఁడు ముందు నడచుచుండెను. అతనినిఁ జూచినచో నీ మూర్తి మానవ విగ్రహమేనా యనిపించును. మానవుఁడేనా యనిపించును. కాని కరచరణాద్యవయవము లున్నవి. నడచుచున్నాఁడు. మానవ శరీరమువలెనే భూమిమీఁద నిట్ట నిటారుగా నాతిడు గుఱ్ఱ యెత్తుగా నొక పదార్థము కనిపించుచున్నది. అది యేదో నన్నని కఱ్ఱ యనుకొన్నచోఁ గఱ్ఱయే యందము. కఱ్ఱకుఁ గను లుండునా? కఱ్ఱకు జడలుండునా? కఱ్ఱకు జడలున్నచో నవి యెంత పొడుగుండును? ఇంత పొడుగుండునా? కఱ్ఱకుఁ గనులున్నచో నంత నిప్పులవలె నుండునా? అదియట్లుంచి ఆ కఱ్ఱ పంగలకఱ్ఱ. అతఁడు బిళ్ళలత్రాడునలె నుండెను.

త్రాడు చివర రెండు శాఖలుగా నేర్పడినట్లు పేనినచో దానిని బిళ్ళలత్రాడందురు. కట్ట రెండుగాఁ జేలకుండ సహజముగా చివరిభాగము రెండుగా నున్నచో దానినిఁ బంగలకట్ట యందురు. ఈపురుషుఁడు నడుముకడనుండి క్రిందికిఁజూచినచో నతని రెండు పాదములు నట్లు రెండుగాఁ జేలియుండుటచేత వానినిఁ గట్ట యనినచోఁ 'బంగలకట్ట'యనవలయును. త్రాడని నచో బిళ్ళలత్రాడనవలయును. అతఁడు నడచుచుండెను. ఒక పాము నడచుచున్నట్లుండెను. పాము నేలమీఁదఁ బ్రాకిపోవును. ఈ పాము నడచుచున్నది. పాము తోఁకమీఁద నిలుచుండును. ఈ పాము నడచుచున్నది. ఎచటనైన రెండు తలలపా ముండవచ్చును. రెండు తోఁకలపా ముండదు. ఆ రెండుతోఁకలును పాదములుగాఁ బనిచేయుచున్నట్లుండెను. ఆ పాము నడచుచున్నది. దాని నడక ముందు పల్యంకికా వాహకులు గాని సైన్యముగాని రథగజ తురగ పదాతులుగాని నిలుచుటలేదు. వారు పరుగెత్త వలసి వచ్చుచుండెను. పాముతో నెవరు పరుగెత్తఁగలరు. వారి యదృష్టమువలన నతఁడు నడచుచుండెను; గాని నేల మీఁద బడి ప్రాక నారంభించినచో వానితో వీరేమి నడువఁ గల్గుదురు? ఒకవేళ నతఁడు పోవుచుండఁగా నొక పర్వత మడ్డము వచ్చును. ఒక పెద్ద మాట్టిగుట్ట యడ్డము వచ్చును. అతఁడు నేలలోఁ జొచ్చుకొనిపోవును. నేల త్రవ్వ కొని పోవును. ఉదంకుని కుండలము లపహరించిన తక్షకుఁడు నేల బొటియలో దూరి పాతాళమున కేగినట్లు వాఁడు పోఁ గలఁడు. పాతాళమున కేగఁగలఁడు. ఏగలేడు. నిస్సందేహ

ముగా భూమిలో మాత్రము వొచ్చిపోగలడు. అతడు తన వెనుక వచ్చుచున్న పెండ్లివారియం దనుగ్రహముచేత తన నడకను వారి యందు బాటులో నుండునట్లు సాగించుచుండెను. అతడు ముందు నడచుచుండఁగా నీ పెండ్లివారికి ముందు నుండి యాపదయని యొకఁడు వచ్చునా? వచ్చుట సాధ్యమా? వాడు తక్షకుఁడో, వాసుకియో, ఐరావత భుజగ రాజులలో నొక్కఁడో, వాని నేత్రములనుండి వెలువడెడు మహాగ్నికి నెదుగురుగా వచ్చెడు విరోధులు ధగ్ధులైపోదురు. అతని కన్నులనుండి నిప్పులు వచ్చుచున్నవా? వచ్చుటలేదు. అతని వదనమునుండి ధూమము వచ్చుచున్నదా? వచ్చుచున్న దనిపించుచున్నది. ఒక వేళ నెవరైన శత్రువులు వచ్చినచో నా ధూమముచేతఁ బహితాకృతులై కనులు కనిపించక తట్టాడు కొనవలసి వచ్చును. తథావిధాంధీభూతులైన యా శత్రువులను ముందున్న సైన్యము ముక్కలు ముక్కలుగా నరుకును. వీఁడు ధూమాయుధుఁడు. కాని వెనుక నడచుచున్న వారందఱు హాడు శాపాయుధుఁ డనుకొనుచుండిరి. అతని యాజ్ఞచేత నీ విష్ణూరము జరుగుచున్నది. ఆంధ్రభూమి పతికి వాడు గురుస్థాన భూతుఁడాయెను. అతడు గీసినది గీటు. అతడు త్రిలింగ ధరానాథునితో నిట్లని చెప్పెను. “ఓయి! రాజా! నీవు నీకూతును కాశీరాజ కుమారుడైన శిశు నాగున కిమ్ము. అతడు పూర్వము నీ కుమార్తెను తిరస్కరించిన మాట నిజమే. అతని కప్పుడు తెలియదు. ఇప్పుడు తెలియును. నీ కుమార్తె గర్భమున మగధ సామ్రాజ్యమునకు చక్రవర్తి కాఁదగినవాడు పుట్టును. ఆమె సంతానము

వరుసగాఁ జక్రవర్తులగుదురు. సర్వ భారతదేశము వారి యదు
పులో నుండును. అంతకంటెఁ గోరఁదగిన దేమున్నది.” అని
చెప్పఁగా రాజు మోహపడెను. మోహపడె ననుటకంటె
గురువాక్యమును నిరాదరణము చేయుటకతనికి సామర్థ్యము
లేదని చెప్పవలయును. గురువు చెప్పెను. శిష్యుఁడు వినును.
చెప్పకముందే వినెను. వినకముందే వినెను. ఇది షరిస్థితి.

ఆ సైన్యము నడచుచుండెను. రాజదుహిత పేరు
'వంక జాబిల్లి.' ఆమె వంకరగాఁ జూచును. ఆమె ఫాలము
చందురుని విదియనాటి వెండి సన్నని కొడవలితనమును పైలా
ర్చును. ఆమె నేత్రములు వంక జాబిల్లి క్రిందనున్న రెండు
నక్షత్రములవలె నుండును. అవి నక్షత్రములు కావు. బృహ
స్పతియు శుక్రుఁడును వచ్చి నాసారేఖకు నిరుదెసలఁ గాపుండి
నట్లు కనిపించును. ఆమె శిరోజములు వినీలమత్త మధుకర
గరుదంచల నవీన శోభాసనాథములై భాసించుచుండెను. ఆమె
పెదవులు ముద్దమందారమువలె నుండెను. ఆమె చెక్కిళ్లు
పండిన కేతకీ పాండుర సత్రసుషమాభిరామములై యుండెను.
ఆమె శరీరము లవంగవల్లి కిసాలయ మస్పృణచ్ఛవి సముపే
ముగాఁ దనరారుచుండెను. ఆమె కట్టిన చీర సంధ్యాసమయ
బాలసూర్య ప్రభావిభా సుభాషిణిగా నుండెను. ఎవరో
యొక దేవత పల్లకిలో కూర్చున్నది. అంతే.

పెండ్లివారు కాశీనగరమును సమీపించిరి. ఇతరులకు
 పదునేను దినములు ప్రయాణము వీరి కేఁడుదినములలో జరి
 గెను. ఎట్లు జరిగెనో వారికే తెలియదు. నడుమ నడుమ
 సైన్యము విశ్రమించునట్లు గూడ వారికే దోచుచున్నది. విశ్ర
 మించవలసిన యవసరమే వారికే గనిపించలేదు. గురువిచ్చట
 విశ్రమింతమని చెప్పుటయే విశ్రమించవలసిన యవసరము
 కలుగుటగా సంభవించెను. ఇట్లు ప్రయాణము కొనసాగెను.
 ప్రయాణము సాగుచుండఁగా నెవరో యొకరు గురువు వద్దకుఁ
 బోవుటయు నేదోయొక సంగతిని గుఱించి యాయన నడుగు
 టయు జరుగుచుండెను. విశ్రమించిన స్థలమునందు గురువు
 పోయి పదిమందినిఁ బరామర్శించి వచ్చుట కలదు. గురువు
 మాత్రము వంకజాబిల్లివంక పోలేదు. వంకజాబిల్లికి గురువు
 నకు నష్టమచంద్రుఁడు - నైధనతారగా నున్నట్లుండెను.
 చెలికత్తెలు రాజకుమార్తెతోఁబొరపాటున నెప్పుడైన నీ వదృష్ట
 వంతురాలవన్నచో రాజకుమార్తె కనుబొమలు ముడుచును.
 ఆమె ముఖమండలము రాహుగ్రస్త చంద్రునివలె భాసిం
 చును. వారప్పుడప్పు డట్లనుచుందురు. అని గురువుగారి
 యాజ్ఞ. ఆమెకుఁ గోపము వచ్చిననుఁ బరిచారికల నేమియుఁ
 చేయఁజాల నట్లుండెను. మిక్కిలి నేమైనఁ జేసినచో నీమొగము
 నాకు చూపించకుమన్నంత మాత్రమే చేయఁ గలుగుచుం

డెను. ఇంకఁ గాశీనగరము క్రోసెడు దూరములో నున్నది. అచ్చట నందఱును మఱల విడిది చేసిరి. మగపెండ్లివా రాంధ్ర నగరమునకు రాకపోయిన రాకపోయిరిగాక. అచ్చటికై నను వచ్చి పెండ్లికూతునుఁ దీసికొని పోవలయుఁగదా! వా రచ్చట విడిదిఁ జేసి కాశీనగరమునకు వార్త పంపిరి. వారెప్పుడు బయలుదేరుచున్నారో కాశీనగర రాజకుటుంబమునకుఁ నెలి యును. వా రిచ్చటికిఁ జేరునప్పటికి మఱి యింకొక్క వారము దినములు పట్టునని రాణి మొదలైనవా రనుకొనుచుండఁగా వీరప్పడే వచ్చితిమని వార్తనంపగా రాణి యాశ్చర్యపోయెను. వారము దినములలో నింత డవ్వు నెట్లు ప్రయాణము చేయఁ జాలిరి? రాజకుమార్తె యొక్క తెయే వచ్చెనా? అట్లెప్పుడును జరుగదు గదా! సపరివారయై సరాజపురుషయై ప్రయాణము చేయును. ఇంతి శీఘ్రముగా వచ్చుట యసంభవము. ఆమె నెంటనే పరాశరశాస్త్రికి వార్తపుచ్చెను. ఆయన వచ్చెను. రాణి యీ సంగతి చెప్పెను. మన మెదురుపోవలయును. ఏనుఁగులతో గుఱ్ఱములతో పదాతులతో మేళములతో వెళ్ళి పెండ్లికూమార్తెనుఁ దీసికొని రావలయుననెను. పరాశరశాస్త్రి రాణితో ననెనుగదా “తల్లీ! వారు క్రోసెడు దూరమున నున్నారు. నగరము మొగదలకే రావచ్చుఁగదా! ఇచ్చట నుండి వారి విడిదలవరకు నిర్జనమైన దేశము. మేళములతో తాళములతో బయలుదేరి వచ్చుట జనసమ్మర్దము గలచోట వినోదముకొఱకు చేసెడిపని. ఈ క్రోసెడు దూరము వట్టి నిర్జన ప్రదేశము. కనుక వారిని బయలుదేరి నగరముయొక్క పొలిమేరవఱకు రమ్మనియు, అచ్చటనుండి మేళతాళముతో

రథగజాదులతో నెదుర్కొని తీసికొని వత్తుమనియు. యా నిర్జన ప్రదేశమునం దీ శోభనుఁ జూచి యానందించెడి వారెవరుందురనియు రాయబారులతోఁ జెప్పుమనెను. ఆమె వారితోఁ జెప్పెను. “తూఁగిరావలసినది. మేము సిద్ధముగానే యున్నాము. మీరింత తొందరలో వత్తురనుకోలేదు. అందుచేత మాకు కొంచెము జాగగుచున్నది. మీరు పొలిమేరవఱకు నచ్చు సంతలో మేమును సమాయత్తపడి పొలిమేరవద్ద మిమ్ముఁ గలిసికొందుము” అని చెప్పఁగా వారు తటఁపటాయించిరి. అట్లుకాదు, మాగురువుగారు మిమ్మిచ్చటికే రమ్మన్నారనియు, మాయంతట మేము పిల్లను మీకిచ్చుచున్నాము గదా, పెండ్లికూడ నాచార వ్యతిరేకముగా క్షత్రియాభిమానమునకు నయోగ్యముగా నింత ప్రేమతో నింతవాంఛతో బయలుదేరి నచ్చితిమికదా! మీరొక్క క్రోసెడుమేర మా కొఱ కెదురువచ్చుటలో దోసమేమియు లేదనిరి. పరాశర శాస్త్రి వారితో నిట్లనెను. “అయ్యా! ఒకఁడు వేయిన్నొక్క గోవుల నడిగెను. వేయి గోవుల నిచ్చితిరి. ఆ ఒక్కగోవు నిచ్చుటయందు వెనుకాడుటలో నర్థమేమి? అట్లు వెనుకాడిన వారి స్వరూప మేమనగా నా వేయిగోవుల నీయక తప్పక యిచ్చెను. ఈయక తప్పదు. వాని మనస్సులో నున్న లోభము, వాని కిష్టములేనితనము నా మిగిలిన గోవునందు వాఁడు ప్రదర్శించును. మీ రాజకుమార్తెను మా కిచ్చుచున్నారు. సంపూర్ణముగా మాకుఁ గైవసము చేయుచున్నారు. మీ రెందుకు మా కిచ్చుచున్నారో మాకుఁ దెలియదు. మేము మొదట తిరస్కరించినాము. అట్టి మాకు

మఱిల మీ కూతు నిచ్చుట మీ యాదార్యమని మాకుఁ
దెలియును. ఆ యాదార్య మవ్యాజమైనదియో సహేతుక
మైనదో మాకుఁదెలియదు. మీరు మాపొలిమేరవజకు ననఁగా
నూరి మొగదల వజకు నచ్చినచో నది యవ్యాజ మను
కొందుము. లేనిచో నేదో యొక హేతువున్న దనుకొందుము.
మీ రింత ప్రేమతోఁ బిల్ల నిచ్చుచు మాయెడఁదలం దొక
సందేహము నాటుట మీ యాదార్యమునకుఁ దగినదికాదు.
పదునేనుదినములు చేయవలసిన ప్రయాణము మీ రేఁడు
దినములలోఁ జేసితిరనగా మీ రాజకుమార్తె దేవతాస్త్రి
యేమో యనిపించు చున్నది. ఆమెయొక్క శక్తిచేత మీరు
గాలిఁమీఁద నడచి వచ్చిన ట్లున్నాను? ఆమె తన దేవతా
శక్తిని మీ పాదములయందు, నేనుఁగుల పాదములయందు,
గుఱ్ఱముల కాశ్యయందు, రథచక్రములయందుఁ బ్రవేశపెట్టి,
మిక్కు రెట్టింపు వేగముగా నడిపించెను. అట్టి దేవతా
స్వరూపిణియైన మీ రాజకన్య టెక్కలు కట్టుకొని గంధర్వ
స్త్రి నలె మా యునరాజు మేడమీఁద వ్రాలవచ్చును.
ఇదియొక లీలా విశేషము. ఈ మాటలన్నియు మీ రాజ
దుహితతో చెప్పి మాయందు నింతయనుగ్రహము చూపిన
యా దేవతామూర్తి మఱి సుంత యనుగ్రహము కూడఁ
జూపవచ్చునని మేము మనవి చేసితి మని విన్నవింపుడు.
నేనన్న మాటలు యథాతథముగాఁ జెప్పుడు. ఆమెకు
నిస్సందేహముగాఁ గరుణ యుదయించును.”

ఆ రాయబారులు పరాశరశాస్త్రి మాటలను యథా
తథముగా గురువునకు నివేదించిరి. అతఁ డాలోచించెను.

వారితో నిట్లు చెప్పెను. “ఇది సంధ్యాకాలము. ఈ సమయమునందు మనము పురప్రవేశము చేయరాదు. నిశాసమయము కూడ దాని కయోగ్యము. తేపు ప్రొద్దున మనము వారి పొలిమేరవద్ద నుండుము. వారి నచ్చటికేవచ్చి మసలను స్వీకరించవలసినదని చెప్పుడు! మఱలఁ బొండు. రాజదుహిత వారి యాజ్ఞను మన్నించినదనియు, నిశావేళ యగుట నిష్పాదు వచ్చుచుండుట లేదనియు, రే పుదయకాలమున దేవతా యోగ్యమైన మర్యాదలతో వాను వచ్చి పెండ్లివారిని నగరములోనికిఁ దీసికొని పోవలయుననియు చెప్పిరండు. ఈ రాత్రికి మన మిచ్చటనే విడిది చేయుదము” రాయబారులు వెళ్ళిరి.

౧౨

రాయబారులు వచ్చిరి. రాణితో నా మాటలు చెప్పిరి. పరాశరశాస్త్రియు వినెను. అటనుండి పరాశరశాస్త్రి వెడలిపోయెను. పోయి జపము మీఁదఁ గూర్చుండెను. ప్రసన్నముఖుఁడు ఫేరవరపుడైన దేవత నాహ్వానించెను. అతఁడు వచ్చెను. “ఏమయ్యా! ఈ మహానగరమును నీవు రక్షింతునంటివికదా! లోనికెవ్వరిని గానీయనంటివికదా! రాచకూతుతో వచ్చుచున్నాఁడు. ఎవఁడు రాకూడదనుకొంటిమో వాఁడు వచ్చును. నావేసిన పదకమంతయుఁ జెడిపోవును. నీవు నాకుఁ బ్రసన్నుఁడ వైతివి. నేనడిగినదంతయుఁ

జేయుదునంటివి.” అనఁగా నా దేవతాపురుషుఁడు నవ్వి
 “వాఁడూరిలోనికి రాలేఁడు. పొలిమేరదాటి రాలేఁడు? రేపు
 ప్రొద్దుట వత్తుమని యెందుకు చెప్పినాఁడు. ఎందుకు చెప్పి
 నాఁడో రేపు ప్రొద్దున నీకుఁ దెలియును. నీకుఁ దెలియకను
 పోవచ్చును. రేపు ప్రొద్దుట వట్టి పెండ్లివారు పురప్రవేశము
 చేయుదురుగాని వాఁడు చేయఁడు. వాఁడు రేపు కనిపించనే
 కనిపించఁడు.” అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి “వానిని నాకు వశము
 చేసి పెట్టుము. వాఁడొక్కఁడేనా? వానివంటి వారింక నుండిరా.”
 అని యడుగఁగా దేవతా పురుషుఁడు తిరోధానమునందెను.
 వెంటనే పరాశరశాస్త్రికిఁ దెలిసెను. కొన్ని విషయములు
 తెలిసికొనవలెననఁగాఁ దా నామంత్రము నుచ్చరించు చుండ
 వలయును. దానియంతట నది భాసించును. వాని నడిగినచోఁ
 జెప్పఁడు. అని వెంటనే స్ఫురించి యతఁడు సందేహావస్థలో
 పడెను. ఈ ప్రశ్న వేయకపోయినచో నా పురుషుఁడు వీనిని
 తనకు వశముఁ జేసెడివాఁడేమో. ఈ రాత్రి యేమి
 జరుగునో తాను మంత్రానుష్ఠానము చేయవలయును.
 వాఁడొక్కఁడో యిద్దఱో మువ్వరో తెలిసికొనవలయును.
 అది తేలిన తరువాతఁగాని మఱల నా దేవతా పురు
 షుఁడు కనిపించఁడు. వారెంత మందియో తెలిసికొనుట
 కంటె నీ నాటి రాత్రి వాఁడు పురప్రవేశ మెట్లు చేయ
 లేఁడో తెలిసికొనుట యెక్కువ ముఖ్యమైన విషయము.
 తానే చేతులార వ్యవహారము పాడుచేసికొంటినని పరాశర
 శాస్త్రి వేఱు గతిలేక మంత్రానుష్ఠాన మారంభించెను.
 కొంతసేపు గడచిన తరువాత నతని కిట్లు భాసింప నారం

భించెను. నెల నాశ్మక్రింద శిశునాగుఁడు నాల్గు శ్మశానముల నడుమ సర్ధరాత్రమునందుఁ గూర్చుండి యుండెను. అచట నొక పురుషుఁ డుండెను. వాఁడు ధూమము వెలార్చుచున్న యొక కాష్ఠమును శిశునాగుని చేతి కందించెను. రాజభటులు శిశునాగుని వెదకికొనుచు వచ్చిరి. ఇంతలో నా పురుషుఁడు సర్పాకృతిఁ బూని జరజర సాగిపోయెను. మఱల నాల్గు దినములు గడచెను. ఆ సర్పము భూమిలోనికిఁ జొచ్చెను. దుబ్బుల క్రిందనున్న కాష్ఠమునుఁ గొరికెను. వానిని నాల్గింటిని తన తోకయందు మత్తగజము తాను విడిచిన వృక్షశాఖలను తొండముచేత నిరియఁబట్టినట్లుగాఁ బట్టికొని ప్రయాణము చేయుచుండెను. పాముయొక్క తోకలో సగము చుట్టుకొని యున్నది. తక్కిన సగము వ్రాకుచున్నది. పాము తోక నెగబట్టి ప్రాకదు. ప్రాక లేదు. ఇది పాము కాదుగదా! మొగము చూచినచో మానవుని మొగమే. నేలమీఁద వ్రాకుచున్నదా? గాలిలో నెగిరిపోవుచున్నదా? మఱలను ధ్యానము. కనిపించెను. రాజదుహిత నిదురపోవుచుండెను. ఆ పురుషుఁడే. అక్కడ కూర్చున్నాఁడు. నాల్గు దుంపల నుండి యొక్కసారిగా ధూమమును వెలార్చుచున్నాఁడు. రాజ దుహితృనాసా నాశములగుండ నాధూమము నామెగర్భ ప్రదేశమునందుఁ బ్రవేశింపఁ జేయుచున్నాఁడు. ఇది పూర్వము చూచినదే.

ఇంతకంటె వేతేమియు కనిపించలేదు. వాఁడొక్కఁడే పురుషుఁడని నిర్ధారణ జరిగినది. ఇంకొకఁడు లేడు. వాఁడొక్కఁడే తనకు ప్రతిస్ఫుర్తి. వానిని వశముఁ జేసికొన్నచో,

నీ మంత్రాధి దేవతయైన పురుషుడుఁ దనకు వానిని వశపరచి
 సచో నీ సమస్య తీర్మానమగును. అందుచేత మఱల మంత్రాధి
 దేవతా మూర్తిని పిలువవలయును. అప్పటికి రాత్రి ప్రాద్దేంత
 గడచెను. సామాన్యముగా రాత్రి రెండు జాములు మొదలు
 మూడవ జామువరకు మధ్యనున్న కాలములో నీ భూత
 సంబంధమైన మంత్రములు క్రియలు ఫలవంతము లగును.
 తా నెంతసేపు జపములో నున్నాఁడో పరాశరశాస్త్రీకిఁ దెలి
 యలేదు. లేచి రాత్రి యెంత గడిచినదో లెక్క గట్టుటకు
 నారంభించెను. ఉత్తరపు దిశకు చూచెను. సప్తర్షి మండలము
 కుబేర దిశయందుఁ గనిపించెను. మూడు సక్షత్రములు పైకి
 తిరిగియుండెను. నాల్గు సక్షత్రములు క్రింది కుండెను. బాగుగా
 క్రిందికి దిగియుండెను. మండలము వాయవ్యదిశాభి ముఖ
 ముగా నుండెను. తెల్లవారఁ బోవుచుండెను. జరిగెడిదేమియో
 ఇదివఱకే జరిగియుండెను. ఏమి జరిగెనో తనకుఁ దెలియదు.
 అయినను తాను నగరపు పొలిమేరకడకుఁ బోయి చూడవలె
 ననిపించెను. వెంటనే బయలుదేరెను. మూడవ జామింకను
 బూర్తిగా లేదు. పరాశరశాస్త్రీ తాను నడచుచున్నానని
 తాననుకొనలేదు. తనకే చిత్రముగా నుండెను. తన యింటి
 నుండి యూరి పొలిమేరకు నెంత తొందరగా నడచినను రెండు
 స్వర మూడు గడియలు పట్టును. తా నరగడియలో పొలి
 మేరకు వచ్చెను. అచట నిలుచుండెను. ఇది యొక చిత్రము.
 తా నెప్పుడు నట్లు జరుగునని యనుకొనలేదు. అట్లుండునని
 యనుకొనలేదు. పొలిమేరవద్దఁ బది తోడేళ్ళు వంద నెక్కలు
 మహా భీకరాకృతులు నిలుచుండి యుండెను. ఎవఁడో దూర

మునందుఁ జారిపోవుచుండెను. వాఁడు దూరముగాఁ పోయి మఱియొక దెసనుండి వచ్చుటకుఁ బ్రయత్నించగా నివి యన్నియు మఱల సచ్చటనే సిద్ధమైనవి. ఇట్లేంత సేపటినుండి యతని పురప్రవేశమునా నృకజంబుకములు నివారించుచున్నవో తెలియదు. ఏదో లీలగా నా పురుషుని యీ ప్రయత్నము చివరదశలో నున్నట్లు తెలిసెను. వాఁడు సర్వాకృతియై నేలను త్రవ్వకొని ప్రవేశించఁ గలఁడు గదా! అట్లే జరుగుచున్నది. ఇంత చీకటిలో నిది యంతయు తనకెట్లు కనిపించుచున్నది? ఈ కనిపించుటకు వెలుఁ గక్కఱలేదా? దవ్వు — దగ్గఱ యన్న విషయమిచ్చటఁ బట్టదా? ఆ పురుషుఁడు సర్వాకృతి యయ్యెను. నేలలోఁ జొరబడెను. ఈ నక్కలన్నియు ముట్టె లతో త్రవ్వి నేలయందుఁ బ్రవేశించెను. అతఁడు కనిపించుట లేదు. నక్కలు కనిపించుటలేదు. మట్టిలో నేమి జరుగు చున్నదో యనుకొన్న పరాశరశాస్త్రీకి మట్టిలో నేమి జరుగు చున్నదో కనిపించెను. ఆ పామెచ్చట మట్టిలో దూరెనో యెచ్చట చొచ్చుకొని పోవుచుండెనో అచ్చట నెల్ల జంబుకము యొక్క దంష్ట్రా భయంకర ముఖము ప్రత్యక్ష మగుచుండెను. ఈ జంబుకమా పామునుఁ బట్టికొని రెండుగాఁ జీల్చివేయు నన్నట్లుండెను. చీల్చివేయుట యెంతో సులభము. జంబుక ముఖదర్శనము గలిగినంతనే పాము పనుదిరిగి పోవుచుండెను. ఈ జంబుకములా పామును పట్టికొని యేల చంపవు? నాహ సించి యా సర్పమేల లోనికిఁ జొరఁబడిరాదు. చివరకు విఫల ప్రయత్నమై సర్పము మఱలిపోయెను. ఇంతలో దూరమునం దుండి యా పురుషుఁడు పనుదిరిగి పోవుచున్నట్లు కనుపించెను.

వాని వెనుదిరిగి పోవుటయే చమత్కారముగా నుండెను. పాముగా, ఒక్క పలుచని పురుషుఁడుగా, సన్నని ధూమరేశికగా, మబ్బుచారికగా, దూరాకాశమున నంతరించెను.

౧౩

మరునాఁడు మగపెండ్లివారు మేళతాళములతో, పథ గజ తురగ పదాతులతో నాడు పెండ్లివారిని కలిసికొనుటకు పొలిమేరకడకు పోయిరి. పొలిమేరవద్ద బెండ్లివారు లేరు. వాతందఱకు సందేహము కలిగెను. వారికిఁ గోపమువచ్చి వెడలిపోయినారేమో యనుకొనిరి. పరాశరశాస్త్రి “వారు వెడలిపోరు. ఇంతదూరము వచ్చి వెడలిపోవుదురా? మనము క్రోసెడు దూరమైనను పోనిచో మనము వారి మర్యాద వారి కిచ్చినట్లు కాదు. ఇంత మర్యాదయైన మనము చేయకున్నచో మనవలన వారు పొందనిచో వారి శౌరవము వారు దక్కించు కొన్నట్లు కాదు. వారిత లొంగినచ్చిరి. మనము కొంచెము లొంగవలదా? అందుచేత మనమీ క్రోసెడు దూరమునుఁ బోయి వారిని తీసికొని రావలయును. అని నచ్చచెప్పి రాజోద్యోగులతో రాజవంశ వృద్ధులతో బయలుదేరి యా క్రోసెడు దూరమునుఁ బయనించుటకే నిశ్చయపరచెను. ఇంతలోఁ బరాశరశాస్త్రి కొకయూహ వచ్చెను. రాజవృద్ధులతో నిట్లనెను. “క్షత్రియ వృద్ధులారా! రాజకుమార్తె వెంట నామెతల్లి వచ్చియుండదు. మన మందఱము పురుషు

లము. మన నెంటఁ గొందఱు పరిచారిక లున్నమాటనిజమే. వట్టి పరిచారికలు కాఁబోవు న్నుషను స్వీకరించుటలో నాచిత్వ మేమికలదు? రాణిగారు వచ్చినచో నెంతయో బాగుగా నుండును. రేపటినుండి కోడలిని కడుపులో పెట్టుకొనునామె యామెకదా! రాణిగారు వచ్చినచో నా రాజదుహిత యా పెండ్లికూతురు తానుగా నిన్నా శృనుభవించిన మనో దైన్యము సులభముగా నివారితమగును. ఆమె మనస్సులో నున్న కళంకము వాయును. తల్లిదండ్రులను వదలి వచ్చితి నన్న దిగులు మాయును. యువరాజునకు చెల్లెండ్రు లేరు. అప్ప గార్లులేరు. ఒక్క వేదవరీచి యున్నది. ఆమె తన రాజ్యము తానుపాలించుకొనుటకుఁ బోయినది. ఇచట నాడుదిక్కులేదు. రాణిగారుతప్ప పెండ్లికూతును పరామర్శించుటకు యోగ్యురాలైన స్త్రీ సమీప రాజబంధువన్నది లేదు. అందుచేత రాణియే రావలెను.” ఇట్లనగా నిద్దఱు వృద్ధరాజ బంధువులు పరాశరశాస్త్రితో గలిసి రాణివద్దకుఁ బోయిరి. ఆ యిద్దఱు వృద్ధ క్షత్రియుల భార్యలతో కలిసి రాణి బయలుదేరెను. పరాశరశాస్త్రి చెప్పిననఁగా రాణి బయలు దేరుటయే. అందఱును కలిసి జాము ప్రొద్దెక్కువరకు నాడుపెండ్లి వారు విడిసిన చోటికిఁ జేరిరి. ఆ విడిసిన ప్రదేశము కళాకాంతులు లేక యున్నది. తేజోవిహీనముగా నున్నది. అందఱు నెవ్వరి కొఱికో ప్రతీక్ష సేయుచున్నట్లు కనిపించుచున్నది. వీరు మగ పెండ్లివారు. ఎదురుకోలు నడుపుటకు వచ్చినారన్న గుర్తే వారికిఁ గలుగలేదు. ఏదో సైన్యము తమమీఁదికి దండెత్తి వచ్చుచున్నదని వా రనుకొనిరి. వారు ప్రతినిమేషము బయలు

దేర వలయు నన్నట్లు కూర్చున్నారు. వెనుకనున్న రథగజ పదాతులు ముందునకు వచ్చి నిలచి యుండెను. వారు యుద్ధమునకు సిద్ధపడిరి. రాజవృద్ధులు పరాశరశాస్త్రితో నిట్లనిరి. “ఇది యేమయ్యా? వీరు పెండ్లివారు కానట్లున్నదే. ఆంధ్రరాజు సైన్యము మన మీఁదికి దండెత్తి వచ్చినది. వారికి పది యేనుగులు, నంద గుఱ్ఱములు, వంద రథములు, ఏడాటునందల సైనికులుకలరు. మన మంతమందిమి రాలేదే. మనము నాలుగేనుగులతో వచ్చితిమి. పాతిక గుఱ్ఱాలతో వచ్చితిమి. వందమంది సైన్యముతో వచ్చితిమి. వీరిచేత సంహరింపఁబడుటకు మనము చాలసట్లు రాణిగారినికూడఁ దీసికొనివచ్చితిమి. ఇది యేమి యన్యాయము?” అసఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి నప్పీ యిట్లనెను. “వారికిఁ దెలియదు. మనము పెండ్లివారమని వారనుకొనుట లేదు. రాణిగారును వృద్ధ క్షత్రియ స్త్రీలును నేనును ముందు పోవుదుము. అప్పుడు వారికిఁ దెలియుననెను. అట్లే రాణిగారి పల్వంకికయు, వృద్ధస్త్రీల పల్వంకికలును, తదుచిత సరిచారికలును ముందు నడువఁగా వారిముందు పరాశరశాస్త్రి నడచి యాడు పెండ్లివారి విడిది కభిముఖముగా సాగిరి. వారును నిన్వేషింపఁబోయిరి. ముందు తీర్చియున్న సైన్యము పాయలిచ్చెను. వీరు లోనికిఁబోయిరి. వంకజాబిల్లి కూర్చున్న పల్వంకిక దానియందు రచింపఁబడిన యధికచిత్ర సన్నివేశముచే, రన్ననై డూర్యాది మణులయొక్క కాంతిచే, పట్టుకుచ్చులచే, బంగారపు పనిచే, విశుష్టముగాఁ దెలిసికొనయ్యెను. రాణి యచ్చటికిఁ బోయెను. వృద్ధస్త్రీలును పరాశరశాస్త్రియు ననుసరించిరి. పల్లకివద్దకుఁ జేరినంతనే పరాశరశాస్త్రి ముందేగి

రాజదుహితనుఁజూచెను. చిత్రములోఁ జూచిన ప్రతికృతి యీమె సౌందర్యమునకుఁ బ్రతికృతియా! ఈమె నిజముగా దేవతాస్త్రి. ఆమె వంకరగాఁ జూచుచుండెను. ఆమెఫలము చందురుని విదియనాఁటి వెండి సన్ననికొడవలితనమును వెల్లార్చుచుండెను. ఆమె నేత్రములువంక జాబిల్లి క్రిందనున్న రెండు నక్షత్రములవలె నుండెను, అవి నక్షత్రమాలికావు. బృహస్పతియు శుక్రుఁడును వచ్చి నాసారేఖకు నిరుదెసల గాపుండి నట్లు గనిపించుచుండెను. ఆమె శిరోజములు వినీల మత్తమధుకర గరుదంచలనవీనశోభాసనాధములై భాసించుచుండెను. ఆమె పెదవులు ముద్దమందారమువలె నుండెను. ఆమెచెక్కిళ్లు పండిన కేతకీ పాండుర ప్రతసుషమాభి రానుమ్ములైయుండెను. ఆమె శరీరము లవలీలతా కిసాలయ మస్యణచ్ఛవి సముపేతముగాఁ దనరాచుచుండెను. ఆమె కట్టిన చీర సంధ్యాసమయ బాలసూర్యప్రభా విసంవాదిగా నుండెను. ఆమె సౌందర్యమునుచూచి సరాశరశాస్త్రి వెనుకాడెను. ఆయన వెనుకాడుటలో రాణి తన కోడలినిఁ జూచెను. ఆమెయును దిగ్భాంతి చెంది వెనుకాడెను. ఆ వెనుకాడుటలో వృద్ధక్షత్రియఃస్త్రిలును రాజదుహితృ సౌందర్యరేఖా తాడితలై వెనుకాడిరి. అప్పటికిఁ బరాశరశాస్త్రి తట్టుకొని ముందునకువచ్చెను. పక్కిన వారును ముందునకువచ్చిరి. సరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను : “అమ్మా! నేను రాజపురోహితుఁడను. ఇంతవఱకుఁగాదు, నేఁటినుండి రాజ పురోహితుఁడను. ఈమె సౌందర్యమతీదేవి గారు మీ యత్తగారు. నిన్ను ప్రేమతో తన యంతఃపురమునకుఁ దీసికొనిపోవుటకు వచ్చినారు. నీ మనస్సులోనున్న

కాలుష్యమును కడిగివేయుటకు వచ్చినారు. నిన్నుఁ బ్రసన్ను
 రాలిని చేసికొనుటకు వచ్చినారు. నీకు జరిగిన యవమాన
 పంకము క్షాళితముచేయుటకు గంగాదేవివలె వచ్చినారు.
 నీవు పల్యంకికనుండి దిగినచ్చి యత్తగారి పాదాభివందనము
 చేయుము.” అనఁగా వంకజాబిల్లి పరాశరశాస్త్రివంకఁజూచెను.
 “ఇతఁడెవరు? ఆ గురువెందుకు రాలేదు? ఏమైనాఁడు? అతని
 కొఱకు స్కంధావారిమంతయుఁ బ్రతీక్షించుచున్నది. అతఁడు
 రాలేదు. అతఁశక్తి వారణాసీనగరముమీఁద లేదు. ఉన్నచో
 మంగపెండ్లివారే, తరలినచ్చెడివారు. ఆశక్తి యీ నగరము
 మీఁద వెందుకులేదు? ఈయనమూలముగా లేదా? ఈయన
 తా నిదివఱకు రాజపురోహితుఁడను కాననుచున్నాఁడు.
 ఇప్పటినుంచి యగుదుననుచున్నాఁడు. ఆపురుషుఁడు, ఆగురువు,
 ఈ బ్రాహ్మణునిముందు నిలువ లేకపోయెనా? ఇతఁ డతనిని
 విధూతమహిమునిఁ జేసెనా? కానిచో నతఁడు వచ్చెడివాఁడే.
 ఇతఁ డిచట నున్నాఁడని యతనికిఁ దెలియదా? తెలిసికూడ
 సాహసముచేసి వచ్చెనా? సాహసము ఫలింపలేదా?” వంక
 జాబిల్లి పల్యంకికనుండి దిగి రాణిగారి పాదములకు నమస్క
 రించి వృద్ధ క్షత్రియశ్రీలకు నమస్కరించి పరాశరశాస్త్రి
 వంకఁ జూచుచు నిలుచుండెను.

చిత్రశిఖండి గిరివజ్రపురమునకుఁ బోయెను. శిశునాగుని వివాహము జరుగుచున్నదని వేదమరీచికి నామె తండ్రియైన నందివర్ధనునకునుఁ జెప్పి వేదమరీచిని నిస్సందేహముగా వివాహమునకుఁ దీసికొని రావలయునని చంద్రమతీదేవి యాజ్ఞ. చిత్రశిఖండికి నేటికొక విషయము దెలియుచున్నది. చంద్రమతీదేవి యాజ్ఞ యనఁగా పరాశరశాస్త్రియు నామెయుఁగలిసి చేసిన యాలోచన యని. ఆ యాలోచన సర్వమును శిశునాగుఁడు మాటిపోయిన రాత్రినాటి సన్నివేశమునకు సంబంధించినదని. చిత్రశిఖండి వారిలోనివాఁడైనను, రాణియుఁ బరాశరశాస్త్రియు సర్వమునుఁ జిత్రశిఖండికి చెప్పుటలేదు. చిత్రశిఖండి రాజసేవకుఁడుగా మాత్రమే యెక్కువపని చేయుచున్నట్లు, అతనిచేత పనిచేయించుచున్నట్లు వానికిఁదోచెను. చిత్రశిఖండియు నిట్లనుకొనెను. ఒక పని చేయుదుము. ఆ పని మనదికాదు. పరులది. ఇచ్చట పరులవగా తన రాజకుటుంబము. ఈ పని యిందుకు చేయుచుంటిమనఁగా చేతయందు శ్రద్ధ యధికముగా గలిగెడుమాట నిజమే. మనకు దానినలనఁ బ్రయోజనము లేనప్పుడు తాదృశమైన శ్రద్ధాధిక్యము సంపాదించుటకు దాని హేతు పరిజ్ఞానము కావచ్చును. మన మా పని చేయుట మనభృతికొఱకు. నుయ్యి త్రవ్వ మన్నాఁడు. సేవకుఁడు త్రవ్వచున్నాఁడు. జల పడును. పడదు. వానికేమి?

త్రవ్వినందుకు వాని కింత యని యిత్తురు. వాఁ డిచ్చెడి ధనమును వాంఛించి వీఁడు చేయుచున్నాఁడు. అతఁడిచ్చినన్న ధనమే యితనికి శ్రద్ధా హేతువు. చిత్రశిఖిండి తానుకూడ నట్టివాఁడేనా? తా నీవ్యవహారములో దిగకపోయినచో సతనికి మాసికముగా వచ్చెడు భృతికి లోపమేమి కలదు? అయినను ఈ వ్యవహారమును త్రవ్వినవాఁడు తాను. అందు చేత తద్దేతు పరిజ్ఞానమునందు తాను భాగస్వామి కావలయును. త న్నాజ్ఞానమునుండి పరిహరించుటలో రాణికిఁగాని, పరాశరశాస్త్రికిఁగాని వ్యతిరేకభావ మున్నట్లు తనకుఁ బాడ కట్టలేదు. ఈ వివాహము తత్పూర్వ పరిస్థితులు వీనియందు వారిద్దఱు తన్ను బాహిరించినట్లే చిత్రశిఖిండి యనుకొనెను. ఇది వట్టి పెండ్లికి పిలచిరమ్మనుట. ఇందులోఁ బ్రాధాన్యమేమి యున్నది? ఉన్నదేమో! లేనిచోఁ దన్ను సంపుటయెందులకు? నిజముగా వారు త నీవ్యవహారమునుండి వెలి వెట్టలేదేమో! తా నడుగలేదు. వారు చెప్పలేదేమో! పెండ్లి కుమార్తె వచ్చెను. వచ్చిన తరువాత రెండు మూఁడు దినములలో వివాహము జరుగవచ్చును. కాని తాను గిరివజ్ర పురమునగుఁబోయి తాను మఱివచ్చి వారు వివాహమునకు వచ్చుటకు సామాన్యముగా నొక మాసమైనను పట్టును. ఈ నెలనాళ్ళు వివాహము జరుగదా? మఱియును ఈ నెలలో నీ పక్షములో నీ తిథినాఁడు వివాహమని చెప్పవలయునని తనతోఁ జెప్పలేదు. తా నడుగలేదు. పోయి పిలిచినమ్మోరి. తన తెలివి యేమైనది? ఈ సంగతి యింతిదిగ్గఱ నడుగలేదేమి? తన కీయాహ గిరివజ్రపురములోనా రావలయును?

వివాహమెప్పుడయ్యా! ఎప్పటికి రావలయునని వారడిగినచోఁ
దా నేమి సమాధానము చెప్పను. గ్రుడ్లు మిటకరించునా?
నాలుక వెళ్ళబెట్టునా? ఇప్పటికైనను మాటాడకుండ వెను
కకుఁ దిరిగిపోయినచో నేమగును? పిలచితివా యని వారడు
గగా నీ కారణముచేతఁ బిలువలేదనఁగా నాకారణము నిచ్చ
టనే తొలుత నిర్ణయించుకొనలేక పోయితివా యని వీరనఁగా
దారపుపోగులేని యాసులోని కండవలెఁ దా నటు నిటు
నిగుగుటయా తన పని? తన తెలివి యేమైనది?
బయలుదేకువేళఁ దనకేదో మైకము క్రమ్మినది. పరాశర
శాస్త్రి క్రమ్మించినాఁడా? ఈ ప్రయోగము తనమీఁద
కూడఁ జేయవలయునా? ఏది ఎట్లు జరుగునో అది యట్లు
జరుగును. వివాహాలగ్నము తరువాతఁ బెట్టి వార్త పంపించ
వచ్చును. వివాహము జరుగుచున్నదన్న విషయము వారికిఁ
దెలియవలయును గదా? అందుకని పంపించియుందురు. గిరి
వ్రజపురమునకుఁ జిత్రశిఖిండి చేరెను. రాజద్వారము సమీ
పించెను. తాను కాశీనగర రాజోద్యోగినని చెప్పెను. వేద
మరీచితోఁ జెప్పినట్లునని దౌవారికుఁడు పోయెను. చిత్రశిఖిండి
యచ్చటనే కూర్చుండెను. చాలసేపు కూర్చుండెను. దౌవారి
కుఁడు చిట్టచివరకు వచ్చి రాజదుహిత వేతేపనిమీఁద నున్న
దని యానాఁడు చూచుటకు వీలులేదని చెప్పెను. చిత్రశిఖిండి
“ఇది చాల ముఖ్యమైన వార్త. మా రాణిగారు - చంద్రమతీ
దేవిగారు మీ రాణిగార్తెన వేదమరీచిగాగితో నంటనే యీ
వార్తను. జెప్పవలయునని నా కాజ్ఞాపించిరి. నే నాగుటకు
వీలులేదు. మఱలఁ బోయి విన్నవముచేసి గమ్మని యనగా

నా దౌవారికుఁడు చెప్పివత్తునని వెళ్ళి మఱల వచ్చి రేపు ప్రొద్దున చూడవలయునేగాని యీ నాటికి వీలులేకని చెప్పెను. చిత్రశిఖండికి నొక విడిది యేర్పాటు చేసెను. ఆ విడిది రాజసౌధము నంటియుండెను.

ప్రొద్దుగ్రుంకెను, చీకటిపడెను. ప్రొద్దుపోయెను. అంతయు నిశ్శబ్దముగా నుండెను. మేల్కొన్న ప్రాణి రాజాంః పురములం దున్నట్లు కన్పించలేదు. చిత్రశిఖండికి నిదుర వచ్చుటలేదు. శనకేర్పాటైన మంచము మీఁదఁ బరుగి యుండెను. ఆ మంచమునకు దగ్గఱగా నొక పెద్దపీట యున్నది. దానికానుపీట యున్నది. దానిమీఁద పట్టుపరుపులు వేసి యున్నవి. ఆ యాసనమయొక్క స్థితి చిత్రశిఖండి ప్రొద్దుట నుండియు చూచుచునే యున్నాఁడా? ఇప్పుడా యాసన మచ్చట నూళ్ళముగా కలసికదా? చిత్రశిఖండి నిదుర రాకున్నను కనులు మూసికొని పరుండియుండెను. ఒకసారి కనులు తెరచెను. ఆ యాసనము కనిపించెను. ఇదివఱకా యాసన మచ్చట నున్నదని తానేల గుర్తించలేదు? ఇది యతిధుల కేర్పడిన విడిది. అతిధులు విశ్రాంతి తీసికొనుటకై యా యాసనమచ్చటనే యుండి యుండవలయును. తా వ్రే మనసుఁడై దానిని చూడలేదు. అతఁడు మఱలఁ గన్నులు మూసికొనెను. కొంతసేపటికి మఱలఁ గన్నులు తెరిచెను. ఆ యాసనము మీఁద నొక స్త్రీ కూర్చుండి యుండెను. ఆమె నిదివఱకు తా నెఱింగి నట్లుండెను. అతనికి నిదురపట్టఁ గోవు చుండెను. ఆ సమయములోఁ గన్నులు తెరచెను. ఆమె నీవ మరీచి యని తెలిసికొనుటకు వానికి రెండు లిప్తకాము

పట్టెను. ఆ రెండు లీప్తలకాలము రెండు నిమేషముల కాలమువలె నతని బుద్ధికిఁ దోచెను. నెట్లనే లేచి నిలుచుండి నమస్కారముచేసి “అమ్మా! తమ దర్శనము రేపు ప్రొద్దుటఁగాని కలుగదని చెప్పినారు. నాయందలి మీ యనుగ్రహముచేత నీ యర్థరాత్ర సమయమునఁ దమరే వచ్చి నాకు దర్శనమిప్పించినారు. అనఁగా వేదమరీచి నీవు తెచ్చిన వార్త యెట్టిది? ఏమని? చెప్పుము? అనెను.

చిత్రశిఖిండి యిట్లనెను. “యువరాజునకు వివాహము కాఁబోవుచున్నది. ఆంధ్రదేశపు రాజు తన కూతునిచ్చుచున్నాఁడు. పెండ్లికూతురు వచ్చి కాశీనగరముననే యున్నది. లగ్నమింకను నిర్ణయింపఁబడలేదు. తమరితోఁ జెప్పవలసినదని నన్నుఁ బంపించిరి. తమకు వచ్చిన తరువాత లగ్నమును నిర్ణయింతురేమో! ఊరకే యీ వార్తమాత్రమే మీకుఁ జెప్పి రమ్మనిరి.” వేదమరీచి “ఎవరు చెప్పుమనిరి? శిశునాగుఁడా? రాణిగారా?” అనెను. చిత్రశిఖిండి యిట్లనెను. “తల్లీ! రాణిగారే చెప్పుమనిరి. మీ రిచ్చట నున్నప్పుడు మీ రెఱుఁగని యొక బ్రాహ్మణుఁడు నేఁడు సర్వ రాజకార్యములయందుఁ బ్రాముఖ్యము వహించి యున్నాఁడు. ఆయన పేరు పరాశరశాస్త్రి. ఆయన చెప్పుమన్నాఁడు.”

వేదమరీచి “నీవు తెల్లవారకముందే లేచి పొమ్ము.” అనుచుండగా నట వేదమరీచి లేచు. ఒక మహాదుఃఖమూర్తి కుప్ప కూలి యున్నది.

నలుపును వింధ్యపర్వతమునందున్న యిరువది దుబ్బు
లనుఁగోసి వేఱి మూటకట్టి, దుంపలనుఁ బెల్లగించి వానిని వేఱి
మూటఁగట్టికొని ఖడ్గపాణులై ఇద్దఱు నిమరపోవుచున్నప్పు
డిద్దఱు మేల్కనియుండుచు, ప్రయత్నము లేకుండనే యాహా
రము లభించినదానినే భుజించుచు, నొక్కఁడు ప్రత్యేకముగాఁ
దొలఁగిపోవలసి నచ్చినచో నల్పుఁడుగలిసియే పోవుచు,
నిన్ని యిబ్బందులు పడిరని చెప్పుటకు వీలులేక వారి తీవ్రమైన
స్వభావమును, దీక్షమైన పట్టుదలయు, జేతులలోని కరవాల
ములును నీ మూఁడు సాధనములుగా నెలనాళ్ళకుఁ గాశీనగ
రమునకుఁ జేరిరి. వారు కాశీనగరపు పొలిమేరకుఁ జేరువేళకు
రాత్రి రెండుజానులై వది. నగరద్వారములు మూసియుం
డును. ఆ యర్ధరాత్రిమునందు నగరప్రవేశమునకు వీలులేదు.
వారి నెలనాళ్ళు ప్రయాణముచేసిన సమయములో వారనుభ
వించిన యిక్కట్టలు మఱి నీయొక్క రాత్రియందే అన్నియు
కలిసి సమీపించునా యన్నగోభయము వారికి వేసినది.
తత్పూర్వము సది దినము లా శ్మశానమున రక్షగానుండుట,
కొన్నాళ్ళు వింధ్యపర్వతములకుఁ బ్రయాణముచేయుట, ఆసదే
శమును నెదకి కనుగొనుటకుఁ గొన్నాళ్ళుపట్టుట, ఈ ప్రయా
ణము కొన్నాళ్ళు, వారు నల్పుఁడును జిక్కి శల్యములై
యున్నారు. వారి స్వభావములలోనున్న తీవ్రత్వ మొక్కటియే

మొక్కవోనిదిగా నున్నది. పూర్వము పదిమందివచ్చి వారి నెదిరించినచో వారిని పదిమందిని వీరు నల్వరును సులభముగా ఖడ్గములతో నరకియుందురు. ఇప్పుడు నల్వరకు నల్వరు వచ్చినచో వారు తట్టుకొనఁగలరా? ఇంకను వారిని మనుష్యులైనవారు వచ్చి యెదిరింతురన్న సందేహములేదు. ప్రొద్దు గ్రుంకినంతనే యిన్నాళ్ళును వారు నడచినంతమేర వారి చుట్టునుఁ దోడేళ్ళును, నక్కలు సంచరించుచునే యుండెను. పగలు వానిపొడ కన్పించుటలేదు. రాత్రులందు నిద్ర పోవలయునన్నచో వారికి భయమువేసినది. ఇద్దఱుమేల్కని యున్నను వీని నెనఱో దొంగిలించుకపోదురన్న భయము. అందుచేత వారు పవళ్ళు నిద్రించుటయు రాత్రులందుఁ బ్రయాణము చేయుటయుఁ జేసిరి. ఆ కారణముననే కాశీనగరపుఁ బాలిమేర చేరునప్పటికి యర్ధరాత్రునుగుట. వారికెట్లు తెల్ల వారవలయును? వారు నడచుచుండినఁగాని వారికి నిద్రరాకుండ నుండదు. నడువవలసిన ప్రదేశములేదు. తెల్లవారువఱకు మహానగరముచుట్టును తిరిగి వచ్చినచో నెట్లుండును? వారట్లే నిర్ణయించిరి. అందులో వామనుఁడిట్లనెను. “దీనియందేదైన దోషమున్నచో నాదోషము కాశీనగర పరిసరములయందు పుంజీభవించియున్నది. నన్నడిగినచోఁ దెల్లవారువఱకు మనము వచ్చినమార్గమునందే నెనుకకుఁ దిరిగిపోయి తెల్లవారిస తరువాత నగరప్రవేశము సేయుదము. ఈ మహానగరముచుట్టును, ఈ రాజసౌధముచుట్టును, రెండునైపుల గంగానది నఁటు కొన్నంతమేర నేమికాపున్నదో, ఏవిరోధులున్నారో మనకుఁ దెలియదు. మన మీసృయాణముచేసిన సమయములో మన

వెంటఁబడి వచ్చుచున్న తోడేళ్ళను చూచితిమి. జంబుకము
లను చూచితిమి. ఒక కాలసర్పము మనల నెన్నంటుకొని
వచ్చుచున్నట్లు మనకు తెలియును. దూరముగా నెనఁడో
పురుషుఁడు మనముందు నడచుచున్నట్లు మనకు తెలియును.
అతని నాగుమని పలుసార్లు పిలిచితిమి. వాఁ డాగలేదు.
ఆపాము మన వెంట వచ్చుచుండుటయే కాని మనల
నేమియుఁ జేయ లేదు. మనుజులను చూచి పాటి
పోవలసిన నక్కలును, తోడేళ్ళును మనయందుఁ బద్ధాను
రాగులవలె పచ్చుచునే యున్నవి. ఇది యంతయు
మనము మోసికొని వచ్చుచున్న దుబ్బులయఁడు, దుంపల
యందు గల ప్రేమమే కాని మనయందలి ప్రేమ కాదు.
వానికి మనలనుఁ జూచినచో భయము. మనము కత్తులతో
నరికుదుమని. నిజముగా నా పది తోడేళ్ళును నక్కలును
మనమీఁద నొక్కసారి పడినచో మనము వాని నేమి చేయఁ
గల్గుదాము? మాసవులకు సంఘీభావజ్ఞానము కలిగినట్లు
జంతువులకు లేదుకనుక మనము సురక్షితముగా వచ్చితిమి.
ఇవి తోడేళ్ళును నక్కలును గనుక సరిపోయినది. రేచుకుక్క
లైనచో సవి మనల నింత దవ్వు రానీయవు.” అనఁగా
తక్కిన మువ్వురిలో నొకఁడు “బిగ్గరగా ననకుము. ఆ దూర
మున నడచుచున్న పురుషుఁడు వినునేమో! విని రేచుకుక్క
లనుఁ బంపునేమో! అపుడు పరాశరశాస్త్రిగారికి మనము
చేయుచున్న యుపకారము వ్యర్థమగును.” అనెను. మఱియొకఁ
డిట్లనెను. “వాఁడు నక్కలకు గురువు. తోడేళ్లకు స్నేహి
తుఁడు. రేచుకుక్కలకు వానికి సంబంధము లేదు. ఓయీ!

రేచుకుక్కలనగా నేమి? వానికి స్వపరభేదములేదు. అవి
 మనలను తిన్నచో వానినిఁగూడఁ దినును. పది రేచుకుక్కలే
 మన నంట వచ్చినచో మన కింత యలసటయే లేదు. అవి
 మనలనుతినును. ఈ తోడేళ్ళను తినును. ఈ సక్కలను తినును.
 ఆ సర్పమును తినును. ఆ మనుజునికూడ నెన్నాడి తినును.
 వాని యాకలి యింతయని చెప్పటకు వీలులేదు. ఒక రేచు
 కుక్కనుఁ బట్టుకొనుము. దాని గొంతుకలో నొక గొట్టము
 పెట్టి యొక మహారణ్యములోని సర్వజంతువులను చంపి ఆసర్వ
 రక్తము దాని గొంతులో పోయుము. రక్తమంతయు త్రాగిన
 తరువాత నది యేమనునో తెలియునా? ఇంకొక యరణ్యము
 లేదా? ఆ యరణ్యములోని జంతువులనుఁగూడ చంపి
 యా రక్తమునుఁగూడ నా గొంతులోఁ బోయుమనును.
 రేచుకుక్క యనఁగా నిది. అనఁగా వామఁనుడు “ఓయీ!
 రేచుకుక్కలు గుంపులు గుంపులుగాఁ దిరుగుఁగాని యొకఁ
 డొక్కఁడు తిరుగవు. నీవు రేచుకుక్కను పట్టుకొనలేవు.
 దాని నోరు తెరువలేవు. అది దాని నోటిలో గొట్టము పెట్టి
 నీయదు. అడవిలోనున్న సర్వజంతువులను చంపువఱ కది
 యాగదు. తెలిసినదా” యనెను. ఆ పూర్వుఁడు మఱల
 నిట్లనెను. “ఓయీ! అడవిలోని రేచుకుక్కలను పట్టుకొనుట
 కష్టమే. కాని రేచుకుక్కలకు చెందిన యొక జాతి కలదు.
 రేచుకుక్కలకు నూరకుక్కలకు నెప్పుడో సంబంధము కలిగి
 యొక జాతికుక్క పుట్టును. ఊరకుక్క యాడుది. రేచుకుక్క
 మగది. రేచుకుక్కల గుంపులలోనుండి యొక కుక్క విడివడి
 అడవులకు సమీపమునందున్న పల్లెలలో నట్టి సంఘటనము

జరుగును. ఆ యూరకుక్క పిల్లలను పెట్టును. నాలుగైదు పిల్లలను పెట్టును. అవి యన్నియు బ్రతుకవు. ఒకటి బ్రదుకును. ఇట్టికుక్కలు చాల చెవరుగా నుండును. అది చూచుటకు నూరకుక్క. స్వభావముచేత రేచుకుక్క. వేటకాండ్రు దాని నుపయోగించికొందురు. దాని స్వభావమే చిత్రము. దానికి కోపము వచ్చినదో రాలేదో నీకుఁ దెలియదు. అది దారిలోఁ బండుకొని యుండును. నీవేదో సామాన్యపు కుక్క యనుకొని దానిని ఛీ పొమ్మని యదలించువు. అది దారినుండి లేచిపోవును. కాని నీ నెంటనే వచ్చుచుండును. ఎక్కడనో దానికి వీలైన ప్రదేశమునందు నిన్నుఁబట్టికొని యది నీ ప్రాణములు పోవువఱకు నిన్ను వదలదు. రేచుకుక్కలు పులినిఁ బట్టికొనును. పులి యాకాశములో మూఁడు నాలుగు గజముల యెత్తెగురుచు గెంతుచు మహావేగముతో నడవిలోఁ బరుగెత్తు చుండును. ఆ వేగములో నా యెగురుటలో నా క్రిందఁ బడుటలో దానిని పట్టుకొనిన కుక్కలు కొన్ని చావనలయునేగాని పట్టు వదలవు. రేచుకుక్క యనఁగా నది. దానికిఁ బట్టిన ఈ యూరకుక్క సరిగా నట్టిదే. రేచుకుక్కకుఁ దెలివి యుండదు. దీనికిఁ దెలివియు డును. ఇంతే భేదము.”

చిత్రశిఖండి వచ్చెను. రాణియుఁ బరాశరశాస్త్రియు నిద్దఱు కూర్చుండిరి. చిత్రశిఖండి జరిగినదంతయుఁ జెప్పెను. వారిద్దఱును నిన్వేషిపోయిలో పోలేదో తెలియలేదు? వారిట్లే వేదమరీచి నటించునని యిదివఱ కనుకొని తాను చెప్పగా మనమనుకొన్నట్లే జరిగినదని వారనుకొన్నట్లు వారి మొగము లలోఁ గనిపించినదా? తెలియదు. వారు చిత్రశిఖండితో మఱల నేమియు ననలేదు. చిత్రశిఖండియే యిట్లనెను. “రాణి గారు నన్ను వివాహమునకుఁ బిలిచి రమ్మని పంపితిరి. లగ్న మిప్పుడని చెప్పలేదు. ఆమె నన్నడుగలేదు; గనుక సరిపోయి నది. అడిగినచో నేనేమి యైయుండెడి వాఁడను. అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి ‘యోయీ! యువరాజునకు వివాహము జరుగు చున్నదనఁగా వేదమరీచికి సంతదుఃఖ మెందుకయ్యా! ఆమె యంత దుఃఖపడుచున్నదని నీకుఁ దెలిసినది. కనుక సరిపోయి నది. మఱి యింకొకరికిఁ దెలిసినచో మనమర్యాద యేమగును? ఈ సంగతి తెలియఁదగిన వాఁడవు నీవు దప్ప మఱి యింకెవ్వరు? ఆమె నీకుఁ బట్టబగలు దర్శనమేల యీయ లేదు? అర్థరాత్రమున నీవున్నచోటి కెందుకు వచ్చెను? నీవేమి వార్త తెచ్చితివో తెలియదు. ఎట్టి వార్తయో తెలియదు. నలుగురున్నప్పుడు నీవీవార్త యామెతోఁ జెప్పితివను కొందఱు. ఆమెయంతటి దుఃఖితురా లయ్యెడిదికదా! శిశునాగు

నకు వివాహమగుచున్నదనఁగా నామె యంత దుఃఖించినచో
 యచటనున్న వారందఁ జేమనుకొందురు? కనుక నీవు తీసి
 కొని వెళ్ళిన వార్తా స్వరూపమా మెకుఁ దెలియదు కనుక
 జెలియని వార్త యిట్టిదని నిర్ణయించుటకు వీలులేదుకనుక
 నా వార్త యొకవేళ చెడ్డదియైనచోఁ దనకు మర్నాఘాతమై
 నచో నలుపురితోఁ దానట్లగుట విపరీతముగాఁ గనిపించును
 గావున సర్ధరాత్రమున నీవద్దకు వచ్చెను. ఆమె పడ్డ యను
 మానము నిజమైనది. ఆమె యీమాట విని యట్లైనదని
 నీకుఁ దప్ప మఱి యెవ్వరికిఁ దెలియదు. నీవు మాతోఁ జెప్ప
 వచ్చును. ఆమె అంతటిదుఃఖములో నుండి మరచిపోయినది
 గాని లేనిచో నీతో నిట్లు చెప్పెడిది. 'ఓయీ! చిత్రశిఖిండి!
 నేనిట్లెఱుఁగని చంద్రమతీదేవితోఁ జెప్పకుము. పరాశరశాస్త్రి
 తోఁ జెప్పకుము.' అని." అనఁగాఁ జిత్రశిఖిండి "శాస్త్రి
 గారూ! మిమ్మామె యెఱుఁగనే యెఱుఁగదకదా! మీతోఁ
 జెప్పవద్దని యెట్లు చెప్పను?" అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి నవ్వి
 చిత్రశిఖిండి! నామాట వినుము. నే నీ వ్యవహారములోనికి
 దిగుటకు హేతువు నీవు. రాజకుమారుఁడేదియో యాపదలో
 నిరుకుకొన్నాఁడని గుర్తుపట్టినది నీవు. నిన్నుఁబట్టి నేనిందు
 లోనికి దిగితిని. నీ నుండియు దాచవలసిన వ్యవహారమేమియు
 నిచట లేదు. ఎప్పుడు నీ సాహాయ్యము కావలయునో యప్పుడు
 నేను ని న్నర్థింతును. నీవు లేకుండ నే నొక్కఁడునుఁ జేయఁ
 గల పని యిది కానేకాదు. ఇంతటి రహస్యమునకు నిన్నుఁ
 బంపించితిని. తెలిసినదా! అనవసరముగాఁ గోపమును పెట్టు
 కోకుము. నాపేరు నీవు వేదమరీచితోఁ జెప్పితివి. అందుచేత

నా పేరామెకుఁ దెలియును. తెలిసినదా?" అనఁగాఁ జిత్ర శిఖండి నివ్వెటపోయెను. "స్వామీ! రాజవంశమేదో యాపదలో నున్నదనియు నిది భౌమము దివ్యము కాని సడిమి మేరలోనున్న వ్యవహారమనియు నచ్చముగా భౌమములైన మా శక్తులు దీనికిఁ జాలవనియు దివ్యమైన శక్తులు గల తమరే దీనిని సాధించఁ గలరనియు మిమ్ము నేను వచ్చి అర్థించితిని. అర్థించినందుకు నేనిపుడు విచారించుట లేదు. ఈ పరమ రహస్యములన్నియు నాకు మీకు చెప్పటలేదని నా మనస్సులోఁ గొన్ని యూహలు వచ్చినమాట నిజమే. ఆ సంగతి మీకుఁ దెలిసెను. మీ రచ్చట నామెతోఁ జెప్పితినిని మీకుఁ దెలిసెను. ఇట్టి దివ్యశక్తులు గలవారు కనుకనే మీ రీ యాపదఁ గడవఁ బెట్టఁగలరనియు, నోపి శుభంబైన దాని నొడఁ గూర్చఁ గలరనియు నాయీశ. నేనింక సందేహపడను. కాని వేదమరీచి యువరాజుగారియొక్క- వివాహవార్త విని యెందుకట్లుం డిపోయినది? నాకుఁ దెలియలేదు." అనఁగాఁ బరాశర శాస్త్రి "ఆమె దుఃఖమునుండి తెప్పిరిల్లువలకు నీవచట నుండలేదు. నీవు రాజభృత్యుఁడవు. రాజవంశీయులు దుఃఖించుచోట సుఖించుచోట యథార్థమైన రాజభృత్యుఁడు నిలువఁడు. అందుచేత నీవు వచ్చితివి. ఎట్లును వచ్చితిమిగదా యని దారిఁ బట్టితివి. ఓయి చిత్రశిఖండి? నీ యాదాత్త్యమిచ్చటనే యున్నది. రాజుగాని రాణిగాని యువరాజుగాని రాజదుహితలుగాని దుఃఖించుచుండగా నందుండరాదన్న ధర్మము తెలిసిన రాజసేవకు లెంతమంది యుందురు? నీరాజ సేవక లక్షణమట్టిది. కనుకనే నేను నీ ధైర్యము చూచికొని

యిందులోనికి దిగితిని. వేదమరీచి యల్లెందుకు దుఃఖించినదని నీవు నన్ను ప్రశ్నించుచుంటివి. అట్లు ప్రశ్నించెడి వాఁడు నీనంటి వాఁడేయగును. ఇంకొకఁడు ప్రశ్నించఁడు. ఎందుకు దుఃఖించెనో వానికి వెంటనే తెలిసిపోవును. నీకుఁ దెలియ లేదనఁగా నీ జన్మలోని యాదాత్మ్యమట్టిది. నీ మనసులోని యాదార్యమట్టిది. ఇప్పుడు యువరాజువివాహము చేయ వలయును. వధువు వచ్చి కోటలో నున్నది. ప్రతిక్షణ ప్రతీక్షాపరాయణురాలుగా నున్నది. ఆమె వచ్చి యిరువది దిన ములైనది. నే నామెవద్దకుఁ బోలేదు. మాటాడలేదు. నీవు వచ్చిన తరువాతిఁగాని నేను మాట్లాడుటకు వీలులేదు. ఆమె కిచట నన్ని సదుపాయములు జరుగుచున్నవి. రాణిగారు ముప్పుటలు పోయి కన్నబిడ్డను చూచినట్లు చూచుచున్నది. ఓయి. చిత్రశిఖిండి! ఆమె యువరాజు వధువు. లోకోత్తర సౌందర్యవతి. నీ వామెను చూడలేదు. ఆమె సౌందర్యమిట్టిదని చెప్పుటకు వీలులేదు. పూర్వ మామెచిత్రము చూచిన యువరాజున కామె మహాసౌందర్యవతియని తెలియును. ఆయన యువకుఁడు. తన్నుఁ జెండ్లాడుటకు రాజకుమార్తె వచ్చి తన కోటలో నున్నది. ఆమెను తాను చూడవలయు నన్నచో నభ్యంతరమేమియు నుండదు. అభ్యంతరములున్నను వానినిఁ దొలఁగించికొని దొంగచాలుగా నామెనుఁ జూచుటకు యువకుఁడైన యెట్టివాఁడైనను ప్రయత్నము చేయును. యువరా జీవిషయములోఁ జేయుచున్న ప్రయత్నమేలేదు. ఆమెను చూడవలయునన్న కోర్కెయే లేదు. ఇది యాశ్చర్య కరమైన విషయము కదా!” అనఁగాఁ జిత్రశిఖిండి మఱి వివా

హము చేసికొననునేమో! అనఁగా బరాశరశాస్త్రి చేసి
కొందునని వాద్దానమిచ్చినాఁ డనెను. చిత్రశిఖిండి “యెందు
కిచ్చెను? తాను ప్రేమించని స్త్రీని తా నెందుకు వివాహమాడ
వలయును.” అనఁగా బరాశరశాస్త్రి “సరేనయ్యా! తాను
ప్రేమించలేదు. తన్నుఁ బ్రేమించి మూఁడు వందల యామ
డల దూరమునందుండి యొక రాజకుమార్తె వచ్చెను. ఆమె
నెనఁడు తిరస్కరించును.” అనఁగా జిత్రశిఖిండి “ఆమెనుఁ
జూడవలయునని యెనఁ డారాటపడఁడు?” అనఁగా బరాశర
శాస్త్రి “అతఁడు వివాహము చేసికొనునని తెలియఁగా నొక
స్త్రీ యంతదుఃఖించి నా, అతఁ డారాటపడఁడు” అనెను.
చిత్రశిఖిండి నిస్వప్నపోయెను.

౧౭

పరాశరశాస్త్రి వంకజాబిల్లివద్దకు నెల్లెను. “అమ్మా!
మీరువచ్చి నెలనాళ్ళయినది. ఇంతవఱకు మీ దర్శనమే
చేయలేదు నేను. మేము మీ యాశ్రితులము. తమకు
రేపు రాణి గాఁబోవుచున్నాను. మీ దయ సంపాదించుట
మా జీవితములోఁ ప్రధానమైన విషయము. ఇన్నాళ్లు తమ
దర్శనము చేయనందులకు నన్ను మన్నించవలయును” అని
పరాశరశాస్త్రి యొక పీఠముమీఁద నాసీనుఁ డయ్యెను.
వంకజాబిల్లి యాయనవంక పొలిమేరవద్దగఁ తొలుతఁ జూచి
నప్పు డెట్లు చూచెనో అట్లే చూచెను. పరాశరశాస్త్రి గుర్తు

పట్టెను. అత్తగారి చరణములకు సమస్కరించి వృద్ధ క్షత్రియ
 స్త్రీలకు సమస్కారము చేసి అప్పుడు వంకజాబిల్లి తనవంకఁ
 దరిగి నిలుచుండెను. ఆమె చేతులు సమస్కారము చేయుటకు
 జోడించి యుండలేదు. చేయఁబోవుచున్నట్లు నుండలేదు.
 వృద్ధ స్త్రీలకు సమస్కరించి యీ సమస్కారము చేసినప్పుడే
 జోడింపు వలఁబోవుచుఁ దనకు సమస్కారము చేయ వల
 యునా? వలదా? యన్న స్థితిలో నా చేతుల యుంచుట
 జరిగినది. అత్తగారికి సమస్కరించినపుడు కన్నులలో భక్తి
 యున్నదేమో తెలియదు. వృద్ధ స్త్రీలకు సమస్కరించినపుడు
 కన్నులలోఁ గొంత గౌరవ మున్నట్లు కనిపించినది. తనవంకఁ
 జూచినపుడు గౌరవము లేదు. భక్తిలేదు. భయములేదు.
 ప్రేమలేదు. ఏదో యొకానొక యాశారేఖ భాసించుచుండెను.
 తా నేదో యొక విచిత్రమైన పరిస్థితులతో నున్నట్లునుఁ
 ద న్నా పరిస్థితులలోనుండి రక్షించువా రెవరా యనుకొను
 చున్నట్లును తన్ను జూచినంతనే తానా యాధార హేతువైన
 పురుషుఁడు కాఁదగునా యన్న యాశాంకూరము వంకజాబిల్లి
 కనులలోఁ గనిపించెను. ఇప్పుడును సరిగా నామె యట్లే
 నిలుచుండెను. తాను కనిపించినంతనే వంకజాబిల్లి లేచి
 నిలుచుండెను. ఆ చేతు లట్లే పెట్టెను. ఆ నిలుచున్న
 వైఖరి యట్లే యుండెను. ఆ కన్నులలోని ప్రతీక్షాభావము
 మఱల నిప్పుడు తెచ్చికొన్నదా? నెలనాళ్ళనుండి యా భావ
 మా లోచనములయం దట్లే దిగిలి యున్నదా? అత్తగారు
 ముప్రోద్ధుల నచ్చుచున్నది. కడుపున గన్నబిడ్డనువలెఁ
 జూచుచున్నది. ఇంకను బెండ్లి కాకపోయినను యువరాజు

భార్య కేమర్యాదలు జరుగవలయునో యా మర్యాదలన్నియు
 వంకజాబిల్లికి జరిపింపఁబడుచున్నవి. ఆమె కనుసన్నల ననుస
 రించి యామె సర్వవాంఛలును కొనసాగింపఁబడు చున్నవి.
 ఆమె తన భర్త కాఁబోవువానిని చూడవలయునని యడుగ
 లేదు. ఆమె యడిగినచోఁ జంద్రమతీదేవి యువరాజు నామె
 వద్దకుఁ బంపించి యుండెడిదే. ఇంత ప్రేమగానున్నను వంక
 జాబిల్లి యత్తగానిని నమ్ముటలేదు. ఒక కుటిలమైన రహస్య
 మైన వ్యూహములోఁదాను తగుల్కొన్నాననియు, యావ్యూహ
 ములోని బహ్వాంశములలోఁ దన యత్తగా రొక్కఁడుక యనియు
 నామెయూహ. అట్లే పరాశరశాస్త్రియు కానచ్చును.
 ఇతఁడు కాఁడేమో యన్న యాశ. ఇట్టి స్థితిలో వంకజాబిల్లి
 యున్నది. నిస్సహాయురాలు. ఆమె స్థితి పరమ దుర్భర
 ముగా నున్నది. ఆ దుర్భరత్వముయొక్క లక్షణ మిట్టిదని
 చెప్పుటకు వీలులేదు.

పరాశరశాస్త్రి యా చిన్నరాణినిఁ గూర్చుండ నియ
 మించెను. ఆమె కూర్చుండెను. అతఁ డీట్లనెను. “అమ్మా!
 నీది యొక విచిత్రమైన భాగధేయము. ఏ గురువు మిమ్ము
 మా పొలిమేరవద్దకుఁ దీసికొని వచ్చెనో వాఁడు తిరిగి రాలేదు.
 ఆతఁడు మీతోఁ గలిసి యీ రాజనగరమునుఁ బ్రవేశింప
 నెంచినాఁడు. వాఁడు మీతోఁబాటు వచ్చినచో నీ జీవితము
 మఱియుఁ గిట్ట సమర్థ మైపోయెడిది. నేను వానిని రానీయఁ
 లేదు. వాఁడు గురువుగా నీ తండ్రి నగరమునందు నెలకొనెను.
 నీ తండ్రిని మంత్రులనుఁ దక్కినవా రందఱునుఁ దనకు దాసు
 లుగాఁ జేసికొనెను. వాఁడు గీసినది గీత. వ్రాసినది వ్రాతగా

వాఁడు వ్యవహరించెను. నీవు వాని కెదురు తిరిగితివి. నిన్నే
మియుఁ జేయలేకపోయెను. నీ తండ్రిమాటకూడ నీవు విన
లేదు. నీ మీఁద నతని కధికారము లేకపోయెను. నీ విచ్చటికి
వచ్చితివి. ఇచ్చటికి బయలుదేరుటకుఁ బూర్వము నాల్గు
దినములవఱకు నీ వంగీకరించనేలేదు. నీ వెంతబాధ పడితి
వనగా నీకు సంతఃపురములో నిద్రయేపట్టలేదు. కొన్ని రాత్రులు
నీవు నిద్రలేకుండఁ గడపితివి. ఆనాఁ డుద్యానవనములోఁ
బరుంటివి. నీకుఁ దెలియకుండ నీకు నిదురవచ్చెను. నిదుర
మేల్కొంటివి. మేల్కొన్నంతనే నీ గర్భగోళమునం దెదో నీకు
బరువుగాఁ దోచెను. ఏదో సన్నని త్రాడు వంద చుట్టలు
చుట్టికొని నీ కడుపులో నున్నట్లు నీకు భాసించెను. నీమనస్సు
నీ స్వాధీనములో నున్నది. నీ యాహాలు తొల్లిఁటివలెనే
యున్నవి. కాని యప్పటినుండి నీవు నీ తండ్రియు నీ గురువును
జెప్పిన మాటలను గాదనలేక పోయితివి. వారు నిన్ను కాశీ
నగర యువరాజునకు భార్యనుఁ జేయుదు మనిరి. నీ కిష్టము
లేదు. నీవు మాటాడలేదు. ఈ కథయంతయు విపరీతముగా
జరిగెను. నిన్ను బయలుదేరఁ దీసిరి. నీ యంతట నీవై నచో
విసము త్రావి చచ్చెడి దానవు. కాని బయలుదేరితివి.
నీ జగన్మోహనమైన సౌందర్యమునకు, నీకుఁగల స్వాతంత్ర్య
మునకు, నీకుఁగల తుచ్ఛభావములయందలి ద్వేషమునకు,
నీకుఁగల జ్ఞానమునకు, నా గురు నెవఁడో మాయావి, నాస్తి
కుఁడు, దుర్జనుఁడు, నా తండ్రి వీని వలలో పడిపోయినాఁడన్న
యభిజ్ఞ చెడిపోకుండ పట్టికొని రాగలిగినంత విస్పష్టమైన
జ్ఞానతరంగము నీ మనస్సులో నిలచియున్నది. అట్టి నీకు

భగవంతుఁ డిట్లు వ్రాసినాఁడు. తల్లీ! కాలము చమత్కార
మొసది. నీవంటి స్త్రీని పూర్వయుగములలో భగవంతుఁడు
సృష్టించి యున్నచో నీకు యోగ్యుడైన పురుషునిఁగూడ
సృష్టించి యుండెడివాఁడు. ఒక పరమేశ్వర భావసహితమైన,
పరమ ధర్మానుష్ఠాన యోగ్యమైన, యధర్మ విధ్వంసకమైన,
ధర్మ ప్రతిష్ఠాపనా పరాయణమైన యొక సంతానము మీ
సంయోగమువలనఁ గలిగి యుండెడిది. శకుంతలా దుష్యంతుల
సమాగమమువలన భరతుఁ డుదయించునట్లు. కాలము మారి
నది. నీవంటి పరమోత్తమురాలైన స్త్రీని బ్రహ్మ సృష్టించ
కుండ నుండ లేఁడు. అట్లే పరమోత్తముడైన పురుషునిఁగూడ
సృష్టించును. అట్టి యిద్దఱును దంపతులుగా చేయుట ఈ
యుగమునందు బ్రహ్మశక్తి కతీతమైన విషయము. కాని
నిన్నుఁగూర్చి నీ షేక్కువ దిగులు పడనక్కఱలేదు.
నే నున్నాను. నీ కాపద రానీయను. నీ బ్రతుకు వృథా
పఱచను. కాని నా చేతనైనది స్వల్పమైనది. అంతకు నేనుఁ
బ్రయత్నింతును. నీతో నొక్కమాట చెప్పవలయును.
తల్లీ! లోకమునందు జనులందఱు నున్నారు. అందఱును
శరీరధారులు. శరీరము వేఱు. లోనున్న జీవుఁడు వేఱు.
ఎప్పుడో తజ్జీవ సంస్కారాను రూపమైన శరీరము రెంటికి
యోగ్యమైన భాగధేయములును గలుగుచుండును. ఒకఁడు
పరమ సౌందర్యవంతుఁడు. వాని భార్య కురూపి యగును.
ఒకఁడు గాయకుఁడు వానిభార్య కంఠస్వరము గార్దభస్వరము.
భర్త విద్యావంతుఁడు. భార్య వట్టి పశువు. భార్య అట్టిది
కావచ్చును. భర్త యిట్టివాఁడు కావచ్చును. ఇది కలికాల

లక్షణము. రాముఁ డున్నప్పుడు సీత యున్నది. నలుఁడున్నప్పుడు దమయంతి యున్నది. సత్యవంతుఁడున్నప్పుడు సావిత్రి యున్నది. కుక్కిణీదేవి యున్నప్పుడు కృష్ణుఁ డున్నాడు. సుభద్రాష్టను లేకకాలమందు జన్మించిరి. ఇప్పుడట్లు జరుగదు. కలియుగము ప్రవేశించి పదునొకండువందల యేండ్లు జరిగినది. శొన్ని లక్షల సంవత్సరములు జరుగవలయును. అప్పటి కెట్లుండునో తెలియదు. ఒక్కటి మాత్రము చెప్పఁగలము. నీవంటి స్త్రీలు ధారుణిలో జన్మింపరు. నావంటివారుండరు. నావంటి వారున్నారన్న చో విశ్వసిగచెడి వారే యుండరు. నీ యీస్థితి నాకెట్లు తెలియును? అంతయునుఁ గన్నులతో చూచినట్లు చెప్పుచుంటినిగదా! ఎట్లు చెప్పఁ గలుగుచున్నాను? నేను మంత్రానుష్ఠాన పురుషుఁడను. ఆ మంత్రాధి దేవతలు నాకు సర్వమును విశదీకరింతురు. మంత్రములున్నవని, తదధి దేవతలుందురని, తాకికము కాని యొక స్థితియున్నదని, భూతప్రేత పిశాచము లున్నవని, మనుష్య శక్తి కతీతములైన క్రియలును క్రియాపరిణామములును సంభవించునని, కలి పోనుపోను విశ్వసించరు. సాంచ భౌతికమైన విషయములకంటె భిన్నములైనవి, అతీతములైనవియు నుండుననియు వానివలన వచ్చిన యాసనలు మంత్రశక్తులద్వారా నివారింపఁబడఁ గలవనియు వారు విశ్వసించరు. అందుచేతఁ బ్రయత్నము చేయరు. చేసిన వారిని విశ్వసించిన వారిని మూఱ్ఱు లందురు. మూఢ విశ్వాసము కలవా రందురు. అని యిట్టి యాసదల ననుభవింతురు. అనిని భూత మావేశించును. పిశాచము పట్టుకొనును. వైష్ణవు

వచ్చి వానినిఁ బరీక్షించును. రోగమే యుండదు. నాడిపరీక్ష తెలియని వైద్యులు పుట్టుదురు. నాడిపరీక్ష తెలిసినచో భూత నాడి యని యాడుచుండును. పిశాచావిష్టుని నాడియొక్క లక్షణము వేరు. వారికది తెలియదు. వీఁడు వ్యాధిలేదనును. వానిని మృత్యువు గ్రసించును. తమ మానవ జ్ఞానము వైద్య జ్ఞానమునకు దాటినవిషయ మందురు. అవి వానికి దాటిన విషయము లున్నవని యంగీకరింపరు. ఎప్పుడో పుట్టఁబోవు వారి మాట మనకెందుకు ? ఇప్పటి నీస్థితి యెట్లున్నదనగా సామాన్యమైన రాచకూతురునలె నటించుచున్నావు. అత్తగారన్నచో గౌరవమున్నది. ఎవరియం దెట్లు ప్రవర్తించ వలయునో యట్లు ప్రవర్తింతువు. మనస్సులో నీ వివాహము నీకేమియు నిష్టములేదు. ఇష్టము లేదని నోటితో ననలేవు. వివాహ విషయమున మాత్రము నీ శరీరము నీ యదుపుటో లేదు. నీకు వివాహ మగును. నీకు సంతానము కలుగును. అంతవరకు నిస్సంశయము. నీవు నీ భర్తను ప్రేమింతువో, అతఁడు నిన్ను ప్రేమించునో యెవ్వరికిని తెలియని విషయము. ఈ మాటలు నీతోఁ జెప్పుటకే వచ్చితిని. వివాహము జరుగును. ఇది తప్పదు గనుక నీవు మనస్సును కష్టపెట్టికొనకుము. ఏది యెట్లు జరుగునో అది యట్లు జరుగును. పరమేశ్వరుఁ డది యట్లు జరుగవలయునని వ్రాసియున్నాఁడు. దానినిఁ గూర్చి మన మేమియుఁ జేయలేము.”

అంత వంకజాబిల్లి చేతులు కనులమీఁద నుంచికొని యేడువ నారంభించెను. ఏడ్చుచుండెను. పరాశరశాస్త్రి యామె నోదార్చలేదు. ఎదురుగా నట్లే నిలుచుండెను.

కొంతసేపైనతరువాత నామె కనులమీఁదినుండి చేతులు తీసివేసి కన్నీళ్ళు తుడిచికొనెను. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “అమ్మా! నీ వేడునవలయునని నెలా పది దినములనుండి కోరుచుంటిని. ఏడుపు వచ్చుచు నుండెను. బయటకు రాదు. ఈ బాధ యిన్నాళ్లు పడితివి. ఎవరినిచూచి యేడ్చువు? ఎవరిని చూచి యేడ్చినచో మన దుఃఖముపనయించునో వారు నీ కింతవఱకుఁ గనిపించలేదు. నేను కనిపించితిని. నేను కనిపించుట కాదు. నన్నుఁజూచి యేడ్వనచ్చునని నీకు బోధించితిని. నీ దుఃఖము నెలికి వచ్చెను. నేను దీనినే వాంఛించితిని. యువరాజుతోవివాహము జరుగకముందు నీ యీగుండె బరువు దిగవలయును, ఆ గుండెబరువుతో నీవు వివాహమాడినచో నతనియందు సంతానము కన్నచో కలిగెడి సంతానము తా నెట్టిదగునో? ఇప్పుడు కలిగెడి సంతానముకూడ విలక్షణమైనదే యగును. కాని అంత ముంచుకొనిరాదు. అని యనుకొనుచున్నాను. ఓ తల్లీ! నీ సౌందర్యమేమి? నీ గర్భము నం దాదుష్టుఁడు ప్రవేశపెట్టిన ధూమరజ్జు సంతానమేమి? నీవు నిదురపోవుచుండగా నిన్నింకొకరీతిగా తన వైపునకు త్రిప్పుకోలేనివాఁడై వాఁడు నీగర్భమునందొక నాస్తిక ధూమరేఖా రజ్జుసంతానమును ప్రవేశ పెట్టినాఁడు. నీ కాసంగతి తెలియదు. నిదురలేచిన తరువాత నీకు వానిని గా దనుశక్తి పోయినది. అనఁగా వాఁడు నిన్ను శరీరమునందు బంధించినాఁడు. నీ మనస్సునకు, నీ శరీరముమీఁద సధికారములేకుండఁ జేసినాఁడు. నీ మనస్వారంభము పపహరింప లేకపోయినాఁడు. నీ తండ్రియొక్కయు, నీ భర్తయొక్కయు మనస్వారంభము

తంత్రములనుకూడ హరించినాఁడు. వారి జీవులకంటె నీ జీవుఁ
 డుత్తముఁడు. అధిక స్వచ్ఛతకలవాఁడు. ఎక్కువ నెలుఁగు
 కలవాఁడు. అందుచే నీ మనస్సు వానికి స్వాధీనముకాలేదు.
 కాకపోవుటవలన నొక లాభమున్నది. నీ సంతానము వాఁ
 డనుకొన్నంత తుచ్ఛమైనదికాదు. నీకు కుమారుఁ డుదయిం
 చును. వానికిఁ కుమారుఁడుదయించును. ఆ మనుమనికి కొడు
 కును, మనుమఁడు నుందురు. ఇట్లు పది తరములు సాగును.
 పదిమందియు విచిత్రమైన మనోలక్షణములు కలిగియుందురు.
 రెండు మూఁడు తరములనఱకు నష్టములేదు. తరువాతివారు
 నాస్తికు లగుదురు, నాస్తికులైనను నీ యీ మనోలక్షణము
 చేత వారి నాస్తికత్వము నీ గురువు వాంఛించిన నాస్తికత్వము
 కాదు. వాఁడు వాంఛించినది యొకటి. జరిగెడు పరిణామ
 మొకటి. వానిపని సగముమేర ఫలించును. నైదిక మతము
 నకు వాఁడు విరోధి. నైదిక కర్మమునకు వాఁడు విరోధి.
 ఆ విరోధము మాత్రము సాగును. వాఁ డాత్మలక్షణములను
 నిర్మూలించలేడు. దయ, అహింస, శమదమములు,
 నైరాగ్యము మొదలైన యాత్మలక్షణములను వాఁడు
 చేఱవలేక పోవుచున్నాఁడు. దానికిఁ గారణమునీ మన
 స్స్వచ్ఛత. నీ జీవసంస్కార విశేషము. శ్రౌత కర్మాభి
 రతి, వేద కర్మాభిమానము, నివి తత్సాధకములైన బహిరంగ
 ములు. వానిని వాఁడు నీ గర్భకోశమునందు తద్దుష్టధూమ
 మును వ్యాపింపఁజేసి నీ సంతానమునందు లోపించెడునట్లు
 చేసినాఁడు. ఇది జరిగినపని. నీవు భగవంతుని ధ్యానించు
 చుండుము. కృష్ణధ్యానము చేయకుము. శివధ్యానము

చేయుము. కృష్ణుడు నిన్ను రక్షించలేడు. నీ స్థితి కృష్ణశక్తి కతీతమైనది. సంసారదుఃఖ నిమగ్నులు కృష్ణుని ధ్యానించ వలయును. జ్ఞానమును కోరినవారు సందేశారమునుండి విముక్తి పొందఁదలచినవారు శివధ్యానము చేయవలయును. నీ శరీరము మీఁద నీ కథికారములేకుండ చేయఁబడినది. నీ మనస్సు మీఁద నీకుఁగల సధికారము నెవ్వఁడు నపహరించలేడు. అందుచేత నీవు శివు నారాధింపుము. విష్ణువు స్థితిహేతువు. లోకమునకు నాయనకు సంబంధము. ఆస్థితి కలికాలమున గాడి తప్పిపోవును. శివుఁడు లయహేతువు. లయ మనగా జ్ఞానము. అది గాడితప్పి యెప్పుడును పోదు. శివధ్యానము నకు భంగములేదు. నీ కడుపున నెవఁడు పుట్టినచో నీ కేమి? నీవు శివునియందు భద్రాకృతివికమ్ము.”

౧౮

ఒకనాటి ప్రొద్దుట వామనాదులు నల్వరు పరాశర శాస్త్రి వద్దకు వచ్చి రెండు మూటల నచ్చట నుంచిరి. పెద్ద మూట దుబ్బులు. చిన్నమూట దుంపలు. దుబ్బులను రుబ్బించి గంగలోఁ గలిపించెను. దుంపలున్నవి. ఏమిచేయ వలయును? వామనుఁడు ‘స్వామీ! వీనినేమి చేయుదు’ రనెను. పరాశరశాస్త్రి “వాని మూటఁ తగువారె చూతము. మీరు మార్గమధ్యమున నేమేమి యిబ్బందులు పడితిరో మీకు జరిగిన యనుభవములెట్టివో సర్వమును నాకు నొక్క యక్ష

రము కూడ వదలకుండఁ జెప్పవలయును.” అనఁగా వారిన్నిఁ
 టినిఁ జెప్పిరి. పరాశరశాస్త్రి “ఈ దారిపొడుగునను పొలి
 మేరవద్దను యర్ధరాత్రమున బొలిమేరవద్దకు వచ్చి మఱలఁ
 గొంత నెనుకకు పోయి మఱలఁ దిరిగి వచ్చితి మంటిరిగదా !
 ఆ సమయమునం దనుకొన్నమాటలు కూడ మీకు వచ్చిన
 యూహలు కూడ నాకుఁ దెలియవలయును.” అని యడుగఁగా
 వామనుఁ డిట్లనెను. “స్వామీ ! వానివలనఁ దమకేమి
 ప్రయోజనము ?” అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. “ఒక
 మరుభూమి కలదు. అచ్చట వృక్షము లెందుకు మొలవవు ?
 వృక్షములు మొలచెడి యొకస్థలమున్నది ? అనేక ప్రదేశము
 లున్నవి. అన్ని ప్రదేశములయందు నన్నివృక్షములు నేల
 మొలవవు ? ఒకచోట తాళవనము మొలుచును. మఱియొక
 చోట రసాలములే మొలుచును. తాటిచెట్లు మఱియొకచోట
 పాతినచో నది పెరుగదు. మామిడి చెట్టింకొకచోట వృద్ధి
 పొందదు. ఎందుచేతననఁగా నచ్చటి భూమి, అచ్చట గాలి,
 అచ్చట నీరు నివియన్నియు నొకటే లక్షణములు కలవి
 కనుక భిన్నలక్షణములు కలవి అచటఁ బుట్టవు. అచట పెరు
 గవు. ఇది ఈ ధాత్రీమండలములోని వైలక్షణ్యము. ఈ వైల
 క్షణ్యము సస్యాదులనుఁ గూర్చి ప్రదేశములయం దున్నట్లే,
 భిన్న భూభాగములం దున్నట్లే, భిన్న భూఖండములం
 దున్నట్లే, భావములు కూడ వాని వానికిఁ దగిన ఖండాకాశ
 ములను మనోజగత్తునందు భిన్నాక్షణ వంతములైన యేక
 దేశములను నిర్మించుకొని యుండును. ఆ భావజగత్తు ప్రత్యేక
 మైనది. అది యున్నప్పటి కాలము స్థితి వానికవి ప్రత్యేకము.

లైనవి. ఆ సమయములయందు దాని లక్షణములు కల భావ
 ములే సముద్భవించుచుండును. అప్పుడు నీకొక యూహ
 పుట్టినచో నా యూహకు నాభావ పరంపరకు సభేదప్రతిపత్తి
 యని యర్థము. ఇది కూడ యొక నైలక్షణ్యము, మీ రీదుం
 పలను మోసికొనివచ్చుచు నుంటిరి. ఈదుంపలనుఁ గూర్చిన
 యొక లక్షణమేదో తదనుబంధి భావజగత్తునం దున్నది. మీ
 రీదుంపలను మోసికొని వచ్చుచుండిరనగా నా భావజగత్తులో
 నుండిరని యర్థము. ఆ భావజగత్తు మిమ్మాశ్రయించి యున్నది.
 అప్పుడు మీ సర్వమైన యూహ ప్రపంచకము తద్భావ
 సంబంధిగా నుండును. అప్పుడు మీకు వచ్చిన యూహలు
 నాకుఁ జెప్పినచో నా యూహలలో నేది చేసినచో నీదుంప
 లను మద్భావానుకూలముగాఁ బరిణమింపఁ జేయఁ గలుగు
 దునో నాకు స్ఫురణ కలుగవచ్చును. అందుకని చెప్పు
 మంటి” ననెను. వారు తమకు తమకు నప్పుడు తోచిన
 యూహలు, ననుకొనిన మాటలు జ్ఞాపకము చేసికొని
 యొక్కటి నదలకుండఁ జెప్పిరి. చెప్పుచుండఁగా నేచు
 కుక్కలను గూర్చి వారనుకొన్న మాటలు పరాశరశాస్త్రి
 వినుచున్నవేళ నాయన కనుబొమలు సన్నగా, కదలిన
 సంగతి వారిలో వామనుఁ డొక్కఁడే గ్రహించెను. తరు
 వాతఁ బరాశరశాస్త్రి వారినిఁ బంపించెను. వారిని వెళ్ళు
 మనఁగాఁ దక్కిన మువ్వరును వెళ్ళిరి. వామనుఁడు శిశు
 లేడు. పరాశరశాస్త్రి నీవేల పోలేదనెను. వామనుఁ డిట్లనెను.
 “స్వామీ! అట్టికుక్క యెచ్చట నున్నదో నాకుఁ దెలియును.
 అది మీకు చెప్పి వెళ్లవలయునని యుంటి ననెను. పరాశర

శాస్త్రి “దానినిఁ దీసికొని రాగలవా? ఆ కుక్క వయస్సెంత? అది యచ్చముగా రేచుకుక్కకు పుట్టినదా? రేచుకుక్కకు పుట్టినదానికి పుట్టినదా? ఈ సంగతులన్నియు నీకుఁ దెలియునా” యనఁగా వామనుఁడు రేపు ప్రొద్దుటికిఁ దమ కన్నియు మనవిచేయుదుననియు, నది యచ్చముగా రేచు కుక్కకే పుట్టినచో, దాని కేడాది దాటనిచో, నేను దానిని వెంటనే తీసికొని వచ్చెదననియు, నని “స్వామీ! తమరు నిష్ఠాపరులైన బ్రాహ్మణులు, దాని నెచ్చటఁ గట్టివేసెదరు? కట్టివేయకపోయినచో దానివలన నాపద గలుగును.” అనఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి “వామనుఁడా! నీవు గొప్ప యూహశాలివి. ఇప్పుడే చెప్పుచున్నాను. ఆ కుక్క విషయములో నీవును నేనును గలసి ప్రవర్తించవలయును. దానిని నీవు రక్షించు చుండవలయును. పోయి తీసికొనిరమ్ము” అనఁగా వామనుఁడు “క్షమించవలయును. మన మిద్దఱియు దానియం దేకభావులము గనుక సమానమైన బాధ్యత కలవారము కాఁబోవుచున్నాము గనుక నాకీ విషయమును తమరు చెప్పవలయును. ఈ దుంప లకు నా కుక్కకు సంబంధమేమి?” అని యడుగఁగాఁ బరాశర శాస్త్రి నీకుఁ దెలియకుండ నది జరుగదు. ఆ కుక్క సాక్షాత్తుగా రేచుకుక్కకే పుట్టినచో దానివయస్సేడాది దాటనిచోఁ దీసికొని రమ్మని పంపెను. వామనుఁడు ఎడలిపోయెను. మరు నాటి ప్రొద్దుటికి కుక్కను తెచ్చెను. పరాశరశాస్త్రి తన యింటికి సంబంధము లేకుండఁ బ్రహరీలోపల విడిగాఁ దాను జపము చేసికొను గదికి పూర్వము పంచాది లేదు. కుక్క వచ్చెడు నప్పటికి నా గదిప్రక్క వసారా దింపించుటయు

దానికి చుట్టును గోడ పెట్టించుటయు లోపల దృఢమైన కట్టు
కొయ్య పాతుటయు, ఆ కుక్క నీళ్ళు త్రావుట కొక
తొట్టెయు, పండుకొనుటకు మెత్తని గడ్డి పరపును, మెడకొక
గొలుసును సర్వమును సిద్ధము చేసియుంచెను. కుక్క వచ్చి
సంతటనే తానొక బెల్లపుగడ్డ తీసికొని కుక్కముందు వేసెను.
అది తినలేదు. వామనునితోఁ దినుమని చెప్పమనెను. వామ
నుఁడు చెప్పెను. అది తినెను. శాస్త్రి దానిని దీసికొనిపోయి
దానిగదిలో దాని నుంచెను. ఇద్దఱును దానివద్దఁ గూర్చుండి
ఏదో యేదో మాటాడుకొనిరి. తన యజమానులు వీరిద్దఱు
నని కుక్క గ్రహించెను. దానికి విశ్వాసము కలిగెను. వామ
నుని కంటఁగూడ శాస్త్రిగారే తన యజమానియని నాల్గు
దినములు శాస్త్రియే దాని కన్నపానాదులు జరుపుటచేత
పూర్తిగా గ్రహించెను. శాస్త్రి దానిని బట్టుకొనుటయు
నోరు తెరచుటయు దాని నొడిలోఁ బండుకొనఁబెట్టికొనుటయు
నిట్టి యాటలచేత దానికి విశ్వాసము పూర్తిగా కలిపించెను.
ఇరువది దుంపల ధూమము దాని నాసా రంధ్రములలోని
కెక్కించుట యెట్లో శాస్త్రి పూర్వము చూచెనుగదా!
ఈకుక్క నిదురపోవలయును. మేల్కొని యున్నప్పు డాధూమము
నిది గ్రహించునా? ప్రయత్నము చేసెను. తొలుత నది స్వీక
రించునట్లు కనిపించలేదు కాని తరువాత పందొమ్మిది దుంపల
ధూమమును ముకుగోళ్యతో నోటితో పానముఁ జేసెను.
శాస్త్రి మిగిలిన దుంపయొక్క ధూమము వేతొకచోట వీధి
లోని యొక కుక్కనుఁ దెచ్చి దానిచేఁ బీల్చించెను. మఱు
నాఁడు వీధిలోని పది కుక్కల నొకచోట ప్రోగుచేసి వానిలో

నీ యేకకావ్య ఘామపానము చేయించిన కుక్కను వానిలో వదలిపెట్టెను. ఈ రేచుకుక్కను మెడ గొలుసుతో వీధిలోనికిఁ దీసికొనిపోయి వదలిపెట్టెను. ఈ కుక్కయొక్క గంతున నన్నికుక్కలలోనున్న యా కుక్కనే యేటి దాని మెడ కసి క్కిన కొటికి దాని నెత్తురు పీల్చెను. వెను తిరిగి వచ్చెను. శాస్త్రి “వామనా! నే ననుకొన్నట్లు జరిగినది. దుంపలు వృథా కాలేదు. వాడి చుట్టుపట్లకు రాలేడు. కాని రెండు స్థలములను రక్షించవలయునోయీ! అని చాల దుర్ఘటమైన ప్రయత్నము. ఏమగునో తెలియదు. ఈ కుక్కను నే నింకను స్వాధీనము చేసికొనవలయును. దీనికి నెత్తురు పీల్చుటయం దమిత వాంఛ. ఆ వాంఛకు తిరుగులేదు. ఆ వాంఛ తాను తీర్చికొనఁ గలిగిన ప్రదేశమునుండి దానిని మళ్ళించుట యసాధ్యము. అట్టి రక్తము గలిగిన రెండు ప్రదేశములయందు దీని కీవాంఛ గలుగకుండ, గలిగినయెడల నిది వైముఖ్యము భజించునట్లు చేయవలయును. పరమేశ్వర నిర్మితమైన యీ లోకములోని పరిస్థితులు వానియంతట నవి యచ్చముగా దోషరహితముగా నుండవు. సర్వథా నిరపాయములుగా నుండవు. సూర్యదేవుఁ డున్నాఁడుగదా! ఆయన వెంట ఛాయ యున్నది. నా కప్పుడప్పుడు నవ్వు వచ్చును. బ్రహ్మ యెట్టివాఁడో సూర్యుఁ డట్టివాఁడు. తననుండి సముద్భవించిన సరస్వతిని బ్రహ్మ పెండ్లాడెను. తననుండి సముద్భవించిన ఛాయాదేవిని సూర్యుఁడు పెండ్లాడెను. ఇది పెండ్లియాడుట కాదు. వారు భార్యాభర్తలుగా నొక్కసారిగా కలసి సముద్భవించుట. శివపార్వతుల సంబంధముకంటె నీ సంబంధము

మివుల విశిష్టమైనది. శివుఁడు పార్వతి నంగీకరించిగాఁడు. ఆమె తపస్సు చేసినది. వారి యిద్దఱి సంయోగము తపో లోకములందు జరిగినది. ఆ తపోమయమైన వివాహము సృష్టికి సంబంధము లేనిది. ఆ లక్షణము కొంత యున్నను సరస్వతీ విరించులయు, ఛాయాసూర్యులయు సంబంధము దానికంటె విలక్షణమైనది. వీరి సంబంధముయొక్క లక్షణము సృష్టియందున్న భావములయం దభివ్యూహించి, నీ వేభావము నైనఁ దీసికొని చూడుము, ఆ భావము సూర్యునివలెఁ బ్రకాశించు చున్నచో దానివెనుక ఛాయ కనుపించును. ఆభావము బ్రహ్మవలెఁ బరమవైదికముగా నున్నచో తాకికముగా వాగ్రూపముగా నుండును. వాగ్రూపముగా నుండునన్నచో వాక్కునకు వేదశాస్త్ర పురాణములు మాత్రమే నివాస స్థానములు కావు. బహుధా వ్యభిచరించుచున్న సర్వతాకిక వాక్కు కూడ స్థానమే. ఏతద్దోషము నిత్య సన్నిహితమై నర్తించుచున్న వాడేవి బ్రహ్మతో నున్నది. అనఁగా నేమియో తెలియునా? సర్వనాస్తికులు, సర్వ దుర్జనులు, సర్వకుటిలురు, బ్రహ్మహత్యాపాతకులు నందఱకును, వాగ్విలసన మున్నది. ఈ వాగ్విలసనము జీవునినుండి సముద్గారముఁ గాంచుచున్నది. ఆ జీవుఁడు దుష్ట సంస్కృతియాసంపుటి. ఆ సర్వసంస్కారము లను క్రియా రూపముగా పరిణమింపఁ జేయుటకుఁ జాలిన తెలివి జ్ఞానము. వెనుకనున్న బ్రహ్మపదార్థముయొక్క కాంతిచేత నీ జీవసంపుటి ప్రకాశించుటచేత ప్రతిబింబించుటచేతఁ గలుగుచున్నది. చూచితివా! బ్రహ్మకు సరస్వతి భార్య యగుటలోని దోషము, సూర్యునకు ఛాయాదేవి భార్య

యగుటలోని దోషము. అనఁగా నీ సృష్టిగుణదోష సంకర
మైనదని యర్థము."

౧౯

గిరివజ్రపురమున రాజసౌధములో రహస్యమందిరమున
నొకనాటి మలుసంజవేళ వృద్ధరాజు నందివర్ధనుడును, రాజ
స్థానీ యురాలు వేదమరీచియు, వృద్ధమంత్రి మయూరశర్మయు,
నజాతశత్రుఁడును పేరుగల యొక రాజకుమారుఁడును కూర్చుం
డిరి. అందఱును తలలు వాల్చి కూర్చుండిరి. అంతకు మున్నే
యే రహస్యాలోచనమో జరిగినట్లు వారి యునికివలనఁ దెలియు
చున్నది. అజాతశత్రుఁడు మాళవ రాజకుమారుఁడు. రాజ
వంశీయుఁడు కాఁడు. సుక్షత్రియ వంశీయుఁడు. అతని వయసు
ముప్పదియేండ్లు. అతఁడు పదియేండ్లక్రింద మగధరాజనంశపు
కొలుపుతో చేరెను. అతని తలిదండ్రులు చిన్నప్పుడే చని
పోయిరి. పినతండ్రులు, పెదతండ్రులు, లేరు. జ్ఞాతు లతని సిరి
సంపదలను కై వసముఁ జేసికొని యితనిని దేశమునుండి వెడలఁ
గొట్టిరి. ఇరువదియేండ్ల క్షత్రియకుమారుఁడు ఖడ్గసహాయుడై
దేశము వెడలినచ్చెను. అతని తాత తండ్రులు గొప్ప రాజ్ఞో
ద్యోగములలో నుండినవారు. అతనిని వెడల నడచిన రాజ
బంధువులు రాజాశ్రయమునుఁ బలుకుబడియుఁ గలవారు.
అతఁడు సామాన్యోద్యోగములలోఁ దన దేశమున నుండ
వచ్చును. కాని అంత గొప్ప యింటఁబుట్టి తాను సామాన్య

రాజసేవకునివలెనో సామాన్య రాజభటునివలెనో యుండుటకు మనసొప్పుకొనక తనతండ్రి యదివఱకు వాడుచున్న వృద్ధాశ్వముపై తనచేతిలోని పడుచుకత్తితో బయలుదేరినచ్చెను. అనాఁడు సర్వవీరులు తమ బాహుసరాక్రమమును వెల్లడించి గొప్ప పదవులకు గొప్పస్థితికి రానెంచినవారు. మగధ సామ్రాజ్యము తమ యాశలకు దోహదప్రాయమని వీరుల కారాజ్య మొరిపిడి రాయయని గిరివజ్రపురము చేరుచుండిరి. ఈతఁడట్లే చేరెను. మయూరశర్మ దర్శనముచేసెను. మంత్రి రాజదర్శనము చేయించెను. కుఱ్ఱవాఁడు, స్ఫురద్రూపి, నెడద తొమ్మువాఁడు, కన్నుల తళతళ గలవాఁడు, మృదుమందహాసము కలవాఁడు, వినయవంతుఁడు నుత్తమకుల సంజాతుఁడు, నిరాశ్రయుఁడు, నైన యాయజాతశత్రువును వృద్ధరాజు మాచి సంతోషించెను. తన కొలువులో నుంచికొనెను. తన శరీర రక్షణకు నియోగించెను. ఎవరి మీఁద నందివర్ధనుఁడు సర్వాశలు పెట్టికొని బ్రదుకుచుండెనో ఆ యేకైక దుహిత వేదమరీచి యెన్ని వార్తలు పంపినను వారణాసీ నగరముననుండి రాకపోవుటచే రాజు మనస్సు ముఖితమై యామె స్థానమును సమాక్రమించు వ్యక్తి లేక యాయజాతశత్రుఁ డాస్థానమును పూరించుటచేత నతఁడే కుమారుఁ డన్నట్లు మనసులో ననురాగమును నిడలఁ గ్రక్కుచుండెను. అ య్యజాతశత్రునకు రాజ్యముయొక్క సర్వ పాలన విషయములు సువ్యక్తము లగుచుండెను. అతఁడును మయూరశర్మయొక్క వాత్సల్యమునకు పాత్రుఁడై రాజునకుఁ గుడిబుజమై రాజ్యమునందు వేదమరీచి వచ్చినను సర్వాధి

కార మజాతశత్రుఁడే కొనసాగించునన్నంత ప్రజలయొక్క
యభిప్రాయములకు స్థానభూతుఁడై యుండెను. ప్రజలలో
నెప్పుడు నిరుతేగలవా రుందురు. కొందఱ జాతశత్రుని యీ
స్థితికి సంతసించెడివారు. మఱికొందఱతఁ డెవఁడో యాకాసి
పోకాసివాఁడు వానికిని రాజ్యమునకు సంబంధమేమి ? యను
కొనెడివారు. కోటలోని యతని ప్రవర్తన యతఁడే సర్వాధి
కారిగా నుండును. అతని యీ నడక సంగీకరించనివారు మంత్రు
లలో సేనాపతులలో మహోద్యోగులలో సగానికి సగముకలరు.
పోయి వేదమరీచిని తెచ్చినదివారే. వేదమరీచి గిరిప్రజపురము
నకు వచ్చి సుమారు రెండు మాసములైనది. ఆమెకుఁబట్టాభి
షేకముఁ జేయవలయుననియు యువరాజస్థాన మామె యాక్ర
మించవలె ననియు నందివర్ధనుని తరువాత యామెయే తమకు
రాణి కావలయుననియు నా పక్షమువారి యాశ. వారినాదన.
వారి ప్రయత్నము. రెండవపక్షమువారు వేదమరీచి స్త్రీకనుక
నామె రాజస్థానీయురాలు కాకూడదనియు, నామె యువతి
యగుటచేత నామె పెండ్లియాడవలయును. ఆమె కడుపునఁ
బుట్టిన మగశిశువు రాజ్యాధికారి కావలయుననియు, నీమధ్య
కాలమున నామె మంత్రులసాయముతో రాజ్యవ్యవహారములు
చూడవచ్చుననియు, నామెయే రాజుగా వ్యవహరించవలసిన
యనసరములేదనియు, నామె వృద్ధురాలైనచోఁ రాజ్యము
నరాజక మైనచో నప్పు డామె రాజవలెఁ బ్రవర్తించినచోఁ
బ్రవర్తించవచ్చును. ఇపు డంత యవసరములేదు. ఆమె
యిరువదియేండ్ల బాలిక. వృద్ధరాజుఁ బ్రతికియే యున్నాఁడు.
ఆయన చాటుననుండి రాజకీయ వ్యవహారములు నేర్చి

కొనవచ్చును. కొన్నాళ్ళ కాలముకు సర్వమును విశద
 మగును. తగిన యువకునిఁ బెండ్లాడినచో మగ సంతానము
 గలిగినచో నతనిపక్షమున తాను రాజ్యము చేయుచుండ
 వచ్చుననియు, వారు వాడితురు. అందఱు నంగీకరించక
 పోయినను కొందఱుమాత్ర మజాతశత్రుఁడు వేదమరీచికి
 యోగ్యుఁడైన భర్తగా నుండుననియు నతఁడు సర్వరాజ కార్య
 దక్షుఁడగుటచేత మగధరాజ్య సర్వరాజకీయ విషయ పరిజ్ఞాత
 యగుటచేత, సుశీలుఁ డగుటచేత, మృదుప్రకృతి యగుటచేత,
 ననన్యాశ్రయుఁ డగుటచేత నతఁడు వేదమరీచికి భర్త యగు
 టయే యెంతయో సమంజసమనియు తలంచుచుండిరి. వేద
 మరీచి యిరువదియేండ్ల స్త్రీ - బాల కాదు. ఆమె నెవ్వరికో
 యిచ్చి పెండ్లిచేయుట సుకరముకాదు. ఆమె జాతశత్రుని
 యందు ప్రేమకలిగి వర్తించుటకు వారి యిరువురినడుమ ప్రేమ
 సమావిర్భవించుటకు రెండు నెల లేమిచాలును ? వేదమరీచి
 గిరినటపురము వచ్చెడువఱకు నామె కజాతశత్రుఁడని యొకఁ
 డున్నాఁడని తెలియదు. అతఁడు తన తండ్రికి కుడిబుజముగా
 నుండెననియుఁ దాను వెళ్ళిన తరువాత తన తండ్రియొక్క
 రక్షణయందు తన తండ్రికిఁ జేయవలయు సాహాయ్యము
 నందుఁ దనకు మించిన పరిజ్ఞానముగల పరిచయముగల, చనవు
 గల యొక వ్యక్తి తన ప్రతిస్పర్ధివంటి వాఁడచ్చట యుండె
 ననియు నామెకుఁ దెలియనే తెలియదు. ఆమె వెళ్ళిన
 మొదటి దినముననే నితనినిఁ జూచి యాశ్చర్యపడెను. రక్త
 సంబంధము లేనివాఁడు, గొప్ప రాజవంశమునకు చెందని
 వాఁడు, యువకుఁ డొకఁడు మగధ సామ్రాజ్య చక్రవర్తివద్ద

తద్వంశజుడైన సమీపబంధువుకంటె నెక్కువ పరిచితితో
 స్వాతంత్ర్యముతో మెలగుట తత్పరిచయ స్వాతంత్ర్యములు
 సహజముగా వెలయించఁదగిన మతియొక వ్యక్తికి కంటగిం
 పుగా నుండదనుటకు వీలులేదు. అట్టి భావములు వేదమరీచికి
 కలిగెను. కాని యజాతశ్రతువు సరమ సుకుమారములైన
 మనోభావములయొక్క పరిజ్ఞానము కలవాఁడు. తన యునికిఁ
 వేదమరీచికి నసూయా జనకముగా కించితోప హేతువుగా
 నుండవచ్చునని యతనికిఁ దెలియును. తొలినాళ్ళలోఁ దాను
 రాజు పిలిచినఁగాని వెళ్ళెడువాడు కాఁడు. వేదమరీచి
 యనుష్ఠి యిచ్చినఁగాని రాజకార్యములఁ బరామర్శచేసెడి
 వాఁడుకాఁడు. ఆమెయే రాణియైనట్లు తాను భృత్యుడైనట్లుఁ
 బ్రవర్తించెడివాఁడు. కాని యతని మనస్సులో నతిఁ డీరాజ్యము
 యొక్క సర్వవిషయ పరిజ్ఞాతయనియు, రాజునకు విశ్వాస
 పాత్రుఁడనియు, మంత్రికి వాలభ్యస్థానమనియు, నతనికిఁ దెలి
 యును. వేదమరీచి క్రొత్తది. ఆమె కేమియునుఁ దెలియదు.
 సర్వవిషయములకు దనపై నాధారపడి యుండవలయును. ఆ
 యహంకారము మనుష్యుడైన వానికి నెంత తొలఁగించు
 కొందమన్నను సాధ్యమైనదికాదు. అన్నిటికంటె మానవుని
 యొక్క యాశ చాల విపరీతమైనది. సహజముగా నాశ యను
 నని యిచ్చటఁ బ్రవర్తించవచ్చును. ఇచ్చటఁ బ్రవర్తించ
 గాదన్న వివక్ష లేకుండ మానవజాతియొక్క హృదయాంత
 రాశిములయందు నెఱుకొనియుండు వస్తువు. యజ్ఞయాగాది
 క్రతువులు చేయుటవలననో, మహాకీర్తిమంతుఁ డగుటవల
 ననో యుద్ధమునం దప్రతిహతశౌర్యుడై మగఁగించుటవలననో

యే రంభా సంభోగము కలుగునో తద్రంభా సంభోగమును
 నీచుఁడు దుర్బుద్ధికుటిలుఁడు ననామకుఁడైనవాఁడు కూక
 వాంఛించును. పరమ సౌందర్యవతియైన యొక రాచకూతుర
 యధమునుండి యనరోహించుచుండును. తెరతొలగి యామె
 నిమేషకాలము పరిదృశ్యమానా కృతి యగును. వీధి నూడ్చు
 వాఁడు దన్నిమేషమున నామెవంక జూడకుండ నుండలేడు.
 ఇది స్త్రీపురుష సంబంధమైన పిపీలికాది బ్రహ్మపర్యంత వాభి
 వ్యాప్తమైయున్న లైంగిక దుర్భావనా విలసనము. అట్టి సిద్ధిలో
 నజాతశత్రుఁడు దాను సుక్షత్రియ వంశజాతుఁడై పదియేండ్లు
 రాజునకు నండగానుండి వ్యావహారికముగా నచటి సర్వ విష
 యములయందు తాను లేకుండ నవి కొనసాగుటకు సాధ్యము
 కాని పరిస్థితులలో నొక స్థితి యేర్పరచికొనియుండి తాను
 రాజవంశమునకుఁ జెందకపోయిననుఁ జెందిన వానివలె వ్యవ
 హరించుచు తన యచ్చటనున్న స్థితిచేత తక్కిన సర్వ విషయ
 ములు లేకున్నను సంపాదితములై భాసించుచున్నట్లుగా నుండి
 వివాహయోగ్య వయస్కు, సౌందర్యవతి, రాజకీయవిషయ సరి
 జ్ఞానహీనురాలు, జన్మతోమాత్ర రాజ్యాధికార యోగ్యభూమి
 యైన బాలిక, యువతి, వచ్చినచో నామె యందతిగిరి
 గోర్కి యుండదని యెట్లు చెప్పనగును? ఉన్న పరిస్థితు
 లన్నియు వారిద్దరికి సమాగమము కలుగుటకు భగవంతుఁ
 డుద్దేశించినట్లే యేర్పడ్డవా యన్నట్లుండెను. తాను వీరుఁడు.
 యునకుఁడు. సర్వకార్యదక్షుఁడు. తన్ను మించి యోగ్యుఁడైన
 వగుఁడు వేదమరీచి కెట్లు దొరుకును? అతఁడిన్నాళ్లు వేదమ
 రీచి పేరు విన్నవాఁడేగాని యామెను జూచినవాఁడు కాఁడు.

స్త్రీభావము చమత్కారముగా నుండును. సర్వస్త్రీలును పరమ సౌందర్యవతు లనియే యువకులు భావించుదురు. తద్దర్శనా నంతరమున నెంతయోయనుకొన్నది యింతయు కాకపోవుట సంభవించును. అప్పుడు మనస్సు పెడమఱును గాని తత్పర్యంతము ప్రతీక్షా సుకుమారముగానే యుండును. వేదమరీచి విషయమునందు తాదృక్ప్రతీక్షా సౌకుమార్యము రహస్యముగా దాచికొనియున్న యజాత శత్రునిదృష్టికి వేద మరీచి పరమసౌందర్యవతిగా భాసించెను. ఆమెసౌందర్యవతి కాదు. అతనికిఁ దెలివివచ్చినప్పటినుండియు తన దేశమునుఁ బరిత్యజించిపోవువఱకు జ్ఞాతులతోడి విరోధము. మహాధికారుల ద్వారములచుట్టు తిరుగుటయు, దన బ్రతుకెల్లు పెడలునని విచారించుటలు శత్రుమధ్యమున నుండుటచేత ధనుర్విద్యా ఖడ్గవిద్యాభ్యసనమును, రాజనీతినిఁ గూర్చి చదివికొనుటయు, మొదలైన వానితోడనే. స్త్రీలు, యువతులు సంగీతము, సుకుమారవిద్యలు యువతులతోడి విలాసములు తదనుకూల మధుర ప్రసంగములు మొదలైనవాని పరిజ్ఞానమే యతనికి లేదు. ఇచ్చటికి వచ్చినతరువాతకూడ నట్టి ప్రసక్తియేలేదు. పరిచారికలను మహానగరమునం దితరస్త్రీలనుఁ జూచుచునే యుండెను గాని వారి సౌందర్య విచారణ తా నెప్పుడు చేయ లేదు. వచ్చినప్పటినుండియు వేదమరీచిమాట వినుచునే యుండెను. ఆమె వచ్చినతరువాత తన స్థితి యేమగునో యనుకొనుచుండెను. నడుమ నడుమ నిరాశుఁ డగుచుండెను. తదా, తదా పునః పునరుదితాశుఁడు గూడ నగుచుండెను. ఏండ్లు గడచినకొలది తా నచట పాతుకొన్నకొలది నా

యాశకు దార్ధ్యము సమకూరుచుండెను. వేదమరీచిని తాను ప్రేమించుచున్నానని యెనరితో చెప్పవలయును? తానచ్చట నుండుట యిష్టములేని ప్రజలు గిరివజ్రపురమున నున్నారని యతనికిఁ దెలియును. తన యజమానుడైన నందినర్థనునితో నాకు వేదమరీచి నిచ్చి పెట్టిచేయుడు, మీ రాజ్యము నాకు దక్కును. నా కిమ్మని యడుగునా? భృత్యుఁడు యజమాను నిట్లుడుగనచ్చునా? ఆ భృత్యుఁ డెంతఁ విశ్వాసపాత్రుఁ డైనను వానితో నెంత యవసరమున్నను వాఁడు మఱునిముస మున ఛిన్న శిరస్కుఁ డగును. మయూరశర్మతోఁ జెప్పునా? ఏదో పైకి రాతగిన పిల్లవాఁడన్న జాలి యా మహామంత్ర కున్నమాట నిజమే. క్షీరకుంభము నొక్కసారి విషకుంభ మునుఁ జేసికొన్నట్లే తన ప్రేమ వేదమరీచితోఁ జెప్పవల యునా? ఆమె వయసులోనున్నస్త్రీ. ఆమె మన స్సిదివఱకే యే రాజకుమారునియందు లగ్నమైయున్నదో తెలియదు. తా నీమగధసామ్రాజ్యమున కుత్తరాధికారిణి. ఆమె వివా హము చేసికొనకుండ జీవితమంతయు వెడలఁబుచ్చవలయు ననుకొనుచున్నదేమో! తా నెవఁడు? తన కోర్కి యేమి? ఇట్టి స్థితిలో నజాతశత్రుఁ డుండెను.

ఇట్లుండఁగా రాజ్యమునందలి పెద్దలందఱు వేదమరీచి వివాహము చేసికొన వలయుననియు తత్సంతానమునకు రాజ్యార్హత కలుగుననియు భావింప నారంభించిరి. ఈ రెండు నెలలలో నా యభిప్రాయము బలీసి బలిసి మయూరశర్మతో వృద్ధక్షత్రియ వంశీయులు నున్న తాధికారులు నిశ్చరవంతులు గౌరవనీయులై న కొందఱు పౌరులు మాఁకిమాటికి విన్నవించుట

చేత మహామంత్రి రాజుతో మనవిచేయుటచేత రాజు తన కూతు నడుగకుండఁ దా నేమియు నా సందర్భమున ముందడుగు వేయ లేనని చెప్పి యానాటి సాయంకాలమునఁదానును మయూరశర్మయు వేదమరీచికో నీ విషయము మాటాడ నలయునని నిర్ణయించికొని యీ రహస్యాలోచనా మందిరమున సమావిష్టులైరి. అచట నజాతశత్రుఁ డుండనలయునా యుండకూడదా యన్న ప్రశ్నయు తొలుత సముద్భవించినది. రాజునకు మయూరశర్మకు నిద్దఱకు సత్నియం దభిమానము కలదు. కావున నతఁడెంచుమించుగా రాజవంశీయుఁడన్నట్లే ప్రవర్తించుటచేత నామె యభిప్రాయము చెప్పుటలో నజాతశత్రువుయొక్క యచ్చటియునికి పెద్ద భాధాకరము. కాదని యెంచి యాతనినిఁ గూడ నచ్చట నుండనిచ్చిరి. అతఁడు నచ్చట నుండుట మిక్కిలి వాంఛించినవాఁడు. తన యిన్నాళ్ళ కోరికకు వేదమరీచి మాటలలో నేదైన కొంత యాశపడుట కానుకూల్యముండునేమో యన్న తహతహయే యతని మనస్సు నావరించియున్నది. ఆమె వివాహమున కంగీకరించును. ఏ రాజకుమారునైనఁ దెచ్చి చేయుదురా? ఒక వేళ రాజే వేదమరీచి యజాతశత్రుని నేల చేసికొనరాదను నేమో! ప్రసంగములేదో యొక మార్గమునుబట్టి తన మీఁదకు మఱలునేమో! రాజును మంత్రియు నిద్దఱు తన కనుకూలురే. ఈ యానుకూల్యమునుబట్టి వేదమరీచియు నంగీకరించవచ్చును. అంగీకరించినచో సర్వమును సులభమగును. ఎవఁడో రాజకుమారునకు నీమె నిచ్చినచో వాఁడు నచ్చి వీరియింట నిల్లరికముండఁడుకదా! ఆమె సర్వథా యిచటనే యుండుట పొసఁ

గదుగదా ! భర్తనద్దకు పోవుచుండవలయును - వచ్చుచుండవలయును. అతనికీమె యందుఁ గలిగిన సంతానము మగధ రాజ్యమును పాలించవలయును. అతని స్వంత రాజ్యమునకు నధికారులెవరు ? అతఁడు వేటే వివాహము చేసికొని యా సంబంధమునకుఁ గలిగిన సంతానమును తనస్వంత రాజ్యమునకు రాజుగా నుంచవలయునా ? ఇచ్చటనే యుండిపోయెడివాఁడు, తనకు వేటే రాజ్యము లేనివాఁడు, వీరుఁడు, సుక్రత్రియుఁడైన వాఁడు వేదమరీచినిఁ బెండ్లియాడినచో సమన్యా పరిష్కార మును కాని మఱియొక విధముగాఁ గాదు. ఈ పరిస్థితులలోఁ దనకంటె యోగ్యత కలవాఁడు మఱియొకఁడు లేఁడు. ఈ దృష్టితో నజాతశత్రుఁ డచ్చటికిఁ వెళ్లెను. వేదమరీచియొక్క వివాహ ప్రస్తావన రాజు చేసెను. వేదమరీచి తాను వివాహ మాడ ననెను. ఆడకున్నచో నెట్లు ? నీవున్నన్ని నాళ్ళు రాజ్యమును పాలింతువు, నీ తరువాత రాజ్యమేమి కావలయును ? అని తండ్రియనెను. ఆమె దానికి సమాధానము చెప్పలేదు. తండ్రియు మంత్రియు వివాహమున కభిముఖురాలవుకమ్మని యొంతయో బలవంతపెట్టిరి. ఆమె యేడ్చుచుఁ గూర్చుండెను. వారికర్థము కాలేదు. ఈ సన్నివేశము చిత్రశిఖండి వచ్చి నెడలిపోయిన మఱునాఁడు జరిగినది. తత్పూర్వమైనచో మఱికొన్నాళ్ళకైనచో నేమి జరిగెడిదో తెలియదు. ఆనాఁడు జరుగుటచేత నామె యేడ్వ నారంభించుటయు నామె దుఃఖ కారణము తెలియక తండ్రి లాలించుటయు బలిమూలుటయు మొదలైనవిన్నియో జరిగెను. ఆమెకుఁ దండ్రి లాలన యెట్టిదో తెలియదు. ఈ నెలనాళ్ళనుండి తన తండ్రియొక్క లాలన

యామె నేమి చేసినదనఁగాఁ దన తల్లియే బ్రదికియున్నచో
 నామె తన్నెంత ప్రేమించి యుండెడిదో ఇంచుమించుగా పదు
 నేను సంవత్సరములుగా నిట్టి తండ్రియొక్క ప్రేమ వాత్సల్య
 ముల ననుభవించలేని దుర్దశయందు తా నుంటి ననిపించెను.
 తాను మంచముపైనుండి నిదుర లేచినదా లేవలేదా యన్న
 విషయము ప్రతిదినము తండ్రివచ్చి కనుగొనుచుండెను. తల్లి
 కాల్యకృత్యములను నిర్వహించినదా, స్నానాదులైనవా, ఆమె
 కదికావలయు నిదికావలయును, ప్రతిక్షణము తాను తండ్రికిఁ
 గనిపించు చుండవలయును. తాను నడచుటయు, నవ్వుటయు
 తాను మాటాడుటయు సర్వము తన తండ్రికి పరమ
 వాత్సల్య సంజనకములైన విషయములుగా నుండెను.
 తాను ప్రక్క లేకుండ తండ్రి భోజనము చేయఁడు. తాను
 వచ్చుట యాలస్యమైనచో నన్నము ముట్టుకొనకుండ కూర్చుం
 డును. ఆ తండ్రియొక్క ప్రేమకు మొదలు తుదయని కనిపిం
 చుట లేదు. తా నిరుపదియేండ్ల యువతి. తండ్రి తనను
 కౌగిలించుకొనును ముద్దాడును. తొడమీఁద కూర్చుండఁ
 బెట్టుకొనును. తాను రాజకార్యముమీఁద నెచ్చటికో పది
 యడుగులు పోవలసినచో “తల్లీ! పెళ్ళిరానా!” యని యడు
 గును. ఈ రెండు నెలలలో తన యొడలినిండ రత్నాభరణ
 ములను నింపెను. ఇరువదియేండ్లు పెట్టెలోఁ బెట్టి పూజించు
 చున్న చీరలు నగలు తనకు వశపఱచెను. ఆ చీరలు నగలు
 వానియొక్క సర్వ వృత్తాంతము తండ్రికిఁ గంఠపాఠముగా
 నుండెను. ఒక వంద చీర లున్నవి. ఏచీర యేరంగో, ఏచీర
 యంచెట్టిదో, ఏచీరకు రత్నములు కుట్టియున్ననో, ఆ రత్న

మాలు కుట్టినపని మయూరమువలె నున్నదో, శుకమువలె
 నున్నదో? రాజహంసవలె నున్నదో, యంచు సర్వాకృతిగా
 నున్నదో, లతాకృతిగా నున్నదో యాచునకు నధ్యయన పరు
 నకు వేదములలోని పనస లెంత జ్ఞాపకమో యంత జ్ఞాపకము.
 నగలనుగూర్చి యంతే. తానొక చీర ధరించును. తానొక
 నగన్ను బెట్టికొనును. ఇది కాదమ్మా అది యనును.
 దానిని వర్ణించును. ఆనాటి వారము చెప్పి యావారమానందు
 నా నగయే ధరింపవలయునని, యా చీరయే ధరింపవలయునని,
 తన తల్లి యట్లే ధరించుచుండెడిదని యిరువదియేండ్ల నురువాత
 నీనాఁడు తన తల్లి నానాఁడు తన తండ్రి యెంతగాఁ బ్రేమిం
 చెనో, యెంతగా నామెయే లోకమని బ్రదికెనో, తరువాతి
 తన బ్రదు కెంత తత్రేయ సంబంధ భావనా సరిమార్థ భూత
 ముగాఁ బ్రదుకుచున్నాఁడో వేదమరీచికి నీ సర్వభావములు
 నా తండ్రి ప్రేమయు కంఠదఘ్నములు, పుష్కలీంతలు, తల
 మునకలు నగుచుండెను. ఆ తండ్రిని తాను ప్రేమించుటయని
 యొక భావ మున్నదా! ప్రేమించుటయన్న యొక కార్యము
 జరుగుచున్నదా! ఆ తండ్రియే తానైనట్లుండెను. ఆయ
 నతో నిది చెప్పనచ్చును నిది చెప్పరాదన్నట్లు లేదు. అతఁడే
 తాను, తానే యతఁడుగా నున్నది. ఆయన తన్నీపని చేయు
 మని బతిమాలనలసిన యనసరమున్నదా? అతనిని బతిమా
 లుట వఱకు తీసికొని రాగలదా? అతఁడే బతిమాలినచోఁ
 దనస్థితి యెట్టిది? ఆయన చేత బతిమాలించుకొనుట యొక
 దోషమో కాదో తెలియదు గాని యట్లు జరుగుట తానోర్చి
 కొనలేదు ఓర్చికొనుట యన్నమాట కిచ్చట నథముపేటు.

ఒక యితరమైన శక్తి తనమీఁదకు వచ్చి వాలినపుడు దానిని సహించుట పే రోర్చికొనుట. ఇచ్చట తానొక వ్యక్తి. తండ్రి వేరొక వ్యక్తి. ఆయన తన్ను బలిమాలించున్నాఁడు. ఇట్టి పరిస్థితియే లేదు. ఆయన యడుగుటయు తాను చెప్పుటయు. అడుగుకుండనే చెప్పవలయును. చెప్పనలయుటకాదు. చెప్పును. ఇట్టి స్థితి యుండఁగా వేదమరీచి మనస్సులోఁ దనతండ్రికికాని, తన తండ్రియొక్క యీ ప్రేమకు యోగ్యముకాని, తనతండ్రి యొక్క యాదాత్త్యానుభూతికర్తృత్వ లేని, ఇంతివాత్సల్యసముద్రాంభస్సులను నుక్కిరి బిక్కిరి గాకుండ, క్రొత్తది యనిపించుకుండ ననుభవించగల తనలోనున్న యే పరమశాంత రమణీయమైన జీవలక్షణము కలదో యా జీవలక్షణముకంటె భిన్నమైనది, పరకీయమైనది, యొక యణునై తనలో నేదో విజాతీయమైన వస్తువున్నట్లు నిత్యమును భావించుచుండెను. ఆ విజాతీయమైన వస్తువు తన యున్నిని దాను నిలదొక్కుకొనునా? తన రహస్యమును దాను పాలించికొనునా? తా నీ ప్రేమ సాగరమునకు భిన్నముగా నుండునా? ఈ సముద్రము తరగలెత్తి దానిని ముంచదా? ఈ సాగరము ఘెడేలుమని దానినిఁ గొట్టి నచో నది బద్ధుకాదా? ఇదిగో నే నిట్టిదాననని తనంతన తానువచ్చి సముద్రముతోఁ జెప్పికొనదా? ఇట్లున్నది వేదమరీచి మనస్సు. ఆయన బలిమాలించుండెను. వేదమరీచి దుఃఖించుచుండెను. మయూరశర్మ కర్థముకా లేదు. అజాత శత్రు నసభిజ్ఞాత జీవలోక రహస్యుడై తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. ఆ కూతుయొక్క దుఃఖోల్బణము దాని హేతువునేమైయుండు నన్న విచారములేని చుచ్చమైన ప్రేమవాహిని నందివర్ధనుని

గుండెలోఁ బ్రసహించుచుండెను. ఆకసములో నాశ్వయుజ
మాసపు సర్వకాలుష్యము, సర్వమాంద్యము, సర్వ నాంద్ర
తయు, పడిసిపోయిన పరిఃఘు తుషార సమాహారభూతమైన
తెల్లని మబ్బునుండి జాతి నేలకుచేరిని చినుకులయొక్క యచ్చ
దనము కలిగిన జలబిందు సందోహ మధురమైన కాలున
యతని దుహితృప్రేమ. ఆకాలువలోని యొక్కనీటిలోని
స్వచ్ఛత్వ షట్టితనఁగా దానిలో నొక మాలిన్యము క్షాళితము
చేయవలయునని నెడలినవాని ప్రాణములు నవి నిజముగా
ప్రాణములైనచో జివ్వన లాగును. ఆ కాలువలోని కొంత
మేర యా కాలువకుఁ దెలియకుండ వేతె పడియకట్టి యందు
లోని విదితమై, పరప్రేరితమై, యనభిజ్ఞమై, యొకమాలిన్యము
చేరినచో నా కాలువపొంగి ప్రక్కనున్న తన పడియనుఁ దన
లోనికిఁ దీసికొనినపుడు మాలన్యమది యా కాలువయందు
కలిసిపోవునపుడు కలిపినవాఁడెవఁడు? వాని ప్రాణములు జివ్వన
లాగుట యనునది యెట్లుండును? ఆపడియ యట్టిది. దానికి
స్వతంత్రతలేదు. ఆ కాలువలోననే యెప్పుడైననుసరే కలువ
వలయును. అమ్మా! నేనిచ్చట పడియకట్టితిని. నాలో నితర
మైన కాలుష్యము సమకూడినది. నేను నీలో నెట్లుకలియు
దును? నీవు పొంగివచ్చి నన్ను నీలో ముంచికొనకుము. అని
కాలువతోఁ జెప్పగల యెడము పడియకులేదు. పడియఁబట్టి
కొఁగిలించికొన్నది. ఆ కాలువకు ఆపడియయొక్క మాలి
న్యము తెలిసినది. తెలిసినదో తెలియలేదో మాలిన్య మానో
కాదో దానితోఁ గలిసియే యా కాల్య మరలఁ బ్రసహించు
చున్నది. ఇతకు పూర్వము ప్రొద్దుటివేళ షెక్కలు విటిచికోని

ప్రాతఃకాలపు టెండ్ర తెల్లదనమును దువాళించుచున్న మల్లె
 పూవులకాంతి విరజిమ్ముచు ప్రవహించుచున్న యా కాలున
 యీ పడియ కలిసినమేర నా మల్లెపూవులయొక్క తొడిమల
 కాంతితో నుండెను. ఆ తొడిమలు వడిలినవి. నల్లపడినవి,
 కాని యా మల్లెపూవులకుఁ దనక్రింద నట్టితొడిమలున్న నన్న
 యభిజ్ఞయేలేదు. ఆ తొడిమల లక్షణము నందినర్థన మహా
 రాజు తలవాంచి కూర్చున్నస్థితిలో నుండెను. మయూరశర్మ
 నివ్వెఱపోవుచుండెను. అజాతశత్రువు తా నెదో, నూర్ధ్వలోకము
 లందుంటిననుకొన్నవాఁడు 'నీ! నీ కిక్కడ తావులేదుపో! యని
 యింద్రుఁడు విదలింపగా నేలఁ బడఁబోవుచున్న త్రిశంకునినలె
 నుండెను. వేదమరీచి మఃఖము నాపివేసెను. ఆ మె కనుల నెంట
 నీళ్లులేవు. తత్పూర్వమునందు నా మె యెంతదుఃఖమూర్తియో
 యిప్పుడంతటి యుదాసీనమూర్తి. ఆ రహస్యము తన నోటి
 వెంట నెలువడువఱకు నామె కూర్చుండలేకపోయెను.
 మాటాడలేకపోయెను. తండ్రివంకఁ జూడలేకపోయెను. ఆ
 రహస్యము తాను పట్టుకొనలేక యెప్పుడు తనకుఁ దెలియ
 కుండ తన నెలికి సముద్భవించెనో యితరులకుఁ దెలిసిన విషయ
 మయ్యెనో యా నిమేషమందే యామె హృదయ సర్వభారము
 తొలఁగిపోయి నట్లయ్యెను. తాను తన తండ్రియొక్క ప్రేమ
 ప్రవాహములో నేక దేశమని యనుకొని తా నామాట
 చెప్పెను. చెప్పిన తరువాతఁ దా నేక దేశ మగుమనో కానో
 యన్న సందేహము సముద్భవించెను. ఆ సందేహ సమయ
 మునఁ దాను ప్రేమవాహినిలో లేదు. జలము వాహినీలక్ష
 ణము. తా నేక దేశమందు లేనపుడు తన నేత్రములయందు

జల ముద్భవిల్లుటలేదు. నీ వీవాహినిలోనిదానవే యని తండ్రి
యన్నచో నన్ను మఱల నామె కన్నులనెంట నీళ్లు రాన
చ్చును. లేనిచోఁ దానొక యెడారి. అక్కడ వాన కూడ
కురియదు. ఎంతలోతు త్రివ్వినను చెమ్మ యురుకడు.

అట్లు నల్వురును కూర్చున్నవారు కూర్చున్నయట్లు
కూర్చున్న సేపెంతయో తెలియకుండ కూర్చుండి చివరికు
రాజు లేచెను. ఆయన నెంట నుయూరశర్మ లేచెను. మయూర
శర్మకంటె ముందే యజాతశత్రుఁడు లేచెను. లేచి నిలుచుం
డనిది వేదమరీచి. ఆమె తలవంచికొనిలేదు. ఆమె కన్నులు
రెప్పలు పడుచున్నవో లేదో తెలియదు. ఆ కన్నులలోఁ
గాంతియున్నదో లేదో తెలియదు. ఆమెలోఁ బ్రాణమాదు
చున్నదో లేదో తెలియదు. అది యొక పచ్చకర్పూరపు
బొమ్మయేమో! నందివర్ధన మహారాజు కూతువంకఁ
జూచెను. రాజు బొడ్డులో కైజాదున్నది. అజాతశత్రు వేమను
కొనెననఁగా నందివర్ధన మహారాజు కైజాదుతీసి కూతును
పొడిచి చంపుననుకొన్నాఁడు. మయూరశర్మ కూతుతో
మాటాడకుండ రాజు వెడలిపోవు ననుకొన్నాఁడు. రాజు వేద
మరీచిని కౌఁగిలించికొనెను. అమ్మా! ఏడ్వమనెను. అన్నం
తలో వేదమరీచి తండ్రి బుజముపై వ్రాలి యొక్క పెట్టున
నేడ్చెను. తండ్రి తొడిగిన యంగీ యతని వీపుమీఁద నెంత
తడిసిపోయెననఁగా మహాగ్రీష్ణకాలమున నొంటరిగా మండు
టెండలో కాలినడకమీఁద పదియామడ నడచి వచ్చిన వాని
యంగీ యెంత తడియునో యంత తడిసెను. అట్లు కౌఁగిలించి
కొనియున్న తండ్రి కూతులను మంత్రియు నజాతశత్రుఁడునుఁ

జూచుచుండిరి. మంత్ర కన్నులనిండ నీళ్ళుబిడెను. అజాత
శత్రుని కన్నులలో నీటిబొట్టులేదు. ఆశ్చర్యము భాసించు
చుండెను. కొంతసేపటికి రాజిట్ల నెను. “ఈ రహస్యముచ్చట నెంత
మందికిఁ దెలియునో నాకుఁ దెలియదు. అచట నతినికొక్క
నికే తెలియునను కొనుచున్నాను. తరువాతనా ! పరమపావన
సగరమునఁ జిత్ర చిత్రములైన సన్నివేశములు జరిగినవనియు,
రాజు వ్యాధిగ్రస్తుడై పడియుండెననియు, భూతప్రేత పిశాచ
ముల కారాజ్యము తావలమయ్యెననియు వార్తలు వచ్చినవి.
అవి మీ యిద్దఱకుఁ గూడ తెలియును. అచట భూతప్రేత
పిశాచము లెందుకు స్థావరము చేసికొనవు. పోనిండు. ఇచట
నీ రహస్యము మన నలువరికే తెలియును. మహామంత్రీ ! నీవు
నీవు కావు నేను, ఈ వేదమరీచి నీ కడుపునఁ బుట్టినచో
దాని తల్లిని నేను ప్రేమించినట్లు దీనిని నీవు ప్రేమించినచో
నిప్పుడు వచ్చి యీ కథయంతయు నీకీమె చెప్పినచో
నీవును నానలెనే యీమెను కౌగిలించుకొని యుందువు.
పెడ త్రొక్కుట యన్న యూహ నా కెట్లు రాదో నీకు సట్లు
రాదు. ఈ కుట్టవాఁడు కలఁడు. ఇతఁడు నన్ను సడేండ్లు
సమాశ్రయించియున్నాఁడు. ఇతనికి నేనే తల్లినైతిని. నేనే
తండ్రి నైతిని. నేనే రాజునైతిని. నేనే అన్నదాత నైతిని.
ఇతని తాకికమైన జాగ్రత్తయు చాకచక్యమును విశ్వాస పాత్ర
తయు నాకుఁ దెలియునుగాని వీని యాత్మలక్షణము నాకుఁ
దెలియదు. ఈ రహస్యము నితఁడు రక్షించునో రక్షించఁడో,
రక్షించఁగలఁడో రక్షించలేఁడో, ముం దెట్లు జరుగునో, ఏది
యెట్లు పరిణామము పొందవలసి యున్నదో, అప్పటప్పటికి

సమకూడిన పరిస్థితులనుబట్టి తత్తత్కాలమందలి తత్తత్వ్యవ
హారములను బరిష్కరించుకొనవలయునేగాని యిస్స డెస్లు
చేయవలయునని చెప్పుటకు వీలులేదు. నే సాధికారినిగాఁ గని
పించుట లేదు. ఓయి మహామంత్రి! నీకంటె బుద్ధిమంతుఁ
డెవ్వఁడు? నీకంటె నీ సృష్టి రహస్య పరిజ్ఞాత యెవ్వఁడు?
నీకంటె సర్వజ్ఞుఁ డెవ్వఁడు? నీకంటె సమన్వృష్టి యెవ్వఁడు?
నీకంటె శాంతుఁడెవ్వఁడు? నీకంటె వైరాగ్యవంతుఁడెవ్వఁడు?
నే నేమియుఁ జెప్పినక్కఱలేదు. అది యట్లు జరిగినది. ఎందుకు
జరిగినది? మనకుఁ దెలియదు. పరమేశ్వరుఁడైన కాలము
దాని నట్లు జరిగించినది. కార్తాంతికులునుఁ గాలజ్ఞులునుఁ
జెప్పుచున్నమాటలు నీకును నాకునుఁ దెలియును. ఈ
ప్రద్యోత వంశము నాతో సంతమగుననియు మఱి యేదో
వంశము వచ్చి యీ రాజ్యము నాక్రమింతురనియు నదంతి
కలదు. నే ననుకొంటినికదా నా యీ కూతు కడుపున
నేవఁడో పుట్టును. వాఁడు రాజగును. వానిది వేతే వంశమే
కదా యనుకొంటిని. పరమేశ్వరుఁ డట్లనుగ్రహించలేదు.
ఆయన యింకొకరీతిగా దయఁజూచినాఁడు. ఇప్పుడేమి జరు
గునో మనము చెప్పలేము. వేదమరీచినిఁ బెండ్లియాడుమని
నే నెట్లడుగుమను? నేను వృద్ధుఁడ నైపోయినాను. నాలో
శౌర్యభావము పోయినది. వాఁడు నాకు దగ్గఱబంధువు. నేను
పోయి కత్తి బుచ్చికొని వానిని రెండుగా ఖండింతునా?
ఖండించి యేమి ప్రయోజనము? ఈ నా కూతును కైజాను
పెట్టి పొడుతునా? పొడిచి నేను పొడిచికొనవలయును.
ఈ రాజ్య మెవరో వచ్చి యాక్రమించనక్కఱలేదు. ఏ జీవుని

యొక్క సంస్కార విశేష మెట్టిదో మనకుఁ దెలియదు. భగవంతుఁ డెవనియందు దయా పరిపూర్ణుఁ డగునో వానికి భగవంతుఁడు కష్టములు తెచ్చి పెట్టును, అనైదికమైన యొక మాట యనుచున్నాను, పూర్వ మెప్పుడో యజమహారాజు ప్రేమతపస్వి. నేను మరయొక ప్రేమ తపస్విని. దానికి ఫలిత మిట్లే యుండును. ఆయనకొడుకు పుత్రవియోగముచేతఁ జని పోయెను. నా కూతురు పుత్రసంతాన యోగ్యతా విరహిత మైన వట్టి బీడైపోయెను. నేను నిష్క్రియుఁడను. దినములు గడువనిండు. అది యెల్లు పరిణమించునో యిట్లే పరిణమింప నిండు. మనము కదలనద్దు. మెదలనద్దు. తొణకనద్దు. ఉబుక నద్దు. వేదమరీచి వివాహమున కసభిముఖురాలన్న విషయమే సర్వజనులకుఁ దెలియవలయును. ఈ రహస్యము మన నలువు రకే తెలియును. ఈ రహస్యము మన నల్పుగికిఁ గాక నింకొకరికిఁ దెలిసినచో నజాతశత్రునివలన నది బయట కుబికెనని నేననుకొందును. ఆతనిని నేను కడుపులోఁ బెట్టికొంటిని. అప్పు డితఁడు నా కడుపునకు బయట వాడగును. పరమేశ్వరుఁ డెప్పు డెవనిచేత నేమి చేయించునో చేయించఁచో నాకు తెలియదు.”

వంకజాబిల్లికి శిశునాగునకు వివాహము జరిగెను. ధన వంతుల యిండ్లలోని పెండ్లిండ్లు తప్పకుండ మహావైభవముగా జరుగును. ఆ వైభవము వధూవరుల మనస్సులలో నుండునో యుండదో తెలియదు. బయటనున్న బాజాభజంత్రీలకు ముద్దు ముచ్చటలకు వధూవరుల యెడఁదలలో నున్న ప్రేమ భావము మూలభూతమై యుండవలయును. ఆ ప్రేమయే ఇదిగాఁ బరిణమించవలయును. లేదా యా ప్రేమకు దీనికి సామరస్యముండవలయును. అట్టి సంబంధము లేకుండ వారి మనస్సులు వారి మనస్సులే. బయటి యుత్సవ ముత్సవమే యన్నట్లు జరుగును. వారి వివాహమట్లు జరిగెను. వివాహ మైన తరువాత నొకనాఁటి రాత్రి శుభముహూర్తము చూచి వారిద్దరి నొక సౌధమునందు నుండునట్లేర్పాటు చేసిరి. శిశు నాగుఁడు వంకజాబిల్లితో మాటాడఁడు. పలుకరించిడు. ఆమె వంకనే చూడఁడు. వంకజాబిల్లి యతనివంకఁ జూచును. పలు కరించడు. అతని దగ్గఱకుఁ బోదు. ఇట్లు దినములు గడువ నారంభించెను. రాత్రులును గడువ నారంభించెను. వారిద్ద టికిఁ బరస్పర సంబంధము లేదని పరిచారికలకుఁ దెలియును; నృద్ధక్షత్రీయ స్త్రీలకుఁ దెలియును. చంద్రమతీ దేవికిఁ దెలి యును. ఇట్లే కాలము గడువఁ జొచ్చెను.

ఒకనాఁటి ప్రాద్దుక్రంకువేళఁ గాశీనగరమునకు సజాత శత్రువు వచ్చెను. అతఁడు నచ్చుచున్నాఁడన్న వార్తయే

లేదు. నిజముగా నట్టివాఁడు వచ్చునపుడు మునుముందుగా వార్త రావలయును. కొన్ని గుఱ్ఱములతో కొందఱు పదాతులతో రావలయును. అజాతశత్రువు పలుచోట్లకు రాజుపక్షమున నెళ్ళును. రాజేంత పరివారముతో వెళ్ళునో యంత పరివారముతో నెళ్ళును. రాజెచ్చటికినిఁ గదలఁడు. సర్వస్థలములకు నితఁడు రాజప్రతినిధిగాఁ బోవును. అందుచేత నతఁ డొంటరిగా నెట్లుట యెవ్వరును చూచి యుండలేదు. అతఁడు వచ్చుచున్నచో మగధ రాజ్యమునం దంతటను రాజే వచ్చుచున్నాఁడని యనుకొందురు. అట్టి యజాతశత్రుఁడు తానొక్కఁడు గుఱ్ఱము మీఁదఁ గాశీనగరమునకు వచ్చెను. అతనిని మహానగర ద్వారపాలకులు లోనికి రానీయలేదు. అతఁడు తాను యువరాజుతో నొకవార్త చెప్పవలయుననియు యా వార్తను వేదమరీచి పంపించినదనియు వారితోఁ జెప్పి యీ సంగతి పోయి యువరాజుతో మనవిజేసి రండు. ఆయన యంగీకరించిన నే పోయి వార్త చెప్పెదననెను. వేదమరీచి పేరు నెప్పినంతనే వారతనినిఁ బోనిచ్చిరి. క్రమముగా నతఁ డజాతశత్రుఁడని నల్లరైదుగురికిఁ దెలిసెను. మగధరాజ్యమునం దజాతశత్రువుయొక్క ప్రాధాన్యము చాలమందికిఁ దెలిసినదే. అందుచే నతనిని కొందఱు మిక్కిలి గౌరవించి యతనికి విడిచి మొదలైనవి యేర్పాటు చేయుటకుఁ బ్రయత్నింప నారంభించిరి. అజాతశత్రువు తా నావార్త యువరాజుతో చెప్పి వెంటనే వెడలిపోవలయుననియు నారాత్రి యచ్చట నుండుటకు వీలే లేదనియుఁ జెప్పఁగా నతనిని శిశునాగుని వద్దకుఁ దీసికొనిపోవుటయే ప్రధానముగా భావించి శిశునాగుని

కడకు నశని రాకనుగూర్చి వచించుటకు వెళ్ళిరి. అజాతశత్రుఁ
 డిట్లొంటరిగా నేల పచ్చెను? అతఁడు గిరివ్రజపురము
 కోటయే యిల్లుగాఁ గలవాఁడు. అతనికి వేతే దిక్కులేదు.
 తల్లిదండ్రులు లేరు. మాశవదేశమునఁ బిసలెండ్రులున్నచో
 వారికి నితనికి సంబంధములేదు. నేను పోయి నా తల్లి
 దండ్రులను చూచి వత్తుననిగాని మా దేశము వెళ్ళి వత్తు
 ననిగాని యతఁడు రాచకొలుపునందు సెలవు తీసికొన
 వలసిన యవసరములేదు. నందివర్ధన మహారాజుతో నతఁడు
 తనకుఁ బది దినములు సెలవిప్పించవలయునని యడిగెను.
 రాజున కాశ్చర్యమువేసెను. ఏమి చేసెదననెను. ఎక్కడికి
 పోయెద వనెను, అనారోగ్యముగాఁగూడ లేవుకదా! రాజ
 కార్యములరెఱుక్క బరువు నీ మనస్సునకు నోపరానిదిగా
 నున్నచో నూరకే యుండుము. పది దినములు వానినిఁ
 బట్టించుకొనకుము. నీ యిష్టమువచ్చినట్లుండుము. నగర పరి
 సరములం దున్న పుష్పాద్యానములలో విహరింపుము. ఓయీ!
 నీకిచ్చట విహరించరాని స్థలమేమున్నది? పూర్వము నా
 మనస్సులో నున్నదానిని నీతోఁ జెప్పుచున్నాను. ఆ యూహ
 విఘటిత మైపోయినది. వేదమరీచి కిచ్చట నెంత యధికారము
 కలదో నీకు నంత యధికారము కలదు. ఈ రాజ్యము
 నీదియు, వేదమరీచిదియు ననుకొంటిని. ఇప్పుడట్లు కాలేదు.
 కాకపోయినంత మాత్రాన నీవు యథేచ్ఛముగా నిచట తిరు
 గుటకు నభ్యంతర మేమియు లేదు. నీ యూహారవిహారముల
 యొక్క స్వేచ్ఛకు వేదమరీచి యడ్డమురాదు. నీకు పదిదినముల
 సెలవెందుకో? మహానగరమును వదలిపోవుట యెందుకో?

అని యెంత చెప్పినను అజాతశత్రువు తన మనస్సు బాగుగా నుండలేదనియు నూరకే దేశముమీఁదఁ దిరిగినచ్చినగాని తన మనస్సుకు శాంతి యేర్పడదనియుఁ జెప్పి రాజు నొప్పించెను. పది దినములలోఁ దప్పకుండఁ దిరిగి వత్తునని రాజుతనివద్ద వాగ్దానముఁ దీసికొనెను. వేదమరీచితోఁ జెప్పి పొమ్మనెను. అజాతశత్రువు రాజుతో సరే యనెను. కాని యీతలకు వచ్చిన తరువాత వేదమరీచితోఁ జెప్పి నెట్లుటకు తన మనస్సంగీకరించలేదు. అతనికి నందివర్ధనుఁడు తల్లియుఁ దండ్రుయు దైనమును. ఆయనతో చేయుదునన్న పని యతఁడు చేయకుండ నుండుట యెన్నడును లేదు. వేదమరీచితోఁ జెప్పిపోదునని యాయనదగ్గఱ ననెను. అనునప్పు డాలోచించి యనలేదు. ఈతలకు వచ్చినతరువాత నది యాలోచించి యనలేదని యతనికిఁ దెలిసెను. అనకపోయినను జేయక తప్పదే. తనకు రాజు నందివర్ధనుఁడు కాని తత్థానము నందు వేదమరీచి లేదే. రాజునిన మాటలలో రెండు వాక్యములు తత్పూర్వ మైనచో నతనిఁ దీసికొనిపోయి స్వర్గ లోకమునందుఁ గూర్చుండఁ బెట్టెడివే. ఇప్పుడామాటలు తన కధిక వ్యధాజనకములే యగుచున్నవే. అట్టి వేదమరీచి యిప్పుడు తనకు నెచ్చటికిఁ నఁ బోవలసినచోఁ జెప్పిపోవలసిన స్థితిలో నున్నదా. అప్పుడుమాత్ర మట్టి స్థితిలో నుండదా? అజాతశత్రువు తాను వేదమరీచికడకే పోయెను. ఆమె కెదురుగా నిలుచుండెను. ఆమె రహస్యము నాఁడు సాయంకాలమున విన్న ముగ్గురిలో నిశఁడొకఁడు. తరువాత మూఁడు నాల్గు దినములు గడచెను. ఈ నాల్గునాళ్ళలోఁ దాను

మయూరశర్మనుఁ జూడలేదు. తన కజాతశత్రువు గనిపించ లేదు. వారిద్దఱు నేమనుకొనుచుండిరో? మఱలఁ గలిసినప్పు డేమి మాటాడవలయునో యన్న స్థితిలో నున్న వేదమరీచి కెదురుగా సజాతశత్రువు నిలుచుండెను. ఇందుకు వచ్చితివని యతఁడుఁ చెప్పవలయునా? ఎందుకు వచ్చితివని యామె యడుగవలయునా? కొంతసేపిద్దఱు నొకరినొకరు చూచుకొను చ్చట్లే యుండిరి. ఒకరినొకరు చూచుకొనుచుండిరి. చూచుచు చూచుచున్న యజాత శత్రుని కన్నులనిండ నీళ్ళు వచ్చెను. అతని కన్నీళ్ళు చూచుచున్న వేదమరీచి కన్నులనిండ నీళ్ళు పొంగి వచ్చెను. అతఁడు తన యూహలనుఁ బట్టుకొనలేక పోయెను. అతని తొమ్ము నియమింపఁబడిన దుఃఖముచేత నుబుకుచుండెను, వ్రాలుచుండెను. ఆమెకూడ తన దుఃఖ మును నిలుపుకొన లేకపోయెను. ఇట్టేదాఱునిమేషములు జరి గెను. అజాతశత్రుఁ డిట్లనెను. శిశునాగుఁడు పెండ్లియాడి నాఁడు. తెమరికిది తెలియునా? వేదమరీచి తెలియునన్నట్లు తలయాడించెను. అజాతశత్రు విట్లనెను. “తమ రతనినే ప్రేమించుచుంటిరా?” వేదమరీచి కాదన్నట్లు తలయాడించెను. వేదమరీచి రహస్యమేమో యజాతశత్రునకుఁ దెలియలేదు. అతినినిఁ బ్రేమించుటలేదు. ఇది యేమిసంబంధము? అతఁడిమె జీవితము నిట్లేల యధోగతిపాలు జేసెను? ఎందుకు చేసెను? మగధరాజ్యమున కీమె యొక్కతెయే వారసురాలు. ఈమె నిట్టి పాపక్షేత్ర సంబంధమున బిగించియుంచినచోఁ దా నీ రాజ్యము నాక్రమించుకొనవచ్చునని చేసెనా? ఇది యేమి యూహ? ఇది యెవఁడో రాక్షసుఁడో పిచావమో చేయ

వలసిన యూహ. అంతలో నజాతశత్రునకుఁ గోప ముబికి వచ్చెను. ఇట్లనెను : “నాకు శిశునాగుఁ డాజన్మశత్రువు. అతనిని నేనో, నన్నతఁడో సఁహరించినగాని యీ రాజ్యము నందు శాంతి లేదు. సమస్త భారతదేశమునఁ బ్రసిద్ధులైన కటారి కాండ్రలో శిశునాగుఁ డొకఁడు. నా పేరుకూడ గొప్ప కటారి కాండ్రలోఁ జెప్పికొందురు. నా తండ్రియాస్తి నా జ్ఞాతు లపహరించినపుడు ప.దేండ్లు నేవేళ యెట్టిదోయని యాయుధ విద్యలం దధికఁపరిశ్రమఁ జేసితిని. అప్పుడు పలుమంది కటారి కాండ్రతో యుద్ధముచేసితిని. చాల గెలుపులు గెలిచితిని. మీ నాయనగారు నాయం దింతటి యనుగ్రహము చూపించ నిచో నాబ్రదుకు కటారిగానిబ్రదుకయ్యెడిది. ఈ పది యేండ్లు నాకు కత్తివిద్య యభ్యాసములో నుంచుకొనుటకే వీలులేక పోయినది. నేను పేదకటారికాఁడుగా బ్రదుకుట మానివేసి యిచట రాజపురుషుఁడుగా బ్రదికితిని. నేను మఱలఁ గొన్నియేండ్లు దినదిన మభ్యాసముఁ జేసినచో నా తొలివిద్య నాకు వచ్చును. దానిని పదిరె ట్లభివృద్ధిపఱచు కొనఁగలను. అట్లు చేసెనను. శిశునాగునితో నేను విరోధించి తిని. అతనికి నేను బలవచ్ఛత్రువను. నేను కాశీనగరమునకుఁ బోవుచున్నాను. ఆ యువరాజుతో నీమాట చెప్పివత్తును. ఈ మాట మహారాజుతోఁ జెప్ప లేదు. తమతోఁజెప్పి మఱియు వెళ్ళుమని నాయనగా రన్నారు. మీరు రాజ్యాధికారిణీపదము నందున్నారు గనుక నేను మీ భృత్యుఁడను గనుక మీతోఁ జెప్పియే పోవుటకు నా మనస్సు సంగీకరింపఁజేసితిని. అసఁగా వేదనురీచి యిట్లనెను : “ఓయి ! అజాతశత్రూ ! నేను నిన్ని

న్నాళ్ళు గౌరవించితిని. ఏకవచన ప్రయోగము చేయలేదు. నేటినుండి నిన్ను గౌరవము చేయను. నీవనియే మాటాడుదును. నీవుకూడ నన్ను రాజ్యాధికారిణిగా చూడవద్దు. తమరు మీరు మొదలైన మర్యాద శబ్దములు వాడవలదు. నీవనియే వాడుము. దాని కంగీకరించినచో, దరువాత చెప్పెదను.” అనఁగా నజాత శత్రువు తా నంగీకరించితి ననెను. అప్పుడు వేదమరీచి యిట్లనెను. “నీవు శిశునాగునివద్దకుఁ బోయి యతనికి నీకు విరోధమని చెప్పకుము. అది యిప్పుడే చెప్పినక్కఱలేదు. అతఁడు రాజుకాదు. యువరాజు. నీవును యువరాజు స్థానమునందే యున్నావు. మీ యిద్దఱు సమానులు. వారి నగరమునకుఁబోయి నీవీ సంగతి చెప్పుట నీ మర్యాదకు నష్టము. కాని నీ వెట్లును వెళ్ళుచున్నావుకదా! అతనితో నొక మాట చెప్పుము. వేదమరీచి పెండ్లి యాడఁబోవుచున్నది. నీతోఁ జెప్పిరమ్మన్నది. అన్నమాట చెప్పి వచ్చివేయుము. ఇది నా యాజ్ఞ. నేను నిన్నాజ్ఞాపించుటకు నాకున్న యధికారము నేను రాజు కూతురు నగుటకాదు. నీవు నన్ను నీవని పిలుచుటకు నీ విప్పు డంగీకరించితివే, ఆ చనవు కారణము.” అని వేదమరీచి యనఁగా నజాతశత్రువు తన ప్రక్క వ్రేలాడుచున్న ఖడ్గము నొరనుండి తీసి వేదమరీచి పాదములపైఁ బెట్టి మఱిలఁ దీసికొనఁ బోవుచుండెను. వేదమరీచి యతని మణికట్టు తనచేతఁ బట్టికొని యతని కన్నులలోఁ జూచెను. ఆ చూపులు విచిత్రముగా నుండెను. పైనుండి జలప్రవాహము కొండ యంచువఱకుఁ వచ్చును. అది జలపాతము, క్రింద సామాన్యముగా జలపాతమగుచోట

నఖాతమై యుండును. ఒకానొక జలపాతము జరుగు స్థలమున
 నొక యెత్తైన మహాశిల యుండును. ఆ శిశిర జలస్తబకము
 రాతిమీఁదపడి శిథిలమై శీర్ణమై రాతిక్రిందికిఁ దొరలిపోవును.
 ఆ మహాశిలయొక్క చుట్టుననున్న ప్రదేశమంతయుఁ దటాక
 ముగాఁ గట్టును. ఆ తటాకాభమైన యా జలమునకు నడుమ
 నీ రాయి పైకెత్తుగా నుండును. మహాక్షేత్రములయందుఁ
 బుష్కరిణి యుండును. దాని నడుమ మండపమొకటి కట్టి
 యుండును. ఆ రాయి యా మండపమువలె నుండును. ఆ
 చుట్టుననున్న తటాకాభమైన జలము నదిగా దిగువకుఁ బ్రవ
 హించి పోవుచుండునుగాని లేనిచో నాశిలను ముంచి
 వేయును. ఆ ప్రవాహము సముద్రగామి యైపోవుచుండును.
 ఇచట నిలువయుండదు. నీరు పొంగదు. శిలను ముంచదు.
 ఆ శిలమీఁద నా శిశిర జలగుళుచ్ఛములు రపేలున పడు
 టయు, చిద్రుపలగుటయు, విరిసిపోవుటయు మాత్రమే
 నిత్యము జరుగుచుండును. ఆ స్థితి వారియిద్దఱి దృక్ప్రసారమున
 భాసించెను. ఆ మి చూపులు జలపాతమువలె నుండెను.
 అతని కన్నులు శిలవలె నుండెను. ఎంత శిలయైనను, ఎంత
 తజ్జలమును తనమీఁద నిలుపుకొన లేకపోయినను, తనమీఁద
 పడిన నా జలము నెంత చిద్రుపలు సేసినను తచ్చిలా ప్రదే
 శము నిత్యస్పృశిత మగుచుండును. దానియొక్క యార్ద్రతకు
 మొదలును తుదయు లేవు. అజాతశత్రువు తన ఖడ్గమును
 తాను తీసికొని పనుదిరిగి చూడకుండ నెడలిపోవుచుండెను.
 వెనుకనుండి యొక సన్నని యేడుపు కూనరాగముగా నెవఁడో
 నేటకాఁ గుపహరించుకొనిపోయిన తన పిల్లలను నెదకి నెదకి

కనిపించక నిశావేళ తన గుహకువచ్చి ముంగాళ్లు చాచి
దానిపైన తన తల యొరిగించికొని నిస్సహాయమైన స్థితిలో
నుండి దుఃఖపడుచున్న తల్లి పులితోటివెంట గర్జకానిది,
యరపుకానిది, తా నకువలయునని యనుకోనిది, వట్టి
దుఃఖము తనంతట తాను తనకుఁ దెలియకుండఁ దన ప్రయ
త్నము లేకుండ యొక సన్నని ధ్వనిగా వెడలి వచ్చునట్లు
వేదమరీచి గొంతులోనుండి వచ్చినది. ఆ ధ్వని యజాతశత్రుని
శ్రవణగోచర మయ్యెను. మఱియొక్కఁ డైనచో వెనుదిరిగి
చూచెడివాఁడే. అతఁడు చూడలేదు. ఏల యనగా నా ధ్వని
వచ్చి యతని మనస్సులోనున్న కోపాగ్ని నినుమడింపఁజేసెను.
ఆ సన్నని దుఃఖభారము తన పని తాను చేసి యతనిచేత
వెనుదిరిగి చూడనీయలేదు.

అజాతశత్రువు శిశునాగుని యనుజ్ఞకొఱకుఁ జాలసేపు
ప్రతీక్షించి యుండవలసివచ్చెను. చివరకు రమ్మని యాజ్ఞ
యొనది. శిశునాగుఁడున్నది వంకజాబిల్లియొక్క సాధము.
అచ్చట శిశునాగుఁ డుండఁగా నెవ్వరును శిశునాగుని వద్దకుఁ
భోయి యేమియుఁ జెప్పరు. ఈ వచ్చిన యజాతశత్రువు
యొక్క మగధరాజ్యమునందలి ప్రాముఖ్యము నెఱిగినవారు
వీని వార్త చెప్పక తప్పదనుకొనుచు చెప్పవలయునా వలదా
యనుకొనుచుఁ దొలుత మహారాణి యనుజ్ఞ కావలయును.
ఆమె యంగీకరించిరఁగాని చెప్పటకు వీలులేదు. వేదమరీచి
పంపిన వార్త నెంతనే చెప్పవలయుననియు వెంటనే వెడలిపో
వలయునని యజాతశత్రుఁడు కూర్చుండెను. పోయి రాణియోఁ
జెప్పిరి. రాణి యాలోచించెను. ఏమి వార్తయై యుండును?

పరాశరశాస్త్రికి వార్త బెట్టెను. ఆయన వచ్చెను. యువరాజు నకును యువరాణికిని సంబంధములేదని సర్వజనులకుఁ దెలియును. పరాశరశాస్త్రి యాలోచించెను. ఇంతకన్నఁ జెడిపోవునది లేదుగదా! ఆవార్త యెట్టిదో తమకుఁ దెలియదుగదా! ఎట్టిదైన నేమి? ఆవార్త బలమువలన శిశునాగుని మనస్సు మాటునేమో! మాటనిచో నష్టములేదు. మాటి నచో లాభమేగదా? అని శాస్త్రియు రాణియు నూహించి యజాతశత్రుసకు శిశునాగుని దర్శనముఁ జేయించిరి. అజాత శత్రుఁడు తాను శిశునాగునితో మాటాడుచున్నప్పు డచ్చట నెవ్వరు నుండరా దనెను. అందఱు వెడలిపోయిరి. శిశునాగుఁ డజాతశత్రు నెఱుఁగడు. అతఁడు వచ్చి తన్నుఁ జూచునని దావారికుఁడు చెప్పఁగా శిశునాగుఁడు విని యూరికుండెను. అజాతశత్రువు వచ్చెనన్నమాటయే శిశునాగుఁ డెఱుఁగఁ డన్నట్లు యువరాజు తెలనంచుకొని కూర్చుండెను. అజాత శత్రుస కర్థముకా లేదు. అందఱు పోయిన తరువాత నజాత శత్రుఁ డిట్లనెను. “నన్ను వేదమరీచి పంపినది. నేనచట రాజోద్యోగిని. నీతో నొకమాట చెప్పుమన్న” దనఁగా శిశు నాగునకుఁ గోపము పొరలి వచ్చినది. బొడ్డులోని కైబారు తీసెను. కన్నులు విప్పి యజాతశత్రునివంకఁ జూచెను. అజాత శత్రుఁడు నవ్వెను. ఇట్లనెను. “నేను నిన్ను నీవనుటకు నధికార్థము వేదమరీచి నా కిచ్చినది. ఆమెను నేను నీవనియే వ్యవహరింపవలయునని యామె కోరినది. అందుచేత నేను నిన్నుఁ గూడ నీవనవచ్చును. ఇంకను మనసులో సంతతి గౌరవము మిగిలియున్నదా? గౌరవమునకును నీకును సంబంధ

మేమి ? నా చేతిలో ఖడ్గ మున్నది. మనమిద్దఱము యుద్ధము చేయుటకు నా కభ్యంతరము లేదు. ఇది నీ రాజ్యము. నన్ను పట్టించి చెఱుగ్గొ బెట్టించెనవా ? పది దినములలో మగధ సైన్యములు వచ్చి నీ సైన్యముకు నామరూపములు లేకుండ చేయును. ఓయీ ! మగధరాజ్యము నపహరింపవలయునని కదా నీ యూహ. నీవు నన్నిట్లుఁ జెఱుగ్గొ బెట్టినచో నా యూహ మొదటనే త్రుంచికొనిపోవును. ఆగఁగల యోపిక యున్నచో నాగుము. వేదమరీచి నీతోఁ జెప్పుమన్న మాటలు రెండున్నవి. అవి చెప్పి నేను వెడలిపోవుదును. ఈ లోపుగా నేను నీతో చెప్పవలసిన మాటలు రెండున్నవి. అవి చెప్పిన తరువాతగాని వేదమరీచి చెప్పిన మాటలు చెప్పను. నా పే రజాతశత్రువు. పేరేకాదు. నేను నిజముగా నజాతశత్రువను. నా తండ్రి యాస్తి దొంగిలించిన వారితోకూడ నేను శత్రుత్వముఁ బూనలేదు. నీ యొక్కని మూలమున నేను జాత శత్రువనైతిని. ఒక్కటియే మాట. నీకుఁ బరమ విరోధి యొక్కఁడ గిరివజ్రపురమున నున్నాఁడని మరచిపోకుము. వానిచేతిలో నీవో, నీచేతిలో వాఁడో చావవలయును. నీవు భారతదేశమునందుఁ బ్రసిద్ధి వహించిన కటారికాండ్రలో నొకఁడవు. అట్టి కటారికాండ్రను గుఱించిన వార్తలు నీవుఁ గూడఁ దెలిసికొంచు నున్నవాఁ డైనచో నా పేరును నీవు వినియుండవచ్చును. వీఁడు నీకు వట్టివిరోధి కాదు. వేదమరీచి నీతోఁ జెప్పుమన్న మాట యేమనగా నదియొక్క పే మాట. ఆమెయొక్క వివాహము సిద్ధమైనది. ఆమె పెండ్లిచేసికొనఁ బోవుచున్నది. నీతో నీమాట చెప్పుమన్నది.” అని యజాత

శత్రువు చరచర నడచిపోయెను. రాజద్వారము దాటెను. సగరద్వారము దాటెను. దుర్గద్వారము దాటెను.

శిశునాగుఁడు కొంతసేపట్లు కూర్చుండెను కొంతసేపు మహాగ్నివలె మండెను. కొంతసేపు విపరీతముగా నన్నెను. ఇంతలో నతనికి నంకజాబిల్లి కనిపించెను. ఆమెను హఠాత్తుగా కౌఁగిలించికొనెను. విపరీతముగా ముద్దాడెను. తగులఁ బడి పోయిన మన్మథుఁడు మఱల బ్రతుకువేళ దహనవేళా దళా పరిణామము వెనుకకుఁ దిరిగి మఱల నా దశలనుఁ బొందినగాని రూపము కట్టుట జకుగనిచో భస్మమైన దశకుఁ బూర్వము ధూమదశ. తత్పూర్వదశ. జ్వాలాదశ తత్పూర్వదశ సాగ్ని కాప్తదశ. ఇట్లు వెనుక వెనుకకు దశలు నిర్మించుకొన్నచో భస్మదశకు వెనుకనున్న ధూమదశయు, దాని వెనుకనున్న. యగ్నిమత్కాప్తదశయు నీరెండు దశలునుఁ గలిసి మన్మథుఁడు పునరుజ్జీవింపఁ బోవుచున్నట్లు భాసించెను.

౨౧

తరువాత నాల్గైదేండ్లకు మయూరశర్మ చనిపోయెను. చనిపోయిన తరువాత సందివర్ధనుడు నేనుమాత్ర మెందుకు బ్రతికియుండవలయు ననుకొనెను. ప్రజలలో రాజు తరువాత రాజ్యమెవరు చేయవలయునన్న ప్రశ్న మిక్కిలిగాఁ దీవ్రత వహించెను. సందివర్ధనున కాసంగతి తెలియును. అజాత

శత్రుఁడును వేదమరీచియు వివాహమాడినచో యీశ్వర
సన్నగిల్లిపోవును. ప్రజలు వేదమరీచిని రాణిగా నంగీకరింతురు.
వారి సమస్య యంతయు - వారికి సంతానముకలుగును. ఆ
సంతానమున కుత్తరాధికారము కలుగునన్న యాశమీఁద
నిలిచియుండును. కాని వారిద్దఱు వివాహమాడుట యెట్లు?
తన కూతును వివాహమాడుమని తా నజాతశత్రునితో నేమని
చెప్పును? ఈ రహస్యము తెలిసినది నలుగురే. తెలిసినది
నలుగునన్న పేరేగాని నలుగురు నొక్కటియే. అయినను
శరీరములు భిన్నములగుటచేత నలువు రనుకూలక తప్పక
వచ్చెను. ఇప్పుడు మువ్వురే. తానుగూడ మరణించినచో
నా యిద్దఱే యగుదురు. ఆ యిద్దఱిమధ్య నీ రహస్యము.
రహస్యమేకాదు. తన యూహయెంతవఱకు ఫలించునో తనకుఁ
దెలియదు. తా నిది నోటితో ననెడిదికాదు. సూచకగా
నజాతశత్రునితో నాగ్నేండ్లక్రిందనే చెప్పెను. ఒక బాలిక
యున్నది. ఆమె కేమియుఁ దెలియదు. ఒక కుత్సితుఁడామెను
వంచించెను. ఆ బాలిక జీవితమేమి కావలయును? ఆ పాపము
నకు నా బాలిక యెంతవఱకు బాధ్యురాలు? బాలికయైనప్పుడు
కూడ నూహయు సుఖాశయు నుండునే కదా? లోకజ్ఞానము
లేనప్పుడే పసివాండ్లుగా నున్నప్పుడే వయసు రాఁబోవు సంధి
కాలమునందే జీవికి సహజమైన సుఖాశ యుండును. అది
సహజమైన విషయము. దాని ఫలితములు పెద్దనైన తరువాత
లోకమునుబట్టి చిత్ర విచిత్రములుగా నుండును. లోకజ్ఞానము
లేనప్పుడొక పనిచేయును. లోకజ్ఞానము కలిగిన తరువాత
దాని ఫలితము లనుభవింపవలసి వచ్చును. అజ్ఞానదశలో

బాలదశలో జరిగిన కొన్ని సన్నివేశములకు పెద్దయైనతరువాత జ్ఞానదశలో జేసిన కార్యములకు నామానిసి యెంతవఱకు బాధ్యుఁడుగా భావింపఁబడునో యంతవఱకు బాధ్యుఁడుగా వానికి గూడ బాధ్యుఁడుగా భావింపఁబడుట న్యాయముకాదు. ఇందులో నొక భేదమున్నది. వాఁడు పసివాఁడే. వానికి బుద్ధి రాలేదు. వాఁ డవివేకముతోఁ జేసినపనికి వానిని బాధ్యునిఁ జేయుచున్నాము. అనఁగా జీవుఁ డొక్కశరీరమునందుఁ బ్రవేశించి సంతనే వాఁడొకన్యక్తి. వాఁడు వాఁడు - ఆశరీరముతో జరిగిన సర్వకార్యములకును వానికిని సంబంధము - ఆ రెంటికి నవినాభావ సంబంధము. ఈ విషయముకూడ మానిసి యొక్క పూర్వజన్మ సంస్కారము; దానిని బట్టి వీఁడు జన్మించుట, వాని జీవిత మంతయు దానిమీద నాధారపడి యుండుట, నిర్ధారితమగుచున్నది. దీని యర్థమేమనగా నొక క్రియ జరుగుటలో జరుగుటకే ప్రాధాన్యముగాని యది యెందుకు జరిగిన దనుటకుఁ బ్రాధాన్యము లేదు. ఆ క్రియకు కర్త వాఁడు. కర్తృత్వము వానియందున్నది. కర్తృత్వ జ్ఞానము వాని కున్నదా లేదా యన్న ప్రశ్న లేదు. వాఁడు పసివాఁడైనను వాని నా కార్యమునకుఁ గర్తగా లోకమెంచుట వలన తత్కర్తృత్వాభిమానము వాని జీవ లక్షణమునందున్నదని లోక మంగీకరించుచున్నది లోకము జీవుని నంగీకరించు చున్నది. లోకజ్ఞానము క్రమముగా వచ్చును. రాదు. కర్తృత్వ జ్ఞానము జీవనిష్ఠమై యున్నదన్నమాట. అయ్యో! వానికి తొక్కి జ్ఞానము కుదురకముందే వానియందీ కర్తృత్వము నాలోపించుట న్యాయము కా దనగా లోకజ్ఞానము

కుదురకముందే వానియందు సౌఖ్యభావన దుఃఖభావనయు నున్నదిగదా! వాడు భావించు సౌఖ్యము వానికి లోకజ్ఞానవము రాకముందే భావించుచున్నాడుగదా! లోకమునందు చేసెడి కార్యములకు సుఖదుఃఖములు ఫలితములు. కార్యమునందలి కర్తృత్వాభిజ్ఞానము తెలియకముందే తత్కార్య ఫలితమైన సుఖాశ యెట్లు కలిగినది? ఇది ప్రశ్న. అందుచేత జీవుడు తాను చేసెడు పనికి తాను బాధ్యుడు. వాడు తెలిసి చేయ వచ్చును. తెలియక చేయవచ్చును. అనగా లోకమునందు కర్మకుఁ బ్రాధాన్యమున్నదిని యర్థము. ఇట్టి స్థితిలో వేదమరీచి యందు దోషము లేదని చెప్పట యెట్లు? ఉన్నది. తత్కర్తృత్వము తజ్జీవగతమై యున్నది. అది బాల్యదశ. అందుచేత నామెను దూషించరాదన్నచో బాల్య యావన కౌమారములు శరీరదశలు. శరీరమునకున్న యీ దశలనుబట్టి జీవుడు నర్తించునా? జీవుడు తా నెప్పుడు శరీరమును స్వీకరించెనో దానికి సహజమైన దశలను దత్తత్కాలములయందుఁ జేసిన కార్యములను గర్వము నంగీకరించెననియే యర్థము.

ఇట్టి యాలోచనలతో నందివర్ధనుడు తరువాత రెండు మూఁడేండ్లలోఁ జనిపోయెను. తండ్రి చనిపోయినంతనే రాజ్యమున కుత్తరాధికారి యెవరన్న ప్రశ్న మఱియును బలిసెను.

ఒకనాఁ డజాతశత్రుడు వేదమరీచివద్దకు వచ్చెను. “నీవు వివాహము చేసికొనక తప్పదు. లేనిచో ప్రజలూర కుండ” ర నెను. వేదమరీచి:- ఎవరినిఁ జేసికొమ్మందువు? అజాతశత్రువు:- నీ యిష్టము వచ్చినవానిని. వేద:- నా కిష్టమెవ్వరిమీఁదను లేదు. అజా:- నీవు చేసికోవలసిన యవసర

మున్నది. వేద:- చేసికొందును. ఎవరిని? అజా:- మఱల
 సదే ప్రశ్నయా? ఎవరినినో యొకరిని? వేద:- అట్టైనచో
 నిన్నే చేసికొందును. నీవు చేసికొందువో లేదో నాకు తెలి
 యదు. నన్నుఁ బెండ్లియాడుటకు నీ వొక్కడవే తగుదువు.
 ఇది పెండ్లికాదు. పెండ్లి కాదని యెవనికిఁ దెలియునో వాఁడే
 తగును. ఇది పెండ్లియని యెవఁ డనుకొనునో నేను వానిని
 పెండ్లి చేసికొనుట సంభవించెదు. నేనట్టి వానిని వివాహ
 మాడినచో వాని భవిష్యజ్ఞీవితమును నాశనముఁ జేయు
 టయు ప్రజలను మోసగించుటయు జరుగును. కనుక
 నన్ను నేను మోసగించుట ప్రజలకొఱకు చేయవలయును.
 నాతోపాటు నాయందు దయగలిగి నాయందొక ప్రేమయుండి
 వాని జీవలక్షణము, నా జీవలక్షణము సమానమైననై
 యభారతీయమైన యొక ప్రేమభావము కలిగియుండి, నేను నన్ను
 మోసగించుకొన్నట్లే మరియొకఁ డెవఁడో నా కొఱకుఁ దన్నుఁ
 దాను మోసగించుకొన నెంచినవాఁ డున్నచో నేను వానిని
 వివాహమాడెదను. ప్రజలు తృప్తులగుదురు. కాలము గడ
 చును. పదేండ్లు గడువ సచ్చును. ప్రజలు నాకును సన్నా
 రీతిగాఁ బెండ్లాడిన వానికీసి సంతానము గలుగుననియు వాఁడు
 రాజ్యమున కధికారియగుననియు ననుకొనుచుందురు. ఆయాశ
 మీఁద ఏది పండ్రెండేండ్లు జరుగవచ్చును. పాతికయేండ్లు
 జరుగవచ్చును. మేమిద్దఱము కలిసి యొక పిల్లవానిని దత్తతఁ
 చేసికొనవచ్చును. వాఁడు రాజ్యాధికారి యగును. నా
 పాపము నాతోడను, నన్నట్లు ప్రేమించినవానితోడను నశించి
 పోవును. నన్నట్లు పెండ్లాడెడువాఁ డెవఁడు? అజాతశత్రుః!

“మనస్సు చాల • చిత్రమైనది. ఒక పాపకార్యము పాపకార్యముగా నొకప్పుడుగా భాసించి మఱియొకప్పుడు భాసించదు. తారయుఁ జంద్రుడును సంసారముఁ జేసిరి. ఆ తారకన్న బుధుని చంద్రునికీచ్చి తెచ్చికొని బృహస్పతి మఱల తారను తన యింటలోఁ బెట్టికొనెను. అట్లే నా రహస్య మెరిగిన వాఁడు నన్ను మాగధ్రజల మీఁదగల ప్రేమతో నాయందు గల సానుభూతితో నిప్పుడు వివాహమాడి రేపు ప్రాద్దున నేనిట్టిదానినని తెలిసి కూడ నాయందు కామభానము కలిగి నాయందు సంతానముఁ గనవలయునన్న వాంఛ వెల్లార్చినచో నేను దానికంగీకరించను. నే నతనికి భార్యగా నుందును. పెండ్లిచేసికొందును. నాకు నతనికేమియు సంబంధములేదు. ఒక్క గదియందే పరుందుము. ఏక శయ్యాగతులమైనను కావచ్చును. కాని మాయద్వయము శరీరసంబంధమునది యుండనే యుండదు. పాతికయేండ్లు ముప్పదియేండ్లు గడచిన తరువాతఁ బ్రజలకు మత్సంతానమునం దభిలాష కలిగినచో మేమిద్దఱ మెవనినో దత్తత చేసికొందుము. ఈ నియమము లంగీకరించి నన్నెవఁడు వివాహమాడును. ఎవ్వఁడు నాడఁడు” అనగా సజాతశత్రువు “ఎవఁడో యొక్కఁడు వివాహమాడి తీరవలయును. లేనిచో నీ మగధరాజ్య మేమగును?” అనగా వేదమరీచి “ఈ మగధరాజ్యమేమి కావలయునన్న దిగులు వేనికి గలదో వాఁడే పెండ్లియాడును.” అనెను. అజాతశత్రువు “సరే! నేనే పెండ్లియాడుదును. నీ నియమములన్నియు నే నంగీకరించితిని. శిశునాగునితో నే నెప్పుడతని విరోధము పెట్టికొంటినో అప్పుడే నాకుఁ దెలియును. అంతఃవిరోధము

నా కతనిమీఁద నెందుకు కలిగెను ? ఈరీతి పాపము సంభ
 వించని వేదమరీచిని నేను ప్రేమింతును. అట్టి వేదమరీచిని
 ప్రేమించుటకు నామెనుఁ బెండ్లాడుటకుఁ గితఁ డడ్డుతగిలెను.
 ఇతఁ డాసుఖమునుగడి నన్ను బాహిరింపించెను. అందుచేత
 సతనిమీఁద నేను విరోధము పట్టితిని - వేదమరీచీ ! ఇదియొక
 చమత్కారము. తండ్రియున్నాఁడు. అతనికిఁ బెద్దయాస్త్ర
 యున్నది. అతఁ డాస్త్రసంతయఁ బాడుచేసెను. కొడుకు
 దరిద్రుడైనాఁడు. వీని చిన్నతనములోననే యాతండ్రి చని
 పోయెను. వీఁడు బ్రదికియున్నన్ని దినములు నా తండ్రికి
 శ్రాద్ధము పెట్టుచునే యుండెను. ఆ తండ్రి నెఱుంగఁడు. అతః
 డితిని కపకారి. ఆ తండ్రికి శ్రాద్ధమెందుకుఁ బెట్టవలయును ?
 అతఁడు తండ్రియన్న భావ మున్నది. ఆ భావముచేతఁ బెట్టు
 చున్నాఁడు. అట్లే నేను నీవు నాకు భార్యవై యుండెడిదాన
 వన్న భావముచేత శిశునాగునితో విరోధము పెట్టికొంటిని.
 చూచితివా ? యెట్లున్నదో - ఇప్పుడు నీవు భార్యవుకావు.
 నేను భర్తనుకాను. మన యిద్దఱి యీ సంబంధము మన
 మిద్దఱము కలిసికొనకమునుపే తెగిపోయినది. తెగిపోకముం
 దీభావ మున్నదా ? ఉన్నదో లేదో తెలియదు. అట్టిభావము
 పుట్టుటకు వీలులేని సమయములో మనము కలిసికొంటిమి.
 కలిసికొన్న సమయములో నట్టిభావము పుట్టుటకు వీలులేదని
 నాకుఁ దెలియదు. ఆభావము నాకుఁ గలిగినది. ఈ భావము
 యొక్క బలము చూచితివా యెట్టిదో ? అది కలుగనే కలుగ
 కూడని పరిస్థితులలోఁ దత్పరిస్థితుల పరిజ్ఞానములేక కలిగిన
 తద్భావమునుగూర్చి యొక బలవద్విరోధ మేర్పడుట దానికిఁ

గారణము నిజముగా నేమందువు ? ఈ మగధరాజ్యమునకును నాకును నేమియు సంబంధములేదు. మీ నాయనగారు నన్ను గాలికిఁ గొట్టకొని పోవుచున్నవానిని తెచ్చి యొకచోట పాతి పెట్టి నీళ్ళుపోసెను. ఇది యభిమాన హేతువు. నే నింకేమి చెప్పుదును ?”

అనఁగా వేదమరీచి “ఐనచో మన వివాహ మెంత తొందరగా జరిగినచో నంత మంచిదిగదా ? ప్రజలకు మన యం దధిక విశ్వాసము కలుగును. మగధరాజ్యముమీఁద నీ కధికార మిదివఱకే గలదు. ఆ యధికారమునకుఁ గంటగించు కొనువారు నేటినుండి యే మాటయు ననుటకు వీలులేదు. నీవే రాజు వగుదువు. నీవు వేతే పెండ్లిఁజేసికొని సంతానము కనవలయునని నీకున్నచో ఆ సంతానమునకు రాజ్యమురాదు. మనమిట్లేయుండి చివరకు దత్తతఁ జేసికొన్నచో నొక యేఁబది యేండ్లలో నిది పరిష్కరింపఁబడును.” అనెను.

అజాతశత్రువును వేదమరీచియుఁ జెండ్లియాడుదురన్న వార్త గిరివ్రజపురమంతయు వ్యాపించుటకు కెందుదినములు పట్టలేదు. ఊరంతయు మాఱుమోగిపోయినది. మేళ తాళ ములతో నానకదుందుభులతో కాహళారవములతో దిశ లన్నియు మాఱుమోగిపోయినవి. ఆతే డేండ్లుగా నీ వివాహము జరుగునని యెదురుచూచిన పలుమంది సంతసించిరి. మన కిష్టము లేకపోయినను నీ వివాహమెప్పుడో జరుగక తప్పదని యనుకొన్నవారు శిరఃకంపము చేసిరి. వారి మనః పంకము మఱియు బిగిసెను. అజాతశత్రు వేదమరీచి వివాహము శిశునాగునకుఁ దెలిసెను.

ఈ వార్త శిశునాగునకుఁ దెలిసినప్పుడు తన కొడుకుతో నాడుకొనుచుండెను. ఆ కొడుకున కాతేండ్ల నయస్సు. హాని పేరు కాకవల్లుడు. గుణనిరూపణము 'చేసిపెట్టిన' పేరుగాని యూరకే పెట్టినది కాదు. పిల్లవాఁడు కాఱునలుపు. రాజ వంశములో నట్టివాఁ డెట్లు పుట్టెనో యెవ్వరికినిఁ దెలియదు. తల్లి యప్పరః స్త్రీ. అట్టి స్త్రీ గర్భమున నింత కురూపియైన బాలుఁ డెట్లుదయించెను? తండ్రినిఁబోలి పుట్టె ననఁగా తండ్రి నలకూబరుఁడు కాకపోవచ్చును. జయంతుఁడు కాకపో వచ్చును. నలమహారాజు కాకపోవచ్చును. నకులుఁడు కాక పోవచ్చును. ఎఱ్ఱనివాఁడు. రాజలక్షణము మొగమునఁ దాండవించుచున్నవాఁడు. సర్వభారత చక్రవర్తి కాఁదగిన లక్షణములు గలవాఁడు. కాకవల్లుఁడు కాకపోయెనా, పిల్లవాని కన్ను లాకర్ణాంతములు. ఆ నేత్రములయొక్క కాంతివలన పరమ వికారమైన వాని మొగము దర్శనీయముగానే యుండును. మొగమును చూచుటతోడనే యొక వెగటు తోచును. కాని యా రాజకుమారుఁడు కన్నులను విప్పి నీవంకఁ జూచినచో నాతేండ్ల పిల్లవాఁడు నీ వంక నొక మహారాజు చూచినట్లు చూచును. పిల్లవాఁడు మహారాజు కాదు. అందుచేత నీకు వానియం దొక యనురాగము పుట్టును. అందమైన పిల్లవాఁడే యనిపించును. తరువాత

నీ వనుకొందువుకదా ! అంత అందపు వికారియైన బాలుఁ
డుండఁడు. కాని వాని కన్ను లేమి కన్నులు ? సర్వ భారత
దేశమును పరిపాలించు కన్నులు అనుకొందువు. ఆ పిల్లి
వానియం దంతేకాదు. వాని శరీరావయవములయందుఁ
జక్రవర్తి లక్షణములు గనిపించును. పిల్లివాని కాటేండ్లే కాని
వాని తెలివిలేటలు వాని తీవియు వాఁడు మాటాడెడి లక్షణ
ములను వాఁడు చూచుటలోని గాంభీర్యమును సర్వ ప్రజలకు
సతఁడు సర్వ భారతదేశ చక్రవర్తి యగు ననిపించును. అట్టి
కొడుకుతో శిశునాగుఁ డాడుకొనుచుండెను. పిల్లివాఁ డెప్పు
డును తండ్రివద్దనే యుండును. వంకజాబిల్లికిఁ గాక వట్టనిమిఁద
బ్రేమ యున్నదో లేదో చెప్పలేము. ఆమె యీ సుతుని
కన్నప్పటినుండి తత్పూర్వపు వంకజాబిల్లికాదు. తత్పూర్వ
మున వంకజాబిల్లి ముద్దరాలు. మాటాడెడికాదు. ఆమె
కేమియు నక్కఱలేదు. ఏది యెఱ్ఱెనను సరే. తానట్చటి
కెందుకునచ్చెనో యామెకుఁ దెలియదు. పిల్లివానిని కన్న
తరువాత పురుడు వెళ్ళినతరువాత వంకజాబిల్లి పరాశర
శాస్త్రినిఁ బిలపించెను. ఆయనతో నిట్లనెను. “శాస్త్రిగారూ !
ఆ గురువు నన్నిచ్చటికి నాల్గు దినములకుఁ బంపించుననగా
నాలో నేడో ప్రవేశించినది. నా తెలివిలేటలన్నియుఁ బోయి
నవి. నా పట్టుదల యంతయుఁ బోయినది. ఈ పిల్లివాఁడు
నా గర్భమునం దుదయించినాఁడు. ఈ పది దినములనుండి
నేను పూర్వపు వంకజాబిల్లి ననుకొనుచున్నాను. ఇప్పుడు
నాకున్న తెలివి యీ కడచిన సంవత్సర మంతయు దేని
చేతనో సమావృతమై యుండెను. ఈ పిల్లివాఁడు తొమ్మిది

నెలలక్రింద నా కడుపునఁ బడలేదు. తత్పూర్వమే కొన్ని
 నెలలక్రిందఁ బడినట్లున్నాఁడు. వాఁడు బయటపడినాఁడు.
 నా ప్రాణము తేలిక యిచ్చినది. నా ప్రాణము తేలిక
 యిచ్చుటగాదు. నా జీవము తేలిక యిచ్చినది. ఈ పిల్లవాఁ
 డెవ్వఁడో? వీఁడు నా గర్భములో నెట్లు ప్రవేశించినాఁడు?
 పన్నెండు పదుమూఁడు నెలలు కడుపులోనుండి నా జీవలక్ష
 ణమున కింత బరు నెట్లు కలిపించినాఁడు? వీఁడు నాబిడ్డయేనా?
 ఈ యువరాజునకు నాకు సంబంధమేమి? నాయాత్మమీఁద
 నా కదుపులేనప్పుడు నా శరీరముమీఁద నా కధికారము
 లేనప్పుడు నేను శిశునాగునకు భార్యనైతిని. అతనికి నేను
 సంతానముఁ గంటిని. నేను నిజముగా నతనికి భార్యనగుదునా?
 వీఁడు నాకు సంతానమగునా? ఓ యయ్యా! ఇది చాల
 సూక్ష్మముగా నున్నది. శిశునాగుఁడు నాకు భర్తకాఁడు.
 అవిజ్ఞాతమైన యొక మనోదశయం దనుచ్యూతముగా నున్న
 శరీరముయొక్క యప్పటి యిప్పటి యొకటి యునికిచేత
 నతఁడు భర్త యనిపించుచున్నది. ఇఁకాఁడు కొడుకనిపించు
 చున్నాఁడు. నన్నేమి చేయుమందురు?" అనఁగాఁ బరాశర
 శాస్త్రి పకాలున నవ్వ నారంభించెను. యువరాజు భార్యకుఁ
 గోపమువచ్చెను. పరాశరశాస్త్రి యిట్లనెను. "అమ్మా!
 గోపముఁ దెచ్చికొనకుము. నా నవ్వునకు హేతువు వేరే
 కలదు. నిన్నగౌరవ పరచుటకాదు. నీవు చెప్పిన మాటల
 లోని సర్వార్థము నీ మాటలలోననే యున్నది. పెదవి కదపి
 మాటాడి యెఱుఁగని నీవు నాతో నిన్నిమాటలు మాటాడితివి.
 అసలు నీకు తెలివితెటలు కలవో లేవోయని సందేహము కలి

గిం-చు-చున్న నీ మాటలతో నీ వివేకము పరమ నిశితమైనదని తెలియుచున్నది. ఇంతటి వివేకవంతురాలవుగనుకనే నీ జీవ లక్షణము సందాహిత వివేకమున్నది గనుకనే వాడు నిన్ను నీ జాగ్రదవస్థయందు నావేశించలేక పోయినాడు. నీ నిద్రావస్థ యందు నిన్నుఁ బ్రతారించినాడు. ఓసి తల్లీ! నాకు విచారింపఁగాఁ బరమేశ్వరుఁడు దేని నెట్లు నడపవలయునని భావించునో యది యట్లు నడచును. ఆ నీ కుశ్చితుఁడైన గురు వేమియుఁ జేయలేడు. జయద్రథుఁ డేమియుఁ జేయలేడు. పరాశరశాస్త్రి యంతకుముందుఁ చేయలేడు. ఒక ప్రవహించు చున్న నదికి దారిలో నొక పర్వత మడ్డుతిగిలెననఁగా నా స్రవా హము ప్రక్కగా తిరిగి యిఁకొకచోటి పొలమును సస్య వంతములనుఁ జేయవలసిన గీత వ్రాసి యుండుటవలన నాపర్వత మడ్డువచ్చినది. ఒక వరుసగానున్న పొలముల కా యోగ్యత లేదు. ఈ పర్వతముల కెగువనున్న పొలములకు, ఆ పర్వత మునకు దిగువఁ బెడగానున్న పొలములకు నా యోగ్యత కలదు. నీవింత వివేకవంతురాల వగుట నాకున్న బరువు తొలఁగినది. మీ యత్తగారి యాత్మభారము తగ్గినది.”

నాటినుండి వంకజాబిల్లి యువరాజు భార్యకాదు. చంద్రమతీదేవికంటె నధికురాలయ్యెను. రాజభవనమున శిశు నాగుని మాటకు నెలలేదు. పరాశరశాస్త్రికి దిక్కులేదు. ఆనాడు పరాశరశాస్త్రితో నిట్లు మాటాడిన వంకజాబిల్లి నాలుగేండ్లు గడచునప్పటికిఁ బరాశరశాస్త్రినిఁ బిలిచి “శాస్త్రిగారూ! మీరీపని నిట్లు చేయవలయు”నని చెప్పు చుండెను. కోడలు గీచిన గీటు చంద్రమతీదేవి దాటలేదు.

తదాది మఱల శిశునాగునకు వంకజాబిల్లికి సంబంధములేదు. శిశునాగుఁడా మెయొక్క దయను సంపాదించువలయునని చేసెడు ప్రయత్నముల కవధిలేదు. శిశునాగునకు వంక నామ క న్నెఱ్ఱచేసి చూచును. శిశునాగుఁడు వణకిపోవును. తానెందుకు వణకిపోయెనోయూలోచించుకొనునశక్తికూడ శిశునాగునకు లేకపోయెను. శిశునాగుని మాయ సమావరించి యుండెను. వంకజాబిల్లిలో నుండి మాయ వినిర్గమించెను. ఆ యచ్చమైన వివేకముముందు కలుషితమైన యీ వివేకము నిలువలేకుండెను. శిశునాగుఁడును కాకవర్ణుడును నిరంతర మెడఁబాసి యుండలేని తండ్రి కొడుకులు. కాకవర్ణునకుఁ దల్లిమీఁదఁ బ్రేమయే లేదు. రాజవంశ మర్యాదగాఁ బరిచారకులు కాకవర్ణుని తీసికొనిపోయి తల్లికిఁ జూపించివత్తురు. అదియొక యాచారము. ఆచారము నిర్వహింపఁబడును. నలువురు చూచి యేమైన ననుకొందు రేమో యని వంకజాబిల్లి కొడుకును ముద్దాడును. ఒక్కొక్కపుడు యువరాజును తన సౌధమునకు రమ్మని వార్తబుచ్చును. ఆయన వచ్చును. అతఁడొక్కొక్కపుడు నిశాభాగమంతయు వంకజాబిల్లి సౌధమునందే గడపును. ఇద్దఱు నొక గదియందే యుందురు. వారికి సంబంధము లేదు. ఈసంగతి యెవ్వరికినిఁ దెలియదు. తెల్లవారలు వా రిద్దఱు మేల్కనియే యుందురు. ఆమె యేదో యేదో మాటాడును. ప్రాతఃకాలమున నెఱ్ఱని కన్నులతోఁ గనిపించు యువరాజును వంకజాబిల్లియుఁ బరిచారికలకుఁ గలిపించెడు సంతభ్రాంతి నిజమైన కామినీ కాముకులునుఁ గలిపించరు. రాజ్యము చిన్నదికాని యది సామాజ్యమైనచో సర్వ భారతదేశమునకు వంకజాబిల్లి పట్టమహిషి యైనచో

నా నె యొక్క వివేకమునకు రాజ్యమునందు వెలయుంపజేయ
వలసిన ధర్మమునకు సరిపోయెడిది. శిశునాగుడు వంకజాబిల్లి
ముందు పిట్ట. శిశునాగుడి మనస్సులో మాత్రము నేదోయొక
కోపము, నొక ప్రతీకారవాంఛ, సత్యసన్నిహితమై యున్నట్లు
భాసించుచుండును. ఆతని కన్నులలో గాంతియున్నది. మాలి
న్యమున్నది. ప్రేమ యున్నది. ద్వేషమున్నది. అధికార
మున్నది. నిస్సహాయత యున్నది.

వేదమరీచి పెండ్లివార్త శిశునాగునకు దెలిసెను. ఆ
వార్త చెప్పినదెవను? వంకజాబిల్లి. వంకజాబిల్లి యెందుకు
చెప్పినది? ఆమెకిది తెలియ నది తెలియదన్న విషయము లేన
ట్లున్నదే? ఆమె యీ విషయము నూహించగల దీ విష
యము నూహించలే దన్నట్లులేదే. శిశునాగుడు వంకజాబిల్లి
నంక మొగిలులోని జాబిల్లివలె జూచెను. ఆమె యిట్లనెను.
“మన వివాహమెట్టిదో ఆ వివాహమునట్టిదే. మన వివా
హమున కీప్లిల్లవాడు ఫలితము. ఆ వివాహమునకిట్టి ఫలితము
కూడ నుండదు. కారణమేమియో తెలియునా? నేను నీవలె
నా గురువుయొక్క మాయాగ్ని ధూమమును బుద్ధిపూర్వక
ముగా ననుభవించినదానను గాను. నీ వా ధూమపానము
చేసితివి. వాడు శితవుడై యా ధూమపానము నాచేత నా
నిద్రలో జేయించెను. వానిద్దఱును ధూమపాన సంబంధము
లేనివారు. వారికి శతవిధమాల సంబంధమే యుండదు. ఉన్నను
సంతానము కలుగదు. నీగురువు రాడు. ఆ గురువుయొక్క
స్థానమును నేనే వహించుచున్నాను. నేను నీచేతనే యా ప్రతీ

కారము చేయించెదను. నీ జీవితముయొక్క పరమార్థ మాస్పతీకారమేకదా.”

అనగా శిశునాగుడు నిష్కృతితో నిలుచుండెను. ఆతేండ్లనుండి తనకేమియు నర్థముకాని యీ భార్య యిప్పు డర్థమయ్యెను. ఆగురువు పిశాచము. ఈమె దేవత. తన్ను పిశాచ శిష్యునిగానే పాలించుట కీమె నిశ్చయించెను.

౨౩

కాకవల్లనకు పదుమూడేండ్ల నయస్సు వచ్చినది. ఆతడప్పటికే యాజానుబాహుడు. వ్యూఢోరస్కుడు. వృషస్కుంధుడు. పరిచిత వ్యాయాముడు. అశ్వారోహణ విద్య నేర్చినవాడు. శిశునాగు డానికిఁ దన నేర్చిన ఖడ్గ విద్యయంతయు నేర్పెను. భనుస్సు చేబూని లక్ష్మమును భేదించుటలో నతని గుఱియు, నతని నేర్పును పూర్వజన్మ సంస్కారాత్తములుగాని నేటి జన్మలో నేర్చినవికావు. అతడు యుద్ధవీరుల ప్రశంసా పాత్రము, సవయస్కులైన రాజపుత్రుల కసూయా హేతువుగా నుండెను. అతడు కాబోవు రాజు కనుక నసూయకు స్థానము లేదు. కాని యతడు సామాన్య రాజపుత్రుడైనచో జీవితమునందలి బలవద్విరోధము లేర్పడుటకు యోగ్యమైన యాయుధ విద్యాకౌశల మతని కేర్పడెను. వంకజాబిల్లి కొడుకునుఁ బ్రేమించును. ప్రేమించదు. ఆమె కొడుకును ముద్దాడుట యెన్నడునుఁ జేయలేదు. అతనికేండ్లు

వచ్చిన కొలంది తెల్లియుఁ గొడుకును మాటాడుటయేలేదు.
 ఇతఁడెప్పుడో యొకసారి పండుగలవేళ - పబ్బములవేళ నూత్న
 వస్త్ర ధారణములవేళ తన విద్యాప్రదర్శనమునందు స్రవం
 సలు పొందినవేళ తెల్లడియు నాయనమ్మయు వృద్ధక్షత్రియు
 లును వానినిఁ బోయి తెల్లికి నమస్కారముచేసి రమ్మందుకు.
 అతఁడు వెళ్లును. పాదాభివందనము చేయును. తిరిగి వచ్చును.
 అతఁడెందుకు వచ్చి పాదాభివందనము చేసెనో కూడ యామె
 పట్టించుకోదు. ఆ కొడుకుతో నొక్కమాట మాటాడదు,
 కాని యా కొడుకు నొక్కమాట యనదు. అతని పరాక్ర
 మాదులను గూర్చి యతని విద్యానైపుణ్యమును గూర్చి తా
 నెన్నరి నడుగదు, గాని యెంతమంది వచ్చి యెన్నిసార్లు చెప్పి
 నను వినుచునే యుండును. ఇదినటకు నేను విన్న సంగతియే
 యని కూడ యనదు. కుమారునకు మఱి యేదేండ్లు వచ్చినఁ
 గాని యావరాజ్యపదమందుటకు తగిన వయస్సు రాదు.
 అయినను సర్వ విద్యానిపుణుడైన తన కొడుకు నేడే యువ
 రాజు కావచ్చును. ఈకోగిక అమె హృదయాంతరాంతరము
 లలో నున్నది. ఆమె యేమి యూహించుచున్నదో బ్రహ్మ
 దేవునకుఁ దెలియదు. వంకజాబిల్లి వయస్సిప్పుడు ముప్పది
 సంవత్సరము లుండవచ్చును. పదియేండ్లనుండి యామెకా
 రాజనగరమున జరిగిన పరిస్థితులలోఁ దెలియని దేమియు లేదు.
 తత్పూర్వము జరిగినవియు నన్నియుఁ దెలియును. ఆమెకెన్ని
 తెలియునో యితరులకుఁ దెలియనే దెలియదు. ఒకప్పుడత
 గారి వద్దనుండి, మఱియు నొకప్పుడు చిత్రశిఖండి వద్దనుండి,
 పరాశరశాస్త్రినుండి, నాల్గు శ్మశానములనడుమ కాపుండి

వింధ్య పర్వతములకుఁ బోయి దుంపలు శ్రవ్వి తెచ్చిన యా
సలుపురినుండి, ప్రత్యేకముగా నా సలుపురిలోని వామనుని
నుండి, బాల్యమున శిశునాగునిఁ బెంచిన దాదినుండి, రాత్రు
లందు శిశునాగుని యింటి ముందు మేల్కొనియున్న రాజభటు
లనుండి, దౌవారికులనుండి యామె నేర్వని సంగతిలేదు.

ఒకనాఁడు వంకజాబిల్లి తన మామగారి నద్దకుఁ
బోయెను. ఏకాంతముగాఁ బోయి యామె మున్నెన్నియో
సార్లు జయద్రథునితో మాటాడుచుండెను. జయద్రథుఁ
డామెను విశ్వసించినంత వఱి యెవ్వరిని విశ్వసించఁడు.
ఆనాఁడు జయద్రథునితోఁ జెప్పెను. “నీవీరాజు శరీరములో
నింకెన్నాళ్ళుండువు?” జయః- రాజెన్నాళ్ళు బ్రతికియుం
డునో యన్నాళ్ళుండును. వంకః- రాజదివటకే చనిపోయెను.
నీవు వదలి వెళ్ళినంతనే రాజు చనిపోవును. జయః- ఆసంగతి
నీకెట్లు తెలియును? వంకః- నీవాయన శరీరములో నుండి
విడిచి యొక గడియసేపు దూరముగా నుండుము. నీకే తెలి
యును. జయః- నేను మాటాడుకుండ నూరకున్నపుడు రాజు
తాను తానుగా మాటాడుచుండెనుగదా. అతఁడు బ్రతికి
యున్నట్లే లెక్క. వంకః- అట్లుకాదు, ఒక యింటిలో దీపము
పెట్టుదుము. ఒక కొంత ప్రదేశము మాత్రము ప్రకాశము
గలిగియుండుటకుఁ బెట్టుదుము. ఆ వెలుగు తత్ప్రదేశ
మునకు వెలిగానున్నచోటఁగూడఁ గనిపించును. రాజు
రాజుగా వ్యవహరించు చున్నాడనఁగా నీ చైతన్య
మాశరీరములో నున్నది. ఆ వెలుగున్నది. నీవు నీపని చేయ
నపుడు రాజయొక్క శరీరమునందు నీ వెలుగు భాసించు

చుండును. జయ:- నేను పరమేశ్వరుడనన్నమాట. వంక:-
 ఎంతమాట చున్నావు. పరమేశ్వరునితోడి విరోధంపడి
 గదయ్యా యిట్టేలివి. పరమేశ్వరునకు నీకంటె యధికశక్తి
 కలదని యెప్పుకొనుచున్నావు. తీవ్రమైన విరోధము చేత
 నైనను హింసకశిష్టాదులవలె భగవంతునితోడి సాయు
 జ్యముఁ బొందినచ్చును. నీ వీ శరీరమును వదిలి పోలేవు.
 పోయినచో నెచ్చట నుండువు? ఉండుటకు వీలులేక నీ విచ్చి
 టనే కూర్చున్నావు. నిన్ను చూచినచో నాకు జాలి యగు
 చున్నది. జయ:- నన్ను చూచి జాలిపడు వ్యక్తి నీ వొక్క
 త్తుకవే. వంక:- ఒక పురుషుఁ డిచ్చటికి రావలయు సనియు
 వానిలో నీవు ప్రవేశింపవలయుసనియు రాజస్పృడు చనిపోవు
 వనియు నీవు శిశునాగునకు గురువవై మగధరాజ్యముమీఁద
 దండెత్తించి యా రాజ్యమును నీవు వశపరచుకొన వలయు
 సనియుఁ బెద్ద యెత్తు లెత్తితివి. పరాశరశాస్త్రి నీ సర్వ
 ప్రయత్నమును వ్యర్థపరచెను. కాని నీ ప్రయత్నము వ్యర్థము
 కాలేదు. ఏ పరమేశ్వరునకు నీవు విరోధిలో ఆ పరమేశ్వరుఁడు
 నీ వేది కోరుచున్నావో యది సంఘటించుటకు తనంతట
 తానే యన్నియు సమకూర్చినాఁడు. ఇప్పుడా పురుషుఁడు
 రాసక్కఱలేదు. నీవు వానిలోఁ ప్రవేశించనక్కఱలేదు.
 శిశునాగుఁడు మగధరాజ్యమును దండెత్తఁబోవుచున్నాఁడు.
 ఆ పురుషుఁడు నా గర్భమునందు ధూమమునుఁ బ్రవేశ పెట్టి
 నాఁడు. అది కాకవల్లుఁడుగా జన్మించినాఁడు. ఈ కాకవల్లుఁడు
 మగధ సామ్రాజ్యమునకుఁ జక్రవర్తి యగును. వీనిసంతానము
 మగధరాజ్యమును పాలించును. కాకవల్లుని వంశము మూఁడు

వందల యిరువదియేండ్లు పాలించును. మఱియుఁ దరువాత నిట్టివారే మఱల రెండువందల యిరువదియేండ్లు పాలింతురు. అనఁగా నింక నాఱువందల యేండ్ల వరకు నీ వాంఛ యవిచ్ఛిన్నముగా సాగునని యర్థము. ఈ యాఱువందల యేండ్లు నొక నాస్తిక మతము విజృంభించును. శూన్యవాదము వృద్ధి పొందును. నీవు పదుమూడువందలయేండ్లు చేసిన తపస్సు ఫలించును. జయః:- నీ కెట్లు తెలియును? వంక:- తెలిసికొన్నచో తెలియును. మధురానగరమున నొక బ్రాహ్మణుఁడున్నాఁడు. ఆయన కాలజ్ఞానము కలవాఁడు. మహా పండితుఁడు. పరాశరశాస్త్రినిఁ బంపించి యాయననుఁ బిలిపించితిని. ఆయన నాకివి యన్నియుఁ జెప్పెను. జయః:- ఆయన కెట్లు తెలియును? వంక:- ఆయన కాలజ్ఞానము కలవాఁడని చెప్పితిని గదా! జయః:- కాలజ్ఞానమనగా నేమి? వంక:- స్త్రీచ్ఛ విద్యలు కావు. మత్స్యపురాణము వాయుపురాణము, భవిష్యపురాణము మొదలైన గ్రంథములు మన దేశమునందు యుగ యుగములుగా నున్నవి. ద్వాపరాంతమునందు వ్యాస మహర్షి వానిని మరల గుంఠించెను. ఆ గ్రంథములు తొలినాటి నుండి కొన్ని బ్రాహ్మణ వంశములయందున్నవి. ఆ వంశము వారు వానిని పరంపరగా రక్షించుకొనుచు నచ్చుచుండిరి. ఈ దేశములో సర్వవిద్యలు సృష్ట్యాదినుండి నేటివఱకు నట్లే రక్షింపఁబడుచు నచ్చుచున్నవి. కొన్ని బ్రాహ్మణ కుటుంబములు, కొన్ని క్షత్రియ కుటుంబములు, కొన్ని వైశ్య కుటుంబములు, వారి వారి కనూచానముగా పరంపరగా వచ్చుచున్న యనేకములైన విద్యలను రక్షించు చున్నవి.

ఈ కాల జ్ఞానమునకు సంబంధించిన పురాణములు కొన్ని బ్రాహ్మణవంశముల సొత్తు. ఈ బ్రాహ్మణుడట్టి వంశము లలో నొకవంశము వాడు. ఆయనకు సృష్ట్యాదినుండి సృష్ట్యంతమువఱకు స్థూలముగా నెప్పుడెప్పు డేరాజు లెచ్చి తెచ్చిట పాలింతురో, ఏ వంశము మాటి యే వంశము వచ్చునో, ఆ వంశములో నెంతమంది రాజులెన్నిన్ని సంవత్సరము లొక్కొక్కఁడు పాలించునో, ఆ వంశపు రాజులందఱు కలిసి యెన్ని యేండ్లు పాలింతురో వారి నానుధేయము లెట్టివో సర్వమును తెలియును. జయ:- అతనికిఁ దెలియున దేమున్నది? గ్రంథములలో వ్రాసియే యున్నదంటివికదా! వంక:- ఔనయ్యా! కొన్ని పురాణములలో వ్రాసియున్నది. భాగవతములోఁ గూడ వ్రాసియున్నది. జయ:- నీ కొడుకు కాకవట్టఁడు కదా! అతని కుమారుని పేరేమి? వంక:- వరుసగా నందఱిపేర్లు చెప్పుమందువా? నీకుఁ గావలసినది చెప్పెదను. నా కుమారుని మునిమనుమఁడు బింబిసారుఁడు. వానికాలములో నీ కోరిక పూర్తియగును. సర్వ భారతదేశ మును భగవంతుఁడు లేడను సిద్ధాంతము వ్యాపించుటకుఁ దగిన యొక మహాపురుషుఁడు బింబిసారుని కాలములో నుదయించును. ఆ బింబిసారుని కుమారుఁ డజాతశత్రుఁడు. అప్పటి నుండి సుమారైదువందల యేండ్లు మగధరాజ్యము నాస్తికులే పాలింతురు. అప్పటికి కొంత మార్పుగలుగును. నీకు సరిగా లెక్క గావలసినచో శ్రీకృష్ణదేవుఁడు చనిపోయిన దినముననే కలి ప్రవేశించెను. కలి ప్రవేశించిన తరువాత నేటికి పదు నొకండు వందల యేడేండ్లు గడచినది. అనఁగా యుధిష్ఠిర

యుగములో పదుకొండు వందల నలుబది మూడేండ్లు గడచి
 సది. మగధరాజ్యముయొక్క చరిత్రముఁ బూసగుచ్చిన
 ట్లాగ్రాహ్యముఁడు చెప్పఁగలఁడు. మగధరాజ్యము తొట్టతొలుత
 భార్గద్రథునిది. వారి పూర్వుని పేరు కురువు. అతనినుండి
 యేడవవాఁడు సరిచరవసువు. ఎనిమిదవవాఁడు బృహద్ర
 థుఁడు. పదునేడవవాఁడు, జరాసంధుఁడు. అతనినే కృష్ణ
 భీమాష్టనులు పోయి వధించిరి. జరాసంధుని కొడుకు సహ
 దేవుఁడు. అతఁడు మహాభారత యుద్ధమున వధింపఁబడెను.
 అతనికొడుకు సోమాధి. ఆ రాజులిరువది యిద్దఱు. వారిలో
 చివరివాఁడు రిపుంజయుఁడు. యుధిష్ఠిర యుగములో వేయి
 యాతేండ్లు గడచిననాటికి రిపుంజయుని రాజ్య మంతరించి
 ప్రద్యోత వంశము గిరినజపురమున రాజ్యముచేయ నారం
 భించెను. ప్రద్యోత వంశములో నైదుగురు రాజులు.
 వా రైదుగురును నూటముప్పది యెనిమిదేండ్లు రాజ్యము
 చేసిరి. చివరివాఁడు నందివర్ధనుఁడు. ఈ యేడాదితోఁ
 ప్రద్యోతవంశ మం రించును. శిశునాగవంశము మగధరా
 జ్యాధికారమును సంపాదించును. వీరు పదిమంది. వీరు
 మూడువందల యిరువదియేండ్లు పాలింతురు. అనఁగా యుధి
 ష్ఠిర యుగమునందు పదునేనువందల నాలుగేండ్లు వచ్చువఱకు
 నీ శిశునాగవంశము మగధరాజ్య చక్రవర్తిపదమునం దుండు
 నని యర్థము. జయః- ఇంత రహస్యము నాతో చెప్పు
 చున్నావే. వంకః- ఓయీ! నీ శక్తి యుడిగిపోయినది.
 నీ శక్తి కాలమునందు సంక్రమించినది. నీ వీ రాజ శరీరము
 నందు వదలి పోయినచో నీ కాశయములేదు. పైగా నీ జీవ

శక్తిలోని తీవ్రత్వము సన్నగిల్లినది. నీవే యాలోచించు
 కొనుము. నేను పరిమేశ్వరుడనా యని యడిగితివిగదా ?
 నీవు పలుచఁబడిపోయితివి. నీవలనఁ గాఁదగిన పని యేమియు
 మిగుల లేదు. నీతో నాకే కొంచెము పని యున్నది.
 పదునాలుగేండ్ల రాజశరీరమున చాల నిరకట పడితివి.
 నీకు విముక్తి నిత్తును. నేను చెప్పినట్లు చేసినచో
 విముక్తి వచ్చును. జయః:- నాకు విముక్తి యక్కఱలేదు.
 ఐనను నాకెట్లు విముక్తి సంపాదింతువు ? వంక:- ఏ పురు
 షుఁడు వచ్చినచో నీవు వాని శరీరములోఁ బ్రవేశింప నొచి
 తివో వాని నిచ్చటికిఁ దెత్తును. వాడిచ్చటికి రాకుండ
 పరాశరాస్త్ర యష్టదిగ్బంధనము చేసెను. ఆ బంధనము
 తొలఁగించెదను. జయః:- నీకది చేరగాదు. వంక:-నాకుఁ
 జేత కాకపోవుటకాదు. నీకుఁ బరాశరాస్త్రయనఁగా నున్న
 భయమువంటిది. జయః:- అతఁడన్నచో నీకు భయములేదా ?
 వంక:- ఆయన యన్నచో నెవ్వరికిని భయ మక్కఱలేదు.
 జయః:- అతఁడు చనిపోయెనా ? వంక:- నీవు నేను చెప్పినట్లు
 చేసినచో, చేయుదునన్నచో సకలంబు చనిపోవునట్లు నేను
 చేయఁగలను. అతఁడు చనిపోయినంతనే యతఁడు చేసిన
 దిగ్బంధనము వదలిపోవును. జయః:- నీవు శరద ప్రశండు
 రాలవు. పదుమూడేండ్లనుండి చూచుచుంటినికదా ? నీచేమి
 చేయుమంతువో చెప్పుము. వంక:- ఆ పురుషుఁడు వచ్చును.
 నీ వాపురుషునిలోఁ బ్రవేశింపుము. మా మామగారు చని
 పోదుడు. శిశునాగుఁడు రాజగును. ఆయనచే నేను మగధ
 రాజ్యముమీఁద దండయాత్ర సాగింపింతును. నీ వాపురు

షునిలోఁ బ్రవేశించినతరువాత నీవు మగధరాజ్యమున
 కేగుము. ఇప్పుడా రాజ్యమున కధికారిణి వేదమరీచి. ఆమెకు
 భర్త కానిభర్తయొక్కఁ డున్నాఁడు. వానిపే రజాతశత్రువు.
 వాఁ డెంతచెప్పినచో వేదమరీచి యంత చేయును. నీవు
 వారిద్దఱను నీ వశములోఁ బెట్టికొనవలయును. వేదమరీచి
 యెంత చెప్పినో యజాతశత్రు వంత చేయునట్లు మార్చ
 వలయును. మేము దండెత్తి వత్తుము. సర్వము మా కను
 కూలముగా వేదమరీచిచేతఁ జెప్పించ వలయును. నీ వంగీక
 రించినచో నిన్ను గిరివజ్రపురిమునకుఁ బంపించెడి నాఁడు
 సదకములోనున్న సర్వమైన యంశములు నీకు బోధింతును.
 అట్లు చేసినచో నీ వేయేండ్ల తపస్సు ఫలించును. నీ వెత్తిన
 పది పదకొండు జన్మల సారాంశము సిద్ధించును. జయః
 తరువాత నేను నీను మించిపోయినచో నీ వేమి చేయుదువు?
 వంక:- తరువాత నీవు నన్ను మించిపోలేనట్లు చేసియే నిన్ని
 చ్చటి నుండి పంపింతును. జయ:- నా కర్థముకాలేదు.
 వంక:- ఓయి! జయద్రథా! నీవు వేయేండ్లు భగవంతుని
 సాధించవలయునని యెత్తిన ప్రతి జన్మయు మ్లేచ్ఛ విద్యలే
 నేర్చితివిగాని నైదిక విద్యలు నేర్వలేదు. నైదిక విద్యలలో
 నున్న శక్తి మ్లేచ్ఛ విద్యలలో నెచ్చట నుండవచ్చును?
 నెలుఁగునకున్న ప్రకాశము చీకటి కుండునా? చీకటిలో
 నొక వస్తు వింకొక వస్తువుగాఁ గనిపించును. ఆ వస్తు వదియని
 తెలియకుండ ప్రతీకార మెట్లు చేయనగును? చేసిన ప్రతీకార
 మన్యసస్తువునకు సంబంధించును. అసలువస్తు వట్లే యుండును.
 అందుచేత నైదిక జ్ఞానమునకున్న నెలుఁగు మఱియొకదానికి

లేదు. జీవుడు నామాస్యముగాఁ బ్రయాణము చేయుచుండును. ఒకానొక జీవునియొక్క కామక్రోధములు పట్టరానంత యుండి వాఁడు పిశాచముగా మారును. సృష్ట్యంతము పిశాచముగా నుండఁడు. వందయేండ్లు రెండువందలయేండ్లు - తరువాత వాని పిశాచ లక్షణము గాలిలో కలిసిపోవును. నీ జీవ శక్తిలోనున్న బలము తగ్గిపోయినది. నీ వింక కొన్ని నెలలే యిట్లుండువు. ఈ లోపుగా నీ యిష్టమైనది యీపని. నాకీ సాహాయ్యము చేసిపోమ్ము. జయ:- నీ మాటలు నా యనుభవమునకు తగులుచున్నవి. సరే.

౨౪

ఆ మరునాఁడు వంకజాబిల్లి పరాశరశాస్త్రిని, బిలిపీఁచెను. ఆయనవచ్చి యెదురుగాఁ గూర్చుండెను. నమస్కారముచేసి తన సని తాను చేసికొనుచుండెను. అంత పరాశర శాస్త్రియు సేమియనుటకు వీలులేదు. ఆమె యేదో రాజకార్యములనుఁ జూచుచుండెను. అట్లు నిమగ్నురాలై యుండి నడుచు నడుమఁ బరాశరశాస్త్రితోఁ బ్రసంగ మారంభించెను. వంక:- శాస్త్రిగారూ! ఇందుమతీదేవి చనిపోయినపుడజ మహారాజు ప్రయాగక్షేత్రమున త్రివేణి సంగమమునఁబడి చనిపోయినారని చెప్పితిరిగదా! అట్లు మరణించినవారు తా వేకోక్కో మరణింతురో యాకోర్కి వారికి మఱుజన్మలో సిద్ధించునని మనవారు విశ్వసించుదు. నాకు మోక్షమునందు మిక్కిలి

కోరికయున్నది. నేను త్రివేణి జలములలోపడి మరణించవలయునని యున్నది. పరా:- శాంతం పాపం. తల్లీ! యిది యేమి కోరిక? మఱియుఁ ద్రివేణి సంగమమునందు మోక్షవాంఛతోఁ బడి చచ్చినచో మోక్షమువచ్చునన్న నమ్మకములేదు. తాకిక మైన వాంఛతో, నధికవిద్యలు సముపార్జించ వలయునన్న వాంఛతో, ననంతభోగము లనుభవించవలయునన్న వాంఛతో మరణించినచో నవిమాత్రమే సిద్ధింపఁగలవు. వంక:- అట్లనా అండి. నా బ్రతుకు చూచితీరికదా! నాకు మగఁడున్నాఁడు. మగఁడుకాఁడు. కొడుకున్నాఁడు. కొడుకుకాఁడు. తండ్రి యున్నాఁడు. తండ్రి మున్నెన్నడోకాఁడు. నేను లేనిచో నీ రాజ్యమేమయ్యెడిదో? నేను బరువు మోయలేకుండ నున్నాను. నాకు మోక్షమొక్కటియే కావలయును. తమరికి మఱు జన్మలో నసాధ్యములైన విద్యలు సాధించవలయునన్న కోరిక కలదు. నాకదియు లేదు.” అని వంకజాబిల్లి తనపనులు తాను చూచుకొనుచుండెను. పరాశరశాస్త్రి “తల్లీ! నీయాజ్ఞయట్టి దైనచో నట్లే చేసెదను. నీ నోటినుండి వచ్చినమాట నా కాజ్ఞవంటిది. నేనుండి ప్రయోజనములేదు. నే నీరాజవంశ మును రక్షింపవలయునని యిన్నాళ్ళునుఁ బ్రయత్నము చేసితిని. నీవు వచ్చిన తరువాత నాల్కుగై దేండ్లు గడచినంతనే నాయవసరము లేదని నాకుఁ దెలిసినది. సర్వభారమును మోయఁ గల రాణివి నీ వుండగా నాతోఁ బ్రయోజనమేమికలదు? నన్నెప్పుడు పొమ్మన్నచో నప్పుడు పోదును. వంక:- అయ్యో! శాస్త్రిగారూ! అవి యేమిమాటలు? నేను మిమ్ము త్రివేణి సంగమములో నుకుకుమంటినా? పరా:- కాదుతల్లీ! ఉరుకు

దును. ప్రస్తుతము నావలన ప్రయోజనములేదు. అధికవిద్యలు సంపాదించి మఱల నన్నెన్నియోడ్లకు జన్మించు మందురు ? చెప్పినచో జన్మింతును. అప్పటికి నేను మఱల జన్మించవలయును. నాక్లిష్ట సిద్ధులు కావలయునన్న కోర్కెతోఁ ద్రివేణి సంగమమున నురుకుదును.” అనఁగా వంకజాబిల్లి ష కాపక నవ్వి “శాస్త్రిగారూ! నేను మీకు శిష్యురాలను. మీరు చెప్పినట్లు చేయవలసిన దానను నేనుగాని, నేను చెప్పినట్లు మీరు చేయవలసిన పనిలేదు. పైగా మన శక్తులు మఱి యాఱువందల యేండ్లవఱకు వనిచేయవు. అప్పటికిఁగదా మీరుగాని నేనుగాని తిరిగి జన్మయెత్తవలసినది? ఇప్పటికి కలియుగ మారంభమై యందునొకండువందల యేమిదేండ్లు గడచినది. ఇంక నేఁడు వందల పదియేండ్లు గడచినఁగాని నైదికమతమునకు మఱల నాజ్ఞ్యల్యము రాదు. ఈ యేఁడువందల యేండ్లింతే. మనము పుట్టినచో మఱల నప్పుడు పుట్టవలయును. అందుచేతఁదొందర లేదు. పరా:- అట్లుకాదమ్మా! నీ సిద్ధాంతమొకఁ డున్నది కదా! జీవుఁడొక కోరికతో భూతప్రకృతిలో నుండుచుఁ దిరుగుటకూడ యొక తపస్సుచేయుటయే యన్న సిద్ధాంతము. అట్లేంత తపస్సుచేసినచో జన్మించినప్పటి ఫలితమంత దృఢముగా నుండును. నేను పెద్దవాఁడ నైపోయినాను. చిన్నప్పుడు నేను నేర్చిన తుచ్ఛమంత్రములచేత నేను మూఁడుసార్లు వివాహమాడినను మువ్వరు భార్యలును మరణించిరి. రెండవ భార్యకు కలిగిన సంతానముకూడ నశించెను. నేను వట్టి మొండికట్టెనలె నున్నాను. ఆర్షమంత్రములు నేర్చికొని లోకమున కుపయోగపడుచు నా పాపమును పరిక్షాశనము చేయు

టకై యొకవిధమైన జీవితమును గడపుచుండఁగా నీ రాజ
 వంశమునకు నొక యాపద వచ్చెను. మఱియు దుచ్చమంత్ర
 ములలోనికి దిగితిని. నా యవసరమిప్పుడులేదు. సూర్యుఁడు
 వెలుగుచుండఁగా దివ్యిటీ లెందుకమ్మా! నీవు వద్దగినను
 నేను పోవుటకే నిశ్చయించుకొన్నాను. వంక:- తమరు వెళ్లుట
 నాకేమియు నిష్టములేదు. మీరు వెళ్ళినచో నాకు గురువధ
 చేసినంత పాపము కలిగించిపోవుదురు. ఈ యూహ నేను మీ
 కందిచ్చినట్టైనది. పరా:- ఎబ్బెబ్బే! కానేకాదు. నే నిది
 వఱకే యనుకొనుచుండిని. రేపే బయలుదేరి పోవుదును.”
 అనఁగా వంకజాబిల్లి లేచి నిలుచుండెను. ఆమె కన్నులనెంట
 రెండు నీటిబొట్లు పడెను. పరాశరశాస్త్రి “తల్లీ! నాకొకకు
 దుఃఖపడవలయునా” యనెను. వంకజాబిల్లి “స్వామీ! నేను
 మిమ్మాపలేను. మీ ప్రకృతి నాకుఁ దెలియును. మీరు
 వెళ్ళకముందు నాకేదైనఁ జెప్పి పోవలసినది యున్నచోఁ జెప్పి
 పొండు.” అనఁగా పరాశరశాస్త్రి నవ్వి “ఓ యమ్మా! నీ
 వెంతటిదానవు! రాజ్యములు నిర్వహింపఁగలవు. భర్తను,
 కొడుకును నిరాదరించఁగలవు. వారి యభ్యుదయమునుఁగూర్చి
 యాలోచించఁగలవు. పాలించఁ గలవు. గురువునకు మర
 లోపదేశము చేయఁగలవు. ఆ గురువు చనిపోవుచున్నాడని
 దుఃఖించగలవు. పిశాచములకు మోక్షమిప్పించఁగలవు.
 అనంతకాలము నందలి కొన్ని ఖండములను పాలించఁగలవు.
 శ్రేష్ఠప్రాద్దుట నీవును నీ కుమారుఁడును నీ భర్తయు నా పూరి
 గుడిసెకు రావలయును. నేను చెప్పెడిదేమో చెప్పిపోయె
 దను.” అని పరాశరశాస్త్రి వెడలిపోయెను.

మఱునాఁడు ప్రొద్దున్న వంకజాబిల్లియొక్క యాజ్ఞ ననుసరించి శిశునాగుఁడును కాకవట్టుఁడునుఁ బరాశరశాస్త్రి యింటికిఁ బోవుచుండిరి. కాకవట్టుఁడు తండ్రితో నిట్లనెను. “నాయనగారూ! మనమొక బ్రాహ్మణుని యింటికిఁబోవుట యేమి? ఆయన మనయింటికి రావలయునుగాని” అనఁగా శిశునాగుఁడు “నాకుఁ దెలియదయ్యా! మీయమ్మగారు మనయిద్దఱి నచ్చటికి రమ్మనివార్త పంచినది. మనము వెళ్లుచున్నాము.” అనఁగా కాకవట్టుఁడు “తమరియ్యాజ్ఞ మీయమ్మ పాలింప వలయునుగాని యామె యాజ్ఞ తమరు పాలించుట యేమి?” యనెను. శిశునాగుఁడు మాటాడలేదు. ఇద్దఱునుఁ బరాశర శాస్త్రి యింటికి వెళ్ళిరి. వంకజాబిల్లి పూర్వమే యచ్చట నుండెను. భర్త వచ్చినంతనే వంకజాబిల్లి లేచి నిలుచుండెను. తండ్రి కొడుకులు కొంత దూరముగానే యున్నారు, శిశునాగుఁడు కొడుకు చెవిలో నిట్లు చెప్పెను. “చూచితివా! మీయమ్మగారికి నేనన్నచో నెంత గౌరవమో! ఆమె యేపని చేసినను నీ నా క్షేమమును కోరియే చేయును. ఆమె యాజ్ఞను నిరాకరించరాదు.” అనెను. అదినటకే శిశునాగ, కాకవట్టులకు నచ్చట రెండు పీఠములు వేయఁబడి యుండెను. వారిద్దఱు వచ్చినప్పటినుండియు నొక కుక్క యదేపనిగా మొఱుగుచుండెను. ఆ కుక్క యెచ్చట నున్నదని చూడఁగా సదియొక పెద్దగది. అది యొక్కటయే గది. దానిచుట్టును కొంత విడిప్రదేశ మున్నది. చుట్టను ప్రాకారపుగోడ యున్నది. ఆ గదిలో నొకమూల పెద్ద యినుప కంబము నాటఁబడియున్నది. దానినుండి యొక దృఢమైన గొలుసు

వ్రేలాడుచుండెను. ఈ కుక్క యా గొలుసునకు బిగింపఁబడి యుండెను. ఆ కుక్క పెద్ద యెత్తైనదికాదు. పొట్టిది కాదు. మొగమును వదలిపెట్టినచో నూరికుక్కవలె నుండెను. మొగము మాత్రము పులిమొగమును కుక్క మొగమును కలిసియున్నది. ముట్టె కుక్కమూతివలె ముందునకుఁ ద్రోసి కొని వచ్చెనో దాని కన్నులును దాని కోరలును సింహపు కన్నులు సింహపు కోరలు. ఆ శ్వాసము వీరిద్దఱి వాసన వాకిఁ టిలో నుండి వచ్చినప్పటినుండి యటన నారంభించెను. వీరు కనిపించి గొలుసు లాగికొనుచుండెను. దానినిఁ బట్టుకొనుట కష్టముగా నుండెను. పరాశరశాస్త్రి నడుమ నడుమ యేదో పెదవులాడించుచు దానినోటికేదో యందిచ్చుచున్నాఁడు. అది తాత్కాలికముగా శాంతించుచున్నది. తండ్రి కొడుకు లచ్చటి కేగుసరికి నచట నొక్క ప్రోయ్యి దానిపైన నొక మూకుడు. ప్రోయ్యి మండుచున్నది. రెండు చెఱకుగడ లచ్చట నున్నవి. వానినుండి రసముతీయుట కొక యంత్ర మేర్పఱుపఁబడి యున్నది. పెద్ద యంత్రముకాదు. క్రింద నొక బండతాయి యున్నది. దానిపైన నేదైన నూరినచో నా రసము క్రిందఁబెట్టిన పాత్రలో పడుటకు రాయిమీఁద పల్లముగాఁ జేయఁబడి యున్నది. వేతే గుండ్రాయి యున్నది. పరాశర శాస్త్రి తండ్రి కొడుకు లిద్దఱినిఁ బిలిచి తాను చెప్పినట్లు దయ చేసి చేయవలసినదని ప్రార్థించెను. శిశునాగుఁడు సంకజాబిల్లి వంకఁ జూచెను. ఆమె కనులు వాల్చి తన యంగీకారమును సూచించెను. ఇద్దఱు చెరియొక చెఱకుగడను తీసికొనిరి. కుక్కకు వాసన చూపించిరి. కుక్క పెడ మొగము పెట్టెను.

పరాశరశాస్త్రి మఱల పెదవులాడించుచు కుక్క ముగమును ఇఁకఁబెట్టెను. అది మూచూచెను. తండ్రి కొడుకు లిద్దఁ జెవరిచెఱకుగడను వాని ముక్కలు ముక్కలుగా నరికిరి. ఎవరి ముక్కలను వారు గుండ్రాతితో నారాతిమీఁద మర్దించి యిఁకఁబెట్టెను విడివిడిగా రెండు పాత్రలయందు సేకరించుకొనిరి. ఒకరి తరువాత నొకరు తమ తమ యిఁకఁబెట్టెను మూకుడులో పోసి వంట చేసిరి. ఇఁకఁబెట్టెను క్రాగుచుండఁగాఁ బరాశరశాస్త్రి యది బెల్లపు గడ్డ యగుటకు కొంత సున్నము వేయించెను. ఆ రెండు వంటకము లగునటకు ప్రొద్దు తిరిగెను. యువరాజును వంక జాబిల్లియుఁ గాకవల్లుఁడును ప్రొద్దుటినుండియు భోజనము చేయఁలేదు. వాకిటిలో రాజభటులు నిలుచుండియుండిరి. వంట పూర్తియైనతరువాత రెండు రసములను రెండు చిన్ని చాపలలో నచ్చలుగాఁ బోసిరి. ఆ రసము బిగిసి యెండి యచ్చగా కట్టుటకు చాలసేపు పట్టెను. అవి చల్లఁబడుటకుఁ బరాశరశాస్త్రి శైత్యదోహద ప్రక్రియలు నెఱపెను. అచట నగార్కుఁ డస్తమించుచున్నాఁడు. ఇచ్చట బెల్లము చల్లఁ బడినది. రాజభటులు నాల్గు దివ్వీటీలు లోనికిఁ దెచ్చిరి. తొలుత శిశునాగుఁడు తన బెల్లపుటచ్చును కుక్కముందుఁ బెట్టెను. కుక్క తాకలేదు. కాని మొఱుగుట మానివేసెను. పరాశరశాస్త్రి బెల్లపుముక్క త్రుంచి కుక్క నోటి కంది మృనెను. కాకవల్లుఁడు “కుక్క కఱచునేమో! తండ్రిగారిని కఱచినచోఁ గత్తితో దానినిఁ బొడిచి చంపుదు” ననెను. పరాశరశాస్త్రి “బాబూ! అది మన కుపకారము చేయఁ

బోవుచున్న కుక్క. మనము దానిచేత పని చేయించుకొనఁ బోవుచున్నాము. రాజు భృత్యులచేత పని చేయించుకొనును. వాఁడు కుటిలుఁడు కావచ్చును. వానిచేత మన పని చేయించుకొని, తరువాత వానిని సంహరించినచో సంహరింపుము. ఇది రాజనీతి"య నెను. కాకవర్ణుఁడు మఱల మాటాడలేదు. శిశునాగుఁ డందిచ్చిన బెల్లపు ముక్కను కుక్క స్వీకరించెను. దానికిఁ బ్రొద్దుటి నుండియు నాహారములేదు. దానికి డొక్క మాఱు చుండెను. కొంత బెల్లము శిశునాగుఁ డందిచ్చినది శ్వాసము స్వీకరించిన తరువాత కాకవర్ణుని వాకముకట్టిన బెల్లపు టచ్చులో నుండి కాకవర్ణుని చేతఁ గూడఁ బరాశరశాస్త్రి కుక్క కందింపించెను. కుక్క స్వీకరించెను. తరువాత కుక్క కానాటి యాహారమును శాస్త్రి తెప్పించెను. వంకజాబిల్లి యా యాహారమును తాను పెట్టెను. కొంత మాంసము, సేరు పాలు, నివి దాని యాహారము. మొదట వంకజాబిల్లి యాహారము సందీయబోఁగా శ్వాస మంగీకరించి లేదు. పరాశరశాస్త్రి దూరముగాఁ గూర్చుండి నవ్వుచుండెను. కుక్కకుఁ దెలిసెను. నేటినుండి దుః కాహారమిచ్చెడిది యీమెగాని శాస్త్రిగారు కాదని.

అంతయునైనఁ దరువాత శాస్త్రి వారిమువ్వురిని కుక్క కందాబోయిలో నున్న మేఁదలో దిరుగుచుండుడని చెప్పెను. ఆ కుక్క వంకజాబిల్లి తననద్దకు వచ్చినపు డూరికుండు చుండెను, గాని తండ్రి కొడుకులు దగ్గఱకు వచ్చినపుడెల్ల గుఱ్ఱమునుచుండెను. అన్నప్పుడెల్ల శాస్త్రివారిని తమచేతులలో నున్న బెల్లపుగడ్డల సందించుచుండుడని చెప్పెను. కాళి రెండు

జాములైనది. అప్పుడికే దండ్రి కొడుకులు దగ్గఱకు పోగా
నా కుక్క గుఱ్ఱు మానివేసెను. వారు మువ్వకును యథే
చ్ఛముగా కుక్కవద్దకుఁ బోవచ్చును. శిశునాగునిచేత
శాస్త్రీ దాని మెడ పట్టెడ యూడతీయించెను. కాకవల్లుని
చేత బిగింపించెను. ఇట్లు నాల్గైదుసార్లు చేయించెను.

ప్రొద్దుటినుంటి నక నక లాడుచున్న కడుపులతో
నా మువ్వకును కుక్కను వెంటఁ దీసికొని రాచనగరునకుఁ
బోయిరి. కుక్కను నంకజాబిల్లి తన సౌధములోఁ గట్టి
వేసెను.

మఱునాఁడు ప్రొద్దున నంకజాబిల్లి సరాశరశాస్త్రీ
యింటికి వచ్చెను. ఆయిల్లు పాడువడి యుండెను.

౨౫

గిరివజ్రపురిమున జరాసంధుఁడు చండీపూజచేయించు
సర్వరాజులను జయించి వారినిఁ దీసికొని వచ్చి దినదిన
మొక్కొక్క రాజును దేవికి బలిగా నర్పించునప్పటినుండియు
నా మహానగరమున శాక్తేయులు, బైరాగులు, పాపండులు,
కాపాలికులు మొగ్గలైనవారు వచ్చి యచ్చట నుండుట
యిఁచుమించుగా నప్పటి పన్నెండు వందల యేండ్లనుండి
యాచారము. రాజభవనమునకు దగ్గఱగా నొక స్త్రతము న్నది.
అది వీరి మఠము. ఇది యంతఃపాకారముతో నుండును.

బహిః ప్రాకారములో నంతకంటె పెద్దమఠ మున్నది. అంతః
 ప్రాకారములో నుండెడు బైరాగులు సంఖ్య నాలుగైదుసంద
 లుండును. బహిః ప్రాకారములోని సత్రమువారి సంఖ్య కొన్ని
 వేలుండును. అష్టాదశ్శుడు కొందఱు రాజులు సన్యాసుల
 నందఱను సైనికులుగా మార్చుటయుఁ గలదు. ఆ బైరాగు
 లకు రాజ్యమే యన్నముఁ బెట్టును. వారందఱు మహానగర
 మున యధేచ్ఛముగాఁ దిరుగుచుందురు. వారు భిక్ష మెత్తు
 దురు. వారికి బిచ్చముఁ బెట్టుట తత్పరులు విధి. అది యొక
 మర్యాద. వాకిలికి వచ్చిన బైరాగినిఁ బొమ్మనరాదు. వారి
 కన్నము రాజుగారి సత్రములోనే పెట్టుదురు. వారికిఁ జిలుము
 మొదలైన యభ్యాసము లుండును. వానికి ద్రవ్యము కావల
 యును. అందుచేత బిచ్చ మెత్తుదురు. అంతః ప్రాకారము
 లోని శాక్తేయులు బిచ్చ మెత్తరు. వారు రాచరీతి నెఱపు
 దురు. వారు ధరించెడు దుస్తులే తళతళ లాడుచుండును.
 ఉదారాకృతులై పుష్టిగల శరీరము గలవారై కావి రంగు పట్టు
 బట్టలు శరీరములయందు భాసింపఁగా దీర్ఘములైన జటలు
 భుజములయం దుదరములయందు నల్లత్రాచులవలె వ్రేలా
 డఁగా వారు సర్వజనుల గౌరవమును చూఱఁగొనుచుం
 దురు. అచ్చటి శాక్తేయులును, పాపండులును, పెరసన్యాసు
 లను రానీయరు. వారిసంఖ్య పెరుగనీయరు. క్రొత్తగా నొక
 సన్యాసి వారిలోనికి వచ్చెననఁగా నా సన్యాసి మహామహి
 ముఁడని యర్థము. అచటి కాపాలికు లతని శక్తులకు లొంగి
 పోయిరని యర్థము. అట్టి సన్యాసి యొకఁడంతఃప్రాకారమున
 రాజభవనమునకు సమీపముననున్న సత్రములోనికి వచ్చెను.

రాజభవనమంతయు గుప్పుమన్నది. అతని మహిమలనుఁగూర్చి
 వేయిమంది చెప్ప నారంభించిరి. అన్నిటికంటె నతఁడు ప్రస్తు
 తము రాజ్యము చేయుచున్న ప్రద్యోత వంశపు ప్రథమ సరి
 పాలుఁడైన ప్రద్యోతుని గుఱించి నాటి మంత్రులైన మునీకుని
 గుఱించి తత్పూర్వ ధరాపతియైన రిపుంజయుని గుఱించి రిపుం
 జయుని భార్యయైన మాహేశ్వరిని గుఱించి వందలు వేలు
 కథలు చెప్పఁగలఁడు. ఆ కథలన్నియు జరిగిన నూటముప్పది
 యేండ్లు మాత్రమే గడచెను. ఆ కథలు చాలమందికి తెలి
 యును. ఆ కథలు గిరినజపురమున విస్మరింపఁబడలేదు.
 ఆ కథలలోని సూక్ష్మ సూక్ష్మాంశము లితఁడు చెప్పును. అత
 నికి రాజభవనములోనున్న ప్రతిమూలయు తెలియును.
 ఈవార్త వేదమరీచికి సందఁగా నామె యామోగిని తనవద్దకుఁ
 బిలిపించికొనెను. ఆ చావడిలో నా మూల నా వస్తువున్నదని
 యతఁడు చెప్పును. అంతఃపురములోఁ బదిగదు లున్నచో
 నేగదికి గవాక్షము కలదో నేగవాక్షము క్రిందగా త్రాడు
 వేసికొని యొక తాడిలోతున పర్వతము మీఁదికి పూర్వ
 మెవఁడో లంఘించెనో యతఁడు చెప్పును. అతఁడు చెప్పిన
 సర్వ ప్రదేశములు నతఁడు చెప్పినట్లే యున్నవి. అతఁడు వేద
 మరీచి క్రమముగా దినదినము సాయంకాలముల పిచ్చపాటి
 మాటాడుకొనుటకు తత్పూర్వకధాశ్రవణముచేత వినోద
 పడుటకు ప్రధానసాధన మైనాఁడు. అతనికి వేదమరీచియొక్క
 సర్వ వృత్తాంతముఁ దెలియును. అజాతశత్రుని సంగతి తెలి
 యును. ఎప్పుడెప్పుడేమేమి జరిగినవో సర్వము నతఁడు చెప్పఁ
 గలఁడు. వేదమరీచి యతనితో నేకాంతముగా నున్నప్పుడు

వేదమరీచి శిశునాగుల రహస్యమే యతఁడు వెల్లడించెను. అతనికిఁ గాళీనగర రాజ్యమున రాజభవనమున జరిగిన వార్తలు సూక్ష్మాంశములతో తెలియును. వేదమరీచి కతఁడు గురునై పోయెను. ఏపని చేయవలసినను వాఁడు చెప్పవలయును. చేయవలయును. అజాతశత్రువునకు వానియందు తొలుతి నిరాదరణ, తరువాత సప్రత్యయము, తరువాతఁ గోపము, మఱియుఁ దరువాత వాని నేడిచేయుటకు వీలులేక వానినిఁ బరిహరించుటయు, నింకను దరువాత వేదమరీచితో వాఁడు దుష్టుఁడు మోసగాఁడు కితవుఁడు దుష్టశక్తులు గలవాఁడు వానివలన రాజ్యమున కపకారము జరుగును వానినిఁ బరిహరించుమని చెప్పుటయు నామె యంగీకరింపక పోవుటయు, క్రమక్రమముగాఁ దానెంత చెప్పినచో నంతచేయు వేదమరీచి వాఁడు చెప్పినది చేయుటయు, తాను రాజని సాగుచున్న యాజ్ఞా మర్యాదలు సన్నగిల్లుటయు వేదమరీచియే గాని, తన నడుచు నామె నడుమ వివాహము జరిగిన యెనిమిదేండ్లకు పూర్వము తానెట్టి భృత్యుఁడో నేఁడు నట్టి భృత్యుఁడే యయినట్లు భాసించుటయు, మఱియు మాటాడినచోఁ దమ వివాహము వివాహము కాదని తనకు నామెకు సంబంధమే లేదని ప్రజల నిన్నాళ్లు తాము మోసగించితిమని యీ వార్త ప్రకృతి జనులకు నైన్యాధిపతులకు నామె విస్పష్టముచేయునో యన్న భయము కలిగించునంత నిరాదరణము తనయందు వేదమరీచి నెఱపుటయు జరిగెను. ఒక్క యా సన్యాసి విషయమునఁ దక్క తిక్కిన సర్వ విషయములయందుఁ దానే రాజు. తానే ప్రభువు. తన మాటకెమరులేదు. తన యిష్టము

వచ్చినట్లుఁ జేయవచ్చును. కాని యా యోగి తా ననుకొన్న దానికంటే వేతైనది చెప్పినచోఁ దన మాట యేమియు సాగదు. సాహసించి తాను వానికి వ్యతి రేకముగాఁ బ్రవర్తించినచో వేదమరీచి స్వయముగా వచ్చి తాను చేసిన పనిని కాదని యింకొకరీతిగా చేయించును. ప్రజలు నుద్యోగులు నధికారులు సైనికులు సర్వజనులు వేదమరీచి చెప్పిన మాట యందే యధిక గౌరవము చూపింతురు. ఆమెకు భర్తయుగుట చేతఁ దాను రాజుగాని త ను నిజముగా రాజుకాఁడు. 'తా నొక పెద్ద రాజుయొక్క కొడుకు గూడ కాఁడు. భృతి కొఱకు కడుపు చేతిలో పట్టికొని యిరువది యేండ్లక్రింద వచ్చిన వాఁడు. ఇచ్చట నాశ్రయము దొరికినది. తక్కి నపుడు రాజుగానే యుండును. గడ్డు సమాస్య వచ్చినపుడు యవసరమైన వ్యవహారము వచ్చినపుడు ముఖ్యమైన రాజకార్యము వచ్చినపుడు సర్వాధికారులు వేద మరీచి మాటకే నలకట్టుదురు. అది యీ యేమిదేండ్ల నుండియు జరుగుచునే యున్నది. ఇప్పుడది కొంత సుంకు తేలినట్లు గనిపించెను. కాని సర్వరాజ్య వ్యవహారములు నా యోగి చెప్పినట్లు చేయవలసినవికూడ వేదమరీచి యజాతశత్రునితోఁ జెప్పియే చేయును. తనంతట తాను జేసినచోఁ బోనిమ్ము. కొన్నిటినిఁ దనచేతఁ జేయించును. కాశీనగరమున నృద్ధరాజు చనిపోయెను. చంద్రమతీదేవి వేదమరీచిని వచ్చి చూచిపోమ్మని వార్త పెట్టెను. అజాత శత్రుఁడు వేదమరీచినిఁ బొమ్మనెను. అచ్చట రాజ రహస్యములు తెలిసికొని రావచ్చునని యతని యాహు.

ఆ యోగి వేదమరీచి వెళ్ళుటకు వీలులే దనెను. వేదమరీచి వెళ్ళలేదు. తమ యిద్దరి దాంపత్యము నిజమైనది కాదని కాశీనగరములోఁ దెలియునని యీ యోగి చెప్పెను. శిశు నాగుని భార్య వంకజాబిల్లి చండ్రప్రచండురాలు. ఆమె మగధరాజ్యమును కైవసముఁ జేసికొనుటకుఁ బ్రయత్నించు చున్నదని తనకుఁ దెలిసిన వార్త యజాశత్రుఁడు చెప్పెను. అట్టి దేమియు లేదని యోగి చెప్పెను. కాశీనగరములో రాజభవనమున జరిగిన సూక్ష్మ సూక్ష్మాంశములు తెలిసిన యోగికి సజాశత్రునికి వచ్చిన వార్తలకంటె నెక్కువ తెలియును. అజాతశత్రుఁ డొక్కదినమున వచ్చి వేదమరీచితో నిట్లనెను. శిశునాగుడును వాని భార్యయు మన దేశము మీఁదికి దండెత్తి వత్తురు. నాకు విస్పృహముగాఁ దెలిసిన దనెను. యోగి పకాలున నవ్వెను. “కాశీనగర మెంత? వారి సైన్యమెంత? మగధనామ్రాజ్యమెంత? సామ్రాజ్య సేనయెంత? శిశునాగుఁడు దండెత్తి నచ్చుటయేమి? అజాత శత్రునకు మతిపోయినది. వృద్ధరాజు చనిపోగా బంధుత్వ మర్యాదగా వచ్చి చూచి పొమ్మన్న రాజవంశములోనుండి తమమీఁదికి దండయాత్ర వచ్చునా?” యని యోగి యనఁగా నతని మాటలలో సామంజస్య మెక్కువ భాసించెను. ఇట్లు గడచుచుండెను. అజాతశత్రునకు యోగికిని బద్ధవిరోధ మన్న ట్లుండెను. ఒకనా డజాతశత్రుఁడు వేదమరీచి లేనపుడు యోగి యొంటరిగా కొలువుసావడిలో కూర్చున్నపుడు పోయి యోగితో నేనో యడ్డదిడ్డలాడి కోసముతో నాచిత్తముకూడ పోకిరించక కత్తి దూసెను. ఆ యోగి యెచ్చటినుండిలాగెనో

యొక ఖడ్గమును లాగికొని కూర్చున్నవాడు మోకరించి
 యొకవిలక్షణమైన యొడుపుతో నజాతశత్రుని చేతిలోని కత్తిని
 దూరముగా విసరెను. తక్కిన కాపాలికులు దృశ్యశరీరులు
 మల్లురవంటివారు. ఇతఁడు శవప్రాయుఁడు. అతని యొడలిలో
 నోపిక యున్నదియో లేదో యన్నట్లుండెను. వానికిఁ దెలిసిన
 యీ ఖడ్గవిద్యలలోని యొక మెలకువకు నజాతశత్రుఁడు
 తలక్రిందైపోయెను. వీఁడు వట్టి యోగికాఁడు. పూర్వ మితఁ
 డెనఁడో మహాయోధ. రాజనీతి ధురంధరుఁడు. ఇరునది
 యేండ్లనుండి తాను మగధరాజ్యమున ప్రధాన రాజకీయ
 వ్యవహారయై సర్వరాజ్యముల యందలి వార్తలు సంగ్రహిం
 చినవాఁడు. ఎచ్చ టెచ్చటి రాజనీతి విశారదులు, ఖడ్గ
 విద్యా నిపుణులు, తమ దేశములనుండి వెడలిపోయినవారు,
 పరస్థలములందు నివసించుచున్నవారు, వారి యందటి చరి
 త్రయు నజాతశత్రునకుఁ దెలియును. ఇతఁడు వారిలో నెవ్వఁ
 డును గాఁడు. వీఁ డెవఁడు? వీని వయస్సెంత? ఇతఁడు రెండు
 మూఁడు వందలయేండ్లనుండి జీవించుచున్నాఁడేమో? తత్పూ
 ర్వపు కటారికాండ్రలో నొకఁడేమో! ఇన్నియేండ్లు బ్రదికిన
 వారు కలరు. అజాతశత్రుఁ డేమిసేయును? తలవంచికొని
 తన కత్తితీసికొని వెడలిపోయెను. ఆసంగతి యోగి వేదమరీచితో
 చెప్పునేమో యని అజాతశత్రుఁ డనుకొనెను. నాల్గు దిన
 ములు గడచినను వేదమరీచి తనతో నీ ప్రస్తావన సేయ లేదు.
 ఆ యోగి చెప్పవేదన్నమాట. వాడంత గడుగది. తానన్నచో
 నేమియు లెక్కచేయనివాఁడు. వీఁడు తనకును మగధరాజ్యము
 నకును సంబంధము లేకుండఁ జేయుటకు సచ్చినాఁడు. వేద

మరీచిని మోసము చేయుటకు వచ్చినాఁడు. ఆలోచించఁగా
 వీని శిశునాగుఁడు పంపించి యుండును. శిశునాగునకు వీఁ
 డెక్కడ లభించెను ? అజాతశత్రునకు కర్ణాకర్ణిగా లీలగా గాలి
 వార్తలు కొన్ని వచ్చెను. కాశీనగర రాజకుటుంబమును పరా
 శరశాస్త్రీయన్న యొక మంత్రవేత్త కొన్ని భూతప్రేత పిశాచ
 శక్తులనుండి రక్షించుచున్నాఁడన్న వార్త. వీడొక భూతము,
 వీడొక ప్రేతము. వీడొక పిశాచము. వీనిని రాకుండఁ
 బరాశరశాస్త్రీ కాశీనగర రాజ్యము రక్షించెను. వీనికి శిశు
 నాగున కేమిసంబంధము ? అజాతశత్రున కేమియు సంతా పట్ట
 లేదు. ఇట్లుండఁగాఁ గాశీనగరమునుండి వార్తలు వచ్చుచునే
 యుండెను. వృద్ధరాజు చనిపోయిన తరువాత శిశునాగునకుఁ
 బట్టాభిషేకము జరిగెను. శిశునాగుని కుమారుఁడు పదుమూఁ
 డేండ్ల వాఁడట. వానికి యశావరాజ్య పట్టాభిషేకము జరిగెను.
 దానికి దీనికిని రమ్మని గిరివ్రజపురమునకుఁ బిలుపులు వచ్చెను.
 గండసతీదేవికి వేదమరీచిని చూడవలయునని చాల యున్న
 దట. వేదమరీచి తన చిన్నప్పుడు కాశీనగరముననే పెరిగిన
 గట. ఆమెనుఁ జూడవలయునని వంకజాబిల్లి కెంతయో
 యున్నదట. ఆమె సామ్రాజ్యాధికారిణియే కావచ్చును.
 మేము వేదవారము కావచ్చును. బంధుత్వ మున్నదికదా !
 వచ్చి చూచి పోవలయునని నిష్కరములతోడి వార్తయు
 వచ్చెను. అజాతశత్రువు వేదమరీచి సచ్చటికిఁ బొమ్మనును.
 యోగి వలదనును. నీవు సామ్రాజ్యాధిపత్యము కలదానవు.
 వారికి నిన్నుఁ జూడవలయునని యున్నచో వారే వత్తురు.
 నీవు నల్కినచో వంద యేనుఁగులతో వేయి గుఱ్ఱాలతోఁ

బోవలయును. వారు వచ్చినచో పాతిక యేనుగులతో
మూడు నాల్గు వందల గుఱ్ఱాలతో రావచ్చును. వారు
వచ్చుట మీకు మర్యాదగాని మీరు నెళ్ళుట మీకు మర్యాద
కాదనను. అజాతశత్రున కింకొక సందేహము కలిగెను. ఈ
యోగి వేదమరీచికేదో మందు పెట్టెనో, మంత్రోపదేశము
చేసెనో, మైకము క్రమ్మించెనో వేదమరీచి మొగము చూచిన
చో, దొలుతఁజేరి కళలేదు. తొలుతఁజేరి వివేకములేదు. తొలు
తఁజేరి యుత్సాహములేదు. తొలుతఁజేరి పౌండర్యముకూడ
భాసించుటలేదు. తాను నిస్సహాయుఁడుగా నున్నాఁడు.

ఇట్లుండఁగాఁ జంద్రమతీదేవియు వంకజాబిల్లియు శిశు
నాగుఁడు బయలుదేరి వేదమరీచిని చూచుటకు వచ్చుచున్నా
రని వార్తవచ్చెను. వారు నలుబది గజములతో నాల్గువందల
గుఱ్ఱాలతో వేయిమంది భటులతో వచ్చిరి. 'దుర్గద్వారము
తన యనుష్ఠితేకుండ తెలువరాదని యజాతశత్రుని యాజ్ఞ.
వారు ద్వారమువద్ద నెంతోసే పుండ్లిరి. లోన సజాతశత్రునకు
వేదమరీచికి పెద్ద వాగ్యుద్ధము జరిగెను. వేదమరీచి స్వయ
ముగాఁ దాను దుర్గద్వారమువద్దకుపోయి తలుపులు తీయించి
వారినిఁ దెచ్చెను.

౨౬

బంధువులవలె చూచి పోవుటకు వచ్చిన శిశునాగుని
కుటుంబము పదునేను దినము లుండవచ్చును. నెలనా భృండ

వచ్చును. రెండు నెలలు గడచినవి. వారు వెళ్ళేడి జాడ కనిపించలేదు. దిన దినమొక్కొక్క చమత్కారము జరుగుచుండెను. ఎవడో మాగధుడైన యుద్యోగికి శిశునాగుని చెంట వచ్చిన యొకానొక పురుషునకు సన్నవాగ్వాదము జరుగును. మాగధుడు వీని సగౌరవ పఱచును. వేదమరీచి యొక్క యాజ్ఞచే నా మాగధుడు తొలగింపఁ బడి ఓడ యుద్యోగమునందుఁ బ్రవేశించును. రెండు నెలలలో గిరివజ్ర పురమునందలి ప్రధానములైన దుర్గరక్షణకు ముఖ్యమైన యుద్యోగములన్నియు కాశీనగర సైనికులలో నెవ్వరికో యొకనికి వచ్చినట్లు కనిపించెను. అంతఃప్రాకారమున మాగధుల బలముకంటె శిశునాగుని సేనయొక్క బలము మిక్కిలిగాలినుండెను. అజాతశత్రుఁ డొకనాఁడు వేదమరీచితో నెంతయో ప్రయత్నముచేసి యేకాంతత్వము సంపాదించికొని యీ పరిస్థితి యంతయుఁ జెప్పెను. ఆమె యతనిమాటల నంగీకరించలేదు. వారంతగానున్నచో నింకొక రెండు నెలలుందురు. వారిదారిని వారు వోదురు. అంతఃప్రాకారముననున్న దుర్గమును వారు వశము చేసికొందు రందము. వారు బయటికి వెళ్ళవలదా? బహిఃప్రాకారముననున్న సర్వసేనలు మనవే. మాగధసైన్యము లక్ష యున్నది. వారేమి చేయకల రనెను. దిన దినమునకు నజాతశత్రునకుఁ గ్రొత్తకొత్త వార్తలు వచ్చుచుండెను. మాగధసైన్యాధి పతులలోఁ గొందఱకుఁ గొందఱకు పడుట లేదు. వారును వారునుఁ బోరాడుకొనుచుండిరి. నందివర్ధనుని మహారాజుగా విశ్వాసముతోఁ గొలిచిన పెద్దపెద్ద సేనాపతులు, మహామంత్రులు, సంహరింపఁ బడుచుండిరి. ఒక్కొక్కపుడు

తులాయుద్ధములు, ఒక్కొక్కపుడు రహస్యముగా జరిగిన
మరణములు. వేదమరీచి లోనుండి కదలదు. అజాతశత్రువు
నగరమంతయు తిరిగెడివాడు. అతనికొక విషయము సంపూ
ర్ణముగాఁ దెలిసెను. పూర్వము తాను నగరమునందు నెట్లుచో
దనకు రాజమర్యాదలు జరుగుచుండెడివి. ఇప్పుడు జనమందఱు
తూష్ణీంభావమును వహించినట్లు కనబడుచున్నాడు. రహస్య
చారులవలనఁ దనకుఁ దెలిసిన విషయమేమనగా వేదమరీచితనకు
భార్యకాదనియుఁ బ్రజలను మోసగించుటకు నజాతశత్రు వీ
నాటక మాడెననియు వార్తలను భార్యా భర్తలే యైనచో
నీపాటికే మగధరాజ్యమునకుఁ జక్రవర్తి కాఁదగిన సంతానము
కలిగెడి దనియు నజాతశత్రుఁడు దుర్మాస్థుఁడు, మోసకాఁడు,
వేదమరీచిని తన చేతిలో పెట్టికొని యాడించుచున్నాఁడు
మొదలైన వార్తలు స్రవించినము నజాతశత్రునకు వచ్చు
చుండెను. ఇంతటి ప్రచార మెవరు చేయుచున్నారు? శిశు
నాగుని సేన వేయిమంది వచ్చెను. అతని యేనుఁగులే ద్వార
రక్షణసేయుచుండెను. అతని గుఱ్ఱములే మహానగరమునందు
సంచరించుచుండెను. మాగధసైన్యముయొక్క యధికారము
మహానగరమునందు కనిపించుట లేదు. మాగధసైన్యమునందు
సేనాపతులెవ్వరునుఁ బూర్వపువారు కాదు. శిశునాగుఁడే
రాజ్యము తనది యన్నచో నెవ్వఁడు నోరెత్తుటకు వీలులేదు.
తిరుగుబాటన్నది జరుగదు. సైన్యాధిపతులు మాటాడరు.
వచ్చి శిశునాగునిఁ జక్రవర్తిగా నంగీకరించి వేడికోళ్ళు పెట్టి
కొందురు. రెండు నెలలలో రాజ్యమంతయుఁ దాఱు మాటై
పోయెను. ఈ నీతియంతయు శిశునాగునిది కాదని యజాత

శత్రునకుఁ దెలిసెను. ఈనీతి యంతయు వంకజాబిల్లిది. మఱియు నజాతశత్రున కొకటి దెలిసెను. వంకజాబిల్లినిఁ జూచినచో నీ మాయాయోగికి భయము. వంకజాబిల్లి యొక్క ప్రతిభ సాగిననాఁడు మొదట మాయాయోగి రాజ నగరమున నెచ్చటనో పేరులేకుండ నివసించుచుండెను. ఒకప్పుడు మాయాయోగి తాను సత్రములోనికిఁ బోదునన్నట్లు వంకజాబిల్లి నివారించినట్లు వేదమరీచియు నేమియుచేయలేనట్లు పరిచారకులనుండి యజాతశత్రువు దెలిసికొనెను. వంకజాబిల్లికి వేదమరీచిమీఁద సగత యధికార మెట్లునచ్చెను?

ఇంక నొకదినమున నజాతశత్రునకు మఱియొక వార్త దెలిసెను. అజాతశత్రువు తాను వేదమరీచిభర్త కాఁడని ప్రజలలోఁ దెలిసిపోవుటచేత వేదమరీచినిఁ దానేదో మాయోచాయమున సంహరించి రాజ్య మపహరింప నేదియో కుట్ర పన్నుచున్నాఁడనియు, శిశునాగుఁడు దుర్గమునందుండుటచేత నతనికది సాధ్య మగుటలేదనియు, జనము చెప్పికొనుచున్నట్లుగా నతఁడు వినెను. ఈ విడ్డూరమేమి? తాను వేదమరీచిని సంహరించుట యేమి? శిశునాగుఁ డడ్డుపడుట యేమి? తనకర్థము కాలేదు. అజాత శత్రువు శిశునాగునివద్దకుఁ బోయెను. “ఏమయ్యా! నేను వేద మరీచినిఁజంపి రాజ్య మపహరింపఁ జూచుచున్నానా? నీవు వేదమరీచి కాత్మబంధువవా? ఈవార్త నెనరు పుట్టించిరి? పదు మూఁడేండ్లనుండి నేను నీతో బలవద్విరోధము వహించి యున్నాను. ఆ విరోధము కొనసాగించుకొనవలసిన యక్కట నేఁడు వచ్చినది. ఈ యపనింద నీవు నామీఁద వేసినావు. కత్తితో సమాధానము చెప్పు”మనెను. శిశునాగుఁడు నివ్వెట

పోయెను. నే నట్టినింద. నారోపించలేదన్నచోఁ బారుపహీన
మైనమాట. మాటాడకుండ నూరకున్నచోఁ దా నట్లుచేసి
నట్లంగీకరించుట. అవునో కాదో యితఁడు తనకు బలవచ్చు
త్రువు. అతనిమీఁద తనకు శత్రుత్వములేదు. తనమీఁద
వాని కున్నది. వాఁ డెప్పుడో చెప్పెను. ఇప్పుడు చెప్ప
చున్నాఁడు. వానితోఁ గత్తియుద్ధము చేయవలయును. శిశు
నాగుఁ డిట్లనెను. “చివరకు నీవును నేనును మిగిలితిమి. నీవు
వేదమరీచికి భర్తవుకావు. నీవు లోకమునుఁ బ్రతారించు
చున్నావు. నీవన్న హేతువుచేత కానిచో నీయందలి యీ
దోషముచేత శిక్షాప్తుఁడ వగుచున్నావు. నిన్ను సంహరిం
తును.” అనెను. అజాతశత్రు విట్లనెను. “ఓయీ! నీవు మహా
పాపివి. కలిపురుషుఁడు నీయందుఁ బ్రవేశించినాఁడు, నిన్ను
పధించి యీ కలిదోషమును నివారింతును.” ఇద్దఱు నొకరి
నొకరు దూషించికొని యుద్ధమునకు సిద్ధపడిరి. అప్పుడచ్చటికి
వంకజాబిల్లి వచ్చెను. ఆమె యిట్లనెను. “మీరిద్దఱు రాచ
సావడిలో యుద్ధమాడుదురా? తులాయుద్ధము చేయుటకుఁ
దగిన గరిడి ప్రదేశము లున్నవి. చేసినచో నచ్చట చేయ
వలయును. దుర్గాంఠః ప్రాకారము నంటికొని పట్టణము
లోనికిఁ బ్రవేశించుటకు వీలైనచోట నా గరిడి స్థలమున్నది.
రేపురాతిరికి మీ రిద్దఱు యుద్ధమాడ వచ్చును. తులాయుద్ధ
మునందు మధ్యవర్తు లుండవలయును. ఆ మధ్యవర్తి ఖడ్గ విద్యా
నిపుణుఁడై యుండవలయును. వేదమరీచి గురువైన యోగి
గొప్ప ఖడ్గవిద్యానిపుణుఁడు. నాకుఁ దెలియును. అతనిని
మధ్యవర్తిగా నుంచుదును. రేపురాత్రికి మీరు యుద్ధము

చేయుదురు.” అని వంకజాబిల్లి ఎడలిపోయెను. శిశునాగుఁ
డామెవంక నివ్వెఱిపోయి చూచుచుండెను. అజాతశత్రుఁడు
వంకజాబిల్లిని సంహరించవలయు ననుకొనెను. ఆమె యాట
దియై పోయెను. కాదని యతఁడామె మీఁదికి కత్తిదూసి
పోయినచో శిశునాగుఁ డడ్డమువచ్చును. తా నేరాజవంశము
యొక్కయుప్పు తిని తన శరీరమునుఁ బోషించుకొనెనో యా
రాజవంశముయొక్క రాజధానియైన నగరములో రాజకుటుం
బము నివసించు నిండ్లలో రాజులు సుఖించిన సావడులలో
వారి పవిత్రతాత్మలు విహరించుచున్న స్థలములోఁ దానొక
యాటదానిమీఁద కత్తి దూసిపోవుటయు, మఱి యొకనితో
నచటఁ గత్తి యుద్ధమాడుటయునా — అజాతశత్రువు ఎడలి
పోయెను. అతఁడు తన రాజభవనమునకుఁ బోయెను. ఇన్నాళ్లు
నతఁడే రాజు. ఈనాఁడు కాదన్నట్లు తోచెను. ఒకరో
యిద్దతో సేవకులుండిరి. తక్కిన వారెవ్వరు లేరు. అచటనున్న
యిద్దఱునుఁ గ్రొత్తవారు. వారు తాను చెప్పిన పనులు
చేయుట లేదు. తన్ను బయటకు పోనిచ్చుట లేదు. రాణిగారి
యాజ్ఞ లేదనుచున్నారు. రాణి యెవరు? వేదమరీచియా?
వారినడిగెను. ఎవరురా రాణి? వేదమరీచియేనా? వారు
సమాధానము చెప్పలేదు. కత్తిదూసి వారిని నధించుటకుఁ
బోయెను. వారు పాటిపోయిరి. కొంచెము సేపటిలో వంద
మఁది సైనికులు వచ్చిరి. ఆ సేనాధిపతి యిట్లనెను. “అయ్యా!
రేపురాత్రి మీకు కత్తి యుద్ధము చేయవలసినవారు. అంత
వఱకు మిమ్మిచ్చటనుండి కదలనీయవద్దని మా రాణిగారి
యాజ్ఞ. మా రాణిగారెవరో మీకు తెలియవలయునా? ఆమె

పేరు వంకజాబిల్లి. మీ మీఁద పెద్ద యభియోగము కలదు. మీరు వేదమరీచిని సంహరించితిరి. మీకు నిజముగా శిరశ్చేదము చేయవలయును. రేపు మీరు శిశునాగునితో యుద్ధము చేయుదురు. మీరు గెలిచితిరేని రాజ్యము మీది. వేదమరీచిని సంహరించిన మీకు రాజ్యము వచ్చుట న్యాయముకాదు. న్యాయమని యున్నచో శిశునాగుఁడే మిమ్ము సంహరించును. మీకుఁ దగిన శిక్ష జరుగును. అనవసరముగా సేవకులనుఁ జంపఁబోకుడు. మిమ్ము మర్యాదగాఁ జూచుచున్నాము. మఱల నిట్టి వార్త వచ్చినచో మిమ్ముఁ జెఱసాలలో నుంచఁ బడిన వానివలెఁ జూడవలసి వచ్చును.”

అనఁగా నజాతశత్రువునకుఁ బైప్రాణములు పైసఁ బోయెను. అతనికిఁ దెలిసెను. వేదమరీచినిఁ జంపివేసిరి. ఆ చంపినవాఁడు తాసని యప్రితిష్ఠ పుట్టించిరి. ఈ కల్పన విచిత్రముగా నున్నది. తా నెంతటి నిస్సహాయుఁ డైపోయినాఁడు. అయ్యో! వేదమరీచీ! నిన్ను గుఱించి యేమనుకొనుటకును నాకుఁ వీలులేదు. నీవు నా భార్యవుకావు. నా రాణివి. నీతిగ్రాడి యందలి గౌరవముచేత నీరాజ్యము రక్షింతు ననుకొన్నాను. ఛీ ఛీ! ఈ మగధదేశమునందలి ప్రజలు ప్రజలుకారు. వీరు మనుష్యులు కారు. పశువులు. రాజద్రోహులు. కృతఘ్నులు. ఈ రాజ్యమున కిట్లే కావలయును.

మరునాఁడురాత్రి కత్తియుద్ధము జరుగు వేళివఱకు రెండు దినములు నొక్కరాత్రియు నాహారమును నిద్రయులేని యజాతశత్రువు తాను చెడ్డకట్టి వీరవేషమును వేసికొని కత్తిఁ బుచ్చుకొని తన వెంట నిద్రింతు రక్షకభటులు వచ్చుచుండఁగా

గరిడీశాలవద్దకుఁ బోయెను. అచట శిశునాగుఁడు యుద్ధము నకు సిద్ధముగా నున్నాఁడు. యోగి ఖడ్గమును చేతబూని నిలుచుండి యున్నాఁడు. వంకజాబిల్లి గరిడీప్రదేశమున యొక్క యంచున నిలుచున్నది. ఆమె ప్రక్కన నొక కుక్కయున్నది. ఆ కుక్కయొక్క మొగము మహాభయంకరముగా నున్నది. ఆకుక్క యోగినంకనే చూచుచున్నది. దానిమెడ గొలుసు డుస్సినచో యోగిమీఁదఁబడి వాని గొంతునెత్తురు పీల్చు నన్నట్లున్నది. అజాతశత్రువు వేతేమాటలేదు. వెంటనే శిశు నాగునిమీఁదకు దూకెను. ఇద్దఱును కత్తియుద్ధ మారంభించిరి. అజాతశత్రువు నిత్యఖడ్గ విద్యాభ్యాసము చేసెను. కొడుకునకు నేర్పుచున్న శిశునాగుఁడుకూడ నభ్యాసమున కొఱవడి యుండలేదు. వా రిద్దఱొకరి నొకరు సాధించికొన వలయునని బిట్టుప్రయత్నము చేయుచుండిరి. శిశునాగున కీయుద్ధ ముగదులకు జరుగుచున్నదో తెలియదు. అజాతశత్రుని యొక్క మనస్సు పట్టరానంత కోపాగ్నిచేత దందవ్యామాన ముగా నున్నది. అతనికిఁ బ్రతుకవలయునన్న యాశలేదు. బ్రతికి ప్రయోజనములేదని తెలియును. ఒకవేళ శిశునాగునిఁ దాను సంహరించినను వెంటనే కత్తిపెట్టి పొడిచికొని చచ్చిపో వలయునని నచ్చెను. ఆపని నిన్ననే చేసెడివాఁడు. నందమంది సైనికులువచ్చి సేనాపతి తనతో నల్లుమాటాడినపుడు వారందఱును తన కత్తి వాదిరకు బలులు పెట్టెడివాఁడు. ఆ నందమంది తనముందు నిలువలేరు. నేటి యీ కత్తి యుద్ధము కొఱకు నిన్నఁ దా నల్లు చేయలేదు. అంతటి యజాతశత్రుని ముందు నెంతటివాఁడైనను శిశునాగుఁడు నిలువలేడు. శిశు

నాగుఁడు దెబ్బలుతినుచునే యుండెను. శిశునాగుని యొడల నెత్తురు స్రవించుచునే యుండెను. రెన్నాళ్ళ యుపవాసము చేత సజాతశత్రుఁడు కుబుసము విడిచిన త్రాచువలెనుండెను. మఱి యొకగడియకూడ శిశునాగుఁడు నిలువలేఁడు. వంక జాబిల్లి యిద్దఱి నాగుఁడనెను. ఇద్దఱు నాగలేదు. ఆమె పోయి నడుమ నిలుచుంద మనుకొనెను. అజాతశత్రుఁడు తన్ను సంహరించునని తనకుఁ దెలియును. అందుచేతఁ దాను నడిమికి పోరాదు. ఆమె మఱల నిట్లటచెను. “ఓయీ! అజాతశత్రూ! ఈ శిశునాగునితో నీకేమి విరోధము? చెప్పి మఱల కత్తిని విసరు” మనెను. ఆ కేకకు సజాతశత్రుఁడు నిలచిపోయెను. అతఁ డిట్లనెను. “ఇతఁడు వేదమరీచిని చిన్నప్పుడు మోసము చేసెను. ఆమె జీవితమును నాశనము చేసెను. అది విరోధము నకు మూలకారణము. రెండవదియు మిక్కిలి ముఖ్యమైనదియు నేమనఁగా నేను వేదమరీచిని సంహరించి యారాజ్యము నపహరింప నెంచుచున్నానని వదంఱి పుట్టించి రాజువలెనున్న నన్ను యాకోటలో భృత్యునికంటె కనాకష్టముగాఁ జేసి నాఁడు. అది ప్రస్తుతకారణము. ఇంక రావయ్యా శిశునాగా!” అనఁగా వంకజాబిల్లి “ఓయి పిచ్చివాఁడా! నీ వేది ముఖ్య కారణ మనుచున్నావో అది చేసినది నేను. నాకు ఖడ్గవిద్య రాదు. నా పక్షమున నీయోగి నీతో యుద్ధమాడును” అనుటయేమి, శిశునాగుఁడు తొలఁగుటయేమి, యోగి కత్తి పుచ్చుకొని బరిహిఁది కురుకుటయేమి, యా యోగిముందు తాను నిలువలేనన్న విషయ మజాతశత్రుని మనస్సులో మెఱపువలె మెఱయుటయేమి, యోగి వచ్చుచునే కొట్టిన

కత్తిదెబ్బను తా నొడ్డుకొనుటకు తనకుఁ బ్రాణములు కడఁ
బట్టినంత పని జరుగుటయేమి, యొక్కసారి యయ్యెను. ఆ
యోగి యజాతశత్రునితో లీలగా యుద్ధమాడుచుండెను. ఏ
లిప్తలో నైనను తా నజాతశత్రుని సంహరింపఁ గలఁడు.
అజాతశత్రునియొక్క యాముస్సును వాఁడు లిప్తలిప్తగాఁ బొడి
గించుచు వచ్చెను. అజాతశత్రున కొక్కయూహ తోచెను.
వాఁడు తన్ను సంహరింపక పూర్వము వంకజాబిల్లిని
సంహరించ పలయునని. వానిని తప్పించుకొనుట మిక్కిలి
కష్టము. తన కీయూహ కలిగినదని వానికిఁ దెలియక
మున్నే యాపని చేయవలయును. ఎంతసేపటికి తనకు వాని
దెబ్బలు తట్టుకొనుటయే కష్టసాధ్యముగా నున్నది. వీఁడు
శనమా వీని శరీరములో నింతటి శక్తి యెక్కడిది? వీఁడేదో
పిశాచము. ఇదంతయు నా పిశాచశక్తి. ఒక దెబ్బ తాను
తప్పించుకొనెను. అప్పుడు యోగి కత్తి నేల వ్రాలెను. అజాత
శత్రువు వంకజాబిల్లిమీఁది కొక్క లంఘనము చేసెను.
చేసినంతలో నతఁ డాశ్చర్యపోయెను. తన కత్తి దెబ్బకు వంక
జాబిల్లి తన చేతిలో నింతసేపు కనిపించని ఖడ్గముగో నాదెబ్బ
నొడ్డుకొనెను. “ఓయీ! నాకు తెలియును. నీవు శిశునాగు
నితో యుద్ధము చేయుచుండి నామీఁదికి రావు. యోగితోఁ
జేయుచున్నప్పుడు వానిని నీవేమియుఁ జేయలేవు. ఆ కోపము
మఱియొకనిమీఁదికి మళ్ళును. ఆ మఱిలుట నామీఁదకాక
మఱి యెవరిమీఁద మఱిలును” అనుచు నామె యజాతశత్రుని
కత్తి దెబ్బల నొడ్డుకొనుచుండెను. ఇంతలో యోగి వచ్చి
యజాతశత్రుని సంహరించెను.

మఱునాఁడు గిరివజ్రపురమంతయు నట్టుడికినట్టుడికిపోవు
చుండెను. ఎవరినోట వినినను “అజాతశత్రుఁ డింతదుర్మార్గుఁడా?
వానికిఁ దగిన శిక్ష జరిగెను. వేదమరీచిని చంపి తాను రాజ్య
మపహరించెను. ఎంత నాటక మాడినాఁడు? లేనిచోఁ
దినుటకు తిండిలేని యాగమ్మకాకిని వీనిని వేదమరీచి పెండ్లి
యాడునా? ఆమెను మోసము చేసినాఁడు. మన మదృష్ట
వంతులము గనుక వేళకు శిశునాగుఁ డిచ్చట నున్నాఁడు.
లేనిచో నతఁడే రాజయ్యెడివాఁడు. ఆకాసి - పోకాసి వాఁడు
వానికిని మన రాజ్యమున కేమి సంబంధము?” అన్నమాటలే
సర్వత్ర వినిపించుచుండెను. వేదమరీచియొక్క శవము పట్టపు
గజముమీఁద పూవులతో రత్నాలంకారములతో మేళతాళ
ములతో ఊరేగింపఁబడుచుండెను. అజాతశత్రుని శవము దాని
నెనుకనే వచ్చుచుండెను. ఎట్టిని పూవులు గుడ్డలు పొడిచేసిన
బాగుతోగీయఁబడిన గీతలుగల యొక శకటముమీఁద నతని
శవము వచ్చుచుండెను. గాయములకు వేసికొనిన పట్టీలతో శిశు
నాగుఁడు పట్టపు గుట్టముమీఁద వచ్చుచుండెను. కత్తులు కటా
రులు పూని ముందు నాల్గువందలమంది సైన్యము నడచు
చుండిరి. నెనుక నాల్గువందలమంది నడచుచుండిరి. పన
లంతయు నీ యూరేగింపు సాగుచునేయుండెను. సాగినంత
మేర వేదమరీచికి జోహారులు నజాతశత్రువునకు శాపములు

శిశునాగ మహారాజునకు జయ, మగధసామ్రాజ్య రక్షకునకు జయ, భావి మగధసామ్రాజ్య చక్రవర్తికి జయ! యన్న నినాదములతో నూరేగింపు సాగెను. ప్రొద్దుక్రుంకు నప్పటికి ప్రజలయొక్క హృదయాంతరాళములందు తమ చక్రవర్తి శిశునాగుడన్న ముద్ర వేయఁబడెను. అది తొలగించరాకుండ నుండెను.

ప్రొద్దు క్రుంకెను. చీకట్లు వచ్చెను. మహానగర మెంతయు విషాద భావముచేత దానితోఁ గలిసియున్న సంతోషభావముచేత సగ మటు సగ మిటుగా నుండెను. రాత్రి ప్రొద్దువోయినది. వంకజాబిల్లియొక్క యాజ్ఞచేత నంతః ప్రాకార ద్వారమును బహిః ప్రాకార ద్వారమును తెఱవఁబడి యుండెను. అచట ద్వార రక్షకులకు నాజ్ఞ యియఁబడెను. యోగి వచ్చినచో సతనినిఁ బోనీయవలయును. తరువాత నొక వేటకుక్క వచ్చును, దానినిఁ బోనీయవలయును. ఆ తరువాత రెండు ద్వారములును బంధింపఁబడవలయును.

రాత్రి రెండు జాములు దాటెను. సర్వజనులు నిద్రించుచున్నారని చెప్పటకు వీలులేదు. ఆ రాత్రిపూట నా మహానగరమున నిద్రించిన వారెవరు? వంకజాబిల్లి యోగివద్దకు వెళ్లెను. యోగి వంకజాబిల్లిని చూచి లేచి నిలుచుండి “ఏమి చేయుమందు” పనెను. వంకజాబిల్లి మెడ గొలుసుచేత పుచ్చి కొన్న కుక్కతోడనే వెళ్ళెను. యోగికి దూరముగా నిలుచుండెను. యోగి మఱల నిట్లనెను. “అబ్బో! నీ కెంతటి దానవు? అజాతశత్రుఁడు నీపై కురుకునని తెలిసినదానవు.

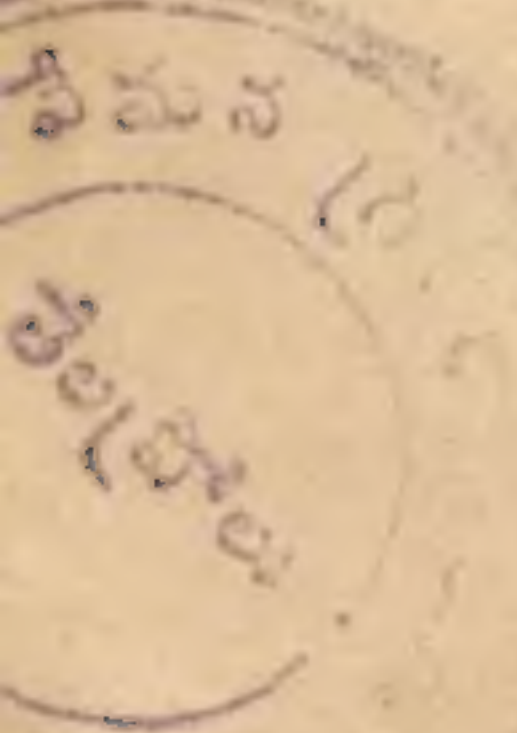

నా వద్దకు కుక్క లేకుండ వత్తువా? నేను కొంతదూరము పోయిన తరువాత కుక్కను వదలిపెట్టుము. అన్ని ద్వారములు తెరిచియుంచితి ననుకొందును. నేను నడచి పోవలయును. నేను దుర్గబహిర్ద్వారము దాటిపోయితి నన్నప్పటి వేళకు కుక్కను వదలిపెట్టుము. తొండరపడి వదలిపెట్టుకుము. నే నెచ్చట నున్నను శ్వాసము రాగలదు. అది వాసననుఁ బట్టి గదా వచ్చును!” అనఁగా వంకజాబిల్లి యిట్లనెను. “ఓయీ! నీవిట్టి భ్రాంతిలో పడెదవని నాకుఁ దెలియును. నీవు జయ ద్రఘుఁడవు. ఈ శరీరమునకు నీకును సంబంధములేదు. ఈ శరీర మెవనిదో తుచ్చుఁడైనవానిది. ఈ కుక్కకు వాని శరీరము వాసనగాని నీ వాసన దానికి తెలియదు. నీవు కోటయొక్క బహిర్ద్వారము దాటిపోయిన తరువాతనే కుక్కను వదలిబెట్టెదను. నీవొక్క పనిచేయవలయును. వీఁడు మిగులరాదు. కుక్క మిగులరాదు. నీ నెట్లు చేయుదువు?” అనఁగా జయ ద్రఘుఁడు కుక్క వీని కంతమునందలి నెత్తుకు పీల్చుచుండఁగా నేను దానిని కత్తితో పొడిచి చంపెద ననెను. వంకజాబిల్లి యిట్లనెను. పొరపడకుము. ఇది శిష్టమైన కార్యము. నీ యాత్మను నీవు వేతే తీసికొనిపోము. ఇంక నీవు మఱలజన్మ నెత్తవు. ఎత్తెడు వాంఛను విఠ్ఠించుము. చనిపోయెడువేళ నీ కాయూహ స్థిరముగా నున్నచో నీవు మఱల జన్మింపవు. స్థిరము చేసికొనిపోము. ఈ కుక్క నిస్సంశయముగా చావ వలయును. జ్ఞాపక ముంచికొమ్ము. దీని మాంసము తినెడి కాకులు గ్రద్దలు రామబంధువులు నెట్టివగునో తెలియదు. దానిని మన మాపలేము. నెట్లును.” అనఁగా యోగి తాను

బయలుదేరి కోట బహిర్వారము దాటి పోవుచుండెను. వెనుకనుండి ప్రళయకాలకుపిత శంకరాపరావతార కాలభైరవ కంఠ విగళిత కహకహారావ బంధురిత మంధర విచిత్ర భౌ భౌ మహారావములు వానికి వినిపింపఁజొచ్చెను. తన్మహారావముల చేత వాయువీధులు తల్లడిల్లి పోవుచుండెను. ఆకాశము దద్దరిల్లి పోవుచుండెను. వృక్షపత్రముల సందులలోనున్న యాకాశ మునకు మిక్కిలి నిరకటమయ్యెను. అంధకార బంధురిత వియస్మధ్యమువ చెదురుగాఁ దిరుగుచున్న తీతువుల కూతలకు తద్విశ్వ కద్రూ భౌ భౌ మహారావములు పౌనః పున్యము లయ్యెను. దివాంధముల కూతలకు నా భౌ భౌ మహారావము లామ్రేడితము లయ్యెను. అవి కొండలు. ఆ కొండలు తన్మహా ధ్వానములకు ప్రతిధ్వానము లిచ్చుచుండెను. ఆ యోగి గిరివజ్రపుర పర్వతములలో సందు గొందులందుఁ దప్పించు కొనుటకుఁ బ్రయత్నించుచుండెను. అతఁడు దారినఁ బడిపో యినచో కుక్క వానిని నిముసములో సంహరించియుండును. అతఁ డెంత మెలికలు తిరిగినను కుక్క వానినిఁ బట్టికొననే పట్టికొనెను. ఆ కుక్క నోటినుండి రెండు ధ్వను లొక్క పెట్టుగా వచ్చెను. ఒకటి యది నెత్తురు పీల్చుచున్న ధ్వనియు, రెండవది డొక్కలో నెవఁడో పొడువఁగా నోటివెంట వచ్చిన మరణబాధా సూచక ప్రథమకంఠరావమును.

నాలుగవ సవల "సందోరాజా భవిష్యతి"

మనసు ఫౌండేషన్ పుస్తకాల పరిశీలనావర్టిక

పుస్తకం పంఖ్య	TPLA111B151
పుస్తకం పేరు	భూమిగోళ
తారీఖు	26/10/24
ముందు అర్థ	YES
వెనుక అర్థ	no
మొత్తం పేజీలు	343
విద్య సైన్ పేజీలు	NO
భాగ పేజీలు	CT
లేవ్ పేజీలు	CT
తయారు చేసినది	Prathyusha
పేజీలు విడదీసినది	thashin
హ్యాన్ చేసినది	thashin
పరీక్ష చేసినది	prathyusha
పేజీలు పరిశీలించినది	
ప్రొటోగ్రాఫ్ చేసినది	
స్టాంప్ చేసినది	
పరిశీల	Good